

•КИЇВСЬКА СИЩИЦЯ•

Книга перша

АНДРІЙ КОКОТЮХА

ЖИТТЯ НА КАРТУ

ХАРКІВ КЛУБ
2021 СІМЕЙНОГО
ДОЗВІЛЯ

УДК 821.161.2
К59

Жодну з частин цього видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Дизайнер обкладинки *Маріанна Пащук*

ISBN 978-617-12-8507-1 (PDF)

- © Кокотюха А., 2020
- © DepositPhotos.com / Observer,
Ksenia_Pelevina, VitalikRadko,
обкладинка, 2021
- © Книжковий Клуб «Клуб Сі-
мейного Дозвілля», видання
українською мовою, 2021
- © Книжковий Клуб «Клуб Сі-
мейного Дозвілля», художнє
оформлення, 2021

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ

*Остання вистава сезону. — Шампанське
в буфеті. — Дурна звичка. — Розтоптаний
капелюшок. — Грім і блискавка.*

1

— Вам погано, мамзель?

— Мені... ніяково, — визнала Анна. — Але не погано. Навпаки, добре. Дуже добре.

Була не в силах більше стримуватися. Відбігла якомога далі вглиб театрального коридору, накрила рота долонею, а потім — обома, щоб сильніше приглушити сміх. Служитель, поважний добродій із густими сивими бакенбардами, виглядав ровесником Опери. Напевне, служив ще в старій будівлі, до пожежі.

Анна прочитала в його очах: щиро здивований її поведінкою.

Лише поява з-за рогу чоловіка в новенькому мундирі титулярного радника стримала відданого служителя театральних лаштунків від обурення. Його стан видавали широкі ніздрі м'ясистого, вкритого червоним павутинням прожилок носа — роздувалися, мов у збудженого бугая.

Ніхто не мав права реготати під час драматичної вистави.

— Аню, все гаразд?

Чоловік спершу переконався, що з нею нічого не сталося. Уже потім мазнув колючим поглядом крізь круглі окуляри на суворого доглядача театрального порядку. Той кахикнув,

відступив на два кроки, застібнув верхній гудзик розшитої тонкою позолотою форменої тужурки.

— Винуватий, ваше благородіє.

— У чому?

— Ваню... Іване Дем'яновичу, дай людині спокій, — Анна торкнула його за плече, стала поруч, узяла під руку, глянула на служителя. — А французькою я не мамзель. Навіть не мадемуазель.

— Даруйте, мадам, — строгий добродій остаточно знітився. — Не впізнав вас відразу, пане Вольський.

— А якби впізнали?

— Заради бога, Ваню! Опера — не твій службовий кабінет. А цей достойний пан не в тебе на допиті. Не засипай його запитаннями.

— Біда, — зітхнув Вольський. — Як надрукували фото в газеті, то й упізнають у театрі, мов артиста. І не заборониш же. Публікувати портрети поліцейських — не крамола. Хоча я б заборонив.

— Іван Дем'янович зовсім не марнославний, — додала Анна. — Але його службовий обов'язок — ловити злочинців. Вони тепер усі грамотні, газети читають.

— Та хай собі читають!

— Читають — нехай, бога ради! Тільки читачам не треба знати, як виглядають слідчі розшукової поліції. Не варто газетам розміщувати моє фото.

— Київ — місто маленьке. Вас, пане Вольський, і без газет усі знають, — нагадав служитель. — Особливо після того, як зловили душогуба зі Святославського яру¹.

— Знаєте, люб'язний, коли в Святославському та інших київських ярах не буде душогубів? — Той похитав головою. — Коли не буде отих самих ярів. Там же клоаки, справжнісінькі

¹ Урочище в центральній частині Києва. У процесі активної розбудови міста було засипане.

міські нетрі. Ідеальні місця, де плодиться всяка зараза, і я не про хвороби кажу.

— Ваню, не заводь шарманку, — Анна легенько стиснула чоловіків лікоть. — Проституції не стане, якщо закрити всі борделі. А пияки зникнуть, щойно зачиниться останній трактир. Ми ж у Опері, а не на прийомі в генерал-губернатора. Отам себе можеш не стримувати. Хоча... толку від того мало.

Іван Вольський раптом зрозумів — справді, не час і не місце для таких важливих для нього розмов. Публіка теж не та. Хоч боротьба з криміналом постійно хвилювала поліцейського слідчого і розмови про методи були улюбленим коником, Анна мала рацію. Не варто мітингувати на кожному кроці й перед кожним слухачем.

Анна завжди мала рацію.

Через те Іван Дем'янович Вольський у свої тридцять три роки — титулярний радник, уже тиждень як помічник головного слідчого розшукової поліції. Новенький мундир замовив собі в кравця Лібмана на Подолі, щойно дізнався про підвищення. А вдягнув уперше, для виходу в світ із дружиною.

Київська Опера сьогодні урочисто закривала свій перший після відновлення роботи театру сезон.

Анна любила театр. Новомодні ілюзії її не приваблювали. Хоча з цікавості пішла, кортіло відкрити для себе нову сторінку київського життя. Взагалі початок століття писав таких сторінок більше, і не з року в рік, навіть не щомісяця. Складалося враження — що не тиждень, то якась новинка-цікавинка.

Іван якось повів дружину до Бергонье: там, у приміщенні театру Соловцова¹, розгорнули перший ілюзіон. Давали

¹ Один із перших стаціонарних театрів Києва з постійною театральною трупкою. Заснований у 1898 році, вистави відбувалися в домі французького підприємця Огюста Бергонье (перетин Фундуклеївської (тепер — Богдана Хмельницького) і Пушкінської вулиць). Там же з кінця XIX ст. влаштовували кіносеанси.

французьку фільму з моторошною назвою «Вбивство у лісі». Вольському, та й Анні теж, було цікаво глянути передусім професійним, фаховим поглядом. Сюжет виявився примітивним, але іншого вони й не чекали: народу нічого складного й не треба. Аби все зрозуміло, ще й з красивими акторками на додачу.

Ні, не видовище на білій стіні розчарувало. Могло навіть сподобатися, але тиснула атмосфера. Стільці стояли на рівній підлозі, і що далі сядеш, то гірше видно. Доводилося раз по раз наполегливо просити високого добродія перед ними, аби той, своєю чергою, був таким люб'язним, попросив свою даму зняти капелюшка з перами. Крім того, глядачі ілюзіону не користувалися жодним розкладом. Двері відчинені завжди, плати гроші, заходь хоч на середині сеансу, дивися з кінця до початку. Тож народ сновигав постійно, Анну метушня дуже дратувала й відволікала.

Дискомфорту додавала густа задуха. Гардеробу не було, у залі дозволяли курити.

Загалом тутешня публіка здебільшого не мала звички, можливості, або — того й того разом, митися щодня. Тютюновий дим змішувався з прикрими запахами поту, додавався сюди запах свіжих винних, пивних та горілчаних випарів — частина дам із кавалерами перед ілюзіоном не оминула буфету. Ближче до кінця Анну схопив головний біль.

Добре, що сам сеанс тривав недовго. Уже на вулиці попросила чоловіка зайти в найближчу аптеку по нюхальну сіль. Коли Іван запросив до «Кондитерської Семадені»¹ — відмовилася, хоч любила туди зазирнути. Відчула раптом себе просякнутою чужими запахами. Уявила, як озиратимуться на неї модні київські пані та панни, як водитимуть носами, будуть принохуватися, пошепки обговорювати... Звісно, так не бу-

¹ Найвідоміша та найпопулярніша в Києві кондитерська, заснована власником цукеркової фабрики Бернардом Семадені (1845—1907). Містилася на Хрещатику, навпроти Міської думи.

ло, Анна лиш, як зазвичай, накрутила себе. І все одно — іншим разом. Удома навіть попросила Христину приготувати їй ванну, а одяг, у якому була, гарненько почистити й вивісити на задньому дворі, у саду. Хай провітрюється якнайдовше.

Після цього негативного досвіду від сінематографу Анна ще більше полюбила театр. Опері відвела окреме місце, тому пожежу шестирічної давнини сприйняла як особисту трагедію. На той час Іван Вольський лиш починав залицятися, і вони мали йти на «Євгенія Онегіна», на вечірню виставу. Вранці було б зручніше та й дешевше — молодому поліцейському платили небагато, він економив на всьому й дуже тим переймався. Хоча Анні не признавався, розпускав хвоста, мов той павич. Та вона все розуміла без слів, хоча й не показувала цього. Навпаки, щоразу старалася підіграти, аби додати впевненості залицяльникам. Тому, коли почула про пожежу і зрозуміла — їхні квитки також згоріли, переживала за Івана більше, ніж за театральну будівлю. Людина ж гроші витратила, економила на всьому, трусилася над кожною копійкою.

Квитки не пропали. Вольський від образи хотів був порвати їх, викинути на смітник. Анна попросила подарувати на пам'ять. Згодом «Кієвлянинъ» надрукував оголошення: за квитками на «Онегіна», не використаними в той злочасний для міського театру день, пускатимуть на ту ж виставу у Соловцовський театр. Вони сходили, того ж вечора Іван завів Анну на Володимирську гірку й там, над Дніпром, попросив її руки.

Символічно, що саме «Онегіним» трупа закривала перший після відновлення Опері сезон.

А в чому символічність її поведінки, Анні ще треба було розібратися.

Вона трималася весь перший акт. Терпіла щосили. Намагалася привертати до себе якомога менше уваги, бо реакція на почуте зі сцени справді виглядала дивно. Всі глядачі чули *це*. Хтось не надавав особливого значення. Хтось старанно робив вигляд — так треба. Тільки Анна Вольська що далі, то менше

опиралася лоскотанню зсередини. Не витримала на початку другого акту. Добре, сиділи вони в партері, недалеко від виходу, тож Анна мала надію — актори не зважили на їхній квапливий вихід.

Рідна тітка Анни грала свого часу в першому та другому міських театрах, не могла похвалитися головними ролями, трупи в її час так само не мали постійного складу. Але яку б роль не давали, лицедіїв на сцені неабияк бентежить, вибиває з колії, дратує, коли під час вистави із зали починають виходити. Тітка дуже часто жалілася на низьку культуру глядачів, і Анна зробила з того висновки.

Та все одно не знайшла в собі сили терпіти довго.

Ленського, романтичного Ленського грав старший за персонажа актор. Його старанно намолодили гримом, який спався просто на сцені, і не помічати цього було дуже важко. До всього актор мав помітне черевце. Пузо старанно зменшив корсетом, і щільно затиснутий живіт не давав повноцінно дихати.

На додачу він ще й гаркавив.

Якщо давали не комедію, Анна не дозволяла собі реготати під час вистави. Ще й у найбільш напружені, драматичні моменти. Проте сміх рвався назовні. Бажання сміятися виявилося сильнішим за вроджену делікатність та світські манери. Вона дочекалася найбільш зручного моменту, вислизнула — і нарешті випустила емоції на волю.

2

— Ми не підемо туди більше, — сказала Анна, кивнувши Іванові на запнуті важкою оксамитовою завісою двері зали. — Не сьогодні. Вибач. Почую ще раз — буде непристойний скандал.

— Нічого, — Вольський поправив окуляри. — Так навіть краще. Раніше повернемося додому. Нарешті відзначимо посаду. Якби не ти...

— Ой, Ваню, припини, — Анна відмахнулася від чоловіка, мов від обридлої мухи. — Не приписуй мені надмірних заслуг. Досить того, що ти бовкнув щось подібне тим газетярам. Міг би прикусити язика.

— Колись же доведеться сказати правду.

— Кому?

Замість відповіді Вольський почав жувати губами. Цією манерою чоловік укотре нагадав Анні такого собі мудрого кролика. Тим часом служитель досі чомусь стовбичив неподалік. Вона глянула прямо, немов замахуючись поглядом. Той схилив голову в делікатному поклоні, позадкував, залишивши пару на самоті. І раптом склалося дивне враження: вони з чоловіком тільки двоє в цілому театрі.

— То кому вона потрібна, твоя правда? — повторила Анна.

— Наша, — виправив Іван. — Наша правда.

— Наша — таємниця, — нагадала вона. — Ми ж так домовилися. Ти робиш свою роботу. Я час від часу щось раджу. Ти можеш слухати мене, можеш не слухати...

— Краще слухати, — вставив він. — Користі більше.

— Нехай. Ти зважаєш на мої поради. Злочини розкриваються. Душогуби та інші лиходії йдуть у тюрму, на каторгу, на шибеницю. — Від останнього слова Анну пересмикнуло. Вона повела плечима, бо раптом стало трохи зимно попри розпал літа, і трохи тихіше продовжила: — Ти доклався до справедливого покарання. Армія злочинців зменшилася на якусь кількість. Хоча за своє життя ти, як і хтось інший, не в змозі виполоти, вирвати з корінням усі ці будяки. Душогуби були до тебе, будуть після тебе. Та, повторюся, не має жодного значення, хто виводить на чисту воду кожного наступного негідника.

— Для мене — має, — Іван узяв Анну за плечі, стиснув, подивився їй просто у вічі. — Вже тиждень крутиться на язичку. Хочу сказати тобі це. Навіть слова знайшов, але ж ти не готова слухати.

— Я завжди чую тебе, — нагадала вона.

— Так, але... — Вольський зітхнув. — Знаєш, для мене все почалося в майстерні Лібмана. Вже тоді, коли старий єврей знімав із мене мірку, прийшло: я шию собі новий мундир для нової посади. Ця посада — чужа заслуга. Твоя, Аню.

— Дякую, — Анна легенько всміхнулася. — Отже, я тобі чужа.

— Не пересмикуй, кохана.

— А ти висловлюйся точніше, коханий.

Раптом Іван згадав, що вони в публічному місці.

— Не тут. Мені потрібна інтимніша обстановка.

— Мені теж.

Анна притулилася до чоловіка грудьми, гойднула стегнами.

Збоку видовище навряд відповідало усталеним правилам поведінки на людях. Дозволивши собі, точніше — їм обом миттєвий бешкет, Анна ступила плавний крок назад. Звично потягнула тканину, аби трошки підняти край сукні. Відразу ж згадала: вигулювала нову, скроєну за останньою модою, до якої ще не звикла. Нижній край уже не витирав порохи з підлоги, а сягав кісточок, відкриваючи невисокі підбори білих лакованих черевичків.

Іван обсмикнув мундир, напустив на лице соліднішого, ніж треба, виразу. Чим завжди смішив Анну: її чоловік ніколи не виглядав офіційним та строгим. Окуляри давали протилежний ефект — робили Івана несерйозним, навіть слабшим, ніж повинен здаватися мужчина. Саме це привабило в ньому свого часу. І не сприяло кар'єрному зростанню: молодий слідчий кілька років скнів у канцелярії, перебираючи, переписуючи, підшиваючи паперові стоси. Поліційне управління просто заткнуло Вольським дірку, яку давно треба було кимось заліпити. Довелося докласти чималих зусиль, аби ставлення до нього помінялося на теперішнє.

Зусилля доклали обоє.

Новоспечений титулярний радник видобув із кишені золотий брегет. Річ коштовна, щедрий подарунок. Так купець першої гільдії Борисов віддячив слідчому Вольському за блискучо розкрите вбивство родини його брата. Іван натиснув пальцем на маленький гудзик, відкинув кришку.

— Ще не пізно. Справді, ну його, того гаркавого Ленського. Маємо право на ресторан.

— Невже десь є вільні столики?

— Для Івана Вольського будуть, — чоловік випнув груди, поправив окуляри на перенісці. — Хоч у «Гранд-отелі», хоч в «Англійському». Метрдотелі, Анно, стають у фронт, як бачать мене. Теж твоя заслуга, насолоджуйся.

— Здається, мова йшла про інтимнішу обстановку. І наряд чи про окремих кабінет, хай навіть у «Гранд-отелі». Справжні заслуги люблячої дружини, — Анна делікатно наголосила на слові «справжні», пустивши при тому бісика, — коханий чоловік оцінить у зручнішому місці.

— Я тебе люблю, — прошепотів Іван, закрив кришку, підкинув брегет на долоні. — Не гаймо часу. Нехай нам викличуть сюди візника.

Він діловито роззирнувся, шукаючи, кому б довірити цю місію. Погляд зупинився на прочинених дверях буфетної. Далі стискаючи золоту цибульку годинника, Вольський рушив туди. Анна подалася за ним. Поріг буфету переступили разом.

Буфетник, високий вусань із блискучим, на помадженим волоссям, зачесаним на проділ, та в білосніжному накрохмаленому фартуху, нудився по той бік шинквасу. Він сидів, підперши голову руками, і заглибився у своє, примруживши повіки. Під час вистави сюди мало хто заглядав, хіба котрийсь театральний працівник міг навідатися, аби потеревенити. Поява раптових відвідувачів пожвавила його вечір. Спершу розплющилося одне око, потім друге, і враз буфетника мов струмом знизу смикнуло: здригнувся, стрепенувся, вибалушив

очі, навіть кречнув. Здавалося, що подружжя Вольських застало його за чимось непристойним, Анна навіть насторожилася.

Та вусань швидко опанував себе. Прوماхнув шинквас білим рушником, уперся широкими долонями об стійку. Ще й подався вперед, усім своїм виглядом висловлюючи готовність прислужитися й виконати всі забаганки.

— Чого зволите-с, ваше благородіє?

— Послухай, люб'язний, — Іван видобув портмоне, пошукав у кишеньці для дрібноти, повторив: — Послухай-но, люб'язний, пошустри трохи. Екіпаж до входу потрібен, баришня хоче додому. Ось, маєш.

Буфетник зиркнув на срібний гривеник.

— За ці гроші я сам мотнуся кабанчиком, ваше благородіє. Чого не зробиш для такої людини.

— Якої — такої?

— Газети читаємо-с! — вусань розплився в усмішці. — Грамоті навчені-с!

— Молодець. Тільки махом. Тебе як звати?

— Гриша.

— Дуй, Грицю. Одна нога тут — друга на вулиці. Зажди, коли вже такий спритний, — Вольський поклав перед ним купюру, першу-ліпшу, яку схопили пальці. — Налий нам по келиху шампанського.

— «Парадізо» з голіцинських підвалів бажаєте чи французьке, «Вдова Кліко»?

— Французьке, — сказав Іван.

— Краще кримське, — не погодилася Анна.

— Дама сказала слово, — кивнув Вольський.

Буфетник швидко впорався з пляшкою. Звук звільненого корка відбився луною. Наповнивши два келихи, вусань поставив почату пляшку у відерце з льодом, підхопив його, переніс до зали, на круглий столик-грибок.

— Так зручніше-с!

Іван простягнув келих дружині, узяв свій, вони перемістилися до столика.

— А ти знаєш своє діло, Грицьку. Заробив на чай. Але не барися.

— Мене вже тут нема!

Буфетник здимів, навіть не скинувши фартуха. Вольський дзенькнув келихом об келих Анни.

— Початок вечора мені починає подобатися.

— Закрили театральний сезон, — Анна зробила ковток. — Ми не впораємося, і тобі, милий, доведеться платити за всю пляшку.

— Із собою прихопимо. Сядемо в екіпаж — придумаємо, що з нею робити. З наступного місяця підвищать платню на новій посаді. Вже на шампанське заробимо, не треба економити на святі.

Вольський перехилив напій гусарським жестом.

— Обережно. На тебе не схоже, — завважила Анна.

Чоловік не надто дружив зі спиртним. Дозволяв собі сидри та наливки, власноруч зроблені Христиною. Коли відвідував представницькі застілля, потягував коньяк, рідше — казенну горілку, і то намагався обходитися найменшими порціями. Навіть виробив власну тактику: вичікував, коли інші трапезники приймуть на груди стільки, що почнуть стежити не за чужими чарками, а за власними.

— У житті кожної людини є моменти, коли вона не хоче бути схожою сама на себе, — парирував Іван.

— А він тебе впізнав, до речі.

— Хто? — Вольський знову наповнив келих, долив дружині.

— Буфетник. Гриша. Григорій, — Анна кивнула в бік дверей, за якими той щойно зник.

— То тепер хрест, який я змушений нести. Газетним шпальтам треба дякувати. Мене впізнають, сама ж знаєш.

— Не так упізнав.

— Як це — не так? — Іван завмер із келихом.

— Точно не бачив тебе раніше наживо?

— Після відкриття нового приміщення ми з тобою бували в Опері двічі. Здається, в буфет заходили разок.

— Не зрозумів, — Анна обережно поставила келих поруч із відерцем. — Цей буфетник явно бачив тебе в іншій обстановці. Не як театрала. Як поліцейського. Ніколи не допитував його, не викликав до себе в кабінет?

— Я б не забув. Лице прикметне, рожеві щоки чого варті. Яблука стиглі з нашого саду.

— Дивно, дуже дивно, — Анна легенько стукнула нігтем об кришталевий бік. — Григорій злякався, побачивши тебе в дверях. Не відразу, а як розгледів. Я помітила це.

— Звик визнавати твою правоту. Але все одно не можу його згадати.

— Та я вірю тобі, вірю... Після згадки про стиглі яблука — особливо... Може, мені справді здалося. Не дістала задоволення від вистави, шукаю, до кого б чи до чого причепитися.

— Аню, ти ніколи нічого не говориш даремно. Тобі ніколи нічого не здається. Повернеться цей вусатий проноза — витрушу з нього всю правду, — зараз Іван говорив напівжартома.

— Здається, — хитнула вона головою. — Ти ліпиш із мене ідеал. Ось що здається. А ще — забув у гардеробі мій подарунок.

— Точно! — Вольський лягнув себе по лобі. — Ох я бовдур! Ти щойно довела — без тебе я нічого не вартий.

— Чекай, як підемо на вихід — прихопиш. Келихи ж іще повні в нас.

Дзенькнув кришталю. Другий келих Іван допивав обережно, не так хвацько.

— Буфетника цього по смерть посилати, — буркнув невдоволено.

— Ти мав справу зі смертю вже кілька років. І все ж краще не згадувати про неї всує, — застерегла Анна.

— Ой, із твоїми забобонами, Анно Ярославівно! Завдання ж просте. Що складного, ну скажи мені? Візників на Воло-

димирській перед театром — греблю гати. Куди буфетник побіг їх шукати? Вниз, аж до Хрещатика?

Відповісти дружина не встигла — захеканий Григорій з'явився, шумно видихнув, наче справді гасав довкола хортом.

— Даруйте-с! Карету зараз буде подано!

— Де тебе носило? — Тепер Вольський не грав, справді гнівався. — Я б швидше впорався!

— Винуватий-с! — буфетник посунув до шинквасу боком. — Ваньки, знаєте, то такий прикрий народ. Торгуються, ціни собі не складуть...

— Тебе хтось просив торгуватися? — гримнув Іван. — Скажи, тебе хіба про щось таке просили, га?

— Ваню, — рука Анни лягла чоловікові на плече. — Люди на просто хотіла краще прислужитися. Ходімо.

— Тепер хай увесь світ почекає! — Вино помітно розбиравло, вдарило йому в голову. — Всі як змовилися зіпсувати нам вечір та настрої!

— Якщо ти сам того не захочеш, ніхто тобі нічого не псуватиме, — примирливо мовила дружина.

— Іноді до жінок варто дослухатися, — Іван повернувся до буфетника всім корпусом.

— Саме так. Як зволите-с, — Григорієве лице знову розтягнулося в усмішці, рум'янець повернувся. — Бажаю вам гарного вечора і доброї, спокійної ночі.

— Тобі того ж самого.

Вольський наповнив свій келих утретє. Анна не заперечувала, проте свій відсторонила. Іван відсалютував буфетникові, картина мала дещо кумедний, надто вже театральний вигляд. Допивши, витер серветкою вологі губи, без жалю зиркнув на залишки в пляшці, ступив до шинквасу, легенько ляснув розкритою долонею. Григорій миттю відрахував решту, з напівпоклоном простягнув. Вольський підкрутив краєчок свого вуса, постукав по купюрах зігнутих указівним пальцем:

— От хитрун. Гляньте, Анно Ярославівно, на цього вишкребка.

— Іване Дем'яновичу, тебе сьогодні тут усі запам'ятали. Закриття сезону вдалося.

Анні чоловік подобався саме таким — з ноткою ексцентрики. Бачила його таким не часто. Служба обмежувала певними рамками поведінку слідчого, а віднедавна — помічника головного слідчого розшукової поліції Вольського.

Вплела свою правицю в його підставлений лікоть.

Буфет, а заразом — театр подружжя залишило з відчуттям не знати якого, та проте все одно виконаного обов'язку.

3

Задуха сягнула піку — відчувалася так, що помацати можна.

Почала густішати глибоко по обіді, виростаючи з традиційної київської літньої спеки. Кияни звикли до неї, хоч це не означало, що погода подобалася. Анна виросла у Верхньому місті, у затінку Липок, і, як більшість містян, не надто зважала на погодні перепади. Жила з цим, бо з цим же й народилася. Проте кілька останніх років київське літо нагадувало про себе частіше й не надто приємними речами.

Місто повільно, але впевнено розросталося. Сюди перебиралося більше народу, тож зросла й кількість екіпажів. Кінські підкови та важкі металеві колеса збивали вгору пилюку, торгівці худобою гнали свою живність центральними вулицями, а за караванами роїлися мухи з гедзями. Тож сухийпил осідав у легенях, налипав на одяг, а вбрання, своєю чергою, прилипало до розпарених тіл.

Єдиний порятунок — оминати Хрещатик та прилеглі вулиці. Залишатися в тіні власних садиб, провадити евакуацію на околиці, знімаючи дачі в Пущі, Русанівських садах чи ще далі, ближче до Гореничів. Або — літувати на Трухановому острові, ближче до дніпровської води та приватних купалень:

загальні, міські, дешеві Анна не сприймала після першої ж спроби.

Густа задуха, подібна до тієї, у яку пірнуло з театру подружжя Вольських, передувала вечірній грозі. Влітку вони не аж так дивували, були не менш звичним, ніж спека, явищем. А для втомлених городян — приємнішим. На короткий час повітря робилося свіжішим, дихалося легше, хоча коротка сильна буря могла завдати комусь збитків. Передчуваючи чергову примху стихії, особливо наполохані люди всякий раз боялися ураження блискавкою, ще й не дай Господь кульовою.

Анна вважала себе сучасною, освіченою жінкою, якій не пасувало б зважати на подібні забобони. Щоденного прикладу Христини з неї було досить. Дівчина сільська, там рясне намісто можливих та неможливих страхів, із цим нічого не вдієш, місто їх не витравить навіть через три покоління. І все ж таки щоразу, коли погода обіцяла перетекти зі спекотної на грозову, Анна не могла відмовитися — брала чудернацьку старомодну парасолю з громовідводом.

Нині покійна Іванова матінка колись привезла її з Парижа, на той час то був шик, останній писк київських модниць. Вважалося, що така парасоля врятує від удару блискавки, а запорука тому — довгий тонкий ланцюжок, що сягав землі й мусив неодмінно волочитися нею. На щастя, ані власницю, ані жодну з її подружок та знайомих громом не вбило. Лиш Анна не гарантувала, що їх уберегли саме такі громіздки аксесуари.

Виходячи з дому нині, Анна вкотре не змогла опиратися Христиному натиску. Тож лишила парасольку разом із чоловіковою тростиною. Палиця червоного дерева мала круглий набалдашник, була важкуватою, саме тому виглядала солідно. Анна поклала на неї око, щойно побачила у вітрині галантереї Міхельсона. Привабив найперше вигляд: будь-кому додасть ваги, а тим більше — її чоловікові. Нова, вища посада сама по собі вимагала поважного сприйняття. Іван, як бачила собі дружина, повинен лише стояти, мовчати й пильно

дивитися на співрозмовника крізь скельця окулярів. Стискати при цьому набалдашник тростини не зайве. Ефект вийде, який треба. Створить героїчний ореол до, чесно сказати, зовсім не героїчної зовнішності слідчого Вольського.

Це ж Анна свого часу полюбила його саме за це — постійні, безперервні спроби довести, ствердити питоמו чоловічій якості. Бо матінка-природа наділила Івана зовнішністю, яка не давала змоги сприймати його серйозно, справжнім *мужчиною*.

Купила за власні заощадження — від колишнього вчителювання ще трохи лишилося.

Екіпаж чекав біля бровки мощеного хідника. Іван елегантно перекинув тростину з правої руки в ліву — бавився так, відколи отримав дарунок. Випередив Анну на кілька кроків, подав руку з легким поклоном, допоміг сісти. Потому вмостився в коляску сам, тицьнув набалдашником у спину бородатого сутулого візника. Той цмокнув на коня, сіпнув віжками, коляска рушила з місця й відразу ж звернула праворуч, на Фундуклеївську.

— Швидше б ти рухався. Чуєш грозу? — Іван шумно потягнув ніздрями повітря, уже ледь-ледь вологе. — Зараз як поле!

Анна лиш тепер звернула увагу — вони їдуть у колясці з низько опущеним верхом.

— Хай би підняв, — кивнула назад.

— Хай би не барився, — Іван цикнув зубом. — Навіть цікаво, чи випередимо зливу.

Мовби у відповідь далеко з правого боку гримнуло. Раз — несміливо, ніби прокашлюючись, розминаючись. Відразу вдруге — сильніше, хазяйським тоном.

— Десь над нами бахає, — Анна тицьнула гостряком парасолі в бік грому, враз стрепенулася. — Чекай, а куди ми їдемо взагалі?

— Як — куди? Додому. Чи ні? — здивувався чоловік.

— Куди прямуєш? — аби візник напевне зрозумів, до кого запитання, вона торкнула його нижче спини парасолем.

— Так на Татарку¹, — візник лишався спокійним, знову ляснув коня віжками.

— Бачиш? Що не так, Аню? — пальці торкнули лікоть.

— Татарська вулиця! — голосно мовила вона. — Будинок тобі покажуть!

— Не звольте хвилюватися, пані, — прогуділо у відповідь.

— Скоро доведеш — накину, — пообіцяв Іван, сів до дружини півобертом. — Ти сьогодні аж надто підозріла. То буфетник не так дивиться, то *ванька* не туди везе.

— Везе він якраз туди, — Анна говорила, ширяючи думками далеко звідси. — Але поїхав раніше, ніж йому сказали адресу.

— Ой, заради бога! Від Опері він інакше не поверне! У нього, Аню, іншого маршруту нема.

— Є.

— Не розумію, для чого зараз оця твоя впертість.

— Сама не розумію, — Анна труснула головою, поправила кучері під капелюшком. — Звичка зважати на дрібниці.

— Корисна в моїй... *нашій* роботі. Зовсім зайва, коли ми випили шампанського й відпочиваємо. І... — чоловік витримав паузу, яку роблять, перш ніж виправдатися, — і про те, що хотіли, поговоримо вже завтра. Вибач. Знаю, в тебе були певні думки, почути їх — найперше мій інтерес.

— Може, й так, — Анна закусила нижню губу, знову труснула головою, тепер — сильніше, сказала більш упевнено, твердо: — Справді, ти правий. Інколи корисні звички бувають дурними. А думки — чому були? Вони є. Але згодна. Не зараз же говорити на серйозні теми. Завтра маємо цілий день. І свіжі голови.

¹ Місцевість у Києві, розташована на узгір'ї між Подолом та Лук'янівкою. Назва походить від поселення етнічних татар, ремісників і торговців. Активна її забудова почалася з другої половини XIX ст.

Копита прудко цокали бруківкою.
Гуркотіли важкі негумовані колеса.
Невпинно сунула гроза.

4

Дощ упав на них, щойно екіпаж заїхав на звивисту Татарку.

Перед тим червневі сутінки враз перетворилися на темряву. Все довкола мовби хто накрив чорною рядниною, аж завмер від несподіванки кінь. Та щойно Іван зібрався гаркнути, як над ними вибухнув грім — і мовби прорвав дірку в небесній тверді.

Важкі краплі не падали рясно-густо — лилися щільним потоком. Анна ніколи не бачила водоспаду живою, лише на картинках у «Довкола світу». Зараз дістала нагоду уявити, яка вона насправді — нестримна, гуркотлива стихія. Так виливається вода з відра, але цього разу відро було величезним. Люди ж для того, хто поливав, виглядали дрібними, нікчемними створіннями, яких із земної поверхні можна змити отак, за один прийом.

Умент намокли всі троє — розкривати парасольку вже не було потреби й не мало сенсу. Анна пирхнула, як роблять купальники, невдало пірнувши й наковтавшись річкової води. Інстинкт кинув її в розкриті Іванові обійми. Чоловік притиснув її до себе обома руками, ногою копнув передок, заволав, перекикуючи гуркіт грому:

— Жени! Шмарклі жуєш тут!

При Анні він ніколи — гаразд, *майже* ніколи не був грубим. Хоча на службі дозволяв собі ще й не таке. Поліцейська робота зобов'язувала, там мало хто стежив за язиком і світськими манерами. І все ж її трохи збентежили нічим не виправдані різкість та злість. Візник не винен, що почалася злива. А Вольські, своєю чергою, могли пересидіти й напевне перечекали б негоду, додивляючись виставу. Тож провину за те, у що втрапили, Анна мимоволі переклала на себе. Хай би

вже чоловік на неї сварився — хоча за п'ять років шлюбу подружжя Вольських не дозволяло собі сварок ніколи.

Гаразд — *майже* ніколи.

Тим часом візник і без команди погнав. Точніше, смикнувся, побіг чвалом уперед кінь, прискорений громом і відчутно наляканий блискавкою. Вона криво, навпіл розколола небо точно над ними. Анна втягнула голову в плечі, лице щільніше заховала в оберемку Іванових обіймів. Майнуло — ось зараз яскравий гостряк блискавки пронизав її наскрізь. Так, мабуть, виглядав гнів Зевса-Громовержця з давніх міфів: у дитинстві зачитувалася історіями про грецьких богів.

Кінь заіржав — тепер блискавка сяйнула ліворуч.

— Куди! Сюди, чорт забирай!

— Чого лаєтесь, пане?! Я звідки знаю, куди вам треба?

Коляска справді проскочила поворот на їхню вулицю. Візник натягнув віжки, лаючись уголос і не жалюючи вух дами-пасажирки. Кінь уперто тупцяв на місці, місив грязюку копитами, не бажав розвертатися й подав невдоволений голос іще кілька разів.

Суцільний потік із неба поволі перетворювався на великі, звичніші дощові краплі.

— Звідси добіжимо скоріше! — вигукнув Іван. — Без того вже мов хлющі!

— Моя сукня! — Анна мало не плакала. — Мої черевички!

— А мій мундир! — парирував чоловік. — Побігли, кажу!

— Христя помре, як побачить!

— Ага! Христя нас переживе! Гайда!

Скочивши з коляски на мокру землю, Вольський простягнув руки. Анна наважилася, ступила за ним. В останній момент згадала про парасольку й тростину. Потягнулася по речі, аж тепер утратила рівновагу на слизькому.

— Ай!

Вони впали разом — Іван таки встиг підхопити дружину, але не втримався, повалився разом із нею. Лиш в останній

момент йому дивом удалося розвернутися так, аби Анна опинилася на ньому зверху.

— Та що ж ви так, пане! От же ж горе!

Візник поквапився на допомогу, хоч навряд аж так хотів цього. Анна вчепилася в простягнуту руку, ванька підняв її сильним ривком. Боком відступивши до найближчого дерева, Анна схопилася за стовбур. І тут знову її прорвало, як допіру в театрі — зареготала дзвінко, нестримно, голосно, немов заповзялася заглушити сміхом грозу.

Ніби навмисне гуркіт послабшав, почав ущухати.

— Смішно тобі, — буркнув Іван, обережно стаючи на ноги.

— На себе глянь...

— А ти — на себе.

Блискавка сяйнула в повній тиші, це додало чогось лиховісного.

— Я той... Звиняйте, пане... Їхав би собі...

Анна й забула, що на них досі дивиться візник, котрий ще й зробився раптом рятівником. Машинально поправила сукню. Аж тепер зрозуміла: капелюшок злетів із голови при падінні. Грозовий вечір ставав світлішим, природнішим, а черговий відблиск із неба висвітив утрату. Під правою Івановою ногою.

— Та їдь уже, їдь! — відмахнувся Вольський.

— Гроші, — нагадала Анна.

— Тьху, справді...

Вольський із помітною огидою поліз у кишеню мундира. Видобув портмоне. Нахилився, аби хоч якось прикрити від дощу гроші. Підніс ближче до очей, пошукав і знайшов рубль. Подумавши, доклав полтину, тицьнув візникові. Той, помацавши, бовкнув обережно:

— Докинути б треба.

— За дощ? То до небесної канцелярії! — відрізав Іван, ховаючи шкіряне портмоне назад. — Подякуй краще, що я з тебе не вирахував.

— З мене?

— Ага. За задоволення.

Утративши до ваньки інтерес, Вольський нарешті помітив, що втоптав капелюшок дружини в багнюку.

— Та що ж таке сьогодні! — він нагнувся.

— Не чіпай! — зупинила Анна. — Лиши його! Я це на голову більше не надягну!

— Завтра поїдемо по новий!

— А сьогодні нарешті ходімо додому!

Дошова стіна ставала дедалі рідкішою. Краплі вже не були такими важкими. Розвиднювалося, гриміло не так, відкочувалося далі. Блискавка знову нагадала про себе, але теж блякнула. Візник нарешті розвернув коня, тримаючи за вуздечку, почалапав назад неширокою вулицею.

— Стій! — крикнула Анна навздогін.

— Що? — запитали обидва, чоловік і ванька.

— Речі ж! — нагадала вона.

Лягнувши себе долонею по лобі, Іван добіг до коляски, підхопив з-під сидіння тростину й парасоль. Тепер коляска могла їхати. Вольський же посунув на Татарську, стискаючи парасоль в правиці, тростину — в лівиці. Анна знову реготнула.

— Згоден. Виглядаю, мов коханець із дешевого водевілю.

— Коханці недолугі й у дорогих водевілях, — Анна ступила кілька обережних кроків, притримуючи поділ сукні з обох боків. — Я сміюся тепер, бо уявила лице Христини.

— Їй, бідолашній, буде не до сміху. Сваритиме. Причому, Аню, чортів перепаде мені. Це ж я тебе не бережу. У грязюці викачав.

— Як тоді, пам'ятаєш, у Межигір'ї. Коли ти мене ледь не втопив.

— А ти лише попросилася закинути вудку з човна, — пригадав Іван. — Як на лихо, клюнуло. Ти сіпнула волосінь, шубовснула через бортик у воду.

— Ти — за мною. Як був, у костюмі. І штіблетах.

— Піджак усе ж скинув. І канотьє.

— Добре, що я вмю триматися на воді. Потім ми пливли за човном, його ж віднесла течія.

Зараз Анна дивувалася сама собі. Обоє змокли, вивалялися в багнюці, затишком і не пахне. Та все одно чомусь лишалися під дощем, ще й згадували кумедні, справді приємні для обох пригоди.

— Ми боїмося йти додому, під Христин гнів, — Вольський ніби прочитав її думки та пояснив поведінку.

— *Ти* боїшся, — уточнила Анна. — Мене наша мила Христина пальцем не зачепить. Лихим оком не дряпне. І взагалі: викрутить, мов рушника праного, не дасть роздягнутися.

— Треба перевірити. Тримай.

Іван простягнув дружині праву руку. Анна взялася за край парасольки, потім — за чоловіків лікоть. Так, вдивляючись під ноги й далі просякаючи літнім дощем, вони подалися до своєї садиби — четвертої праворуч від початку вулиці.

Спершу Анна не сприйняла рух попереду як щось реальне. Вітер шмагав дощовими струменями, гойдав дерева й кущі, якими щедро заросла Татарка і які не заважали мешканцям, навпаки, додавали затишку, навіть інтиму. Але вже за мить уклякла разом із Іваном — з-за бузкового куща, що розрісся неподалік від їхнього будинку, виступила темна постать.

5

Блискавка й грім ударили водночас, знову над головами.

Короткий, миттєвий відблиск вихопив із мокрої темряви лице — незнайоме, молоде, вкрите ріденькою борідкою. Анна встигла помітити студентську тужурку, натягнутий низько на лоба кашкет, навіть тріщину на лакованому козиркові.

Погляд метнувся нижче, за рукою незнайомця.

Гримнуло.

У блискавичному світлі — лезо.

— ВАНЮ!

Крик потонув у громовому гуркоті.

— АНЮ, НАЗАД! — гаркнув Вольський.

Не дочекався — сам ступив наперед, затулив дружину спиною. Незнайомець насувався, проте якось дивно. Невпевнено, приставними кроками, виставлена вперед озброєна *зубата* рука тремтіла. Втім, Анна ніколи за двадцять вісім своїх років не бачила так близько озброєного бандита. Їй дотепер не погрожували ножем ані вдень, ані вночі. Тож не знала, не розуміла, не уявляла, як має діяти нападник.

Зате інстинкт підказував, як слід діяти їй.

— ПОЛІЦІЯ! — вигукнула на всю силу легень. — ДОПОМОЖІТЬ! ПОЛІЦІЯ! ВБИВАЮТЬ!

Або їй здалося, або лиходія її пробі лиш підштовхнуло, прискорило його рух.

Під супровід нового удару грому, освітлений кривою блискавкою, він кинувся вперед, махаючи небезпечною для життя рукою навхрест. Іван устиг випередити, останньої миті ухилився, уникнув вістря. Дотепер обидві його руки лишалися зайнятими. Вольський заметляв перед собою водночас парасолею і тростиною — так людина зображує лопаті млина. Рухаючись таким чином, він пішов у контратаку. Нападник заледве встиг уникнути влучного удару — парасоля лиш збила з нього картуза. Вловивши розгубленість, Вольський пожурих парасольку гостряком уперед на нападника, немов тубільський мисливець — списа.

Темна постать не встигла ухилитися. Кидок, хай не дуже зграбний, таки виявився влучним. Змусив зойкнути, це був перший почутий від нього звук.

— Ага! Не лізь! — гаркнув Вольський.

Чоловікове попередження навіть для Анни не виглядало переконливим. А нападникові, схоже, парасоля шкоди не завдала.

— Гроші, — процідив він. — На бочку. Гроші.

Іншої вимоги не слід було й чекати. Але й тут Анну щось підозріле зачепило за вуха. Дивувало й інше: вона раптом

почала трохи менше боятися. Що заспокоїло, притлумило пер-вісний страх — не могла собі пояснити, на потім відклала.

— Я віддам, — мовив Іван рівним голосом, який усе ж та-ки трохи тремтів. — Чуєш мене? Я все віддам. Стій на місці, де стоїш.

Гримнуло вже тихіше й далі.

Виставивши перед собою лівцю з затиснутою тростиною, помахавши для чогось важким набалдашником, Іван поліз у праву кишеню, куди ось щойно поклав портмоне. Анна не встигла попередити чоловіка вчасно — темна постать ураз стрибнула вперед, скорочуючи відстань. Цього разу Вольський виявився ще спритнішим. Рухом управного танцівника пере-містився вбік, не відступаючи при тому від Анни, замахнувся, опустив набалдашник на вбивчий кулак. Чи удар вийшов силь-ним та міцним, чи нападник не чекав спритності від жерт-ви — він зойкнув, вилаявся, та все ж ножа не впустив.

— Я віддам усе! — повторив Вольський голосніше. — Бери й тікай! Ніхто за тобою не гнатиметься!

— Іди! — долучилася Анна. — Забирай гроші, йди геть! — і хтозна для чого бовкнула: — Гроші й годинник. Золотий.

— Навіть якщо за половину ціни продаси...

Договорити нападник не дав. Ледь зігнув ноги в колінах. Чи шморгнув носом, чи видихнув, чи... Анна не могла пові-рити, що саме почула, який незвичний для грабіжників звук запідозрила. Саме цей подив збентежив, загальмував думки та рухи.

А наступної миті вклякнула, заціпеніла, ноги неначе врос-ли в мокру землю.

На її очах відбувалося дійство, у яке не могла повірити. Не готова була визнати, що бачить усе не на сцені, не на екрані ілю-зіону, не на книжковій картинці чи малюнку в журналі про пригоди й мандри. Блискавка вкотре вихопила з мокрої дощо-вої темряви лезо. Зараз воно блиснуло якось по-особливому лиховісно.

Іван переклав тростину, свою єдину зброю, у праву руку. Замахнувся нею знову, тепер — із наміром ударити точніше, влучити в голову, хоч якось відлякати лиходія. Темна постать заступала шлях до їхнього будинку, і Вольський розвернувся так, аби нападник повторив його рух, став боком, відкрив прохід на вулиці.

— Аню, біжи! Біжи! Бі...а-а-а-а!

Чоловік ураз захлинувся, перша думка — від дощу, хай злива майже вщухла.

Потім Анна побачила, як Іван почав осідати.

Темна постать стояла над ним, рука з ножем опустилася раз, іще раз, іще.

— Ні, — вона заперечила побачене, повторила тим самим тоном. — Ні. — Та враз глибоко зсередини вирвалося оглушливе, розпачливе й жалібне водночас: — НІ! НІ! НІ!

Тіло знову набуло здатності рухатися. Перший порив — уперед, на допомогу чоловікові, який *лише* втратив рівновагу. Та ступила тільки два невеличких кроки. Нападник заступив жертву, знову вивергнув той самий дивний, зовсім не властивий для грабіжників із ножами звук. Спершу затрусив головою. Потім — виставив лезо, ступив до неї.

Гримнуло й блиснуло.

Це було останнє, що побачила Анна Вольська перед тим, як земля гойднулася і зробилося темно й тихо.

РОЗДІЛ ДРУГИЙ

*Жалоба, день десятий. — «Голубонько моя». —
Обручка пані Романцової. — Московський
засланець. — Босяк.*

1

— *Уже туго. Досить.*

Христина все ж дозволила собі підтягнути шнурівку ще трохи. У неї були сильні руки, з корсетами своєї *королівни* ніколи не морочилася довго. Особливо з новомодними, вкороченими. Їх почали рекламувати в газетах не лише як такі, що роблять жінку вільнішою та краще підкреслюють форми, а й також є анатомічно здоровими.

— Досить, — повторила Анна.

Вона не сердилася. Часом сварила Христю, коли вважала — є причина. Проте зараз, десять днів по тому, як у неї на очах *зарізали* чоловіка, не було сил ані сваритися, ані гніватися, ані плакати. А сили Анні потрібні, особливо — тепер. Мусила набратися їх перед задуманим візитом.

— Не ходили б ви, Ярівно, туди сьогодні, — Христина відступила, глянула на пані критично, оцінююче, звично в таких випадках примруживши ліве око. — Хай вляжеться все.

— Вляжеться? — Анна відвернулася від люстра, зиркнула через плече. — Що вляжеться? Ти думаєш, коли говориш, чи аби щось бовкнути?

— Ой, звиняйте, — круглі Христині щоки запалали. — Я ж просто, я ж нічого...

— Все в тебе просто, — Анна поклала руки на обтягнуті корсетом боки. — А в мене, тобто у нас із тобою, все відтепер дуже непросто!

— У нас? — молодиця подалася вперед, в очах блимнув радісний вогник. — То не женете мене?

— Хіба сама навчуся шнурувати корсет, прати і готувати, — Анна не жартувала. — Ми лишилися самі. Я вбита горем, слабка. Але не дурна, щоб вигнати на вулицю помічницю. Яка, до всього, знає все, про що говорилося і що робилося в цьому домі.

— Ви, королівно, найрозумніша жінка на світі! — у словах Христини — жодних лестоців. — Таких мудрих голів на весь Київ нема! Та де Київ — у всій губернії не знайдеш! Сказала б навіть — у всіх губерніях довкола!

— За інші не розписуйся, — тепер Анна дозволила собі легенько всміхнутися. — Та сперечатися не буду. І коли вже я хоча б наполовину така мудра, якою ти мене бачиш, — мушу подбати про наше з тобою майбутнє. Треба якось утримувати себе, цей дім, тобі платня теж потрібна.

— Я обійдуся! — квапливо видихнула Христя.

— Невже? — Анна підняла брову. — Ти, може, й обійдешся якось. А твоя родина?

Христина закусила нижню губу, шморгнула носом.

— Ви ж знайдете його, душогубця проклятого?

— Задля того до пана Харитонова йду, — цим Анна підвела під розмовою ризку. — Звари мені кави краще.

— Мо', чаю з м'яти? Листячко свіжесеньке, зраночку в саду вирвала.

— М'яти вже досить. Стільки перепила її цими днями, пахне кругом. Навіть там, де її нема. Занадто й не здорово. Тепер мені, навпаки, краще бадьоритися.

— Ох, бойова ви, королівно. Ловка!

— Без тебе знаю. Роби каву, часу мало. Пан Харитонов — зайнята особа. Хоч ми з ним домовилися вчора, довго навряд чекатиме. Лові його потім. Залізо кують, поки воно гаряче.

— Той ваш Харитонов — холодний. Крижина, бр-р-р, — Христя скривилася. — Бачила його вчора. Баньки — наче в дохлої риби.

— Тим більше потрібні сили для розмови з таким. І холодний розум. Вари каву, Христіно.

Залишившись сама у спальні — десять днів тому затишній, подружній, тепер самотній, вдовиній, — Анна неквапом почала вдягати сукню. Довго не морочилася з вибором. Жалоба триває, взяла чорну, строгу, без оздоб. Одягалася перед великим, на повний зріст, дзеркалом. Люстро було забране у важку різьблену дерев'яну раму і міцно стояло на широких ніжках — майстер-різьбяр відтворив кігтясті лев'ячі лапи.

Розправивши складки на тканині, Анна завела руки за спину, почала неквапом заціпати гачки. Впоравшись із третім, зупинилася. Глянула у дзеркало, схиливши голову набік. Оцінила. У люстрі — особа, котрій горе не докинуло віку, як це часто трапляється. Хіба лице досі лишалося блідим, що цілком влаштовувало Анну. Завдяки неприродній блідості з носика зникли, — гаразд, *майже* зникли, — дрібки ластовиння. Матінка, яка померла від сухот за місяць до їхнього з Іваном весілля, через що шлюбну церемонію пересунули, запевняла: так проявилися ознаки однієї з родових гілок.

Ані вона, ані тато, який три роки тому одружився вдруге та перебрався у маєток дружини аж під Новгород-Сіверський, ластовиння не мали. Зате, зі слів матері, такою прикметою природа щедро обрадувала її прадіда по материнській лінії, Левка Лемеша, який служив при Кирилові Розумовському. Але вже його син поміняв прізвище на російський лад, тож у дівочтві Анна була Лемешевою.

Її дратував власний носик, пістрявий, мов перепелине яєчко. З ним виглядала зовсім по-дитячому. Дарма, що від мату-

сі успадкувала пишні груди, предмет таємної, а то і явної заздрості знайомих і незнайомих жінок. Бажання мати великі перса змушували підкладати під корсети вироби зі шкіри, обтягнутої атласом. Вони надувалися і виглядали привабливо, якщо, звісно, повітря не починало виходити назовні у найменш підходящий для того момент. Але ластовиння на носі, ще й у купі з невисоким зростом, робили з Анни не жінку в розквіті сил, а когось на кшталт підлітка-недоростка. Тривалий час у будь-якому товаристві, на будь-якому прийнятті на неї дивилися, немов на дитину, котра затесалася серед дорослих випадково. Або — навпаки, навмисне, через бажання чимшвидше знайти жениха.

Отак вони з Іваном Вольським і здібалися.

Його так само не квапилися сприймати серйозно. Вважали недолугим підлітком, котрий уперто лізе не в свої справи. Вже коли вони зблизилися, Іван, червоніючи й навіть затинаючись, признався: часом знаходилися охочі дати йому щигля, просто так, забави ради, аби вирости у власних очах.

Перша, хоч і не остання причина, чому Анна дозволила собі взятися за чоловікові справи.

Коли рипнули двері, вона не повернулася на звук. Нікого, крім Христини, в будинку нема й бути не може. За мить та з'явилася у дзеркалі позаду Анни, у руці — чашка на блюдечку. Спальню відразу заповнив аромат свіжозвареної кави.

— Дякую.

Не відводячи погляду від люстра, Анна простягнула руку. Хрестя піднесла блюдце ближче. Анна не поспішала брати, тепер дивилася на інше відображення. Дивно: молоді жінки були майже ровесницями. Христина навіть молодша на два роки — але мало коли їй давали справжній вік. У кращому разі накидали років п'ять-сім, а найчастіше кликали *тіткою*, а то й *бабою*. Все через опецькувату статуру.

Природа наділила Христю широкою кісткою, від чого вона виглядала тлустою. Обвітрене лице теж додавало років. Голос

звучав густо, низько, і якщо не бачити — старша жінка балакає, а то й справді стара баба. Сама Христина не журилася, приймала себе такою, якою створив її Господь Бог, і свято вірила — рано чи пізно знайде собі жениха.

Хоч до Києва її відправили не по те.

Христина Попович була далекою родичкою Івана Вольського, племінницею двоюрідного брата чи щось таке. Жила родина на Полтавщині, десь під Лохвицею, мала невеличку цукроварню і чотирьох дітей. Їхні нещастя почалися, коли в будинок ударила кульова блискавка. Стояло посушливе літо, оселя зайнялася миттю, люди вибігли в чому були. Поки народ збігся на допомогу, гасити було вже нічого. Поповичі без того мали борги, раптові злидні загнали їх у ще більші, тож незабаром економію довелось продати. Від непосильного навантаження батько сімейства зліг, і його дружина не знайшла нічого кращого, як кинутися в ноги київському родичеві.

Не мала інших варіантів для вибору. Бо саме тоді, півтора року тому, їхній родич зробився знаменитим на все місто, та де — на всю губернію. Газети просто не мали права оминати увагою успіхи Вольського, а один найспритніший журналіст, Гліб Коваленко, навіть почав занадто набридати. Мовляв, не Путіліним¹ єдиним, Київ відтепер теж має свого великого сищика, гідна відповідь столичним штучкам. А також, додав без зайвої скромності, власного Шевлякова².

Іван тоді навіть загорівся, адже слава впала на нього несподівано-неждано, він не готувався до такого — але ж як приємно, чорт забирай! Проте Анна відрадила, навчила, як слід говорити з *писакою*. Діставши відлуп, Коваленко не заспо-

¹ Путілін, Іван Дмитрович (1830—1893) — перший начальник розшукової поліції Санкт-Петербурга.

² Шевляков, Михайло Вікторович (1865—1913) — російський журналіст, письменник. Автор першої збірки оповідань про пригоди Івана Путіліна, яка була свого часу дуже популярна серед читачів.

коївся, став добровільним літописцем справ слідчого Вольського, відтоді друкував у «Київських губернських відомостях» по нарису, намагаючись створювати по одному щомісяця. А в квітні приходив знову, хвалився — назбирав на книжечку, навіть знайшов, хто надрукує. Справа лише в добрій волі Івана Дем'яновича. Хай би підписав дозвіл на використання його прізвища. Ще й гроші за те може мати...

На той час Христя вже жила у Вольських. І Анна не уявляла, як раніше обходилася без її допомоги. Це єдине, чим Іван міг допомогти далеким родичам, аби не бачити їхніх сліз. Від часу, коли справи на службі пішли вгору, дозволив собі покласти Христині платню. Цілком достатню, аби хатня робітниця відсилала значну частину грошей додому й не надто обділяла при тому себе.

Анна категорично не приймала слів *служниця* чи *прислуга*, відразу назвавши Христю помічницею. А це виявилось справді так: попри старання матері, з Анни не виходило доброї господині. Вона не вміла куховарити: чоловік попервах отримував до столу недосолене чи пересолене, горіле, недоварене, словом, не надто смачне, не могла дати лад саду, хоча квітник піддався легко. Єдине, що їй далось — мереживне плетиво, тут вона пишалася собою. Проте плетиво для неї з якогось часу перестало бути просто забавою, рукоділлям, способом зайняти себе на дозвіллі. Її мідні спиці рухали чоловікові справи — і він знав те й цінував.

Не зводячи з себе очей, Анна піднесла чашку з кавою до губ, відставила мізинець. Застигла так, вільною рукою защепнула ще один гачок на комірці. Ковтнула, поправила пасмо волосся біля лоба.

— Гарна ви, Ярівно. Гарнюня, — не стрималася Христя.

Опинившись у Вольських та проводячи з Анною більшість свого часу, Христина попервах плуталася. Звертання *бариня* і *барин* тут не прийняли. Як називати хазяїв, нова пожилиця не знала. Зійшлися на Дем'яновичу, а далі вийшло складніше.

Помічниця чомусь ламала язика, вимовляючи ім'я по батькові Анни. Нарешті скоротила Ярославівну до Ярівни, що видалося Вольським навіть дуже оригінальним. Потім якось розговорилися, і Христя дізналася: батько, Ярослав Лемешев, нарік доньку на честь доньки старокиївського князя Ярослава, тієї, що стала французькою королевою. Почутого виявилося досить, аби хатня робітниця почала іменувати свою благодійницю королівною, не інакше. Анна й тут не сперечалася, було в цьому звертанні щось від старовинних казок.

Їх вона в дитинстві дуже любила.

— Допоможи волосся вкласти. У мене досі руки тремтять.

— Бідненька моя...

— Не жалій. Треба далі жити. Краще удачі побажай.

2

Господар кабінету особисто взяв важкий, оббитий шкірою стілець, поставив біля столу.

— Прошу, Анно Ярославівно. Будьте як удома.

— Тільки тепер згадала: ніколи не була в чоловіка на службі. І взагалі, не бувала тут у вас.

Анна обвела рукою приміщення.

— Ой, я вас умоляю, голубонько моя! — Харитонов нагрно сплеснув руками. — Що робити в нашій казенній конторі пристойним людям! Тут поліцейське управління, сюди вбивць доставляють, бандитів, грабіжників. Та присядьте, присядьте, в ногах правди нема!

Цвіркун.

Так Анна охрестила для себе Юлія Харитонова, щойно побачила чоловікового шефа вперше. Головний слідчий київської розшукової поліції був високим і худим. Коли Іван два літа тому представив їх одне одному на Володимирській гірці, під час молебну з нагоди хрещення Русі, Юлій Маркович був одягнений у темно-зелений костюм і на додачу мав на го-

лові чудернацький гостроверхий капелюх, явно німецької моделі. У цивільному гроза злочинців помітно почувався ні в сих ні в тих, і Анна ще тоді завважила — статський радник Харитонов, напевне, належить до тих, кому затишніше в казенному офіційному мундирі. Але щойно Іван познайомив її з другою половинкою шефа, запитання відпали.

Дружина здавалася років на десять молодшою за Юлія Марковича, стежила за останніми модними фасонами. Тож чоловік, хоч-не-хоч, мусив бодай на широкий загал вбиратися не так, як на службу. Аби не виглядати поруч із молодію активною дружиною сухарем. До всього пані Харитонova маківкою ледве сягала йому плеча, тож чоловік вимушено нахилився, мовби ламаючись навпіл. Чому перша асоціація — з цвіркуном, Анна довго не могла собі пояснити. Зрештою, уже вдома, поділилася цим враженням із Вольським. На що Іван розсміявся: мовляв, дружина укотре зробила правильний висновок. Адже Харитонova поза очі так і називали — Цвіркуном. Просто дотепер не було нагоди та й потреби говорити їй це. Хоча Христина потім буркнула: він більше рибину нагадує.

— Користуючись нагодою, знову висловлюю свої щирі співчуття, — Харитонов узяв руку Анни в свою, торкнувся губами. — Втрата, дуже велика втрата для всієї київської поліції.

— Вчора в нас ви говорили про це. — Цвіркун був серед запрошених на дев'ятий поминальний день.

— І готовий повторити знову.

— Аби ж це могло оживити Івана.

— Та якби ж то, якби, — Харитонов примостив навпроти Анни ще один стілець, сів, створюючи тим самим неформальну обстановку. — Бажаєте кави? Я віддам розпорядження.

— Дякую, — відповіла вона, не змогла втриматися, додала: — Чоловік жалівся, що кава в управлінні, мов у бочці наколотили.

— Є таке, — кивнув Харитонов. — Тільки для мене зварять смачну. Вірите?

— Охоче. Тільки ж я, Юлію Марковичу, не кавовий інспектор. Звісно, якщо такі бувають. Не перевіряю, що п'ють сищики та поліцейські агенти.

— Дотепно. Бачу, ви потроху приходите до тями. Якщо, звісно, після такого взагалі оговтуються...

— Я можу носити жалобу весь час. Але це не значить, що життя зупинилося.

— Захоплений вашою мужністю й силою духу, Анно Ярославівно. Слово честі, ви тримаєтеся дуже добре як для жінки, на чіїх очах зарізали чоловіка.

— Про це я й хочу поговорити.

— Тобто? Я не зовсім розумію вас.

Анна взяла невеличку паузу, аби вийняти з сумочки хустку. Очі лишалися сухими, та вона все одно промокнула їх, а потім недбало покрутила хустку, аби зайняти чимось руки. Потрібного ефекту досягла — Харитонов перевів погляд, відволікся, трошки розсіяв увагу.

— Щось робиться, аби знайти вбивцю?

Цвіркун стрепенувся, засовався на стільці.

— Помилуйте, голубонько! За кого ви нас маєте? Для всієї розшукової поліції, для кожного з нас то є справою честі! Честі мундира, наголошую!

— Як далеко просунувся розшук? Десятий день.

На лице Харитонова набігла тінь, він розпрямив спину, прокашлявся:

— З усією повагою, Анно Ярославівно... З величезною повагою, я кажу вам це щиро. Тобто, — він повторив утретє, — з найщирішою повагою до вас і вашої втрати, яка є також і нашою втратою... Словом, поліцейська робота має певну специфіку.

— Я вдова слідчого.

— Тим більше, — тепер Харитонов говорив сухо, рубаними фразами. — Звітувати про результати роботи поліцейські повинні лише своєму начальству. Субординація, голубонько моя. Ви, хай би як прикро це не звучало, особа цивільна. Ма-

ете право цікавитися, як ми, колеги й друзі, шукаємо вбивцю вашого чоловіка. Проте жоден із тих, хто служить у цьому приміщенні, включно зі мною, не має повноважень звітувати вам. Хочу хіба що запевнити, і маєте моє чесне благородне слово: щойно результат буде і вбивцю заарештують, ви дізнаєтесь про це першою. Я особисто принесу вам добру звістку. А тепер, голубонько, не вважайте за хамство, — він підвівся, — та маю чимало важливих справ. У тому числі щодо слідства, яким ви справедливо переймаєтеся.

Анна лишилася сидіти.

Руки крутили хустку за краї.

— Ви мене відпроваджуєте?

— Хіба що маєте інші питання. Які я в змозі вирішити на вашу користь.

— Маю.

Харитонов знову сів, прокашлявся:

— Ну, прошу.

— Я лишилася без засобів для існування. Не секрет, що до одруження трохи вчителювала. Давала приватні уроки німецької та французької. Перші роки подружнього життя також займалася цим. Згодом облишила, вирішила повністю присвятити себе чоловікові. На той момент Іван... Дем'янович уже отримував пристойну платню, його почали цінувати. Так склалося, що заощаджень майже не робив.

— Прикро. Але, голубонько моя, поліцейське управління не в змозі призначити вдові слідчого Вольського довічну пенсію. Аби ще він загинув на службі. Тоді можна було б щось для вас зробити. Та й то...

— Іван загинув на службі.

— Його пограбували і вбили. Ви ж на власні очі бачили це, — Харитонову починав уриватися терпець.

— Не зовсім так. Убивство, яке сталося на моїх очах, було ретельно підготованим. І вбито мого чоловіка саме через розслідування, яке він почав за десять днів до того. Врахуйте цю

обставину — і матимете доказ: Іван Вольський загинув на службі.

Говорячи так, Анна скрутила хустку у вузол.

Поставила на стіл.

Якщо придивитися краще — вузол нагадував собачу фігурку.

3

Правду казала Христина.

Після почутого господар кабінету справді зробився схожим не на комаху-цвіркуна, а на рибину. Холодну, мокру, слизьку, з вибалушеним поглядом. До всього ще й хижу — дивився так, немов збирався напасти і з'їсти слабшого.

Тільки ж він мене недооцінює, і не лише він, переможно подумала Анна.

— Зволите пояснити свої слова? — процідив Харитонов.

— Для того й напросилася вчора до вас на прийом. Про такі справи найкраще говорити з поліцейським у відповідній обстановці.

— Я мав про вас іншу думку.

— Невже? — брови Анни стрибнули вгору. — Яку саме? Б'юся об заклад — не мали жодної, Юлію Марковичу. Для вас, як і для решти, я лише дружина одного з кращих слідчих розшукової поліції. Мила, привітна, невисока на зріст. Голова з порцеляни, у голові — тирса. Ви ж такої думки про жінок?

— Прошу без новомодних *емансіпе*, — кинув Харитонов. — Моя дружина так само почала читати різні журнальчики. То все йде з Європи. А я завжди знав і казав: Європа — зло, розпуста й різні надмірності.

— Обійдемося без подібних дискусій. Тим більше, вони не стосуються нашої справи жодним боком.

— Нема ніяких наших справ.

— Є. Ви про це ще не знаєте. Але — є. І я прийшла, аби розказати про них. Тому відразу розкрию карти. Мені прикро, не

дуже приємно, навіть не дуже годиться говорити в цьому кабінеті такі речі. Виправдовує мене одна-єдина обставина: я любила свого чоловіка. Люблю досі й кохатиму далі. Таким, яким він був. А був Іван Вольський звичайною собі людиною. Пересічною. Хорошою, втім — без особливих талантів. Розумієте?

— Не зовсім.

— Злочини, розкриття яких принесло Іванові славу, просування службовими сходами й посада — моя заслуга.

Анна мовила так просто, що попервах Харитонов не зрозумів почутого. Чекав продовження. Вона мовчала, і нарешті до господаря кабінету почало доходити. Реакція виявилася аж надто дивною. Підскачив, наче знизу сильно вдарила розтиснута пружина. Зробив коло круг столу, широко ступаючи й тим самим знову нагадавши тонконогу комаху. Далі зупинився під царським портретом, уклякнув, подивився на зображення, мовби питаючи поради. Нарешті повернувся на своє місце, але не сів — став за стільцем, стиснув спинку. Ще трохи — замахнеться, пожбурить чи в Анну, чи — об стіну.

Отака метаморфоза сталася менше ніж за хвилину.

— Зараз ви, голубонько моя, хочете сказати: розкривали злочини замість чоловіка? І я мушу в таке повірити?

— Я допомагала йому, — Анна сиділа спокійно, реакція Харитонова несподівано для неї самої додала їй упевненості. — Особливі сищицькі таланти йому приписали борзописці на кшталт Гліба Коваленка. Нема нічого складного в тому, аби розкрити кабацьке вбивство. Один п'яниця загнав ножа в живіт іншому, такому самому. Часто навіть не тікає й не завжди пам'ятає, що зробив і чому. Побутові справи Іванові Вольському, як більшості його колег, давалися легко. Це була його вершина. Проте я вирішила: мій чоловік має право претендувати на більше. Якщо ви зараз скажете: жінкам дуже просто влаштуватися на поліцейську службу, збрешете найперше собі.

— Ще раз, пані Вольська, — жодної більше голубоньки, все зайшло надто далеко, аби можна було віджартуватися чи

знизити градус розмови. — Ви прийшли, аби заявити: ваш покійний чоловік, підвищений мною ж до посади мого особистого помічника, розкривав злочини не сам? А без вас Іван Вольський таких успіхів не досягнув би? За життя був нездарою, непридатним до поліцейської служби?

— Так. І не зовсім так.

— Припиніть! — Харитонов ляснув долонею по столу. — Годі вже мене плутати! Морочите голову, знати б пощо! Так, не так, не зовсім так! Чого ви взагалі хочете від мене!

Анна готувалася до подібної реакції. Сиділа прямо, рівно, непохитно. Так стримлять скелі, об які з гуркотом розбиваються хвилі найсильніших морських штормів.

— Я допомагала чоловікові, — повторила вона. — Якщо хочете, якщо слово *консультант* зрозуміліше вам — нехай. Нездарою Іван у жодному разі не був. Доведеться вам повірити мені на слово: з повним нікчемою я б своє життя не пов'язала.

— Тобто ваш чоловік був не повним нікчемою?

— До слів чіпляєтесь. Я чудово вас розумію, не гніваюся.

— Гніватися? Вам? На мене? — Харитонов тицьнув себе пальцем у груди. — Здається, я здогадався. У вас помутніння від горя. Ви уявляєте себе власним чоловіком, якщо можна так сказати. Ви болісно переживаєте втрату, це сталося у вас на очах, вас неабияк вразило криваве видовище. Ви розгублені, не знаєте, що робити, до кого йти по допомогу. — Тепер він говорив із нею, мов із душевно хворою, яку треба заспокоїти заради власної ж безпеки. — Анно Ярославівно, я дам розпорядження. Вас відвезуть додому. Слово честі, почну клопотатися, шукатиму спосіб, аби вам поклали мінімальну пенсію за втратою годувальника. Повірте, викручуся. Зроблю, що можу. Навіть, — рука лягла на серце, — стрибну вище голови. Тільки нікому більше не заправляйте того, що зараз намагаєтесь довести мені.

— Не намагаюся, — Анна далі зберігала спокій. — Вже сказала. Дуже гарну, мудру фразу почула щойно: стрибнути вище

голови. Краще про Івана та його здібності не скажеш. Є люди, і таких більшість, котрі на своєму місці справді не здатні робити більше, ніж роблять. Він працював... *служив* тією мірою, якою вмів. Генієм, яким його з певного моменту почали вважати, не був. Мені не потрібен геніальний супутник життя. З геніями непросто, Юлію Марковичу. Але там, де в нього не виходило, де він грузнув, я дозволяла собі трошки підказати.

— Чудово, — Харитонов схрестив руки на грудях, повернувшись пальцями. — Балакаєте ви густо, наче мережива свої плетете. До речі, плетиво ваше вище всяких похвал. Серветки, зроблені вашими руцями, лежать у мене вдома у вітальні на видному місці. Ваша звичка дарувати рукоділля давно відома, дехто навіть чекає нагоди, я не жартую.

— Між іншим, рукоділля найкраще допомагає думати. Всі кримінальні справи, які зробили Івана знаменитим та піднесли його статус, я розкрила саме за плетивом. Серветка, про яку згадали... То ж була найперша справа, півтора року тому. Позаминула весна. Вбивство Лизавети Романцової, власниці галантереї на Великій Васильківській. Ви, добродію, так були здивовані успіхом слідчого, на якого не покладали надій, що прийшли до нас із візитом. На прощання я й зробила вам подарунок.

— Те вбивство розкрили *ви*? Знаєте, ми говоримо не про те. Ходимо колами. У таких випадках вимагають доказів. Уважно слухаю, доведіть.

— Справді, так буде правильно. Ви, шановний Юлію Марковичу, обговорюєте вдома з дружиною чи кимось із домашніх службові справи?

— Жодним чином. Поліцейська служба, шановна Анно Ярославівно, взагалі не обговорюється з тими, хто до неї не причетний. У нас забагато секретів.

— Мені б не знати! — вона сплеснула руками. — Іван довго, до останнього тримав усе в собі. Він спершу скнів у канцелярії, перекладаючи запорошені теки з купки на купку. Нарешті виходив собі інше місце в цьому управлінні. Але поміняв

він шило на мило. Розписували йому справи, котрі не мали жодних перспектив. Тобто простенькі: там білизну з двору вкрали, там у винну лавку залізли. Нецікаво, словом. Різниця між канцелярським щуром майже ніякої.

— Що я чую! Чоловік плакався дружині в жилетку!

— А хіба гріх? Хіба соромно висловити дружині накопиле, наболіле? Іван розумів: так кар'єри не зробить, далеко з викраденими старими панталонами-кальсонами не піде. Прагнув більшого, щиро прагнув. Та ви самі ж ось сказали: вище голови не стрибнути. Але — стрибнув. Так, з моєю допомогою. Пані Романцовій, жінці сорока трьох років, розкrojв череп грабіжник. Знайшли його за добу. Попався, бо хотів продати її срібний хрестик у трактирі на Подолі. Навіть не продати, обміняти на випивку. Нещасний волав — не вбивця, хрестик на вулиці знайшов. Не повірили. Іванові та історія муляла. Він не міг зрозуміти, чим саме. Не витримав — поділився зі мною. Мовляв, сумнів є, а ось який — хтозна. — Анна захопилася, її оповідь уже нагадувала сповідь, надто довго тримала в собі те, чим давно кортіло поділитися й навіть похвалитися. — Я попросила розказати все детально. Жертва одвoвіла за три роки до того, довго не змогла бути сама, завела стосунки з тим, хто ближче, аби не шукати далеко. Молоденький прикажчик Олексій, двадцять вісім років від роду. Щоб укоротити язика пліткарям, незабаром обвінчалася з ним. Він же, молодий муж, підняв тривогу. Він же і вбив, як виявилось.

— Газети писали. З усією повагою, але — не вірю.

— А газети писали про обручку? — Анна пустила хитрого бісика. — Грабіжник нібито стягнув у жертви, до всього, обручальний перстеник. Так заявив згорьований Олексій, причому — відразу, щойно приїхала поліція. Іван, як слідчий, сам прийняв у молоденького вдівця заяву з описом украденого. Мені зайшло в голову відверто поговорити з близькими подругами вбитої. Жінка жінці довірить більше, ніж чоловікові, та ще й слідчому з розшукової поліції. Слово за словом — я дізнала-

ся, що останнім часом Лизавета з молодим чоловіком не дуже мирилася. Нібито він тягав гроші з каси, вештався по ресторанах, навідував дорогих повій. Знаєте, не тих, із Ямської чи Нижнього Валу. Навіть не хрещатицьких. Є такі дами з вищого світу, нудяться, хочуть пригод, заразом підробляють. Пустила Івана по такому сліду, хай би там як це не прозвучало зараз. Він знайшов даму, я з нею побазікала. Все підтвердилося. Гулякою був Олексійко.

— Це нічого не значить, — відрубав Харитонов. — Таких повно. Не всі вони вбивають власних дружин.

— Юлію Марковичу, ви ж знаєте: він убив. Навіть знаєте, як Іван Вольський довів його провину. Не знаєте лишень: відкрила вбивцю я. Поділилася з чоловіком думками. Він зробив, як сказала. І вперше від часу служби став знаменитим, його нарешті помітили. Обручка, пане Харитонов, обручальний перстеник. Грабіжник міг забрати все, що завгодно. Крім того, чого жертва не мала, — вперше не лише за час візиту, а взагалі відтоді, як сталося горе, Анна всміхнулася. — Лизавета Романцова незадовго до загибелі зняла обручку з пальця. Перстеник обтяжував жінку, як і той відверто невдалий шлюб. Вона одружилася, аби не бути самою. І нікуди від самотності не поділася. Це мені повідала дуже близька пані Романцовій людина. А я звела все до купи, на пальцях пояснила Іванові. Могла помилитися. Та бачте — висновки правильні.

Поки вона говорила, Харитонов пустив спинку стільця, слухав, походжаючи й заклавши руки за спину. Так поважний професор слухає студента, якому, попри старання, вже виніс вирок і не має наміру ставити належну оцінку. Є на те свої причини.

— Саме таким був хід думок пана Вольського, — визнав, щойно Анна скінчила. — Виявляється, він виклав мені хід *ваших* думок. Ви вперто хочете, аби я в це повірив. Прийняв факт, що дружина розкривала вбивства замість чоловіка, аби зробити останнього знаменитим. Ви ж задля цього прийшли, у такому намагаєтесь мене переконати? Чи ні?

— Погано виходить, — визнала вона. — Бачу й чую, не ймете мені віри. Не надто переконлива й красномовна.

— Аж ніяк, — кивнув Харитонов. — Але з поваги до Івана Дем'яновича, Царство Небесне, — він осінив себе хрестом, — і до вас особисто, Анно Ярославівно, припущу на мить: усе так, як ви кажете. Питання: для чого ви прийшли з *цим* сюди, пощо принесли *це* мені? Задля компрометації покійного чоловіка? Навряд. Довести, що в нас, у розшуковій поліції, служать бовдури? Не думаю. Вольський справді зробився за короткий час знаменитістю, проте він був не найкращим, одним із краших. Є посередності, не без того — вони, на жаль, всюди є. Нам, та де — мені особисто буде його бракувати. Тільки ж, голубонько моя, розшук не зупинився, люди працюють, знають свою роботу. Незамінних нема. Наприклад, з хвилини на хвилину чекаю на свого нового помічника. Прислали замість Вольського, святе місце не спорожніє. Тому, вибачте, мушу просити вас відкланятися та йти.

Анна повільно підвелася. Її пальці вчепилися в сумочку, сильно стиснули заціпку.

— Я прийшла, бо готова замінити Івана, — мовила, дивлячись у вічі співрозмовнику. — Для того й відкрилася вам. Мені далі треба на щось жити. Я хочу бути потрібною. Я стану в пригоді. Ви не пошкодуєте, Юлію Марковичу, — дихання зробилося частішим. — Не пошкодували жодного дня відтоді, як блискуче, справді блискуче завершилася справа Лизавети Романцової. Ви пишалися слідчим Вольським, так само зможете пишатися мною!

— Перепрошую, а ви — *хто*? — Харитонов двома широкими кроками скоротив між ними відстань, навис над Анною. — Припустімо, вам удалося мене переконати. Не переконали, але припустімо. Вдова слідчого Вольського надалі розкриватиме злочини замість моїх підлеглих? Дорослі, грубі, переважно не обтяжені світськими манерами чоловіки слухатимуться вас? Або, може, ви хочете стати першою в Києві, цілій

губернії, навіть цілій державі жінкою-поліцейським? Сищицею — чи ким там себе назвете? — Він відступив, трохи заспокоївся, попустився, заговорив, мов до примхливої підлітки: — Ви просите неможливого й самі, бачу, зрозуміли це. Про всяк випадок попереджаю, дуже делікатно попереджаю: спробуйте понести подібну байку в якусь із газет, урядових, чи того гірше — бульварних, матимете неприємності. Прикро говорити таке молодій жінці на десятий день після того, як вона втратила чоловіка, та все ж мушу.

Анна відчувала — треба щось сказати.

Не мала слів.

Та й сили, накопичені навмисне задля цього візиту, враз вичерпалися.

— Ви навіть не хочете почути, за що Івана вбили?

— За гроші, — відрізав Харитонов. — Є пояснення, під яким ви вказали: з ваших слів написано правильно. Хіба не ви розповіли, як нападник вимагав гроші на бочку? Потім ваш чоловік вирішив захищатися, захистити також вас. За що й поплатився. Того, хто це зробив, шукають і, повірте, неодмінно знайдуть. Розкриття злочинів проти поліцейських для колег є справою честі.

— Юлію Марковичу...

У двері постукали.

— Прошу, прошу! — вигукнув Харитонов аж надто голосно.

До кабінету зайшов опецькуватий пан у синьому мундирі, лисуватий, з короткими бакенбардами й підкрученими вгору напонадженними вусами.

— Маю честь, — кивнув, стукнувши каблуками. — Я невчасно, Юлію Марковичу?

— Навіть дуже вчасно! Гостя вже йде!

Харитонов узяв Анну за лікоть. Вона випручалася, підхопила скручену хустку зі столу. Зіжмакала, сховала в кулачку.

— На все добре, — мовила сухо.

— Але дозвольте рекомендувати, — тепер Харитонов додав урочистості. — Лев Максимович Градов, дійсний титулярний

радник. Той самий, хто вимушено замістить покійного Івана Дем'яновича. Відряджений спеціальним приписом із Москви.

— Навіть так? Чому не з Петербурга? — вирвалося в Анни.

— З ким маю честь? — поцікавився гість.

— Вдова вашого попередника, пані Вольська. Клопочеться про допомогу, і ми, звісно, не лишимо в біді. Я особисто піду по інстанціях і...

— Пусте, — зупинила його Анна. — Забудьте нашу розмову. Нічого не треба робити, нікуди не варто ходити. Житиму, як жила. До побачення.

Оминувши московського гостя, втративши всякий інтерес до Харитонова, вона підійшла до дверей, взялася за ручку.

— Хвилиночку.

— Так? — вона озирнулася на Градова.

— Мені вас не назвали.

— Боже, от я вісьлюк! — Харитонов сплеснув руками. — Ще раз тисячу вибачень! Вольська, Анна Ярославівна, прошу любити й жалувати!

— Дуже приємно, — тон і загалом вигляд Градова свідчили про зворотнє. — Звольте почекаати мене трошки, пані Вольська. Така нагода, бо я до вас збирався.

— До мене? Додому? Нащо?

— Справа незначна, Анно Ярославівно. Не вважаайте за труд, почекаайте, коли вже прийшли. Недовго. Це позбавить вас від мого візиту. Навряд чи ви готові приймати вдома гостей, таке горе.

Очі Градова їй не сподобалися навіть більше, ніж погляд Цвіркуна.

4

Справді, довго чекати не змусив — вийшов, попросив іти за собою.

Поки йшли коридорами, новий знайомий не вимовив ані слова. Пройшли ціле крило, спустилися поверхом нижче.

Щойно її супутник прочинив двері кабінету, Анна раптом здригнулася, ще й зойкнула тихенько.

— Щось не так? — поцікавився Градов. — Я встиг налякати?

— Кабінет.

— Що — кабінет? А, справді! Я зайняв робоче місце вашого покійного чоловіка. Бували тут?

— Я не ходила до Івана на службу, — Анна була невдоволена, треба краще тримати себе в руках. — Але ви праві. Він прослужив на цьому місці лише тиждень. Вас прислали замість нього. Отже, ви отримали його кабінет. Бачите, все просто.

— Здогадлива ви.

— Це погано?

— І колюча. Прошу, — Градов розчахнув двері, зробив гостинний жест.

Обстановка тут мало чим різнилася від тієї, що була в кабінеті Харитонова. Хіба саме приміщення було меншим. Анна ніколи не була у в'язниці й не хотіла там опинитися. Але щойно переступила поріг і роззирнулася, відразу уявила себе в тюремній камері-одиночці. Градов запропонував стілець, сам уместився за столом, витягнув із верхньої шухляди срібний портсигар із дарчою монограмою.

— Дозвольте закурити?

— Ви тут господар.

— Чоловік не труїв себе?

— Легені мав не дуже здорові. А ще він майже не пив, — додала не знати для чого.

— Коли так, потерплю трохи. Тим більше, справа у мене до вас дійсно невеличка. Хоча значна й вагома. — Градов затиснув портсигар між пальцями, заговорив, здавалося, до нього, не дивлячись на співрозмовницю. — Ви тут допіру спитали, чому не з Петербурга, а з Москви... Знаєте, я розумію вашу іронію.

— Жодної іронії. Звичайне запитання, жіноча цікавість.

— Дозвольте з вами не погодитися, — портсигар ліг на зелене сукно столу, Градов далі дивився повз Анну, на стіну. — Київ для мене — заслання.

— Навіть так?

— Чому тут дивуватися? Всякий мріє просуватися вгору. Де б і ким не служив. У Москві я обіймав нижчу посаду, ніж тут. Але все ж краще перевестися до столиці, ніж до такої провінції, як ваша.

— Вас пожаліти?

— Аби комусь не довелося жаліти вас.

Фраза шмагнула батогом — Анна знову здригнулася.

— Ви запросили вдову до колишнього кабінету її чоловіка, аби погрожувати?

— У пана Харитонова, напевне, є на вас час, пані Вольська. У мене — нема, — Градов нарешті перевів погляд на неї. — Тому прошу уважно вислухати. Аби потім не виникало дурних запитань. І більше нам бажано не зустрічатися не лише за таких, узагалі — за будь-яких обставин.

— Не палаю бажанням, — ядуче мовила Анна. — Готова уважно вислухати про ті самі, невідомі мені обставини.

— Ви все прекрасно знаєте.

— Усього, добродію, ніхто на цілому світі не знає.

— Припиніть словоблуддя, не треба, — Градов усе ж потягнувся по цигарку, підсунув важку попільницю, закурив. — Хай би там як ви це сприйняли, ваш чоловік загинув дуже вчасно.

— Що? — Анна не могла далі сидіти, рвучко піднялася. — Що ви сказали?

— Саме те, добродійко, що ви зволили почути, — його цигарка виявилася пахкою, москвич бавив себе дорогим тютюном. — На Івана Вольського віднедавна почали надходити сигнали. Як ви розумієте, не до нас у Москву, відразу в столицю. І не в кримінальну поліцію, в Охоронне відділення. Які розмови велися у вас удома? — Градов зиркнув на Анну знизу вгору.

— Звичайні...

Почуте збентежило, вибило з колії. Анна чекала неприємностей звідки завгодно. Розуміла, що найближчим часом легко не буде. Проте біда прийшла, звідки не чекала. Менше за все їй хотілося мати справу з жандармами й політичним розшуком.

— Отож. Звичайні — для тих, хто поширює що далі, то менше приховані сепаратистські настрої. Стоїть на позиціях мазепинства. Ставить під сумнів владу государя імператора як єдино законну й прийнятну для малоросійських губерній. Які там журнали почитував ваш чоловік? Кому з колег їх давав? З ким вів бесіди антидержавного змісту? Ви ж поділяєте його думки, у вас все на лиці написано.

— Добре, коли хтось уміє читати по лицах, — більше Анна не знайшла що відповісти.

— Вольському шукали заміну. Особа з такими поглядами не повинна обіймати високі посади, і взагалі — служити в поліції. Вашому Харитонову дали по шапці за короткозорість. Подумаєш, розкрив гучні справи... Слідчий повинен розплутувати справи, ловити злочинців, це не подвиг. Перш ніж просувати когось на вищу посаду, завжди треба зважати на благонадійність. А вже потім — на послужний список, — Градов знову затягнувся, збив попіл. — І хай вам буде відомо, добродійко, неблагонадійність, неналежна благонадійність, перекреслює всі досягнення по службі. Розкрию вам ще один секрет. Власне, тут уже нема жодних секретів, бо нема й вашого чоловіка. Хочете вдарити? — показав на мимоволі стиснутий Анною кулачок. — Валяйте, якщо легше стане. Тільки один раз, більше не потерплю. Мене принизили значно сильніше, це про переведення сюди, у вашу діру. Але ж так, виявляється, значно простіше. Хто винен, що в Києві нема належних кадрів? Роздумали битися?

— Не бачу сенсу, — кулачок розтиснувся.

— Мудро. Ви, так відчуваю, узагалі мудра жінка, Анно Ярославно. Отже, обіцаний секрет. Вольського хотіли переводити з Києва. Арештувати слідчого за неблагонадійність,

вигнати зі служби, навіть судити... Ганьба не йому чи його родині та друзям. Ганьба самій поліції найперше. Тож виносити сміття з хати ніхто не мав наміру. Нібито на підвищення, насправді — кудись у Сновськ, поліцмейстером. Навіть не знаю, де той Сновськ. Ви готові були в один момент залишити Київ і перебраться з милим аж туди, до чорта на горбок? Чи ви б не поїхали? З милим і в курені рай, хіба ні?

— Знайома з вами менше години. А ненавиджу, ніби ви гидите мені під двері від народження.

— Правильно. Не соромтеся. Валіть, що на душі, — Градов роздушив недопалок об денце попільниці. — Наскільки мені відомо, Іван Вольський був із тих, хто намагався робити нашу справу в білих рукавичках. Так ось, я рук бруднити не боюся. Білі рукавички, білі пальта — не для мене. І якщо вже мене прислали сюди, нібито на вищу посаду, а насправді — на бісове заслання, на своєму місці я розгрібатиму всю грязюку, що тут назбиралася. Вільнодумний сищик, навмисне не вигадаєш.

— Мені треба йти.

— Набрид? — Градов усміхнувся у вуса. — Розумію й охоче приймаю. З Москви, добродійко, не присилають людину для того, аби вона комусь подобалася. З Петербурга можуть. Там навчили шаркати чоботами по паркетах. Петербуржець усміхнеться в лице, а вдарить у спину. Ми ж, москвичі, гранично чесні. Не можете десь дати лад власними силами — маєте нашу силу, їжте з маслом. Насправді ви б подякували долі, Анно Ярославівно.

— За що?

— Ну як! Чоловік ваш пішов із життя, залишивши вам у спадок добру, гучну славу. Лишився прикладом для багатьох. Ви далі житимете, як жили. Оговтаєтесь, зустрінете когось. Удова знаменитого сищика, гарна партія. Я вже достатньо огидний чи постаратися ще трохи?

Анна рішуче підвелася.

— Напевне, пане Градов, на Івана Вольського хтось писав брудні доноси. І так, ви маєте рацію. Він залишив по собі добру пам'ять. Ви і такі, як ви, не встигли закидати його багном. Подобиць, а також прізвищ не знаю і знати не хочу. Запевняю вас: аби розмови, на які ви тут натякаєте, Іван вів у моїй присутності чи навіть зі мною, я б ніколи того не визнала. На жодному слідстві, на жодному суді, аби він відбувся. Але я вам вдячна. За цю розмову.

— Справді? Попереджений — озброєний, десь так?

— За інших обставин я навряд почула б те, що мені про свого мужа знати приємно. Власне, я завжди знала це. Тому і вибрала його, тому ми шість років були разом.

Анна підійшла до виходу, Градов не зупиняв.

Уже в дверях повернулася, поставила крапку.

— Іван відповідав своєму прізвищу. Вольський. Від слова «воля». Вільнодумство вважаю його найбільшою чеснотою. І не лише його.

Виходячи, стрималася в останній момент, не хряснула дверима.

5

З будинку на Володимирській вона не вийшла — вибігла.

Могло видатися збоку: злочинниця тікає з поліцейського управління. Гляди, хтось надміру пильний заволає: «Тримайте злодія!», ще й першим візьметься ловити. Анна справді тікала звідти, хоч ніколи нічого ніде не крала. На неї тиснули тамтешні стіни, стеля, а пик поліцейських чиновників не розрізняла, всі вони злилися для неї в одну, велику й огидну.

А лише десять днів тому дружина слідчого розшукової поліції, читай — теж поліцейського, ставилася до чоловікових колег із пошаною. Як і до Іванової служби. Дарма, що там усякі трапляються. Всюди, куди не глянь, трапляються різні люди. Поліція не виняток. Все одно ж без поліції не можна,

доводиться терпіти певні, не надто прийнятні в звичайному житті методи.

Лиш не такі, які Анна Вольська щойно відчула на собі.

Літня київська спека вже вступила в права. Анна пірнула в запорошену липку задуху, наповнену сумішшю звуків жвавої міської частини. Цокали кінські підкови бруком. Дзеленькав трамвай. Ліниво, хоч і голосно, гарикалися візники з водовозами. Перегукувалися, мов у себе на обійстях, селяни, що привезли містянам городину, молоко, сир та іншу домашню смакоту. Гармидер іноді прорізав сюрчок городового, змушуючи всіх мимоволі відриватися від своїх клопотів та повертати голови на звук: раптом відбувається щось цікаве, про що можна пліткувати день, а то й два.

Анна повернула ліворуч, до Опери, ненавмисне, машинально. Уже опинившись поруч, стишила ходу, потім зупинилася. Спогади про місце, де була з чоловіком менше ніж за годину до його загибелі, були ще свіжими, віддавали гострим бодем усередині. На мить навіть здалося — ось він, Іван, стоїть на розі, мовби зустрічає. Труснувши головою, Анна відігнала марево. Місце, на якому стала, повернуло їй холодний розум, адже не лише викликало емоції, а й нагадало певні важливі обставини.

Треба повертатися до них — і до життя.

Повільно видихнувши, Анна пошукала очима й знайшла коляску. Сіла, назвала адресу. Всупереч правилам, кілька хвилин завзято поторгувалася. Лише намір шукати іншого змушив немолодого, з більмом на лівому оці візника піти на поступки.

Рушили.

Садибу чоловік успадкував від бабусі. Раніше вона мешкала на Подолі, але втомилася від частих підтоплень і перебралася вище. Після весілля молода сім'я якийсь час займала флігель у батьків Анни, у затишку Печерських Липок. Але недовго: Іван винайняв дві кімнати в доходному будинку недалеко від Львівської площі. Окреме помешкання давало водночас незалеж-

ність від сусідства з батьками та було лише за кілька кварталів від служби. Попервах чоловік отримував маленьку платню, канцелярську службу оцінювали за невисоким розрядом. Проте Анна тоді давала уроки, засукала рукави, взяла більше учнів — і Вольські давали собі раду. Аж поки після бабусиної смерті нотар не відкрив конверт із її заповітом.

Опинившись у приватній садибі, Анна розгубилася. Батьки доклали чимало зусиль, аби дати єдиній доньці приватну, домашню освіту. Хоча спершу її віддали до жіночої гімназії, потім передумали, забрали дівчинку звідти. Тож до одруження Анна жила в затишку, сказати б, немов у теплиці чи оранжереї. Вчилася охоче, багато читала, німецьку й французьку опанувала досить легко. Вже згодом зрозуміла — батьки стояли на *українофільстві*, проте жоден освітній заклад не давав змоги навчити дитину відповідно до таких принципів. Її просто вилучили з доквілля, котре розчиняло у *великоросійстві*. Без того не обійтись, особливо — в київському доквіллі. Проте його можливо було врівноважити, на чому батьки й зосередилися.

Натомість мама чи то забула, чи то навмисне не приділяла уваги прищепленню доньці вмінь, котрі визначають суто жіночими чеснотами. Передусім — вести домашнє господарство, де головним умінням було готування. Мама час від часу поралася на кухні, ставала біля плити, коли треба було запекти качку з яблуками чи молочне поросся. Гості нахвалявали власноруч зварену мамину каву, ще вона могла і любила пекти пиріжки з вишнями й сиром. Але щодня, навіть щотижня того не робила, хіба до родинних урочистостей, великих світських та церковних свят. Зазвичай на кухні поралася вправна хатня робітниця. Тож Іванові Вольському дісталася дружина, чії кулінарні здібності обмежувалися варінням кави, запарюванням чаю й бутербродами.

За плетиво Анна згодом узялася сама. Ще й дивувалася, як так справно виходило. Мабуть, уміння передалися від котроїсь близької родички по жіночій лінії. Та практичної користі від

захоплення мереживним плетінням Вольські не мали, допоки Анна не взялася допомагати чоловікові в його нелегкій справі.

Поки жили на квартирі, Іван не ремствував. Чоловік узагалі не нарікав на відсутність у дружини кулінарних здібностей. Сам не надавав їжі великого значення. Вдовольнявся легкими ранковими перекусами, міг і приготувати щось сам, більше любив обідати й вечеряти в місті. Анна ж легко давала лад у їхніх невеличких найманих кімнатах. Подумаєш — витерти пилюку, помити підлогу й вікна. Близну та сорочки носила до пралі, сукні, костюми та верхній одяг чистила сама.

Тому спадок та переїзд на Татарку не на жарт налякали. Анна раптом перетворилася на хазяйку садиби в два поверхи з мансардою. Тут були велика зала, спальня, кабінет, бібліотека й ще кілька кімнат, призначення яких звична до менших помешкань молода жінка не могла збагнути. Але ще більше Анна розгубилася в саду. Враз виникла необхідність доглядати яблуні, груші й вишні, смородинові, порічкові та малинові кущі, а до всього — ще й квітник. Руки в неї опустилися, та вигляду не подала: вирішила освоювати місцевість поступово. Добре, що покійна бабуся наймала садівника, від його послуг не можна було відмовлятися. Єдине — гроші, яких догляд за садибою тягнув у рази більше, ніж необхідність платити за орендоване житло.

Ось чому поява Христини відразу дуже швидко розв'язала руки. На той час — не без допомоги дружини! — Іван Вольський здобув славу одного з найкращих, заледве не геніального молодого слідчого. Анна полишила своє викладання і дозволила собі впритул зайнятися не господарством, а натомисть — чоловіковим кар'єрним зростанням. Іванові чоловічої гордості зовсім не зачіпало, що складні для нього справи розв'язував лише з її допомогою. А без жіничиних порад, міркувань та висновків почувався безпомічним. Христя ж давала раду кухні, садибі, саду, квітам, не лише ставши помічницею, а й набувши замашок управительки.

Саме управлінням вона й займалася, коли Анна підїхала до будинку. Характерний Христинин голос, а особливо тон, ні з чїм іншим неможливо було сплутати, почувши бодай раз. Саме зараз через паркан на всю вулицю линули прокльони — вона завзято когось шпетила:

— Руки твої зі сраки ростуть! Не цямкай мені тут, псяча голово! Нечистий мене смикнув зв'язатися з тобою, морда твоя цапина! Дулю з маком від мене матимеш за таку роботу, сучий ти сину, щоб тебе грім побив і качка кóпнула!

Навіть якщо у відповідь огризалися, Анна того не чула. Коли треба, коли Христю заводили, перебалакати дівчину з Полтавщини не міг ніхто. Навіть якщо охочі зберуться гуртом, навряд чи у них щось вийде. Заплативши візникові, Анна прочинила хвіртку, зайшла у двір, і очам її відкрилася колоритна, хай не раз бачена картина.

Углибині, біля звалених на купу нерубаних, два дні тому привезених дров, тупцяв підозрілий, неохайно вбраний жалюгідний тип із підбитим оком. Ліва холоша його штанів була роздерта за ледве не до коліна, тулуб прикривала брудна латана одежина, більше схожа на жіночу кацавейку. Розпатлану, вочевидь давно не миту голову прикривав картуз із тріснутим навскоси козирком. А ріденькі зарості на лиці справді робили босяка подібним до цапа. Причому — безпритульного: вештався в бур'янах міських околиць та ночами лякав таких самих, як ось цей, босяків.

Босяк стовбичив біля великої важкої колоди, на якій рубають дрова, з винуватим виглядом. Ліва рука стискала колун, правою нещасний ніби намагався закритися від Христиних прокльонів. Поруч валялися абияк розрубані поліна. Вглядівши хазяйку, Христина показала босякові кулак, миттю поміняла риторику, зацокотіла:

— Мій грїх, Ярівно, та вже звиняйте! Воно в мене зара так буде відробляти, що на рік уперед дров нарубає! А потім, зараза така, ще бур'яни в усьому саду прополе! Зубами своїми гнилыми, як треба буде!

Анна підійшла ближче. Огиду, перше відчуття, змінила цікавість, щойно глянула на босяцьку ліву руку.

— Що тут у вас коїться?

— Ви ж знаєте, Ярівно, як у нас тепер із грошима. Ото я хотіла як краще. Думала трошки зекономити. Дров нарубати треба, а тут ось це чудо тиняється, на опохміл шукає. Клявся-божився: на всі руки майстер, тільки пропився, жінка з дому вигнала. Бреше, не може бути в такого жінки!

— Вигнала, каже, — Анна всміхнулася кутиками губ. — Звісно, не може. Бо нема. Вже нема.

— Та голову він морочить, чорт рогатий! А я, дурепа, сама ж знаєте — повелася, послухала. Мені горілки не шкода, думала, обійдемося цей раз. Так воно ж, суче вим'я, цілу склянку відмулило — а таке криворуке! Сокири ніколи не тримало! З чого ж воно жило, прости Господи!

— Гнати треба, — мовила Анна.

— Треба! І нажену! — Христина знову показала босякові кулак. — Тільки ж горілку я роблю сама, своїми руками! Її нахваляють такі люди, що ого-го! Я себе аж дуже ціную, аби за просто так різній босоті наливати! Ні, цапе, ти в мене все відробиш! Кожен ковток!

— Що на це скажете? — Анна ступила ще ближче. — Готові відробити частування, пане Коваленку?

Христя зойкнула, закрила рота долонею.

Босяк широко всміхнувся, оголивши зовсім не гнилі, як про них щойно говорили, зуби.

— Ви наскрізь бачите, Анно Ярославівно. Вас не обдуриш.

— То ти мене обдуриш, погана твоя морда! — Христина оговталася. — Обманом пробрався! Тебе в двері — так ти у вікно!

— Даруйте, але пустили мене якраз у двері, — мовив Гліб Коваленко, вганяючи колун гострим кутом у колоду. — Тобто у ворота. Через хвіртку.

— Захочете обдурити мене по-справжньому, помийте перед тим ліву руку, — зітхнула Анна. — Не у всякого босяка на

лівиці лишаються чорнильні плями. І дуже мало газетних репортерів, котрі пишуть лівою рукою. Шульга — особлива прикмета, пане Коваленку.

— Каюсь, недогледів.

— А ще — навчіться рубати дрова. Раптом доведеться вичати життя дроворубів.

— Якщо дроворуби даватимуть поживу для репортера кримінальної хроніки — неодмінно скористаюся порадою.

— Я просила вас дати мені спокій зі своєю писаниною. До вас, бачу, не доходить. Опускаєтесь до примітивного маскараду.

— Хочу справити на вас враження. І до того ж, не такий уже мій маскарад примітивний. Церберша ваша купилася.

Христя вперла руки в боки.

— Мені його викинути геть, Ярівно? Просто випхати — чи вухо відірвати?

Анна відповіла не відразу.

— У вас нормальний, пристойний одяг далеко? — поцікавилася.

— Прихований тут поруч, на пустирищі. Не ходитиму ж я отак через увесь Київ.

— Перевдягайтеся й вертайтеся. Тільки на горілку більше не розраховуйте. На ваше щастя, дуже вчасно навідалися.

На цих її словах Гліб Коваленко відклеїв бутафорську борідку.

Зовсім інший вигляд, навіть у лахмітті босяцькому.

РОЗДІЛ ТРЕТІЙ

- Пляма від варення. — Шкіра і золото.*
— Картина з клаптиків.
— Убивства під спільним знаменником.
— Очі, вуха, ноги.

1

Чорна кава, щедро розбавлена не молоком — густими вершками.

Такий колір мала парусинова піджачна пара, у яку перевдягнувся гість. Піджак і штани виглядали десь на розмір більшими, ніж треба. Але Анна не раз бачила Коваленка у різну пору року, за різних обставин, у різних товариствах та різному вбранні. Одяг на репортеріві завжди висів, мов на вішаку.

Забави ради Анна якось посушила трохи голову над цією простенькою загадкою, і відповідь не забарилася. Одяг висів на чоловічих фігурах лише у двох випадках. Оглядний добродій може в такий спосіб приховувати черевце, аби виглядати на людях елегантніше. Або природа наділила власника одягу худорлявою статурою, і навіть найвправніший кравець із Подолу не наважиться пошити штани в обтяжку. Не кажучи вже про популярні віднедавна крамниці з готовим одягом — товстунам там простіше щось надибати собі, аніж худим та мізерним.

До останніх Христина ставилася з дивною сумішшю зневаги й жалю. Відразу обзивала чахликом. Рідше — в очі, частіше — поза очі, залежно від статусу, ще й кривила при цьому губи. Поруч із огрядною, широкою в кістках грудастою молодницею з Полтавщини всякий худий мужчина здавався таким собі коником-стрибунцем і навіть губився на її фоні. Любила Христа Попович високих, бажано — огрядних, і дуже бажано — з гарним апетитом. Для неї саме тут крилася головна чоловіча чеснота. Звідси — жаль до кістлявих: вважала їх нещасними, бо їжа не затримується в їхніх шлунках. Виходить, мов із качки, так примовляла постійно і щиро вважала худих слабенькими. У всіх розуміннях цього слова.

Анна не надто забивала собі голову властивостями інших, крім Івана, мужчин. Але мала свою натуру, яка вимагала звертати більш пильну увагу на тих, хто частіше крутиться поруч. Репортер Коваленко до таких належав, відколи поліцейський слідчий Вольський перетворився на зірку київського розшуку. Через те Анна знайшла спосіб дізнатися про Гліба більше.

Тридцять три роки, корінний киянин, з родини різночинців, батьки померли, коли була холерна епідемія. Їхній будиночок біля Кадетського гаю спалили за рішенням міської влади, бо інакше витравити холеру не могли. Восьмирічного Гліба забрала бездітна тітка, материна сестра, яка жила з чоловіком на Саперній слобідці. Хлопчина справді вдався від природи худим, часто хворів, тож не надто можливі родичі заледве не здмухували з нього пилінки, аби не підхопив чергової болячки. Забагато грошей забирали лікарі.

З якогось часу підліток усвідомив: треба гартувати своє тіло хоча б задля економії, аби клопотів із ним було менше. І почав займатися гімнастикою, не пропускав хрещенського купання, брав участь в аматорських запливах через Дніпро,

опанував французьку боротьбу. Тож Христина помилялася: Коваленко, може, й здавався чахликом, але зовсім ним не був.

Не меншою мірою, а навіть більш ретельно ставився він до своєї роботи.

У газетах спершу публікував фейлетони. Вони сподобалися, Гліб мав гострий язик і не менш гостре, спритне перо. Описував київський побут і звичаї, дедалі частіше його стало привертати міське дно й усе, що з ним пов'язане. Через те шлях кримінального хронікера був для Коваленка лише питанням часу.

Професія не лише зобов'язувала, а й змушувала спритного газетяра чіплятися до сищика й набридати йому, а ганяти репортера було марно. Анна вважала себе раціональною людиною. Розуміла: всяка гучна публікація про черговий успіх її чоловіка додавала йому не лише професійної ваги. Дружина щиро хотіла його службового й статусного зростання. І разом із тим надто наближати до нього таких, як Коваленко, не квапилася. Обставини не дозволяли. Рано чи пізно можна втратити пильність, і репортер буде одним із перших, якщо не найпершим, хто опублікує сенсаційну новину: без допомоги жони знаменитий сищик не зробився б таким знаменитим.

Але десять днів тому все помінялося.

Готуючись прийняти несподіваного гостя, Анна тим часом теж перевдягнулася. Жалобну сукню, призначену на вихід, поміняла на більш затишну та звичну вдома — простеньку, сіру. Чорну мереживну стрічку у волоссі лишила. Трошки подумавши, вирішила переміститися в сад. Там, углибині, ще Іванова бабуса облаштувала невеличку затишну альтанку. Поруч — подібна до кругленького пенька металева грубка, спеціально пристосована, щоб варити варення.

Лише два тижні тому, а здавалося — в іншому житті Христина чаклувала тут, перемішуючи дерев'яною ложкою в мід-

ній мисці приварену, ледь закипілу полуницю. Власної не мали, хазяйська помічниця носила ягоди з базару. Зате перші червневі вишні вродили в їхньому саду цьогоріч рясно, були обірвані, чекали своєї черги — але не до варення тепер. Коли Христя нарешті взялася до роботи, частину ягід довелося викинути, частину відбрала для наливки. Переварювала, що лишилося. І так виглядало, дуже соромилася з того, що в домі горе, а вона з варенням вошкається.

Анна навіть не стрималася, завважила: не переймайся, мовляв, роби, що мусиш. Жити далі треба, не лягати ж усім тут і не помирати повільно. Лиш після цих слів Христину попустило.

Зараз вона саме зладнала самовар. Поставила дві порцелянові чашки, у центрі столу — кришталеву розетку, полуничного конфітюру наклала з гіркою. Рипнула хвіртка, і з'явився Коваленко, — піджачна пара, солон'яне канотье, штиблети, з яких навіть устиг витерти вуличну пилюку, — Христіна зустріла його сердитим поглядом. Не пробачила нахабного обману й навряд колись подарує. Анна занадто добре вивчила характер помічниці, аби дати Глібові шанс здобути її прихильність. Вирішила за краще не зважати, навіть усміхнулася стримано, запросила жестом:

— Сюди проходьте.

Коваленко на ходу зняв канотье, поправив долонею йоржик стриженого волосся.

— Якщо вас, милі дами, образив мій маскаррад — прошу пардону.

— Підлиза, — не стрималася Христя. — Проліз у чужий дім гадюкою...

— Вужем, — Гліб миролюбно виставив уперед руки. — Гадюки отруйні змії. Боюся їх аж бігом. Вужі — ні, молочко любляють.

— Еге. Слизькі однак, хоч вуж, хоч гадюка. Та все воно зветься гадиною, — Христіна й не збиралася вгамуватися.

Анна легенько ляснула в долоні.

— Годі. Я запросила людину на чай з варенням. А ти апетит відбиваєш.

— Ох, дала б я йому варення...

— До-сить! — Анна піднесла голос.

Вираз обличчя був ще красномовніший. Христина зашарілася, опустила очі, пальці пройшлися кутиками фартуха. Коваленкові стало такту замовкнути й не гарикатися. Анна мовчки кивнула на лавку, він кивнув у відповідь, умоститися.

— Подбаю про вас, — Анна підставила чашку під краник самовара. — Трав'яний, чебрець із м'ятою. Хоча, якщо вам краще кава...

— Не клопочіться. М'ята з чебрецем — те, що треба.

Тонкий струмінь потік із самовара.

Зрозумівши, що їй тут не треба, Христя розвернулася, погано приховуючи образу. Анна знала: не на неї. Дівчина ображалася на всякого, крім, звісно, покійного вже Івана, хто вільно чи мимоволі зазіхає на її суверенне право дбати про свою королівну.

— Строга, — завважив Коваленко.

— Вам краще помиритися.

— Так я ж не проти. Вовком дивиться. Гляне — і все, замість мене купка попелу.

— Не жартуйте. Якщо ви не друг Христини, то ворог. Третього не дано.

— Отак категорично?

— Максималістка. Не сприймає іншого.

— Мені треба з нею дружити?

— Якщо хочете моєї дружби, — Анна закрила самоварний краник, підсунула другу налиту чашку до себе. — Ви ж задля цього влаштували маскарад?

— Ще раз вибачте. Лише десятий день після... — Гліб не закінчив фрази, відпив чаю. — Смачно.

— З варенням смачніше. Куштуйте, Христя старалася.

Коваленко наклав собі срібною ложечкою з розетки на маленьке блюдо, пригостився.

— Старосвітська домашня атмосфера. Ніби нічого й не сталося.

— Так пояснить машкару, — легко натиснула Анна.

— Ви вперто не хотіли зі мною зустрічатися. Вирішив зацікавити в такий ось, не надто звичний спосіб, — репортер з'їв іще ложечку.

— Вам удалося. Зацікавили. Навіть уявити не можете, як вчасно. Відкрили мені несподіваний бік вашого таланту.

— Тобто?

— Лицедійство. Перевтілення. Так поведуться справжні поліцейські агенти.

— Кримінальному репортеру без цього теж не можна. Як інакше зливатися з середовищем?

— Маєте чималий досвід, — Анна не питала, твердила.

— Біда навчить. Тобто, — Коваленко відразу виправився, — не так біда, як потреба. Без таких кунштюків моя писанина — лише писанина, не більше.

— Гаразд, — Анна відсунула недопиту чашку, надто різко, аж хлюпнуло через край на стіл. — Не важливо тепер, чому вам так припекло звернути на себе мою увагу. Зараз важливішим є інше: ви, повторюся, нагодилися дуже вчасно. Навряд чи відмовите в проханні.

— Не відмовлю, — запевнив Гліб швидко.

— Навіть не знаєте, про що мова.

— З вами і для вас готовий на все.

— Чудово. Ви допоможете мені знайти вбивцю мого чоловіка.

Ляп!

У той момент Коваленко саме підносив до рота повну ложечку.

Рука здригнулася, гойднулася.

Полуничне варення розтеклося по лівій холоші неохайною плямою.

2

Анна коротко передихнула.

Поки Коваленко збентежено тер пальцем забруднене місце, видала йому скоромовкою те саме, що кількома годинами раніше розкрила в кабінеті Харитонову. Почавши говорити, вона відчула — за крок від того, аби передумати. Перепросить, забалакає власну ж пропозицію, навіть звелить Христині почистити штани незграбному гостеві. Треба остаточно спалити мости й не ганьбитися бодай перед собою через власну нерішучість, навіть боягузтво.

Слухаючи, репортер забув про пляму і взагалі перестав зважати на вимашчені штани. Завмер із розкритим ротом і не квапився закрити його, коли Анна завершила чи то сповідь, чи то зізнання. Почуте шокувало Гліба. Весь час, поки вона говорила, тримав блюдце із залишками варення у зігнутій лівійці, міцно стискаючи пальцями край. Збоку могло здатися — чоловік тримається, бо то його остання надія й можливість не впасти.

Анна передумала.

— Мабуть, усе ж таки запропоную чарчину. Горілка, наливка на горілці.

Іншого способу оговтатися вона для Гліба не бачила.

Коваленко мовчав. Анна повторила, та він немов не чув. Обвів поглядом кут саду, ніби ніколи раніше на бачив дерев та кущів і взагалі прокинувся, виявивши себе в Країні Див. Акуратно зішкрябав із денця рештки варення. Зі властивою передусім дітям ретельністю облизав ложечку. Поставив посуд на стіл, глянув на Анну, погляд випромінював недовіру, вичавив:

— Так не буває.

— Але так є, — спокійно відповіла Анна.

— У це неможливо повірити. Я не вірю.

— Якщо ви у щось не вірите, це зовсім не означає, що такого не може бути.

— Дозвольте запитання... Тобто, — Коваленко труснув головою, потроху приходячи до тями, — навіть без дозволу запитаю. Ризикую дістати навзаєм ляпаса, ще й не одного. Та навіть якщо ваша віддана Христя сприйме це як сигнал порвати мене на клапті й охоче шматуватиме, все одно запитаю.

— Дозволю. Готова витерпіти будь-яку безтактність.

— Зі сказаного напрошується лише один висновок, Анно Ярославівно. Ваш покійний чоловік, Царство Небесне, Іван Дем'янович Вольський... гм...

— Сміливіше, — підбадьорила Анна. — Втім, я закінчу за вас. Вас цікавить, чи не був Іван *дурним*. Чи взагалі своє місце займав. Бо нічого іншого на ум не приходить, коли чуєш подібне. Дружина розкриває злочини замість чоловіка, а чоловік отримує всю славу. Геніальний сищик, київська знаменитість, гордість розшукової поліції виявляється пшиком, фуком, фітюком чи як таких осіб ще іменують. Дивуюся з вас, пане Коваленку. Зазвичай язик підвішений, за словом у торбу не лізете. А тут немов заціпило. Я правильно зрозуміла те, про що ви не наважитесь запитати?

— Язик справді не повертається, — визнав Гліб. — Не можу дозволити собі сумніватися щодо здібностей загиблого в його власному домі, у його власному саду. Але ж саме так, як ви щойно сказали, це й виглядає. Якщо кому розказати.

— А ви нікому й не розказуйте, — у тон йому мовила Анна. — Шеф розшукової поліції пан Харитонов мені вже не повірив.

— Ви і йому...

— Так! Дуже шкодую про це. Проте зовсім не боюся, що Цвіркун, як його називають, колись використає наш із Іваном секрет проти мене. Якщо він так зробить, йому доведеться

писати прохання про відставку. Найкращий слідчий виявився нікчемою, позбавленим усіляких талантів. Замість нього думала, прости Господи, *баба!* — Анна наголосила на останньому слові, повторила: — Баба, пане Коваленку, баба. Аби не це, хтозна, раптом би все й обійшлося. Ніколи, ніхто й ніде в нашому світі не визнає, що жінки в сицизькому ремеслі теж можуть бути чогось варті. І це не єдина моя страховка від непотрібного розголосу. Бо пан Харитонов, на відміну від мого чоловіка, людина справді невеликого розуму. Гарантую, запевняю, б'юся об заклад — не повірив жодному слову. Вирішив — молода вдова все придумала з горя, аби вибити собі якусь там грошову допомогу за втрату єдиного годувальника. Навіть припустив, що це я його в такий хитрокручений спосіб шантажую.

— Цвіркун справді дурень, — погодився репортер. — Ще й вірнопідданий. Дурість, пані Вольська, є головною рисою вірнопідданства. Сказав би, важливою рисою, чеснотою. З точки зору тих, хто ставить різних цвіркунів на високі посади. Розумний, чого доброго, думати почне.

— Але своє чиновницьке діло Юлій Маркович знає добре.

— Не сперечаюся. Від Харитонова більше ніде в поліції користі не буде. Ваш чоловік, Анно Ярославівно, своїми успіхами лише сприяв його кар'єрі. Та виправдовував посаду, яку Цвіркун обіймає. У нас же як: успіх підлеглого — це передусім успіх його начальника.

— Отже, особисті заслуги слідчого Вольського ви вже не ставите під сумнів.

— Той випадок, коли жінка робить чоловіка, — Коваленко вирішив обмежитися таким компліментом.

— І пропоную першу угоду, — Анна простягнула через стіл руку долонею догори. — Більше ми ніколи, за жодних обставин, не говоримо про Івана. А його чеснот і вад не обговорюємо й поготів. Мають значення лише справи, якими він займався, — в останній момент ледь не зірвалося *ми*. — Конкретніше, та справа, через яку він загинув.

— Приймається, — легко погодився Гліб. — Але ви сказали — перша угода. Будуть наступні?

— Не маю іншого вибору, окрім як запропонувати їх вам. Уже довірилася. Щось мені підказує, що ви не рознесете сенсацію по всьому Києву. А надто коли є шанс здобути іншу сенсацію, ще гучнішу. Ну?

Коваленко легенько торкнувся своєю долонею її.

— Чудово, — Анна забрала руку. — Другу угоду ви щойно почули. Я роблю все, що треба, аби витягнути на світ божий убивцю Івана й того чи тих, хто за ним стоїть. Ви з вашими здібностями, можливостями й досвідом допомагаєте мені. Буквально — робите, що і як я скажу. Підете, куди буде треба. Розпитаєте того, кого треба. Словом, доведеться слухатися жінку. Коли б не викрили злочинців, саме ви підете з усіма зібраними відомостями в поліцію, до Харитонова. Зробіте так, аби вам повірили. А коли поліція затримає нарешті всіх причетних, опублікуєте блискучий репортаж. І хтосна, раптом продасте якомусь видавцеві історію для сенсаційного роману. Люди люблять таке. Господи, пане Коваленку, ви ж хотіли зробити з Івана другого Голмса! Чи на крайній випадок — другого Путіліна! Ось вам усі карти!

Гліб помітно пожвавився. Він уже згодився з правилами гри. Анна не лише відчувала, а й бачила це.

— Пропозиція заманлива, смачненька. Лишається з'ясувати для себе одну дрібничку.

— Дрібничок у цій справі нема й бути не може, — відрізала Анна.

— Ви намірилися знайти вуличного грабіжника, такого собі апаша¹, — Коваленко не слухав її. — Розбійники нині —

¹ Кримінальна субкультура, яка існувала наприкінці XIX — поч. XX ст. у Парижі. Основна кримінальна спеціалізація — вуличні пограбування, що часто завершувалися вбивствами. Назва поширилася за межі Франції як загальне визначення вуличних бандитів.

пошесть, і не лише нині. Що аж такого сенсаційного в тому, що я, репортер, знайду якогось босяка? Нехай він зарізав відомого поліцейського слідчого. Тільки ж, Анно Ярославівно, босякам-апашам насправді все одно, кого грабувати. Вони, мадам, не розбирають. Бачать добре вдягненого пана — і все. Господи, та хіба лише за одягом визначають! Підіть у робітничі поселення, запитайте довкола залізниці чи на Саперній слобідці, де я виріс! Іде собі роботяга з трактиру в день полочки, так може ту полочку додому не донести. Що дивом не пропив, те розбійники заберуть! Рипнеться, шарпнеться — ножом у пузо!

— Івана Вольського вбили, — складалося враження, що Анні заїло платівку, на манер патефонної.

— Хіба хтось тут сперечається?

— Ви.

— Хіба?

— Торочите мені про грабійників, які за гаманець заріжуть.

— Я не лише писав, а й читав, як інші цитували вас. Нападник вимагав грошей і погрожував!

Ну, ось і настав час.

Анна не відповіла. Замість того поставила на стіл перед Коваленком дамську сумочку. Приготувала раніше й тримала дотепер поруч, біля себе, аби гість не бачив. Нічого особливого не було б у тому, аби побачив. Кого здивує жіноча сумочка, що лежить поруч із жінкою. Проте саме зараз Анна відчувала потребу в додатковому ефекті.

Не все ж Коваленку фокуси показувати, бороду собі клеїти. Пальці розстебнули сумочку.

Взяли за краї, перевернули, струсунули.

Два предмети вивалилися з її неглибоких надр.

— Гаманець. Портмоне чоловікове, крокодилова шкіра. Купувала йому на Різдво. Усередині — триста рублів. Як тоді лежали, так і досі там, — палець торкнувся годинника. — Золо-

тий брегет. Подарунок купця першої гільдії Борисова, знак подяки за розкриття його справи. Був у іншій кишені. Там і лишився. Вбивця нічого не забрав.

— Не встиг... мабуть.

— Пане Коваленку, ви щойно визнали — не лише самі від-творювали почуте від мене, мої покази, а й читали те саме в інших публікаціях. Я зомліла. Втратила свідомість, коли на моїх очах загинув Іван. Думала — це останнє, що побачу в житті, бо нападник посунув із ножем на мене. Лив дощ, гримів грім, лупила блискавка. Жодної душі довкола. Ніхто не чинить опору. Нехай душолюб із доброго дива вирішив пожаліти мене. Ніхто не заважав йому довести справу до кінця, обчистити кишені своєї жертви. Ніхто й нічого, пане Коваленку. Але він не взяв ані гаманця, повного грошей, ані золотого годинника. Це було вбивство. Пограбування — прикриття. Мого чоловіка Івана Вольського вбито навмисне. І злочин готували довго, ретельно, дбайливо. І той, хто напав на нас, — дрібна ланка. За ним стоять дуже небезпечні люди.

3

Дж-ж-ж-ж-ж!

Де не взялася враз бджола.

Пролетіла повз Глібове вухо, покружляла над залишками варення. Анна прикипіла поглядом до несподіваної гості. Але Коваленка поява бджоли раптом поглинула цілковито. Він уклякнув, ніби необережний рух провокував бджолу атакувати. Затамував подих, ліва рука повільно, міліметр за міліметром, потягнулася до канотье.

Тим часом бджола приземлилася на денце блюдечка. Хоботок торкнувся солоденької ляпки. Гостя потерла передніми лапками, взялася до справи. Не зводячи з неї очей, Коваленко

обережно підніс капелюха. Анна побачила — зараз довкола Гліба зупинився весь світ. Не існувало нічого, крім бджолиласунки.

Комаха вместилася зручніше — для неї теж нічого не існувало.

Р-раз!

Капелюх накрив блюдце. Бджола опинилася в полоні, зсередини солом'яної тюрми долинуло обурене дзижчання й ледь чутні звуки ударів: полонянка билася об канотьє. Зиркнувши на Анну переможно, Коваленко відкинувся на спинку стільця, поклав ногу на ногу, поцікавився:

— Пропозиція в силі?

— Яка саме?

Гліб клацнув вказівним пальцем по горлу.

— А-а-а... Горілку чи...

— Вашу горілку вже пив. Наливка — спокусливо.

— Христя також робить добрий кальвадос.

— Ну, хай.

Анна махнула рукою, і Христина з'явилася, мов та бджола — не знати звідки. Коваленко не стримав здивованого присвисту. Виявляється, увесь цей час *помічниця* була десь тут, поруч, не зводила з них очей.

— Гостеві смакуватиме кальвадос, — мовила Анна.

— Смоли йому гарячої, — почулося у відповідь.

— Христю! — господиня піднесла голос.

— Прощення просимо.

Христина відійшла, а Коваленко спитав, проводжаючи її кивком:

— Вона все знає?

— При ній у цьому домі можна говорити будь про що. За паркан не вийде. Дівчина швидше язика собі відкусить.

— Дивна відданість. У наш час дивна, маю на увазі.

— Це все, що вас перейняло? Крім полювання на бджіл, звісно, — Анна всміхнулася кутиками губ.

Коваленко подався вперед, забрав ногу з ноги, поклав лікті на стіл.

— Отже, вашого чоловіка навмисне вбили під виглядом банального пограбування. А пограбувати для повноти картини чомусь забули. Пардоньте, тут у вас щось із логікою негаразд. Кажу вам як газетяр, звиклий ставити все під сумнів.

— Що саме негаразд? — поцікавилася Анна спокійно.

— Я розумію, ви шоковані. Пережили стрес, утратили кохану людину. Емоції вимагають звинуватити в цьому весь світ. Бо не хочеться жити з тим, що слідчого Вольського, даруйте за грубість, зарізав вуличний апаш. Всесвітню змову уявити й прийняти легше.

— Не прошу давати пояснення вашому скепсису. Де проріхи в моїй логіці?

— Я знаюся на навмисних убивствах. Звісно, як кримінальний репортер. Вони мають виглядати бездоганно. Тобто у вашому випадку гаманець і брегет убивця справді мав би забрати. Якщо він той, за кого ви його маєте, — *наймаший*. Лишивши гроші й цінності в кишенях жертви, він перекреслив власні ж наміри. Поліція пропустила очевидне повз увагу, і тут не дивуюся. Хоча справді пересічний слідчий міг би загататися над питанням бодай для себе: чому ж лиходій не забрав здобич, не обчистив кишені трупа. Йому ж ніхто й ніщо не заважало. Але бог із ним. Припустімо, апаш злякався сам себе. Власного вчинку. Не мав наміру вбивати. Вбив. Чкурнув геть. Можете кидати в мене камінням, проте для поліції, як і для мене, саме такий розвиток подій виглядає логічним.

— Бо ані поліція, ані тим більше ви не були там, коли Івана вбивали, — Анна лишалася незворушною. — Ви не бачили того вбивцю. Не знаєте, як він діяв. І головне — знаєте лише один клаптик із загальної картини. Вам, пане Коваленку, доведеться або вислухати мене й повірити моїм словам та висновкам. Або випити чарку кальвадосу, дати слово тримати

в таїні почуте в цьому домі, піти їй бажано ніколи більше не докучати.

Христина винесла на круглій срібній таці кришталеву карафку з коричневою рідиною. Поставила на стіл перед Глібом, поруч виставила пузату чарку на товстенькій ніжці. Гість показав на чарку:

— Одна. А...

— Я не хочу. Соромитесь пити без компанії?

— Такі не мають сорому, — знову не втрималася Хрися.

— Хто б сперечався. Я пас. Навіть сам себе почастую.

Коваленко налив собі напою. Підніс до носа, втягнув ніздрями аромат. На мить блаженно замружив очі.

— Якщо на смак так само божественно...

Христина знову залишила їх. Гліб випив, смакуючи, прицмокнув язиком. Навіть потримав напій у роті перед ковтком.

— Пропоную такий варіант. Я випив чарку, але не піду. Готовий вислухати вас і спробую повірити в почуте.

— Я в дурній ситуації, — визнала Анна. — Мушу доводити вам щось, переконувати.

— Маєте в тому інтерес.

— Тому й переступаю через себе.

— Якщо все, що ви розповіли про вашу участь у чоловічій службі, — правда, ви таки повинні вийти з полону власних звичок.

— Поясніть.

— Ви, пані Вольська, звикли, що чоловік слухав вас, чув і вірив вашим словам та висновкам. Не ставив їх під сумнів.

— Тому й зробився одним із кращих сищиків, — це прозвучало з погано прихованою гордістю.

— Але мені не треба слави кращого сищика, — парирував Коваленко. — Для мене ваші слова — лише слова.

— Хіба ви забули мою пропозицію? Зараз я допомагаю вам зробити сенсаційну публікацію. Яка напевне вас прославить. Слави не буває багато.

— Ту, яку маю, здобув без сторонньої допомоги, — він помітив багряний спалах на щоках Анни, вибачився скоромовкою: — Даруйте ще раз, ситуація незвична, надалі добиратиму вислови.

— Моя допомога чоловікові не була сторонньою, — сухо мовила Анна.

— Все-все, більше не буду! — Коваленко засовався на стільці, йому справді стало ніяково. — Та у нас із вами загалом інакша розмова, інакша спроба порозумітися. Гаразд, нехай я зроблю сенсаційну публікацію. Але ж мушу повірити всьому, аби сенсація не вдарила бумерангом, не перетворилася на пшик. Ось чому, Анно Ярославівно, я прошу підтвердити свою розповідь переконливими доказами.

Замість відповіді вона підвелася. Взяла карафку, налила гостеві ще порцію. Заговорила, лишившись стояти, і дивилася на Гліба з висоти свого зросту.

— Ви, добродію, не помітили, що вже відповіли на власне запитання. Злочин мав би виглядати бездоганно, якщо вбивця — професійний найманець. А вбивство із замітанням слідів — його ремесло. Особа ж, яка під виглядом грабіжника напала на нас і вбила мого чоловіка, — вбивця без досвіду. Він, пане Коваленку, взагалі не грабіжник. Випадкова людина, котру нацькували на Івана Вольського, слідчого розшукової поліції. Їм заважав не чоловік такої собі Анни Вольської, а таки сищик. Вони не знали нашої з Іваном родинної таємниці. З дороги їм треба було прибирати мене, хай би там як це не прозвучало.

— Їм — це кому?

— Поки не знаю. Моя пропозиція — з'ясувати це разом. Будьте здорові.

— Будьмо.

Гліб так само повільно, смакуючи, випив другу чарку.

— Тепер — факти, — упевнено повела далі Анна. — На нас напав зовсім молодий чоловік, вбраний як студент. Проте

я більш ніж упевнена: це не маскарад, подібний до вашого. Він *справді* студент. Ви можете за бажанням згадати кількох молодих душолюбів. Іван колись розказав про підлітка-вбивцю. Шістнадцять років, роздобув десь револьвер, застрелив матір свого товариша, пограбував. Потім, коли вистежили, з того ж револьвера відстрілювався до останнього патрона, примудрився вбити городского. Але чи є професійні вбивці серед студентів? Якщо йдеться не про терористів-бомбистів на кшталт «Народної волі». Тільки не згадуйте, будь ласка, студентів із романів пана Достоевського, випадок не той.

— Студент-убивця може бути. Самі щойно сказали. Проте маєте рацію: студентів-грабіжників не пригадую.

— Отже, ми вже дійшли згоди в першому пункті: нападник — не перевдягнений. Він *справді* студент, — у голосі Анни почулися переможні нотки. — Поводився дуже невпевнено. Кричав голосно. А так чинять, коли треба підбадьорити найперше себе, а не налякати жертву.

— Згоден, — трохи подумавши, кивнув Гліб.

— Дякую, — Анна кивнула у відповідь, повела далі. — Тоді мені тьохнуло: ще трохи — і зірветься хлопчина на істеричку. Він боявся, пане Коваленку. Боявся *справді* не менше, ніж злякалася я. Нарешті, Іван за життя не вирізнявся схильністю до спортивних занять. Та й бійки — не його стихія. Проте захищався як міг — і міг значно вправніше, ніж його вбивця. Той діяв незграбно. Опинись на Івановому місці хтось більш тренований, міцніший, нашому нападникові було б непереливки. Чи схожа описана мною поведінка на дії справжнього, досвідченого грабіжника? Тим більше — найманого вбивці?

— Так, як ви описали, — ні, — визнав Гліб.

— Та проте саме цей тип опинився ввечері на Татарці. Наша вулиця, як зволите бачити, не надто жвава навіть удень. Перестріти випадкову жертву, вилізти із заростей з ножем на-

переваги ще реально о цій порі. Після восьмої вечора, у зливу — я вас прошу! Розмови про випадковість зайві, твердження — дилетантські.

— Згоден і з цим пунктом, категорично згоден, — очі в Коваленка вже азартно блищали. — У наперед підготоване, сплановане навмисне вбивство тепер віриться більше.

— Коли так, беремо інший клаптик, який допоможе краще роздивитися загальну картину, — Анна нарешті сіла. — Того вечора ми з Іваном були в Опері. Слухали «Євгенія Онегіна» й мали намір добути виставу до кінця. Проте мене розсмішив один актор, не стрималася, залишила залу. Чоловік пішов за мною, ми вирішили не вертатися, їхати додому. Чому це важливо? Бо ми, пане Коваленку, поїхали додому раніше, ніж на те чекали змовники. За нами стежили від театру.

— Звідки такі висновки?

— Буфетник. Повівся дуже дивно, побачивши нас. Іван шукав, кого б послати по візника. Двері буфету відчинені, ми зайшли. Вздівши нас, буфетник здивувався і злякався. Я звернула на те чоловікову увагу. Він злегковажив, бо... — щоки Анни знову спалахнули, — словом, тоді виникли романтичні для обох обставини. Буфетник, звати його Григорій, погнав по візника, причому зголосився сам. І тут ще один клаптик: затримався на довше, ніж треба. Візників біля Опери — кавалькада. Хлібне місце для них. Чого простіше: вийшов на вулицю, свиснув першому ж ліпшому. Забирає не більш як п'ять хвилин часу. Проте, пане Коваленку, той прогноза буфетник шукав нам екіпаж стільки часу, що ми встигли, не надто кваплячись, випити в буфеті пляшку шампанського.

— Отут не зовсім ловлю хід ваших думок, Анно Ярославівно.

— Подбайте про себе самі, — вона кивнула на карафку, Гліб не відмовився, налив щедрю порцію. — Якби той вечір не завершився трагедією, випадок у буфеті не мав би значення. Подумаєш, просто дядько не надто повороткий. Але нагадаю —

ми мали вийти з театру пізніше. Засідка на нашій вулиці напевне привернула б увагу. Тут, зволите бачити, випадкова людина не може маячити й вештатися без діла довго. Помітять підозрілу особу, ще й городского гукнуть. Тому зловмисники мусили розрахувати все до хвилини, аби не світити вбивцю даремно. Щойно ми сідаємо в екіпаж, вбивці сигналять — і він випереджає нас, займає позицію.

— Сигнальники. Естафета. Метод знайомий, — судячи з тону, Коваленко вже відкинув останні сумніви в правдивості Анниних міркувань та висновків.

— Ось чому буфетник злякався. Передчасний від'їзд із Оперу порушував плани злочинців. Той Григорій — один із сигнальників. Спільник. Затримався, бо мусив витратити час, аби знайти й попередити інших. Вони внесли зміни в план, студент-убивця опинився в засідці раніше запланованого часу.

Коваленко взяв чарку за ніжку двома пальцями лівої руки. Покрутив. Помилувався, як кришталь грає на липневому сонці, що пробивалося між яблуневі віти.

— Знову якісь вони. Час уже назвати.

— Іван підібрався до них дуже близько. Тому й напали.

— Та Господи, пані Вольська, до кого?!

— До тих, хто від квітня вбиває людей по всьому Києву. Таємне товариство, не інакше. Не дивіться на мене так, я не читалася сенсаційних романів. У Києві діє спільнота вбивць.

Р-раз!

Третю чарку Гліб вилив у себе махом, одним ковтком.

4

Не готувалася Анна до бесіди з Коваленком саме тут і тепер. Та загалом до подібної розмови готовою була. Чекала слухної нагоди і мала надію: візит до Харитонова дасть потрібний позитивний результат. Головний слідчий повірить їй, заціка-

виться деталями, а в неї все під рукою. Анна навіть припустила: Харитонов негайно захоче побачити все, що вона має, на власні очі. Звеліла Христині приготуватися, і та лиш чекала на сигнал. Проте Цвіркун не повірив ще й нацькував на неї московського цербера Градова.

Але це зовсім нічого не міняє, не зупиняє гру — хіба фігури на дошці змінені.

Анна знову махнула рукою. Помічниця де не взялася, змусивши Коваленка здригнутися. Він явно не міг уявити, що огрядна, грубувата молодиця здатна виринати буквально з повітря й рухатися тихіше вітру. Христина мовчки глипнула на гостя, перевела запитальний погляд на Анну. Отримавши потрібне, тільки їй зрозуміле розпорядження, подалася до будинку. Гліб не стримався, озирнувся на неї, розвернувшись при цьому на стільці так, що ледве не впав. Коли жінка зникла з очей, гмикнув, знову сів зручніше, вибив пучками легенький дріб по солом'яному дашку свого канотье.

— Пані Вольська, з усією повагою — проте дозвольте вам не повірити.

— Взагалі? Жодному слову?

— Чому ж, ваші пояснення дотепер звучали досить переконливо. Як репортер визнаю: за певних умов ваша історія може стати сенсацією. Того ж, хто опублікує її, зробить знаменитим не на всю губернію, а на всю імперію. Поліцію ж київську зганьбить пропорційно.

— За славою не женуся. Ганьбити всю поліцію через одного боягузливого Цвіркуна теж не хочу, адже ганьбою мимоволі вкрию власного чоловіка. Моя мета зараз — знайти його вбивць. Інша перспектива виглядає в світлі останніх подій менш здійсненою.

— Інша?

— Мала зухвалу ідею зробитися поліцейським консультантом, — Анна зітхнула. — Робити те саме, що робила в парі з Іваном.

— У вашій парі ви грали першу скрипку. Жоден інший поліцейський не дозволить жінці такої партії. Ані вам, ані будь-кому, — Коваленко вже опанував себе, почувався впевненіше. — Щодо згаданої вами спільноти вбивць... Анно Ярославівно, повірте мені. Людині, хліб якої — сенсаційні публікації. Аби подібна спільнота з'явилася, навіть на рівні базарних чуток, я б знав про неї одним із перших.

— А ви знали про пограбування та вбивство купця першої гільдії Бочарова? Це сталося в квітні, перед Паскою.

— Точно, було. На Контрактах¹. Ударили ножом у натовпі, помер в Олександрівській лікарні, кров'ю стік. Я навіть писав про цю пригоду.

— Зберігаю вашу публікацію серед інших.

Нагодилася Христина, поклала на стіл пухленьку картонну теку. Поруч — невеличкий пакунок, дбайливо загорнутий у ряднину. Його Анна відклала вбік, теку підсунула до себе, жестом відіслала помічницю. Потягнула за шворку, розв'язала бантик вузла. В середині Коваленко побачив акуратно складений стосик різних київських газет, включно з дешевими бульварними листками.

— Тут не тільки про Бочарова. І взагалі, його нагла смерть не стала предметом серйозного поліцейського розслідування. Надто очевидно все. Купець неквапом прогулювався в натовпі, раптом закричав: «Тримайте злодія!» і схопив його сам. Той спритно викрутився, пустив у хід ножа, а як почалася паніка — пірнув у натовп. Гаманця не забрав, бо при Воронцові його не було. Мав дивну звичку довіряти свою калитку прикажчикові. Злодюга вочевидь про те не відав. Загинув Бочаров

¹ Торговельний і контрактний ярмарок у Києві на Подолі, який діяв у 1797—1930 рр. На Контрактах укладали торговельні та кредитні угоди, що відіграло значну роль в економічному житті Російської імперії, зокрема Південно-Західного краю, до якого входили землі України.

ні за що, не пощастило. Буває, і досить часто. Як дізнався згодом Іван, поліцейським агентам шепнули — вбивця не місцевий, так званий гастролер.

— Їх повно на Контрактах у ярмаркові дні. І не лише на Контрактах.

— Зник із Києва, досі шукають. Якщо шукають. До речі, я не почув, як його ім'я чи прізвисько.

— Я теж, — Анна розправила плечі, відсунула теку вбік. — І це перший підозрілий момент. Іван не займався вбивством Бочарова, надто дрібно для знаменитого Вольського. Але я, пане Коваленку, уважно читаю газети. Чи знаєте ви, що загибель Бочарова поставила крапку в спорі між ним та промисловцем Дем'яновим? Вони судилися, Дем'янов постачив Бочарову неякісну мануфактуру. Так принаймні заявив позивач. Нема людини — нема проблеми. Вдова Бочарова вирішила не просувати судову тяганину далі, не до того. Діти в них малолітні, їм тим більше не до судів. А коли згодом за моєю порадою Іван поговорив із кількома втаємниченими особами, почув: купець Бочаров мав усі шанси дотиснути купця Дем'янова. Виграти суд. І не лише відшкодувати збитки з відсотками — засадити шахряя в буцегарню.

— Збіг обставин, не більше, — Коваленко вперто стояв на своєму.

— До вбивства архітектора Левицького я теж так думала. Про цю справу чули?

Гліб зовсім по-дитячому кліпнув очима.

— Та бачу, чули, — Анна поблажливо всміхнулася. — Підгуляв у ресторані, повертався пізно ввечері. Грабіжник наскочив на очах у переляканого *ваньки*. Причому візник так перепудився, що замість гукати городового помчав геть, від гріха подалі. Поки туди-сюди, Левицький упокоївся. Портмоне, золотий портсигар з дарчим гравіруванням, срібний годинник на ланцюжку — така здобич нападника.

— У травні сталося, — нагадав Гліб.

— Точна дата — у публікаціях, — Анна торкнулася пальчиком теки. — Ще там — газета, датована лютим. Левицький судився із замовником, підприємцем фон Геккелем, бо той замовив проєкт будинку, відхилив його, дав лише аванс ще й виставив архітектора нездарою. Підірвав ділову репутацію. А потім Левицький дізнався: фон Геккель буде дохідний будинок саме за його проєктом, тим самим. Підприємець навмисне знецінив роботу, аби не платити за неї. До слова, він потім і робітникам не заплатив обіцяного. Забракував роботу, кинув якісь копійки, мовляв, на більше не заслуговують. Отак, пане Коваленку, я склала дві банальні, простенькі історії докупи. Погодьтеся, вони подібні. Мають спільний знаменник.

Репортер пошкріб потилицю.

— Гадаєте, в обох випадках убивала одна людина?

— Не готова сказати точно, — призналася Анна. — Єдине, що мені відомо, знову ж таки, з допомогою Івана: щоразу поліцейських слідчих наполегливо переконували не шукати грабіжників.

— Отак навіть? Хто?

— Повторюся — агентура. Вам не треба пояснювати, що поліція має в кримінальному середовищі інформаторів.

— Не треба, — легко погодився Гліб.

— Спершу Вольський неформально побалакав із колегами, яким доручили слідство. У кожному окремому випадку працювали різні люди. Але всякий раз інформатори ніби змовилися: шукати апашів у Києві не варто, вони залягли на дно. Навіть називали якісь прізвиська, проте картотека не містила відомостей про жодного з них. Припускаю, інформаторам вклали подібне у уста.

— Стоп-стоп! — стрепенувся Коваленко. — Не складається, Анно Ярославівно! Якщо інформатора викривають, його вбивають після правіла!

— Або — тримають на гачку. Шантажують, під страхом смерті перетворюють на подвійного агента. І згодовують че-

рез нього поліції потрібну інформацію. — Анна взяла чайну ложечку, постукала нею по краю чашки, так розпорядник у судовій залі закликає до тиші й порядку. — Словом, від квітня до середини червня в Києві сталося сім грабіжницьких нападів. *Гоп-стопів*, як їх називають. Нападали в різних місцях, переважно — під вечір. Серед білого дня, крім Бочарова, підрізали ще одного чоловіка на Володимирській гірці. Лиходій зробив ноги, так само скориставшись гармидером. І так само апаш утік ні з чим.

— Як у вашому випадку, пані Вольська.

— Ви погано мене слухали, пане Коваленку, — відрізала вона. — На нас напали в сутінках. У безлюдному місці. Під час зливи з грозою. Ніхто й ніщо не заважало грабіжнику забрати здобич.

— Самі казали — злякався. Втік, бо зрозумів, що накоїв.

— Він уже був наляканим! — ложечка дзенькнула сильніше. — І за нами стежили!

— Вам могло здатися, — Гліб, випереджаючи напад Анниного гніву, притиснув долоню до серця. — Я на вашому боці, бога ради! Проте, крім мене, у вас нині нема конфідентів! Зараз я на місці посадової особи, котру ви маєте переконати, а вона проти вас! Шукайте аргументи, шукайте!

— Я хочу знайти вбивцю! — Анна вкотре повторила це, крім люті, у її голосі тепер забринів відчай. — Усе, що я кажу, лише слова. Так, слова і мої спостереження! Але, пане Коваленку, кожне із семи вбивств виявилось в сухому залишку комусь вигідним! Кожна з жертв нібито випадкового вуличного нападу становила серйозну загрозу для інших! Усякий раз справу забалакували й зрештою перетворювали на безнадійну. Адже слідчі фактично ганялися за тінями.

— Ви обмовилися — Іван Дем'янович не вів жодної з них...

— Так. Проте кілька разів чув нарікання колег. Зокрема, такий собі слідчий Тит Макаров дуже переймався, що знаменитий Вольський пхає носа в його парафію. Зацікавився, ось так

дізналася я. Хід власних думок у загальних рисах виклала вам щойно. Коли звела все до купи, Іван пішов до Харитонов. Той порадив не морочити собі голову дрібницями. Не Вольсько-го калібр, буквальна цитата. А я на свою голову порадила чоловікові поговорити хоча б із декількома з тих, хто виграв від випадкової смерті опонента. Іван мав три неофіційні зустрічі. Останню — за два дні до свого фатального кінця! Яких іще фактів вам треба?

Нотки відчаю тепер переважали.

— Мушу вкотре перепросити. Але я ще не почув жодного факту. Історія цікава, справді тягне на сенсацію. На жаль, для сенсаційних романів у французькому стилі, не більше.

Анна пронизала Коваленка крижаним поглядом — де й поділася спека, шкіра у нього під одягом ураз взялася сиротами.

— Вам не цікаво навіть спробувати? Після того, що я вже більше години тут розпинаюся, вивертаю вам душу?

— Дайте факт, за який можна зачепитися, — Гліб уперто стояв на своєму.

— Прошу.

Її рука взяла невеличкий пакунок, про існування якого Коваленко встиг забути. Недбало кинула через стіл. Легенький предмет упав репортерові на коліна.

Він розгорнув пакунок.

Брудний темно-зелений кашкет із темно-синьою околицею та тріснутим козирком.

Студентський.

5

— Що це?

Запитання йому самому здалося ідіотським, бо у відповідь почув іронічне, навіть знущальне:

— Шолом Александра Македонського.

— Гаразд, винен. Виправлюсь. Це, напевне, убір того самого студента-вбивці.

— Браво, — Анна двічі плеснула в долоні. — Ви дуже прозорливий, пане Коваленку. Я прийшла до тям під дощем, ваялася в грязюці. Кашкет помітила неподалік, Іванові вдалося збити його з голови нападника, коли захищався. Забрала, заховала під одяг.

— Чому ви не віддали поліції? Доказ же.

— Доказ — чого? Що поліції доведе кашкет? Що грабіжник перевдягнувся студентом? Я почула це від слідчого, коли описала нападника.

— Ну, а вам трофей чим допоможе?

— *Нам.*

— Тобто?

— Розмова почалася з пропозиції. Ви її прийняли. Ми навіть, як кажуть, ударили по руках. Здаєте назад, відступаєте?

— Господь з вами! — Гліб вигукнув раніше, ніж подумав. — Що далі слухаю, то менше розумію, куди мене заведе ваша авантюра. Але втрачати таку історію — гріх. Жоден притомний репортер собі не пробачить такої втрати до кінця життя. Піде в монастир, прийме постриг. Нема чого роззявам робити в професії.

— Коли так, більше не сперечаємося. Моя голова, пане Коваленку. Ваші — очі, ноги, вуха. Ви збираєте для мене потрібні відомості. Зустрічаєтесь із тими, на кого я вкажу. Придумуєте самі, як дізнатися більше й не виказати себе. Ми з вами займаємося приватним розшуком.

— Ви — Шерлок Голмс, я — доктор Ватсон?

— Вигадана парочка — поганий приклад. Читала оповідання. Голмс усе робив сам, діяв та думав. Ватсону лишалося супроводжувати мудрого друга, слухати його висновки та записувати все. У нас інакший розподіл. Я — мозок, ви — ноги. Годиться?

— Ні, — Гліб знову бовкнув швидше, ніж обміркував. — Зараз я ставлю підпис під відмовою думати самостійно. Своєю головою. Хлопчиком на побігеньках бути не дуже хочеться.

— Даруйте, якщо не так зрозуміли, — її щоки вкотре спалахнули. — Ми домовляємося про загальні правила гри.

— Якщо для вас це гра...

— Людей убивають, яка там гра! — вирвалося в Анни. — Не подобається це слово, пропонуйте інше.

— Обговорити навзаєм прийнятні умови.

— Нехай так, — вона легко погодилася. — Бесіда що далі, то більше нагадує оті самі Контракти.

— Хіба що ціна питання — життя. Зараз я дуже серйозний.

— А я не сперечаюся, ми починаємо дуже ризиковану справу. Саме тому мені не треба бездумного, як ви щойно сказали, хлопчика-посильного. Прохання лише уникати самодіяльності. Маєте думку, ідею, версію — спершу говоримо, потім я приймаю рішення.

— Отже, останнє слово за вами?

— Бо інтерес найперше мій. Такі правила.

— Гаразд, — Коваленко покрутив кашкета в руках, роздивився. — Якщо кашкет не фальшивий, кокарда свідчить про належність нашого незнайомця до університету Святого Володимира. Власник не надто охайний, суджу по тріщині на козирку. І більше нічого сказати не можу.

— Дайте, — Анна простягнула руку.

Гліб передав кашкет через стіл. Вона жестом людини, яка дослідила доказ міліметр за міліметром, перевернула його, провела пальцем по внутрішньому боці тулії.

— Можливо, не надто охайний. Але не хоче нарватися на конфлікт зі своїм інспектором. Бачите? Тут номер.

— Не розгледів.

— Нічого дивного, цифри затерті. Що означає: вчиться студент не перший рік. Коли вступив і прийняв присягу, вивів номер свого студентського квитка. Так роблять не всі, проте звичка не рідкісна. За кожним студентом закріплений вішак зі спеціальним кілком, на який вони повинні чіпляти кашкети. Інспектор звіряє номери. Якщо на кілку з номером, тотожним номеру квитка, нема кашкета — студент прогулює заняття. Можна на карцер заробити подібними прогулами. Тільки, пане Коваленку, наш незнайомиць — хитрун. Він прогульник ще той.

— Звідки такі висновки?

— Ви звернули увагу на стан убору, — очі Анни хитро блиснули. — Думаю, він має новіший кашкет, не такий затяганий. Чому не позбувся старого, неохайного? Бо на ньому можна написати потрібний номер та почепити на потрібний кілок. Я довідалася: кількість слухачів на лекціях професори фіксують не завжди, перекладаючи контроль на інспекторів-наглядачів. Ті ж, своєю чергою, більше стежать за студентами, котрі вчать власним коштом. Точніше, коштом батьків.

— Своєкошті, — нагадав Гліб.

— Саме так. Вони більш незалежні від університетських порядків. Не бояться покарання чи відрахування. У них вольностей більше. Через те нагляд пильніший. Підсумуюмо, — Анна поклала кашкет на стіл. — Убивця — студент не з бідних. Що непрямом підтверджує мою версію: такому нема потреби виходити з ножем на велику дорогу.

— Апаші — не завжди типова злидота, Анно Ярославівно. Повірте, для синків з багатих сімей грабунки та навіть убивства можуть бути, були й бувають чимось на кшталт розваги. Аристократи грішать лиходійством ще з часів Давнього Риму.

— Нехай. Я не про мораль, а про інше. Той, кого ми шукаємо, навряд чи мешкає в гуртожитку. Має змогу винаймати

помешкання десь у нашому Латинському кварталі¹. Нарешті, номер студентського квитка. Лишається знайти ім'я. Бачте, пане Коваленку, я спростила вам завдання. Погодьтеся, вам вивідати все це значно простіше.

Гліб не стримався — повільно підняв руки на рівень плечей.

— Усе. Здаюся. Давно не відчував себе переможеним отак, начисто. Розгром, пані Вольська, тотальний розгром.

— Буде ще кілька завдань, — Анна не приховувала, що лестощі їй до душі. — Дрібніших, але від того не менш важливих. Наливайте собі ще, частуйтеся. І випустіть уже бджілку на волю.

Випередила його руку — сама підняла капелюха.

Бджола ліниво смакувала варенням, гнати довелося.

¹ Латинський квартал — неофіційна назва місцевості, де селилися студенти і викладачі Київського університету Святого Володимира (нині ім. Тараса Шевченка). Точно позначити межі київського Латинського кварталу складно. Зазвичай їх окреслюють «трикутником» між вулицями Паньківською, Микільсько-Ботанічною та Караваєвською (тепер — Льва Толстого). Іноді до нього відносять ще частини вулиць Кузнечної (тепер — Антоновича), Назарівської й Жилинської. Поступово місцевість забудовувалася прибутковими будинками й там почав селитися цвіт інтелігенції. Таким чином місцевість отримала назву Латинський квартал, за аналогією до Латинського кварталу в околицях паризької Сорбонни.

РОЗДІЛ ЧЕТВЕРТИЙ

*Роздуми дорогою. — Дама з лорнетом.
— Кисле пиво. — Маленький урок французької.
— «Не лізь».*

1

Того дня Гліб Коваленко вже більше нікуди у справах не ходив.

Не відмовився від подальшого частування. Анна ще й долучилася, попросила в Христини чарку вишневої наливки для себе, підтримала компанію. Вони чаркувалися за успіх, теревенили, як це роблять ділові партнери при узгодженні різних деталей. Розмова поволі зайшла в коло, репортер нарешті відкланявся і дуже тішився з того, що, попри значну кількість випитого, не виказав себе.

З Татарки вирішив прогулятися вгору пішки. Сонце ще пекло нещадно, але кальвадос додав куражу й піша хода не втомлювала, як зазвичай. Відчув утому, щойно дістався Лук'янівки. Зупинився перевести подих, витер змокрілого лоба — алкоголь поволі виходив із потом.

Перепочивши, неквапом подався до себе — він винаймав затишний дерев'яний флігель у Георгіївському провулку. Дзвони Святої Софії будили щодня раненько, та Гліб не нарікав. Навпаки, тутешній дух вабив його завжди. Поруч із давньою київською святиною, у її аурі, яку не всякий поет міг

передати словами, Коваленко відчував себе значно краще, навіть більше захищеним рідним містом, ніж на Саперній слобідці, де пройшли дитинство та юність.

Думалося найкраще на ходу. Через те репортер полюбляв неспішні прогулянки. А подумати мав про що. І предметом роздумів була не дивна історія стосунків подружжя Вольських, не причина стрімкого кар'єрного зростання слідчого, не пропозиція Анни зайнятися приватним розслідуванням. Молода вдова дуже добре вміє мислити, складати докупи й поєднувати те, що на перший погляд не складається й не поєднується. Але вона припускалася помилки, якої зазвичай припускаються такі ось мислителі, і навряд помічала її.

Анна Вольська має всі підстави називати себе *головою*, мозком процесу. Проте не повною мірою уявляє, що воно значить — бути *ногами*.

Даючи слушні поради чоловікові-слідчому, Анна лишалася вдома, на хазяйстві. Чекала, поки Іван Дем'янович виконає доручення й принесе якийсь результат. Але ж у розпорядженні слідчого завжди була величезна поліцейська машина, включно зі штатними та позаштатними агентами. Хоч із кримінального світу, хоч зі звичайних, цивільних містян. Бюрократичний апарат, як усюди в імперії, традиційно, ще з часів, описаних Гоголем та Салтиковим-Щедріним, працював повільно, незграбно, давав численні збої. Натомість сама робота велася жваво, злагоджено й приносила плоди досить швидко.

Газетний репортер, хай один із найкращих та з чималим досвідом, фізично не міг замінити собою весь означений механізм. Оперативність отримання потрібних відомостей априорі була значно нижчою. До всього, від моменту вбивства Вольського минуло десять днів, протягом яких ніхто не робив нічого для ефективного розшуку нападника в студентському одязі.

Притримавши, заховавши від поліції важливий доказ, Анна тим самим утратила дорогоцінний час.

Коваленко прямо вказав на це. Вольська відповіла, пояснила свої дії, і Гліб не мав чим і як заперечити жінці. Вона керувалася власною логікою, маючи на те повне право, яке репортер за нею попри все залишав.

— Після невдалих Іванових спроб пояснити зв'язок між усіма вбивствами я перестала довіряти поліції, — сказала Анна. — Справа муляла, мозолила очі. Аби я відразу віддала кашкета, не мала б змоги краще роздивитися його. Аби спершу роздивилася, потім — передала доказ із зробленими висновками, навряд чи їх би взяли до уваги.

— Але ж ви ходили з візитом до Цвіркуна, — нагадав тоді Коваленко.

— З надією — він вислухає мене, як оце ви зараз, і спробує повірити. Поставиться серйозно. За таких обставин я б ризикнула віддати поліції знахідку.

— Нам, Анно Ярославівно, доведеться в разі успіху вигадувати окрему історію. Поліція не любить, коли будь-хто приховує важливі докази.

— Проте поліція любить, коли хтось тягає для неї власноруч гарячі смажені каштани з вогню, — парирувала Анна. — Той-таки Харитонов прийме все, що ми принесемо йому на блюдечку, якщо жоден із нас не претендуватиме на славу видатного сищика.

Логіка тут була, і думка Вольської слухна.

Але все одно слід убивці, напевне, прохолов — за десять днів.

Гліб промовчав про це, бо не хотів відразу бентежити Анну й змушувати ставити під сумнів грандіозний задум. Тепер, прогулявшись і впорядкувавши думки, вже шкодував. У разі, якщо студент, власник кашкета, давно зник із Києва та закопався десь у кротячу нору, саме Коваленкові доведеться брати на себе відповідальність за невдачу. Шукати обірваний слід самотужки доведеться довго, та й нема певності, що його вийде відшукати.

Стосується це й інших намічених слідів.

Він не надто переймався таким очевидним розвитком подій. Анна Вольська — людина притомна, їй пояснити — зрозуміє, не перекаже на нього провину за провал. Аби при цьому на кону не стояла Глібова робота, аби він не ризикував випустити з рук сенсацію, яка напевне принесе славу. Власна кар'єра, власні амбіції тут усе ж таки переважали. Коваленко не збирався просто так втрачати можливість зробити знамениту, гучну публікацію.

Тому план, як не згаяти час даремно, він склав, відмірявши кроками половину шляху.

Дуже просто все, очевидно, не варто довго сушити голову.

Напевне, нова партнерка буде ображена. Не виключено — розлютиться. Втім, спершу варто діяти за спільним планом. Потім починати власну гру. До речі, з особистими інтересами Анни вона навряд чи конфліктуватиме. Все, що робиться для пошуку вбивці Івана Вольського, будь-які кроки, навіть ті, котрі прогнозовано викличуть негативну реакцію, — йде справі на користь.

Отак виправдавши себе наперед, авансом, Коваленко дістався нарешті додому. Зупинився поруч із провулком, потупцяв, покрутив головою. Згадав: домашня горілка, кілька порцій кальвадосу і варення не замінять повноцінного обіду. Порожній шлунок нагадав про себе обуреним бурчанням, тож ноги понесли Гліба далі, в бік Софійської площі. Там було кілька трактирів, куди репортер заходив час від часу і де його, зірку кримінальних репортажів, навіть могли пригостити в борг. Не зловживав, та все ж іноді приємно відчутти славу на смак — у прямому розумінні цього слова.

Нова сенсація — завжди свято. Тож Коваленко замовив раковий суп, гречану кашу з котлетою, не втримався від двох келихів пива. Гарний настрій опанував його остаточно. Разом із ним охопило нестримне, аж до сверблячки, бажання негайно щось робити. Тож розплатившись, пригостившись запропоно-

ваною особисто власником чаркою горілки «на коня», Гліб на-
решті повернувся додому. Там дозволив собі прилягти, спека
перемогла, розморила, і він подрімав десь із півтори години.

Як прокинувся, хлюпнув холодною водою на лице. Зава-
рив міцної кави.

На столі стояв предмет гордості — придбаний рік тому ма-
сивний «ремінгтон» із кириличними клавішами¹. Не всякий
літератор у Києві мав друкню, і взагалі — навіть граф Толстой
у себе в Ясній Полянї писав від руки. Коваленко ж особливо
пишався тим, що опанував машинку, будучи шульгою. Бо про-
грес, за яким уже не встигаєш, ставився до ліворуких вороже.
Та й увесь світ, здавалося, вів із ними тиху неоголошену війну.

Гліб примостив горня з кавою ліворуч від себе. Засукав ру-
кави сорочки по лікоть. Сів за «ремінгтон» так, як піаністи за
рояль сідають.

Забігали пальці по клавішах.

2

Ранок для новоспеченого помічника київської сищиці почав-
ся добре.

Навіть дуже добре — настільки, що Коваленко розслабив-
ся й припинив грішити на прозорливість Вольської. Адже
встановлення особи власника злощасного картуза забрало
десь так півтори години. І якщо цей етап пройшов легко, ціл-
ком можливо, Анна справді не затягнула час, приховуючи від
поліції важливий доказ. Студент нікуди не втік, живе собі

¹ Remington No. 1 — перша друкарська машинка, запущена у про-
мислове виробництво. Зпатентована 1868 р. в США Крістофером
Шоулзом (1819—1890). Протягом десяти наступних років моделі
вдосконалювалися. У дореволюційній Росії друкарські машинки
не виробляли, але активно використовували, особливо — з почат-
ком ХХ століття. Для цього латиницю на клавіатурі переробляли
на кирилицю.

спокійно, без відчуття небезпеки. Ніхто й ніде його не шукає, а отже — не викриє.

Владислав Пташук — так його звать.

Студентів розпустили на літні канікули, проте університет працював. Кашкет лишився в Анни, але номера студентського квитка для канцелярії вистачило. Немолодий чиновник у строгому попри спеку мундирі, чия постать сама по собі нагадувала завмерлу в бурштині й непідвладну часовому плину муху, з гідністю, властивою лише канцеляристам, знайшов потрібне прізвище.

Перед тим з поважністю, помноженою на підозрілість, запитав, у чому інтерес шановного *добродія*. Гліб приготував версію наперед, та довелося вносити корективи по ходу: чиновник виявився з тих, хто не читає щоденних газет. Його вподобання — «Довкола світу» та «Російський інвалід»¹, бо там патріотизм, публікації для пізнання, нема розпусти, сенсацій та не смакують убивствами. Через те Коваленко як автор кримінальних хронік і нарисів був канцеляристові невідомий. Проте до газет усе ж ставився з належною повагою, тому повірив: Гліб шукає особу, яка, на думку репортера, могла бути свідком однієї пригоди.

Ось у цьому чиновник не мав жодних сумнівів. Він служив при університеті, з власних слів, усе своє життя. Студентів бачив не сотні — тисячі. Гарну думку міг скласти заледве про кількох, скромних та старанних. У переважної більшості ж вітер у головах і сверблячка в штанах. Не по науку прийшли вони в університетські стіни. Їм важливіше вештатися в сумнівних компаніях, днювати й ночувати по численних київських

¹ «Довкола світу» («Вокруг света») — найстаріший російський науково-популярний журнал, виходить із перервами від 1861 року. «Російський інвалід» («Русский инвалид») — офіційна газета Військового відомства Російської імперії, виходила з різною періодичністю з 1813 по 1917 р. З другої половини XIX ст. мала кілька безкоштовних додатків, у тому числі — літературний.

притонах, зачіпати пристойних громадян на Володимирській гірці чи в тому кублі — «Шато де Флер»¹ або в подібних місцях. Завершивши викривальну тираду, канцелярист іще й покивав Глібові пальцем:

— Ох, знаю я вас. Лукавите, не скажете ніколи всієї правди.

— Каюся, — Гліб театралью потупив очі.

— Та отож! — чиновник пишався власною здогадливістю. — Щось мені підказує, добродію: не свідка шукаєте.

— А кого? — Коваленко далі грав заскоченого зненацька за сороміцьким заняттям гімназіста.

— Йй-богу, той тип у чомусь замішаний. Вони всі в чомусь замішані. Добре, якщо кримінальне.

— Це — добре? Що ж тоді погано?

— Баламут, заколотник, — мовив канцелярист суворо, багатозначно кивнувши пальцем. — Лізуть у політику, не знаючи броду. Слухають різних язикатих неуків. Молоде-дурне, аби проти влади бунтувати. Найгірші знаєте хто?

— Вбивці? — вирвалося в Гліба, і він тут же виправився: — Бомбісти? Оті, що роблять «пекельні машинки», підривають губернаторів та поліцмейстерів?

— Хлополюб, — лице чиновника зробилося кам'яним, з таким виглядом кат іде до своєї жертви. — Є такі, ставлять хлопів-малоросів окремо від інших. Опановують хлопську мову, якої вже й не по всіх селах почуєш. Вони основи державності руйнують, шановний. І ви як грамотна людина маєте це розуміти.

— То ж політика, — Коваленко відчув, що розмова йде не туди. — Я від неї далекий.

¹ Буквально — замок квітів. Перший платний парк у Києві, розважальний заклад (кафе-шантан). Відкрився 1863 р., зайняв територію колишнього Царського парку на схилах Дніпра. Примикав до Царської (тепер — Європейська) площі. Від 1933 р. і дотепер — територія стадіону «Динамо».

— Дарма. Бо оте ваше *далекий* називається інакше.

— Як саме?

— Байдужий, — відрізав канцелярист. — Глядіть, проспите смуту всі разом.

Далі вести бесіду в тому ж дусі Глібові зовсім не всміхалося. Чиновник або сам відчув, що заходить не туди, або — виговорився, висловив правильну позицію, підтвердив газетяреві власну лояльність. Тож зосередився на номері студентського квитка, і за короткий час на світ божий виринув Владислав Пташук.

Третій рік навчався на юридичному факультеті.

Навіть так.

Хоч канцелярист і хвалився, що знає тайнощі всіх і кожного, насправді про Пташука міг розповісти небагато. Зазначено: син полтавського цукровара, родина заможна.

Винаймав флігель між Паньківською й Тарасівською, тож Коваленко відразу уявив цю місцевість, у глибині Латинського кварталу. Подякував чиновнику, хотів дати рубль за сприяння, вчасно передумав. Не візьме, суб'єкт із тих, хто щиро вважає подібну пропозицію образливою. Він на своєму місці віддано служить, казенної винагороди цілком вистачає.

Окрилений першою удачею, Гліб швиденько, спершу — широкими кроками, далі — підтюпцем збіг від Володимирської вниз, до перетину Паньківської з Тарасівською. Навіть у розпал гамірного спекотного дня тут було тихо, спокійно, зелено й не так відчувалася липнева спека. Потрібну адресу шукав недовго. Години після відвідин канцелярії не минуло — стукав у фарбовані в колір кави з молоком дерев'яні двері флігеля.

Ніхто не відчиняв.

Годинникові стрілки наближалися до полудня.

Час Коваленко вважав своїм союзником. О такій порі застати когось удома — справжня удача. Навіть домашні господарки, у чиєму розпорядженні бодай одна служниця, як ось у Анни Вольської, влітку здебільшого вигулюють о такій годині сукні в кофейнях, цукерницях та шоколадницях. Або — вешта-

ються з такими самими приятельками по магазинах дамського одягу. Опівдні їх найлегше знайти в мадам Батайль на Мерінгівській чи в мадам Жозефіни на Хрещатику, «Гранд Шику» на Фундуклеївській та «Салоні» на Пушкінській і ще багато де.

Студент Пташук навряд чи навідує дамські салони чи мануфактурні крамниці. Але якщо намагається не привертати до себе зайвої уваги, то краще кудись та й вийти. Бо сидіти вдома у розпал літнього дня — дивна, підозріла поведінка.

Гліб постукав ще раз.

Потому обійшов флігель, зазираючи у вікна. Марно, зсередины їх запнули шторами. Не всюди щільно, але там, де лишилися шпаринки, все одно складно було щось розгледіти. За свою репортерську практику Коваленко жодного разу не проникав у чуже помешкання потайки, підбираючи відмички чи пролізаючи через квартиру або горище. Так роблять нишпорки з сенсаційних романів чи копійчаних оповідок у дешевих обкладинках. Іноді кортіло, як ось тепер. І хтозна, раптом плюнув би на небезпеку, взяв та й наважився. Аби докола стояла темна ніч, а не білий день.

— Ну-с, підемо довшим шляхом, — мовив Гліб сам до себе.

Відшукати хазяїна, точніше — хазяйку флігеля вдалося досить швидко. Кілька запитань по сусідах, і ось Коваленко вже чемно вітався з пані Філімоною.

Обираючи одяг, вона віддавала перевагу рожевому. Але мирний колір та невисокий зріст цієї худорлявої дами були фасадом, за яким ховалася владна натура. Сорокарічна, обділена від природи красою Юнона Андріївна Філімонова вела, як сказали Глібові, справи чоловіка. Він був власником дохідного будинку, у дворі якого містився флігель. Сам же пан Філімонов подався до Куяльника. Мав ревматизм, тамтешні грязьові ванни його добре підліковують.

Як Гліб устиг дізнатися на той момент від балакучих сусідів, Юнона Андріївна взагалі грала першу скрипку в їхній бездітній родині. Хоча дохідна нерухомість була власністю пана

Філімонова, йому більше подобалося розмірене життя, у якому найліпша погода — повний штиль. Приборкувати шторми він не хотів, не з тих людей, хто бачить спокій у бурях. Ось тут подружжя знайшло одне одного. Юнона Андріївна вийшла заміж пізно навіть за мірками нинішнього часу, після тридцяти, й отримала чоловіка на додачу до нерухомості, а не навпаки.

— З ким маю честь?

У світському тоні домовласниці Коваленко вловив лише бажання дотриматися прийняттого політесу. Говорячи до відвідувача, вона недбало крутила в лівій руці срібне руків'я складеного лорнета. Навіть Гліб, який не дуже добре знався на жіночій моді, визнав: аксесуар старанно підібраний не лише під колір, а й під фасон сукні. Навіть зачіску дивним чином доповнював.

— Прошу, — він простягнув картку.

Грубувати, але помітно доглянуті пальці правої руки взяли картонний прямокутник. З легким клацанням з полону руків'я звільнилися круглі скельця в тонкій срібній оправі. Картку дама в рожевому вивчила крізь лорнет. Потому Юнона Андріївна недбало кинула її на круглий кривоногий столик.

— Я не хочу, аби про нас писали у ваших газетах. Ми навіть рекламу не даємо.

— Отакої! Чому?

— Газети все брешуть. Нема довіри нічому. Рекламні оголошення тут не виняток.

— Нехай, — Коваленко вирішив не сперечатися. — Насправді я й не збираюся нічого публікувати про вас.

— Ви прийшли до мене. Просто так, бо нудно?

— Цікавить ваш пожилець. Студент із флігеля, Пташук.

— Мене той суб'єкт почне цікавити за місяць. А доти мені до пана студента геть байдуже.

— Тобто в серпні?

— Коли настане час платити за проживання. Поки квартиранти платять справно, вони мене не обходять. Щойно про

них запитає поліція чи жандарми, наступного дня їм буде відмовлено в проживанні. Дарма, акуратно вони сплачують чи ні. Отака, пане Коваленку, наша політика.

— Жодним чином у неї не втручаюся.

— І мене зовсім не бентежать чутки про його зв'язок із француженкою.

— Навіть так?

— Кафешантанною співачкою, — Юнона Андріївна гидливо скривилася, постукала лорнетом по розкритій долоні. — Із «Шато де Флер».

— Якщо пожилець платить за проживання — хіба вам не все одно, з він ким крутить амури?

— Хіба я сказала, що мене це якимось чином обходить? Ділюся почутим від, — скривила кутики рота, — наших добрих людей. Тих, кому до всього на світі є діло. Так само мені без різниці, кому там він заборгував.

— Хто? — Гліб стрепенувся.

— Пан студент, — вираз обличчя домовласниці знов зробився незворушним, ніби мумія до нього говорила.

— Я не заводив із вами мову про борги Пташука.

— Та проте останнім часом ним цікавляться тільки кредитори. Вирішила — ви один із них. Чи за дорученням.

— Дорученням?

— Ой, пане писако, я вас дуже прошу! — Юнона Андріївна презирливо гмикнула, махнула лорнетом, наче віялом. — Ваші газети вбивають. У кращому випадку — калічать. Усі, кому мій квартирант винен гроші, могли найняти вас або такого, як ви. Публікуєте про його борги, це до батьків доходить. І все, ганьба. Тато змушений удовольнити претензії кредиторів.

— А їх багато?

— До мене від кінця червня стукалося четверо. Троє пристойних добродіїв, один — слизький, прилизаний, балакає, мов босяк. Не знаю, чого хотіли. Вплинути на пана студента

не можу й не хочу. Він мені ніхто. Акуратна плата за житло, більше мене нічого не обходить. Батько взагалі свічку за мене в церкві поставив, бо не вигнала синочка того разу.

Коваленко перестав будь-що розуміти.

— Ви хотіли вигнати Владислава. Не платив за флігель, ним цікавилася поліція. — Раптом згадав фразу канцелярського чиновника про баламутів. — Чи, може, жандарми виявили інтерес? Яка з трьох причин?

— Перша. Після нинішнього Різдва не дочекалася грошей. Пішла до пана студента сама, я все волюю робити сама. Він крутився, наче волинський вугор. Бив себе в груди: ось-ось батько надішле гроші, за святами забув. Думаєте, я дурна? Відбила телеграму його таткові. Той уже за день був тут. Виявляється, синок продувся в карти! — Юнона Андріївна в цьому місці піднесла голос. — Старий Пташук виклав гроші, й ми домовилися: відтепер сам слатиме мені переказ щомісяця. На руки синові зайвого не даватиме.

— З того часу за флігель платить батько Владислава, вам напряму?

— І мене цілком усе влаштовує. А шукають його кредитори... Нехай. Не мені заборгував.

— То ви не бачили свого пожилця останнім часом?

— Нащо він мені здався. Слухайте, пане писако, ви замучили й утомили мене однаковими запитаннями. Хіба я погано пояснила? — на цьому слові склала лорнет, натиснувши невидиму кнопку на руків'ї.

— Змістовно, мадам. Вичерпно. Не смію далі красти ваш час. Останнє запитання — і я відкланяюсь.

— Господи, як же я не люблю газетних, — Юнона Андріївна закотила очі. — Тарганів вивести простіше й блощиць, аніж вас. Валяйте.

— Коли кредитори шукали Пташука востаннє?

— Отой підозрілий слимак з'явився тиждень тому. Чи днів зо п'ять, не суть. Десь так. На все добре, пане писако.

Запитань розмова залишила більше, ніж відповідей.

Ловити в Латинському кварталі більше не було чого. Строга домовласниця не бажала продовжувати розмову. Хоча репортерський досвід підказував Глібові: мадам Філімонова знає більше, ніж готова повідати. Наприклад, про романтичний зв'язок свого неакуратного в грошових питаннях по-жильця зі співачкою.

Далі шлях Коваленка вів до Опері. Йти ніби недалеко, та дертися вгору. По обіді липнече сонце зовсім знавісніло, пекло нещадно, здавалося, ще трохи — і пропалить канотье згори. Худорлява статура ніби й не сприяла потінню. Але сорочка змокрила на спині, неприємно липнула до шкіри, важкі краплі повільно котилися по лобі, заливали очі. Усе це — вчорашній кальвадос, ще й пиво на додачу. Хустку Гліб, як на лихо, забув удома біля «ремінгтона», тож змушений був витирати солоні краплі тилом долоні. А вологу долоню, ясна річ, об піджак та штани.

Тож до кінцевого пункту — будівлі Оперного театру — наблизився захеканий, змокрілий, зовні не надто охайний молодик.

Думати за таких обставин не було часу й бажання. Між тим, думки роїлися, і Коваленко заховався в тіні будинків на Фундуклеївській, аби перевести подих та впорядкувати їх. Зникнення студента Пташука з обрію поки не виглядало доконаним фактом, бо невідомо, чи він справді заховався, заліз на дно. Квартирна хазяйка його не бачила, але це нічого не значить — вона не хоче його бачити, і край. Її байдужість зовсім не означає, що Пташук не ночує вдома.

Проте є інша обставина.

Є прямий зв'язок між кредиторами, з якими не хоче зустрічатися небідний нащадок цукровара, та його захопленням шансонеткою.

Аби його помітити, не треба бути прозорливим, як Анна Вольська.

І також чіпляється за вуха та впадає в очі інше, похідне: боргів Пташук наробив незадовго до того, як скоїв убивство.

Єдине, чого бракувало Коваленкові, — вміння робити зі здогадів правильні висновки. Тепер нарешті він почав розуміти, як подружжя Вольських працювало в тандемі і в чому явна перевага Анни. Побачити зв'язок між фактами, уже маючи певний багаж інформації — лише частина справи. Причому, чесно признатися, менша частина. Розтлумачити все, прорахувати, застосувати описану в сищицьких оповідках *дедукцію* — тут справді має бути особливий склад розуму.

Гліб будував свої сенсаційні історії на перебігу подій.

Він навчився подавати їх так, аби викликати в читачів емоції. Як газетяр він не часто дозволяв собі робити якісь глобальні висновки з розказаного. Хіба називав негідника негідником, а жертву — жертвою. Першого не шкода, другого — навпаки, треба жаліти, бажано ще й вичавити скупку сльозинку в найбільш вразливих. Коваленко дозволяв людям самим вирішувати, що насправді відбулося. Він не заперечував, якщо його публікація надалі йшла в народ, трансформувалася в міську легенду чи, навпаки, перетворювалася на анекдот. Навіть якщо народ трактував усе не так, як воно було насправді, Гліб стриг із цього купони популярності. Знімав вершки — і не прагнув більшого.

Тож зараз, розсіяно, неухважно спостерігаючи за тим, як круг нього метушиться місто, Коваленко намагався скласти план подальших дій з урахуванням отриманих відомостей. Одна його частина вимагала відхилити попередній план і з головою поринути в пошук Пташука. Проте друга, більш раціональна, застерігала: у цих пошуках він тицятиметься всюди мокрим носом, немов цуценя під час першої прогулянки.

Француженка з «Шато де Флер» — дуже блаженський слід.

Хоча б тому, що справжніх француженок серед тамтешніх шансонеток було дуже мало. Яка-небудь мадемуазель Лоло, що

дає гастролі проїздом із Парижа до Санкт-Петербурга, запросто може виявитися Галькою чи Манькою з провінційного театру, поміченою хитрим антрепренером десь на задвірках губернії. Натомість пошук реально забере час, без того втрачений.

Домовившись так із собою, відклавши шансонетку на потім, хай недалеко, Коваленко обсмикнув піджак. Трохи повагався, кудюю зайти краще — через службовий вхід чи через головний. У театрі Гліба знали, іноді він отримував персональні запрошення на прем'єри та прийняття. Але ніколи не цікавився буфетником, навіть не уявляв, який він із себе.

Нарешті визначився — до буфету краще йти з парадних дверей.

* * *

— Тебе як величати, шановний?

Чоловік за буфетною стійкою мав вуса й напوماджений проділ на голові. Проте більше нічим не був подібним до особи, яку описала Анна. З Коваленком утомлено й роздратовано говорив моложавий, середній на зріст тип, який ще й трошки гаркавив під час розмови. Помітно соромлячись свого ганджу — принаймні так він вважав природну особливість, — цей буфетник скупився на слова, обходячись потрібним для обслуговування клієнтів мінімумом. До всього його дратувало ім'я попередника, адже містило прикру літеру «р».

— Ви не з поліції часом?

— Та ні. Боїшся поліції?

— Не боюся, — цикнув буфетник зубом. — Просто, знаєте, якщо не з поліції, то і відповідати вам я не зобов'язаний.

Візиткою тут не обійдеться. Це Коваленко знав так само з чималого репортерського досвіду. Замість неї поклав перед непривітним буфетником рубль. Той зреагував миттєво: накрив широкою долонею, стиснув кулак, ховаючи гроші. Рука майнула під стійку, погляд зробився таємничим.

— Панько, — назвався. — Чи Пантелеймон, так хрестили.

— То де Григорій, товариш твій?

— Не моє діло.

— Яке діло?

— Ну... П'є мужик — хай собі. Може, горе в нього. Може, зараз я бовкну — а в людини неприємності будуть.

— Що значить — п'є? — перепитав Гліб.

— Ви, добродію, наче маленький. Ось щойно на світ народилися. Вилізли, мов те ципля з яйця.

— Запив?

— Бачте. Самі знаєте.

— Нічого я не знаю. Давно?

— Більше тижня.

Гліб укотре за день зробив мисливську стійку.

— І отак усе просто? Не боїться, що з роботи викинуть?

— Боїться. Тільки брат у нього помер. У селі. Відпросився в начальства. То ми з ним по черзі. Тепер я щодня. Всі тут думають, він у селі, у братової. Різні там справи, знаєте, як бува. А насправді Гриць давно повернувся. З поминок не вичухається.

— Ти прикриваєш?

— Виручаю, — поправив Панько. — Винен я йому. Борг віддаю.

— Борг? — що далі, то все розвивалося цікавіше. — Ти в товариша гроші позичив?

— Було діло.

— Багато?

— Як для кого. Для панів, що в театр ходять артистів слухати, дрібничка. Нашому брату — ого-го. Гриць навіть два рази виручив, — Панько поволі розбалакувався. — Перший раз, коли позичив. Удруге — коли сказав: можу не віддавати. Прикрию його, і все, квит.

Слухав його Коваленко — і що далі, то більше відчував себе гравцем у *гаряче-холодно*. Зараз ставало тепло, навіть дуже тепло. Бо тиждень тому зник студент, ховаючись від кре-

диторів. Десь у той самий час зникає буфетник, а перед тим позичає своєму товаришеві незвично велику для їхнього розуміння суму.

Треба зняти капелюха перед Анною Вольською — так правильно все вирахувала, з двору не виходячи.

— Коли бачив Гриця востаннє? День, два, три тому — коли?

— Давно не бачив. Мені від нього шкет якись записки тягає.

— Покажи!

Панько здивовано зиркнув на простягнуту ліву руку.

— Нема. Грицько велить рвати й викидати. Як узнає начальство правду — попруть, їй-богу наженуть копняками. Ще й з вовчим білетом. Мене zarazом, бо я ж тут брехло, прикриваю його.

— Замазав тебе друг у свої справи, — Коваленко поцокав язиком. — Хіба товариші так чинять?

— Не було в мене виходу, — визвірився Панько, навіть відступив углиб буфету. — Гроші, двісті рублів... Або віддавай, каже, або...

— Ого! Для чого ж тобі такий капітал? — Прочитавши на обличчі небажання відповідати, Гліб різко змінив тему: — Гаразд, мені до твоїх потреб діла нема. Мені б товариша твого знайти. Справа приватна. Інтимна, я б сказав. І зуб даю — не знатиме Григорій, хто мене до нього направив.

На підтвердження своїх слів Коваленко поклав на стійку ще один рубль. Цього разу — срібний. Панько швидким жестом змів срібняк у кишеню білого фартуха.

— Адресу знаю. Тільки той... Не живе він зараз удома.

— Дякую. За що ж я тобі заплатив? Повертай назад.

— Ви... цеє... серйозно?

— Грицькові гроші відробляєш. Чим я гірший?

Панько пошкріб чисто поголене підборіддя.

— Є трактир на Куренівці. Ви обіцяли, добродію. Слово дали — не назвете мене нікому.

— Я слову своєму хазяїн. Кажі, де той трактир.

* * *

І тут невдача.

Давно не пам'ятав Коваленко такої чорної смути протягом неповного дня. Часом кепкував із забобонних, але часом і сам вірив у прикмети. Ось одна з них: зрадієш удалому початку — далі все шкереберть.

Слід буфетника Григорія Мозгового обірвався в трактирі з пишною назвою «Бахус». Мовби пірнув чолов'яга на дно кухля з пивом, і тільки його й бачили. Втім, репортерський досвід дослідника київських нетрів підказав Глібові: це місце — одне з тих, де може заховатися будь-хто, пересидівши бурю. Все, що відбувалося в цих стінах та під цим дахом, тут же й лишалося. Неписані правила вимагали від місцевих завсідників оберігати чужі таємниці, хай вони навіть видаються комусь дрібними, не вартими напущеного туману і таємничості.

Коваленко навідався в один із тих непримітних закладів, де на другому поверсі містилося кілька кімнат для постояльців. За проживання можна було платити щодня, можна — наперед, а можна й жити в борг. Тут не дозволять піти, не заплативши. У залі за столиками в кутках по обіді зазвичай нудьгували підтоптани дами, привертаючи до себе увагу надміру яскравим, строкатим і позбавленим смаку вбранням. Місцевий околочний, кожен городовий, навіть пристав знали, чим вони промишляють. Офіційно це порушувало закон, якщо заклад не мав відповідного дозволу та маркування, починаючи з червоного ліхтаря над входом. Проте щомісячна данина закривала очі всім, кому треба. Однак *дівчатка* не вважали, що торгують собою. Ще й ображалися на подібні натяки. Але кілька з них займали горішні номери, тож могли скласти компанію й розрадити всякого, кому з певних причин треба пересидіти непрості часи. Звісно, за окрему плату.

Буфетник Панько спрямував Коваленка до однієї з таких мадам. Замовивши кислого пива й спитавши, хто тут Ліззі, він

присів із кухлем навпроти втомленої з вигляду, але в спілкуванні — доволі жвавою дамою. Свій вік вона старанно заховала, розмалювавши рум'янами й помадами обличчя, і щедро скропила ядучо-зелену сукню дешевим чоловічим одеколоном. Просила називати себе Ліззі, не інакше. Часу на тривалу розмову не витрчала. Щойно почула про Мозгового, заявила:

— Зі мною він. Е-е-е, ні, не так — я з ним.

— Познаймиш? — Гліб підморгнув.

— Спить, — палець Ліззі вказав на сходи, що вели нагору. — А як проспиться — питиме далі.

— Нащо він тобі такий треба?

— Гриша хороший. Ліззі теж перепадає.

— То проведи до Гриші. Дружбу зведемо, Ліззі за це щось перепадає.

— А осьь! — дівиця скрутила дулю, ще й хукнула на неї. — Не хоче Гриша людей бачити.

— Тоді так: я сам до нього піднімуся.

— Спить, — повторила Ліззі, не розплітаючи знущальну фігуру.

— Мені що, заборонено глянути на сплячого товариша?

— Ти йому не товариш. У Гриші нема друзів. І ти тут не хазяїн. Без дозволу далі цього столу не ступиш. Захочуть — викинуть. — Ліззі зробила страшні, як вважала, очі. — Ще й ноги повисмикують.

— За що?

— Порядків не знаєш. Носа пхаєш, куди не слід. Ходиш не туди, куди треба. Сказати, куди треба йти?

— Ну, давай.

— Ондо, — Ліззі кивнула на двері.

Крім неї і ще двох подібних дівиць, у трактирі сиділи кілька чоловіків. Щойно Ліззі заговорила, він помітив — навмисне піднесла голос. Тож мужчини, хай вмостилися в різних кутках, почали спершу потай, а далі — більш відверто дивитися в їхній бік. Погляди Коваленкові не сподобалися. Навчений ходити

в таких ситуаціях, мов цирковий канатоходець по линві, Гліб вирішив не сперечатися, не загострювати. Задля святого спокою пригостив Ліззі кухлем пива, розплатився й ретирувався, намагаючись, аби відступ не виглядав ганебною втечею.

Хоча саме так і завершився візит до «Бахуса».

Тим часом день поволі наближався до вечора. Сонце ще не сідало, палило далі нещадно. Але розпекло все довкола так сильно, що Коваленко відчув різкий запах від власного одягу. Змішалися піт, парфуми і ще щось кисле. Шлейф тягнувся з трактиру, здавалося, прилипнув до піджака.

Гліб почав ніяковіти. Йому здавалося — перехожі чують неприємну суміш, озираються на нього підозріло, з огидою, ладні перейти на інший бік вулиці. Враз закортіло податися ближче до Дніпра, найкраще — до громадських купалень Труханового острова, роздягнутися наголо, пірнути з містка. Навряд чи допоможе, та хоча б не відчуватиме себе аж таким брудним та смердючим. Одяг за будь-яких обставин слід завтра ж віднести пралі. Нехай разом піджак почистить.

Дійшло до того, що Коваленко вирішив поставити хрест на сьогоднішніх справах, брати екіпаж, їхати додому. Та варто було зупинити візника й поїхати чимдалі від непривітного місця, почав потроху заспокоюватися. А як доїхали до Великої Житомирської, страхи розвіялися разом із запахами. Чи накрутив себе Гліб, чи справді на Куренівці інша атмосфера, чи поїздка провітрила одяг разом із головою.

Рішення поміняв на ходу — велів їхати прямо, через Михайлівську площу.

Далі вниз, до «Шато де Флер».

4

За вхід виклав у касі сорок копійок.

Пройшовши крізь вхідну арку й поринувши в звичний тут гармидер розваг, Гліб раптом прикинув сьогоднішні витрати.

Відомості, куплені в буфетника Панька, невдала спроба про-
рвати оборону відданої Ліззі, візник на Куренівку й звідти,
противне пиво, тепер ось квиток... Набігло майже п'ять руб-
лів, викладених із власного гаманця.

Працюючи на редактора, Коваленко завжди обговорював
хоча б часткову компенсацію й зазвичай отримував її. А в окре-
мих випадках редактор навіть готовий був платити за все, на
що витратиться один із кращих репортерів, адже публікація
того зазвичай була варта.

Гліб не кривив душею. Цілоденні пошуки не надто його
розорили. Проте він мав усі підстави підозрювати: платити за
все самому доведеться й надалі. Анна Вольська навіть не заїк-
нулася про гроші. Навпаки, не раз повторила — Коваленко пра-
цює найперше заради власного інтересу. Вчора він після кіль-
кох чарок кальвадосу та під впливом почутого погодився
з цим. Тепер же, прокачавши ситуацію, оцінивши перспекти-
ви з усіх боків та відчувши, скільки ще йти до того самого влас-
ного інтересу, дещо переглянув учорашнє рішення.

Принаймні домовився подумки з собою — учора ввечері не
гаяв часу марно. Зробив усе правильно. І власний намічений
план буде втілювати, не завдаючи собі труда погоджувати дії
з Анною. Вона переконала його в тому, що репортер має влас-
ний інтерес, допомагаючи їй. Але й Гліб так само міг знайти і на-
віть уже знайшов слова, які повинні переконати Вольську: він
так само їй не ворог. І все, що робить, збігається з її інтересом.

Заспокоївши себе таким чином, Коваленко впевнено ру-
шив вимощеною алеєю в бік центральної частини парку, де
вже бив фонтан. Обабіч алеї майже впритул одне до одного
розкинулися численні кафетерії й кондитерські. За столика-
ми пили чай чеснотливі містяни з тих, кому «Шато де Флер»
не подобався лише у вечірній час, коли тут, на думку консер-
ваторів, буйно квітнула розпуста.

Тут же розмістилися кафешантани, і естрада розважала пу-
бліку наввипередки. Циркові акробати невтомно крутили

сальто й створювали зі своїх тіл химерні фігури. Жонглери в строкатих трико чи клоунському вбранні спускалися з підмостків, ходили між столиками, всіляко привертаючи до себе увагу й заохочуючи тут же, на місці, винагороджувати за майстерність. Під барабанний дріб та вигуки: «Ап!» сміливці ковтали шпаги, а з настанням темряви дехто з них починав заковтувати смолоскипи. Гастролери із сонячної Сицилії коли співали, а коли — викрикували народні пісні під гітарні звуки. А в глибині парку можна було побачити шатро, довкола якого виснажували себе ритуальними танцями чоловіки й жінки якогось африканського племені.

Знайти в цьому казані навіть знайому людину не виглядало простою справою. Хіба домовитися з нею про зустріч у певному місці. Перед Коваленком натомість постала важча задача: відшукати шансонетку-француженку, яку не знати як звати. Ще й достеменно невідомо, справжня вона француженка чи така, як перевдягнені італійці в бутафорській гондолі — спритні солодкоголосі музиканти-самоуки з Бессарабії. Проте Гліб давно навчився орієнтуватися в цьому морі свята й розваг, тож знав, як треба діяти.

Біля фонтана, у натовпі людей, він виловив цибате дівчисько зі стрічкою працівниці парку. Вона роздавала афішки з переліком всіх чи майже всіх виступів на сьогодні. За окрему плату дівча дзвінко викрикувало назви вистав, атракціонів та імена артистів, на які шанована публіка мусила поквипитися чимшвидше й не повинна їх пропустити в жодному разі. Узявши в неї складений вдвічі аркуш, Коваленко пробіг надруковане очима, миттю вичепивши чотири оголошення про останню, тут і тепер, гастроль зірки паризьких салонів.

Тексти містили також прізвища антрепренерів як фірмовий знак. Навчений практикою, Гліб відсіяв двох, хто напевне не обдурить або ж обдурить наполовину. Тобто покаже публіці справжню француженку, але це не гарантує, що в Парижі вона дійсно сяла на сценах. Жодна з таких мадемуазель не звер-

не уваги на студента і взагалі намагатиметься уникати близьких знайомств із несолідними прихильниками. Їм суворо забороняють *хазяї*, котрим не потрібні в артистичних убиральнях підопічних нічого не варті суб'єкти з волов'ячими очима.

Кожне з двох інших оголошень давало шанс.

Зупинивши жіночку з квітами, Коваленко купив невеличкий милий букетик. За мить презентував його цибатому дівчиськові. Ще за десять хвилин ненав'язливого флірту з'ясував: мадемуазель Маріон виступає на сцені другий тиждень, а ось мадемуазель Аврора на прохання прихильників усякий раз залишається в Києві, бо народ не відпускає. Тож побачити її можна вже від початку літа. Щобечучи так, цибата не приховувала іронії, хай неписані правила й забороняли розкривати всі маленькі секрети тутешніх улюбленців публіки. Прямо не сказала, але натякнула — знаємо, мовляв, таких французенок...

Пів години не збігло, як Гліб обійшов «мушлю» невеличкої естради в найдальшому місці парку, в самій його глибині. Там притулилася простенька дощата забудова. Зовні вона нагадувала вагончик, пересувний будиночок артистів мандрівного цирку-шапіто, хіба що без коліс.

Поруч на грубо збитому клишоногому ослоні примостився голомозий здоровань із закрученими догори вусами. Краї напмадив так, що, додавши трохи творчої уяви, можна було назвати їх невеличкими списами, здатними вразити недруга. Хоча більш певно цербер міг травмувати когось, копнувши носакон свого важкого чобота. Чорні мішкуваті штани відтіняла несвіжа біла сорочка, поверх якої голомозий начепив квітчасту камізьку. Зовні він нагадував прикажчика з якоїнебудь мануфактури.

З'ява Коваленка церберу не сподобалася. Він голосно лягнув розчепіреними долонями по колінах, вибивши пилюку, закректав і грізно підвівся. Випереджаючи його слова та дії, Гліб усміхнувся так широко й так удавано щиро, як зумів,

і виставив перед собою найбільший букет ромашок, який надіслав у квіткарки. Випалив, не даючи голомозому оговтатися, відразу вибиваючи ґрунт із-під ніг:

— Bonjour. Je suis un grand fan du talent de mademoiselle!¹

Цербер завмер із роззявленим ротом. Як і підозрював Гліб, він не розумів не лише французької, а й жодної з іноземних мов. Коваленко теж на міг похвалитися гарною французькою, проте в гімназії студіював її старанно й був не найгіршим учнем мадам метреси. Практикувати особливо не мав де, складних конструкцій так само унікав, але на первинному, розмовному рівні не тушувався, вправлявся доволі пристойно.

Вистачило знань, упевненості в собі та куражу, аби збентежити цербера.

— Шо-шо? — запитав той, витягнувши шию.

— Permettez-moi de vous exprimer mon profond respect!² — відтарабанив Коваленко.

Правицю поклав на серце. Ліву руку, із затиснутим міцно букетом, виставив уперед, просто у вусате лице. Остаточо спасувавши перед водоспадом іноземних слів, голомозий ступив набік, даючи візитеру пройти. Користуючись моментом, Гліб постукав, почув те, чого чекав:

— Хто там?

Кортіло моргнути церберу. Але стримався, голосно прокашлявся, сіпнув двері, ступив усередину.

— Je suis votre plus grande admirater, sorcière, — заявив, тим часом зачиняючи двері ногою й далі сяючи усмішкою. — Mademoiselle Avrora!³

Нарешті роздивився її. Невисока, зріст трошки нижчий за середній. Але довгих, не пропорційних зросту ніг не ховав на-

¹ Добрий день. Я великий прихильник таланту мадемуазель! (франц.)

² Дозвольте засвідчити моє щире шанування (франц.).

³ Я ваш найбільший шанувальник, чарівнице. Мадемуазель Аврора? (франц.)

віть щільно запнутий довгий, до п'ят, пеньюар із червоного атласу. На перший погляд — не красуня. Придивитися краще — щось та й зачепить. Родзинка, перчинка, хоч зараз усе відтіснила розгубленість.

— Je vous ne pas connais. Vous etes qui? Sorti!¹ — промовила нешвидко, старанно, кліпаючи великими очима.

— Ну, слава богу, приїхали, — Гліб стер усмішку, поклав ромашки на коліна дівчині. — Не дивіться так на мене. Я непогано вчився, на слух усе ловлю. То вам, мадемуазель, іще солідні прихильники не траплялися.

— Е-е-е, — він остаточно заскочив Аврору. — Ви хто?

— Краще запитайте, що не так.

— Що не так? — поцікавилася слухняно, хоч поволі опановувала себе.

— Порядок слів неправильний, — мовив Коваленко тоном своєї вчительки. — І слово *sorti*, тобто — вихід, відмінюєте неправильно. Коли женуть геть, кажуть інакше. Вуха ріже. Нас у першій гімназії за таке ох як дерли.

— Різками? — вирвалося в дівчини.

— Ще чого. То я так, для красного слівця. Ви справді Аврора чи як мені вас величати?

— А для чого мене якимось величати? — дівчина переклала квіти на туалетний столик, щільніше запнула пеньюар. — Вламуєтеся тут, на понт берете...

— О! — Гліб задоволено клацнув пальцями. — Тепер нарешті чую одеські наспіви. Чи зараз скажете — не з Одеси?

— Хоч би й одеситка! — Аврора зухвало труснула кучерями. — А ви на лягавого не схожі.

— Хіба хтось тут назвався поліцейським?

— Так ви ж зайшли по нахалці!

— Авроро чи як вас там... Зараз ви дурите мене вдруге. Якщо ви знаєте якісь слова, це зовсім не означає вміння ними

¹ Я вас не знаю. Ви хто? Вийдіть геть! (неправильна франц.)

користуватися. На французькій прокололися. Та й жаргон — не ваша пісня. І взагалі, я вам не ворог. Звуть мене Глібом...

— На здоров'я! — кинула дівчина.

— Гаразд, зватиму вас тим іменем, яке ви собі обрали.

— Не я. Але мені подобається. Я не почула, чого вам треба від мене.

— Кого.

— Тобто? — Аврора примружила очі.

— Пташук Владислав. Студент-юрист, навчається в університеті Святого Володимира. Ваш близький друг. Де він?

— Не знаю, про кого говорите, — дівчина раптом засовала ногами, немов стало незручно сидіти.

— Мадемуазель, дорогенька моя, — Коваленко атакував далі. — Я вже двічі за п'ять чи сім хвилин знайомства зловив вас на брехні й вивів на чисту воду. Думаєте, повірю втретє? Ви ж знаєте Пташука.

— Знаю, — вона потерла долоню об долоню. — Хто він — знаю. Де він — ні.

— Почали — не зупиняйтеся. Ось щойно відхрестилися від нього. Тепер уже міняєте свідчення.

— Якщо ви не з поліції, тоді й розмова наша — не допит. Значить, мої слова — не покази, — права рука для чогось сповзла вниз, розкрита долоня лягла між прикритими халатом ногами.

— Знову ви про поліцію. Боїтеся її? Із Пташуком якось пов'язано?

— Дайте йому спокій, — ліва рука лягла поруч, долоні знову заялозили.

— Значить, він чогось боїться. І ви, — Гліб тицьнув на дівчину пальцем, — це знаєте. Може, гроші винен людям, яких справді треба боятися?

— Програвся, — визнала враз Аврора, припинивши судомитися й розправивши плечі. — Накоїв дурниць. Крутило в одному місці. Казала — не грай на життя. Він...

За спиною Коваленка рипнули двері.

— Що тут таке?

У проймі стовбичив пузань у фрак у із завеликими, як на смак Гліба, фалдами. Чорний циліндр збився на потилицю й дивом тримався там. Позад пузаня сопів голомозий.

— Пан уже йде! — Аврора підвелася занадто різко, усім своїм виглядом показуючи неабияке полегшення.

— Чого він приходив? Він хто? — пузань свердлов Коваленка лютим поглядом.

— Месьє Шварцмане, не шкодуйте грошей. Найміть вашій підопічній добру вчительку французької. Коли вже продаєте народу паризьку шансонетку, нехай дівчина хоч краплю буде на неї схожа.

— Ми знайомі? — пузань трохи знизив градус, ретельно обмацуючи його очима, схоже, аби запам'ятати порушника спокою назавжди.

— Заочно, месьє Шварцмане, вас знають усі, кому треба.

— Не морочте голову!

— Аж ніяк. Морочите голови всім саме ви. Ваше щастя, що ви не один антрепренер із сумнівною репутацією. І тактика мудра. Ви ж майже не ховаєтеся. Народ приймає вашу гру, аж поки ви не опуститесь до відвертого обману.

Шварцман тупнув ногою.

— Мадемуазель готується до виходу. Їй треба привести себе в порядок. Попрошу!

Рука вказала за двері.

Аврора демонстративно розвернулася спиною.

Голомозий цербер усім виглядом своїм святкував перемогу.

5

— Збрехала Аврора. Вона знає, де її милий. А це означає — вони справді коханці.

Анна сиділа в саду, зручно вмостившись під яблунею в кріслі-гойдалці. Вже настав вечір, пекельна спека розвіялася хай

сухим, та все ж — вітерцем. Він грався листям, і шерех заспокоював після цілоденної гонитви за тінями.

Додатковий ефект був від плетива. Коваленко раз по раз переводив погляд на руки Анни. Вона говорила, не припиняючи рухати спицями. Плетла мереживо навпомацки, руки жили окремо, навіть, здається, давали стимул розумовому процесу. У цьому Гліб вбачав щось дуже подібне до гіпнозу. Інакше не пояснити, чому врешті-решт прикипів до плетива очима, натомість Вольська спілкувалася, дивлячись на співрозмовника.

— Мені так само здалося, що бреше, — ствердно кивнув Коваленко, далі стежачи за вправністю Анниних рук.

— Вам здалося. Я — впевнена. Збрехала вам і жінка з трактиру, Ліззі чи як її там. Але в них різні мотиви. Ще дуже важливо зрозуміти: шансонетка точно знає, де переховується Пташук. Натомість трактирна профурсетка поняття не має, де наш знайомий буфетник Грицько.

— Ви мене плутаєте.

— Зате ви, пане Коваленку, справді допомогли мені розплутати клубок. Хай не до кінця. Не помилилася я в вас.

Аби відвести очі від спритних спиць, Глібові знадобилися певні зусилля. Співрозмовники схрестили погляди.

— Я чогось не знаю про себе?

— Ви зробили добру роботу за день. Набили ноги й збігли потом недаремно, — на цих словах Коваленко зніжковів, бо все ж таки вловив не дуже приємний запах від одягу. — Вмієте слухати й бачити. А ще — дуже детально, гарно все описувати. Чесне слово, ніби була разом із вами при кожній розмові, на кожній зустрічі. Але, не ображайтеся, правильні висновки — не ваш коник.

— Вважайте, що образився.

Гліб збрехав. Сказав так, бо вредний. Хотілося заперечити, зробити щось назло.

— Тепер неправду кажете ви, — м'яко заперечила Анна. — Ви надто розумний, аби оцінити себе не належним чином.

Насправді згодні зі мною. Я, пане Коваленку, раніше читала ваші публікації. Зробила певні висновки про вас. Особисте знайомство їх підтвердило. Додайте до сказаного мною також природне небажання чоловічини виглядати, скажемо так, не мудрішим за жінку.

— Навряд чи обговорювати мене — наша мета, — тепер Гліб справді почав дратуватися.

— Гаразд, — не дивлячись, Анна спритно перекинула петлю плетива на гачок, спиці далі затанцювали в її руках. — Почнемо з так званої Аврори. Я не дарма спитала, як вона тримала себе в розмові, на вашому *допиті*. Ви помітили — почала совати ногами.

— Це аж надто впало у вічі.

— Бо ви застали Аврору зненацька. Їй не хочеться говорити про Пташука, а просто так прогнати вас не наважувалася. Врятувала поява антрепренера.

— Хазяїна.

— Хай так, якщо завгодно. Її поведінка різко змінилася. Кажете, розправила плечі.

— Так.

— Типова поведінка людини, що відчуває захищеність. Нехай навіть її стосунки з захисником не надто веселкові. Проте неспокій ніг, пане Коваленку, свідчить про бажання Аврори вийти, навіть вибігти з незатишної ситуації. Швидше відбояритися від вас, аби дали спокій за будь-яку ціну. Що вона робила руками, нагадайте. Ви на собі показали.

— Отак поставила.

Коваленко трохи вагався, відтворюючи жест уперше. Завагався й тепер. Але, витримавши коротку паузу, все ж поклав спершу лівицю, потім — правицю собі між зсунутими ногами.

— Прикрили вразливе місце, — спокійно констатувала Анна.

— Я?

— Місце, яке в кожній людині, незалежно від статі, розташоване он там, — вона кивнула на складені Глібові руки, — найбільш вразливе. Не лише в людей. У будь-яких живих істот. Брехня завжди послаблює захист. Те, що ви захищаєте себе, коли брешете, — ілюзія. Підсвідомість реагує на вразливість. Інстинкт вимагає затулити вразливі місця.

— Ого! — Коваленко присвиснув і швидше, ніж треба, забрав руки. — Де ви навчилися такого?

— Наука нехитра.

— З вами страшно мати справу.

— Нічого страшного. Не намагайтеся брехати — і все буде добре. Краще зробимо перший висновок: Аврора повелася так, щойно мова зайшла про Пташука. Але те, що він їй не байдужий...

Анна замовкла. Запалу тишу порушували шерех гілок і легкий стукіт металевих спиць. Гліб терпляче чекав, поки вона складе думки.

— Дивна фраза про картярський борг, — мовила вона на решті. — Наскільки розумію, зронила її Аврора нібито нена роком. Насправді ж саме якась гра на життя її хвилює найбільше. Тут небезпека для Пташука. Шансонетка дала вам сигнал, пане Коваленку. А поява хазяїна перервала розмову, дала їй змогу перевести подих. Та навряд Аврора сказала б вам щось більше, якби Шварцман не нагодився. Що там говорила пані Філімонова про борги свого пожилиця, через які ледь не відмовила йому в квартирі?

— Продувся в карти!

Чорт забирай!

До Коваленка дійшло зауваження Анни. Він почув про картярство від двох осіб. І чомусь не завдав собі клопоту звести докупи, знайти спільний знаменник. Від злості на себе мимоволі стиснув кулаки.

— Думаю, тягнути слід за цю ниточку, — Анна тим часом перекинула чергову петельку. — З трактирною Ліззі все ще

простіше. Вона не пустила вас нагору, ще й застерегла, налякала.

— Лякалка в таких не виросла, — буркнув Гліб.

— Ви обережна людина. Не боїтеся, але стережетеся, — вона всміхнулася кутиком рота. — Не чіпляйтеся до слів, не в них суть. Як я міркую? Припустімо, буфетник справді запив, надуддився до нестями, валяється на ліжку в брудному трактирі. Вірю, що дамочка за ним доглядала та дбала про нього. Чим ризикує, якщо ви побачите нерухоме тіло? Добитися від Григорія навряд чи щось вдасться. У такому стані свідків навіть поліція не ризикує допитувати, бо словам віри нема, доведеться потім усе спочатку крутити. Але ні, Ліззі стоїть на варті, не дає вам сумнівної радості побачити спяченого буфетника. Чому? Бо його в кімнаті нема. І в трактирі нема. Більше того — вона підозрює, де може бути предмет вашого, пардон, *нашого* інтересу. І саме тому не може нічого сказати.

— Двоє осіб, прямо й непрямо причетних до загибелі вашого чоловіка, зникають приблизно в один і той самий час, — Коваленко говорив не до Анни, сам до себе.

— Ось нарешті правильний висновок, — Вольська задоволено кивнула. — Проте студент Пташук цікавить мене значно більше, ніж буфетник Мозговий. Тож мушу поговорити з Авророю сама.

— Вам вона скаже те саме, — відмахнувся Гліб.

— Ви недооцінюєте суто жіноче спілкування, — зауважила Анна. — Вже знаю, на які місця правильно й акуратно натиснути. До всього шансонетка переспить із тим, що сталося нині. Раптом щось та й надумає, бо почала обережно сповідуватися, відкриватися, показала шпаринку. Гадаю, мені вдасться розговорити її.

— Дай боже, — інших слів Коваленко не знайшов.

— Тільки попрошу вас супроводжувати мене завтра в «Шато де Флер». Жінці в моєму становищі не пасує ходити в парк

розваг самій. Узагалі не дуже годиться ходити в такі місця без компанії. Не Христю ж мені брати.

— Хіба чоловік не водив вас туди?

— У нас тотожні смаки. Тобто ми їх маємо. Це дозволяє уникати місць, де пропонують несмак і дешеве кабаре. Мені, признатися, більше до душі Міський дім на Контрактовій чи Дворянське зібрання, знаєте, на Хрещатику. Там невеличкі зали, завжди дають вишукані симфонічні концерти. Зі справжніми гастролерами з Європи, жодних вам Аврор із одеської Молдаванки. Чи італійців із Бессарабії.

— На колір і смак товариш не всяк, — розвів руками Гліб.

— На смак — точно, — Анна відклала плетиво, підвелася. — Лишиться вечеряти?

Йому дуже хотілося.

— Дякую, — Коваленко теж встав з ослону. — Боюся, після цілоденної біганини під вечір буду не дуже гречним співрозмовником. Перепочину.

— Згодна, — Анна простягнула руку. — Чекаю завтра. Кажете, знайти Аврору на тому ж місці найкраще глибоко по обіді?

— Саме так.

— Прошу заїхати по мене о третій.

Гліб узяв її руку в свою. Майнула думка торкнутися губами. Замість того ледь струснув.

Дочекавшись, поки гість і партнер піде, Анна повернулася в дім. Гукнула на ходу Христину, пройшла в Іванів кабінет, сіла за стіл. Помічниця застала її за роботою: Анна писала щось на взятому з шухляди чистому аркуші.

— Є від того бевзя користь? — поцікавилася Христина.

— Більша, ніж ми з тобою думали.

— Ой, королівно, я про таких шминдриків і не думаю! Ще голову ними забивати!

Поставивши крапку й підпис, Анна посипала написане порошком. Висушила чорнило, здмухнула. Поклала листа в конверт, заліпила сургучною печаткою.

— Не забула адвоката Севастьянова, він бував у нас не раз?

— У нього така жінка справна, — коли Христя говорила так, це означало, що жінка мала пухкеньку статуру й не стримувала себе за столом. — Дуже гарний чоловік, за такою-то дружиною. Біля неї не пропаде.

— Зараз пойдеш до нього додому. Живе на Прорізній, угорі. Адресу не пишу, запам'ятай. З рук у руки передаси.

— Ну, а як удома не буде?

— Можеш дружині, — дозволила Анна. — На відповідь не чекай.

* * *

А для Гліба Коваленка довгий день завершився несподівано.

Пішов до себе не відразу. Їсти не хотілося, не думав про це, ніколи. Та вивіска першого ж ресторану на Фундуклеївській нагадала про порожній шлунок. Навіть просякнутий потом одяг не зупинив — під пиво змегелив велику порцію гречаної каші з телячою котлетою. Повертався пішки, неквапом, утішачись ситістю й укотре згадуючи недавню розмову з Анною.

Сьогодні остаточно відпали сумніви — Вольська таки справді думала за чоловіка, підказувала йому правильні рішення.

Уже в дворі, біля самого будинку, Коваленка гукнули на прізвище. Озирнувся, вгледів непоказного хлопчика з тих, що слугують на побігеньках у крамницях. Не встиг здивуватися, звідки хлопчина його знає, як той простягнув сірий довгастий вузький конверт. Варто Глібові глянути на лист — посильного вітром здуло. Майнув — і нема. З повітря виринув, у повітрі й розчинився.

Сторожко повертівши головою й нікого більше не помітивши, Коваленко покрутив конверт. Навіть для чогось понюхав. Нічим не пахне, хіба папером. До всього не підписаний, не заклеєний.

Всередині — відрізаний ножицями від цілого аркуша клаптик.

Два слова, друкованими літерами:

НЕ ЛІЗЬ

Не налякався Коваленко, хоча стривожився. Повернувся назад, визирнув з двору. Ніде не помітив хлопчиська, та не дуже-то й сподівався. Зайшов до себе, повернув ключ ізсередини на два оберти. Поклав попередження поруч із «ремінгтоном», раптом згадав щось — ретельно оглянув помешкання. Підозри, що тут міг хтось побувати, відпали. Їх витіснили спокій та впевненість у собі.

Вчорашнє рішення почати свою гру виявилось правильним.

Коваленко ще раз перечитав надруковане напередодні.

Дещо вилучив, щось покреслив.

Узяв на себе труд переписати.

І вже потім скинув брудний одяг. Отже, план на завтра готовий. Спершу — до пралі. Потім — візит до редактора. Нарешті — чергова прогулянка в «Шато де Флер».

Глібові відверто подобалася історія, у яку дозволив себе втягнути.

РОЗДІЛ П'ЯТИЙ

*Вихід без жалоби. — Задерта спідниця. — Викуп. —
Жінка-змія. — Погані новини.*

1

Анна стиснула пальцями скроні.

Дивно: дитиною канючила, аби батьки в неділю повели в «Шато де Флер». Тим більше, піша прогулянка з Липок униз до парку забирала максимум хвилин двадцять. Іноді вечорами до їхнього будинку долинали звідти приглушені вибухи феєрверків. Іноді барвисті комети з палаючими хвостами злітали так високо, що Анна могла побачити видовище з вікна своєї спальні. Такі моменти дівчинка вважала найщасливішими в своєму житті.

З часом — чи віком — ставлення помінялося. «Шато де Флер» що далі, то менше приваблювало юну Вольську як місце для приємних прогулянок. Те, що зачаровувало в дитинстві, починало дратувати: зірвані голоси закликальників, що продають атракціони, одноманітні простенькі куплети під розладнану гітару й чечітку, дитячий та жіночий вереск на каруселях, фокусники в чорних плащах і циліндрах, факіри в халатах і тюрбанах. Ці та інші звуки становили пістряву ядучу суміш, від якої швидко починала боліти голова. А від різнобарвних піджаків, суконь, жилеток, краваток, капелюхів й капелюшків, хлопчачих і дівчачих матросок паморочилося й навіть нудило.

Щоправда, Анна все ж могла бути несправедливою до бажання десятків тисяч містян розважатися саме тут, у цьому величезному бурхливому казані. Де процес причетності до чогось великого й живого важить у рази більше, ніж кожне одне невибагливе видовище. Дві прогулянки тут із Іваном перетворилися на тортури — але раптом вона чогось та й не розуміла. Адже довкола бачила лише радісні, розпашілі від вина, коньяку, шампанського та куражу лиця. Сама ж вона сприймала вічне тутешнє свято як чуже. А себе уявляла пальцем, у який глибоко загнали товсту гостру скабку — чужорідне тіло.

Та раптом вона у свої двадцять вісім справді виросла з тутешніх розваг...

— Морозива бажаєте? — поцікавився Коваленко.

— Ах, благодаю вас, звільніть мене від частування.

Перед виходом Анна вагалася, обираючи сукню й капелюшок. Крапку поставила Христина, відмовивши знову вбирати на люди жалобу. Не до кінця ж днів своїх Ярівні тепер чорне носити, молода-красива, на люди вибирається. Треба виглядати смачно, люксусово, за першим розрядом. Навіть вжила почуте від котрогось із гостей «на ять». Тож Анна прийняла аргументи, зупинилася на протилежному — яскраво-білому. Рукави відкривали руки по лікоть, окреслюючи згини пишнуватими буфами, шия й плечі теж відкривалися, та й викот спереду був дещо ризикованим. Волосся прикрила капелюшком у тон сукні, з широкими полями, пером та світлою куценькою вуалеткою. Рука помахувала новеньким віялом.

На її фоні Гліб виглядав жевжиком із сумнівною репутацією, завсідником подільських трактирів і кабаре з невибагливою програмою. Навіть широка, куценька, синя в дрібний білий горошок краватка й кофейного кольору котелок не давали солідності.

— Дарма. Хай тут, — він обвів рукою площу біля центрального фонтана, — чимало, як думають, фальшивого, морозиво справжнє. І дуже смачне.

— Не вважайте себе моїм кавалером, — кинула Анна роздратовано. — Ми тут не заради морозива. І не на шампанське прийшли. Ви, пане Коваленку, не зобов'язані виявляти мені ввічливі знаки уваги.

— Чому — ввічливі? Нормальні. Щирі.

— Я без малого два тижні тому поховала чоловіка, — вона піднесла голос. — Залицьяльників не потребує. Зрештою, це непристойно.

— У вас дивні уявлення про правила пристойності. Особливо коли йдеться про пошук убивці. Навіть цілої таємної банди лиходіїв.

— До чого ви зараз це сказали? — Анна зупинилася, підозріло зиркнула на Гліба.

— Розслідування кримінального злочину, добродійко, передбачає перегляд правил, писаних і неписаних. Світські манери тут часто зайві. Як і манірність загалом.

— То я, по-вашому, манірна?

Розмова завертала не туди.

— Я зрозумів, — Коваленко відступив першим. — Ви не хочете морозива. Може, є бажання постріляти з монтекрісто?¹

Вони саме проходили повз тир. Перевдягнений техаським мисливцем-трапером найнятий актор старанно направляв на мішень рушницю, яку стискала в руках висока рум'яна дівця. Азарт змусив її зняти капелюшка, його віддано тримав пишновусий черевань, старший з вигляду. Трапер ледве встиг відступити, як клацнув постріл — і дівця радісно заверещала, перекрикуючи звуки найближчого оркестру.

Куля влучила в біле кружальце на грудях горили. Опудало, шкірячись, гепнулося зі штучної пальмової гілки. Вусатий

¹ Легка рушниця для спортивно-розважальної стрільби. Розроблена в середині XIX ст. французьким зброярем Луї Флобером під знайдений ним зразок патрона. Назву моделі придумали в Російській імперії, офіційно запатентованою вона не була.

прихильник заплескав у долоні, його підхопили інші глядачі. Трапер із напівпоклоном простягнув переможниці великий круглий пряник. Глазур'ю на ньому намалювали мішень.

— Нема бажання, — гмикнула Анна. — Хоча б тому, що не дуже хочеться пряників.

Поправивши капелюшка, вона гордовито розвернулася, пішла вперед, оминаючи центральний фонтан із лівого боку. Гліб гмикнув, почухав потилицю, трохи збивши котелок на лоба, і вже хотів було наздоганяти супутницю. Аж тут збоку хтось несподівано торкнув його за лікоть.

— Тільки для вас, — шепіт нагадував вужеве сичання.

Тип, який де не взявся поруч, головою сягав Коваленкові плеча. Лице не виражало нічого, жодних емоцій, було блідим та малокровним. Руда щіточка під носом, такого самого кольору клоччя на гострому підборідді. І контрастом до білого обличчя — пухкі, вологі від слини губи.

— Тільки для вас, добродію. Прошу оцінити.

Перш ніж Гліб зрозумів, чого від нього хочуть, слинявий простягнув стосик карток.

— Можете самі вибрати. Але краще — разом із вашою дамою. Дами на таких речах знаються, — вологі губи розтягнулися в масній посмішці.

Підозрюючи, що пропонується, Коваленко все ж таки не стримався — глянув.

З першої фотокартки йому заманливо всміхалася дама в самих мереживних панталонах. Вона позувала спиною до камери, спершись на вигнуту спинку віденського стільця й усміхаючись через оголене плече. Гліб не стримався, подивився на наступну. Там уже всміхалася інша молодиця, у білизні іншого крою. Але, на відміну від попередньої, ця сміливо демонструвала маленькі груди з великими темними пипками. З третьої картки дивилися вже обидві. Цього разу перша сиділа, друга — стояла позад неї, і обидві, крім панталонів, мали коротенькі мереживні сорочки.

— Зволите вибрати? — нявкнув рудий з-за ліктя. — Чи спершу все ж таки порадитесь з вашою дамою?

Коваленко перетасував картки.

— Це ти вибирай, шаромижнику. Або сам робиш п'ятки звідси, щоб тобою не воняло, або покажемо разом твої картинки он кому, — він кивнув на огрядного городового. — Хай уже він вибере. Знаю я його, до речі. Прізвище Сазонов, і дуже любить гроші.

Продавець відсахнувся.

— За кого ви мене маєте?

— За паскудника, який впарює порнографічні листівки. Ще й пристойним дамам. Пан Сазонов, до речі, ох як захоче познайомитися з твоїми моделями.

— Дайте! — рудий спробував забрати картки.

— Чухай звідси. Веселі картинки лишаться в мене. Аби не було спокуси показати їх комусь знову.

— Дурень ти необтесаний, — просичав рудий. — Сам ти порнографія, бовдуре. Я жіночу білизну продаю, у нас магазин новий на Хрещатику. Бачу, тобі б знадобилася. Вдягни, танцюй біля дзеркала під патефон.

Заскочений зненацька цим зізнанням, Гліб роззявив рота. Поки шукав, що відповісти, рудий видер у нього свої рекламні картки. Постукав зігнутим пальцем собі по лобі й розчинився в натовпі. Правду сказав чи обдурив, аби викрутитися, поки не розібрався. І не знав, чи треба розкручувати цю історію. Читачі люблять пікантні історії, тому Коваленко все ж зробив подумки зарубку: при нагоді відшукати магазин на Хрещатику. Якщо його нема — невеличка сенсація готова, просто на рівному місці.

Коротенька пригода відволікла. Гліб уже зібрався наздоганяти Анну — та враз звичні для парку звуки розітнув різкий, протяжний свист.

— Ганьба! — заволав десь поруч недружний, переважно жіночий хор.

Коваленко закрутив головою, тут же почув схвильоване, дзвінке:

— Глібе, ви де! Сюди!

Нарешті помітив супутницю — поруч із розпаленим натовпом.

Гнота запали — вибухне в момент.

2

Коли збігся натовп, Коваленко не помітив.

Проте обурені вигуки й хуліганський свист миттю привернули загальну увагу — що завжди буває, коли в повітрі пахне скандалом. Так атмосфера електризується перед грозою: за кілька хвилин до того світ робиться густим, аж можна його помацати. Довкола натовпу, який стрімко розростався, повітря набрякнуло приблизно так.

Анна знову гукнула Гліба. Він судомно пошукав очима білий капелюшок. Схожих побачив аж п'ять, та лиш над одним зметнулася вгору рука із затиснутим віялом. Виставивши плече вперед, Коваленко вкрутився в натовп, мов штопор у корок, і ось уже стояв поруч, без усяких церемоній стиснувши її лікоть. Вона кольнула поглядом, та не пручалася, натомість кивнула через людські голови.

Тепер Гліб побачив причину скандалу.

Людський гурт, у якому домінували дами не сказати б літнього віку, але солідні, чеснотливі на вигляд домашні господарки, дружини чиновників, крамарів та купців і матері сімейств. Чоловіки, їхні та чужі, трималися поруч, але воліли не втручатися, не ставати ні на чий бік. Більшість жінок так само мовчали, хіба час від часу піддакували заводійкам або — реготали, мов за командою.

Свистіли ж зухвалі хлопчиська-гімназисти, яким тільки дай волю взяти когось на кпини. Вочевидь це були ті, кого не обходили суворі заборони учням навідувати публічні місця

дозвілля й розваг, де обмеження діяли навіть під час літніх канікул. Хоча справедливості ради Коваленко мусив визнати: бешкетники в гімназійних тужурках — чи не єдині з присутніх, кому на привід для будь-якого скандалу плювати з висоти лаврської дзвіниці. Їм байдуже, кого й за що обсвистіти.

Обурення й кпини стоїчно, ще й з іронічними посмішками приймали та витримували дві молоді жінки. Кожній на вигляд трохи за двадцять. Панна з завитою каштановою гривкою мала більш виточені, благородні риси. Її білява подруга була простішою: таке враження міг справити кирпатий носик, обсіяний довкола ластовинням. Від того лице білявої чимось нагадувало розквітлий соняшник.

Від сонця обох захищали білі парасолі.

Жакети перетікали не в модні в цьому сезоні звужені спідниці — подруги вбралися в неширокі дамські шаровари. Каштанка хизувалася світло-зеленими, салатними, з тонкою золотою ниткою. Білявка — такого ж крою, але кольору морської хвилі, розшитими дрібним бісером.

— Середні віки, — прошепотіла Анна.

— Ви про шаровари?

— Я про них.

Віяло вказало на призвідниць колотнечі — трьох схожих одна на одну, мов справді близнючки, *мадамів*. Змагаючись у лихослів'ї, вони наввипередки вигукували в бік жертв:

— Шльондри! Профури!

— Сорому нема!

— І хоч би що! Не червоніють!

— У такому вигляді — в пристойне місце!

Добродій позад них не витримав:

— Де ви бачите пристойне місце? Цей вертеп? Цей шалман? Їм лиш тут і місце!

— А чого ж ви приперлися сюди, коли тут вертеп?! — відбрила одна з мадамів, розвернувшись усім корпусом: — Знаєте, шановний, чому, як кажете, вертеп? Бо ось таких осіб,

у такому ось розпусному вигляді сюди пускають! А такі, як ви, на них озираються і шиї скручують!

— За своїм мужем дивіться! — враз заступилася обурена дружина добродія, грізно взявши руки в боки. — Якщо ваш на таких баньки витріщає, то це не значить, що у всіх такі!

— То у вашого баньки! — скандалістка відкрила другий фронт. — Мій чоловік — людина пристойна, достойна і віруюча! Ми щонеділі на службу ходимо! А таким, як ось вони, — згадала про молодиць у шароварах, — горіти в пеклі! Раніше чи пізніше!

Дрібненький клаповухий гімназист на цих словах застромив два пальці в рота, дзигією крутнувся на п'ятці перед порушницями моралі. То тут, то там заплескали в долоні. Якась дама, запнута попри теплу погоду від підборів до шиї й прикрита вуаллю, підняла її, намірилася харкнути на молодиць. Чомусь передумала, презирливо сплюнула собі під ноги. Слина, мов навмисне, впала на черевичок однієї з провокаторок. Помітивши це, Каштанка зареготала, дражнячись пальцем, а Білявка зухвало висунула кінчик язика.

— Дражняться! — ахнула скандалістка. — Гляньте на них! Вони ще дражняться!

— Поліцію сюди! — почувлося відразу кілька голосів, більшістю чоловічих.

— Здуріли, — прошепотіла Анна, притулившись до Коваленка ближче. — Всі здуріли.

— Ви за шаровари чи проти? — так само тихо поцікавився Гліб.

— До чого тут шаровари... Я б їх не носила. Тим більше на людях. Але й так, як вони, теж не можна.

— Вам справді слід частіше виходити із затишного саду. Особливо, якщо хочете надалі практикувати щось на кшталт приватного розшуку.

— Нічого такого я не хочу. Нічого схожого вам не казала, — відрізала Анна. — І забула вас запитати, куди й коли мені треба виходити.

— Лише дружня порада, не більше, — відступив Коваленко. — Між іншим, ми тут не гуляємо. Маємо інший інтерес.

— Ви праві, — зітхнула Вольська. — Тут справді нема нічого цікавого. Розчарування в людях — не...

Договорити не встигла — зупинив істеричний, надривний, панічний вигук:

— ЗЛОДІЙ! ТРИМАЙ ЗЛОДІЯ!

Натовп дружно переключився на крик, прагнучи нового, гострішого видовища. Верескливий заклик повторився, заглушив куплети й музику. Наступної миті артисти немов за сигналом замовкли, разом. Тиша запала на дуже короткий час — і пролунало переможне:

— Є! Є! Хапай цю суку!

У відповідь почулося різке, злобне й відчайдушне водночас:

— Пусту, баране! Лапи геть! Носа відкушу, покидьку!

Не змовляючись, Анна і Коваленко поспішили до місця пригоди.

Видовище їм відкрилося ще огидніше.

Кремезний кругловидий панок зі старанно на помадженим проділом, явно прикажчик мануфактури, а то й купецький синок, згріб в оберемок струнку чорнявку в непоказному вбранні. Молода жінка немов навмисне вдягнулася так, аби не привертати до себе уваги серед святково виряджених гуляк. Украй нетипово, тим більше — для такої яскравої красуні. Капелюшок валявся під ногами. На землю дрібним дощиком сипалися шпильки — у боротьбі з нападником розтріпалося чорне, мов крукове крило, волосся. Але саме таке, розхристане-розкуйовджене, воно робило її ще прекраснішою. Їй пасував некерований гнів, і Анна відразу згадала — саме такою уявляла собі Кармен.

Слова чорнокоса бранка вивергала навсібіч далеко не красиві. Знаючи Христинину майстерність у лайці та прокльонах, Анна визнала: її помічниця має порівняно з цим досить невеликий лайливий арсенал. Купчик спробував заткнути

полонянці рота, але вона миттю пустила в хід гострі зубки. Зойкнувши від болю, панок машинально лизнув рану, витираючи кров. Хватка послабилася, чорнявка миттю скористалася цим — та не вийшло: наспів ще один молодик, у піджачній парі в тонку смужку, кольору кави з молоком.

Він не соромився, навідліг ударив утікачку набалдашником тростини, цілив у лоба і влучив. Тепер зойкнула вона, схопилася за вражене місце. Смугастий тут же відкинув палицю, спритно, навмисне роблячи боляче, вивернув жінці праву руку. Сіпнув угору, змусивши жертву застогнати й опуститися на коліна.

— Що ви робите! — вигукнула Анна, помітила — дійство обурило лише її, тупнула ногою: — Вам заціпило?! Поліцію сюди!

— Та ми самі! — купчик видихнув, витер уражену руку об штани. — Без поліції!

— Поділ їй задери! — гаркнув смугастий.

— Ви при розумі! — охнула Анна. — Люди добрі, а ви чого стоїте! Чого дивитесь, хіба не бачите — її вбивають!

— Зараз і ви все побачите, добродійко! — пообіцяв купчик, копнув чорнявку до болю. — Уставай! Ну, ти, підйом!

Бранка замість відповіді клацнула зубами, панок інстинктивно відсмикнув руку. Хтось із натовпу зареготав, почувся вигук:

— Страшно! Куси його, куси!

— Зараз ти в мене будеш шовковою! — ревував купчик.

Анна не встигла оговтатися — він згріб довгі коси чорнявки, намотав на стиснутий кулак, сіпнув. Застогнавши, бранка підкорилася силі, повільно звелася на рівні. А смугастий, не пустивши її, але трохи послабивши хватку, вільною рукою задер спідницю.

Натовп хором ахнув.

Блиснули на сонці стрункі, сильні, голі до колін ноги в черевичках. Майнули панталони. І попадали зсередини, з-під сукні, один за одним гаманці. Анна нарахувала шість, пере-

важно — чоловічі, один найдорожчий, крокодиляча шкіра. Сам по собі коштував чимало, продати за половину ціни все одно вигідно.

— Ось мій! — саме на нього й тицьнув купчик.

Смугастий опустил поділ сукні.

— Злодійка! — почулося з усіх боків, і тепер уже чорнявці не співчував ніхто. — Шалава! Дайте їй ще, панове, дайте!

— Перевірте кишені! — порадив смугастий. — А ми поки її трошки повчимо, як красти!

Щось шкрябнуло всередині. Анна рвучко повернулася, обмацала очима збіговисько, не знайшла порушниць спокою. Закусивши нижню губу, штовхнула Гліба ліктем.

— Вони разом.

— Хто? — не зрозумів Коваленко. — Крадійка і ці двоє?

— Інші двоє. Дівчата, в шароварах. Читала в газетах, описували кілька подібних випадків. Кияни обурюються. Значить, вона, — кивок на чорнявку, — уважно стежить за публікаціями. Знає, як відвернути увагу роззяв.

— Бачу, Анно Ярославівно, ви захоплені кмітливістю крадійки.

— Їй непереливки. Не така кмітлива, раз попалася.

— Випадки всякі бувають. О-о-о, а ось і закон! Маєте чудову нагоду познайомитися з месье Сазоновим.

Справді, гармидер нарешті привернув увагу тутешнього стража порядку. Городовий, притримуючи шашку на боку, тупав до них. Роззяви розступилися, очікуючи яскравого фіналу несподіваної вистави — торжество закону, кара на винувату голову. Насунувши кашкет на брови, хижо й грізно зиркаючи з-під лакованого козирка, Сазонов жестом звелів купчику відступити, допустити його до затриманої. Той спершу поважно викотив груди, мов найбільший гусак у стаді, потім солодко, вірнопіддано всміхнувся.

— Ось, ваше благородіє, прошу любити-шанувати! — говорив так, немов пропонував постійному покупцеві загорнути

в папірець свій найкращий товар. — Допровадимо до околодку, ще й свідками будемо.

— Раніше злодійкам за таке задирали спідницю й шмагали різками, — додав смугастий. — При всьому чесному народі.

— Хочеш? — прошипіла полонянка. — Давай, спробуй! Іди сюди, підходь перший!

— Ти диви, воно ще й огризається, — прогудів Сазонов. — Різок на них нема. Батогів теж. По селах віжками шмагають. А ми якось своїми руками обійдемося. Лиши!

Наказ стосувався смугастого — той досі стискав лікоть бранки. Звільнивши її, той відступив, даючи городовому повну свободу дій. Сазонов скористався нею відразу, рішуче та сповна. Стиснувши лівою п'ятірнею жіноче плече, вгатив міцним правим кулаком точно в сонячне сплетіння.

Натовп укотре ахнув.

Удар міг звалити будь-кого, хіба що городовий здуру атакував би циркового борця. Не соромлячись кричати від болю, чорнявка поточилася, та кат не дав їй упасти. Тримаючи за плече, Сазонов мовби прибав жертву цвяхами до землі. Ударив ще раз, смачно хекнувши при цьому. Третій удар розквасив їй носа.

Анні Вольській урвався терпець.

— Та що ж це таке! Подуріли! Припинити, негайно припинити!

3

Коваленко не стримував, та й не дуже-то хотів.

Хіба тримався трохи позаду, будучи готовим утрутитися, щойно події розвиватимуться критично для неї. Але Анна чудово давала собі раду. Налетіла на городового, штовхнула. Сазонов облишив розправу не так через поштовх, на правду слабенький, як від подиву. Дотепер ніхто й ніколи, тим більше — тендітні, пристойно вбрані *барині*, не втручався в його

службу ось так, привселюдно. Нападати на поліцейських дозволяли собі хіба анархісти чи їхні подружки. І то — не в міських парках.

— Заберіть лапи! — Аннин голос обурено дзвенів. — Руки геть, худобо!

— Ви разом чи як? — прогудів Сазонов.

— Та разом вони, разом! Подружки! Я давно за ними стежу! Озираючись на вигук, Коваленко побачив чорнороту скандалістку.

— Розберемося зараз! Ану, документи мені сюди!

Рука городского потягнулася до Анни. Не відступивши ні на крок, вона сильно шмагнула по ній складеним віялом. Спершу — раз, потім — знову. Від другого удару віяло тріснуло, розлетілося на шматочки.

— Із бабами воюєш, оселедець! — реготнула чорнявка.

— Тримайте, — розпорядився Сазонов діловито.

Добровільні помічники охоче виконали наказ, скрутивши злодійці руки. Городовий посунув на Анну, при цьому став чоботом на капелюшок чорнявки. Тепер Анна ступила крок назад, але це не означало намір здаватися. Вона приймала бій, із якого, з досвіду Коваленка, переможницею навряд чи виходила.

— Тихо-тихо! — закричав Гліб, не надто чемно відтіснивши Анну, став між нею і Сазоновим, сказав йому неголосно: — Не лізь не в своє, Карпе Захаровичу, не лізь. Не відмиєшся потім.

— Що таке? — городовий теж знизив тон. — Звідки мене знаєш?

— Звідти. Тебе, Сазонов, на Хрещатику і в околицях кожна собака знає. Та й ми знайомилися, пам'ять у тебе дівоча. Забув, як сопів у кабінеті пристава минулої осені?

— А-а-а, писака, — присвиснув той, звузивши очі. — Ненавиджу вашу породу. Бігаєте кругом, мов таргани.

— Краще вже мов блощиці. Кусаємо до сверблячки, — парировав Гліб. — Не хочеш чухатися, дай баришні спокій. Це вдова Вольського, чув про такого?

— Вдова-а-а, — протягнув городовий, вклавши в інтонацію якомога більше презирства. — Знайшов ким лякати.

— Її чоловіка шанували. Ти, Сазонов, це знаєш. І мусиш знати, скільки у вдови заступників тепер, — Коваленко перейшов у наступ. — Пальцем зачепи. У кращому разі стоятимеш на вуличному куті десь у Білій Церкві чи Фастові. У гіршому — переведуть у пожежники. А зовсім погано, якщо й туди не візьмуть. Вантажником на вокзалі будеш чи мітлою махатимеш. Ну, викидайлом у трактир підв'яжешся...

— Не такі лякали, — городовий говорив невпевнено.

— Аби ж я лякав. Нагадати розмову в кабінеті? Нагадати, що тобі пристав казав? Я ж, Сазонов, завжди сміюся останнім. Напишу, хто й скільки тобі на Хрещатику платить, аби дівчаток без «жовтого квитка» приводив у готелі та окремі кабінети.

— Зараз, повірили тобі. Брешуть усе ваші газетки. Я ними, писако, سراку підтираю.

— Гляди, Сазонов. Тобою підітруться, навіть якщо газетам не повірять.

Розмову чули лиш ті, хто стояв близько — Анна, злодійка і двоє добровільних помічників. Купчик зі смугастим багатозначно презиралися, чорнявка злорадно посміхалася, Вольська суворо стиснула губи. Решта роззяв так і не розуміли, про що зараз ведуться перемовини в їхній присутності.

— Чухайте собі з миром до чортової мами, — розродився нарешті городовий. — Валандатися з вами неохота.

— А вона? — Анна знову вийшла на авансцену, кивнула на полонянку. — Після побаченого я не дозволю вам забрати цю особу.

— Дзуськи, баришне, — Сазонов розправив груди, поправив реміні. — Крадійку громадяни схопили на гарячому. Вона піде до околodку. Щось мені підказує, за нею знайдеться чимало інших подвигів.

Коваленко ступив до Анни:

— Ви серйозно?

— Навіть дуже, — відрізала та.

— Ми прийшли сюди з іншою метою, насмілюсь нагадати.

— Зараз цю жінку відпустять — і ми підемо далі.

— Не відпустять, мушу вас засмутити. Гуманізм — то одне. Але вона справді злодійка. Ви ж самі вирахували її аферу. Здаватися Анна все одно не збиралася.

— Іван ненавидів подібне свинство, пане Коваленку. На моєму місці вчинив би так само. Ще й подбав, аби цього сатрапа покарали належним чином.

— Ну, коли так — давайте червінця, — зітхнув Гліб.

— Тобто? Як це — давайте?

— Отак. Ви ж хочете допомогти?

Вольська розстебнула білий ридикюль. Пальці вивудили банківський білет номіналом у десять рублів. Коваленко взяв купюру, жестом фокусника склав навпіл, потім — ще вдвоє. Робив усе так, аби його маніпуляції лишилися роззявам не зрозумілі.

— Воно тобі треба, Карпе Захаровичу? — примовляв Гліб при цьому. — Ось, усі гаманці під ногами. Зараз роздамо власникам. Ані копійки не зникло ні в кого, гарантую. Наступного разу пильнішими будуть. Профілактика, — тим самим спритним жестом він запхав складену купюру в кишеню формених штанів із лампасами. — Пані Вольська бере відповідальність за цю нещасну на себе. Так, Анно Ярославівно?

— Ви про що зараз? — до Анни ще не зовсім дійшло.

— Погоджуйтесь, про інше потім, — поквапив Коваленко. — Тим більше, цій особі справді треба до лікаря. Боюся, пан Сазонов їй нутрощі відбив.

— Нічого я їй не відбивав! — визвірівся городовий.

— А це вже доктор перевірить! То як, пані Вольська? Беретесь?

Анна не бачила іншого виходу.

Зрештою, подумала вона, сама залізла — самій розплу-тувати.

— Я про неї подбаю, — мовила голосно. — Накажіть, нехай жінці дадуть спокій.

— О, заступниця! — миттю влізла скандалістка. — Не думайте, гребіть обох! І ось цього! — палець націлився на Коваленка. — Їх тут ціла банда!

— Точно! — підхопила її приятелька. — Якщо одна попадеться, інші витягують!

Гліб по черзі зиркнув на обох. Потім обвів поглядом натовп, що вже помітно порідшав. Схрестив руки на грудях.

— Ну, хто хоче особисто потягти мене до околodку? Може, у кайданах? Давайте, несіть сюди, вперед. Спробуйте.

— Іч, півник! — не вгавала скандалістка.

— Не для такої курки, як ви! — Коваленкові не хотілося далі стримуватися.

Порядній містянці враз забракло слів. Розкривши рота, аби щось та й відповісти, вона так і завмерла — бо тепер натовп уже потішався над нею. Де не взявся всюдисущий гімназист, любитель посвистіти, і прикра дама швидко подалася геть. Пронизливий свист лиш підштовхнув її в спину — пришвидшилася, зникла з очей.

— Чого стоїмо? — пробасив городовий. — Все, вистави нема. Упізнавайте своє добро, поки знову ноги не приробили.

Вдруге обікрадених просити не треба — миттю повернули власність, яку Анна тим часом устигла підібрати з землі. Добровільні помічники відступили далі, проте не квапилися йти геть. Зі свого місця уважно стежили за подіями й тихо перемовлялися, зиркаючи то на Гліба, то на Анну. Чорнявка ж перестала їх цікавити.

— Ходімте, — Вольська спробувала взяти врятовану за руку.

— Нікуди я не піду, — прошипіла та. — Теж мені...

— Доведеться йти, мила моя, — сказав Гліб. — Якщо нас не буде поруч, вас не відпустять далеко. Поки ви під нашою опікою, з вами тут нічого не станеться.

— Дам собі раду, — процідила чорнявка, навіть ступила кілька кроків з наміром усе ж таки йти окремо, та поточилася, взялася за живіт. — Ні... Чорти б його взяли...

— Що? — в голосі Анни чулася щира турбота, навіть узяла врятовану за плече.

— Сильно вдарив, — зізналася та. — І голова крутиться.

— Без лікаря ніяк, — мовив Коваленко. — Знаєте, до кого везти?

— Знаю, куди везти. До мене додому.

— Нікуди не поїду, — чорнявка вперто намагалася контролювати ситуацію. — Заживе, як на собаці. Не таке бувало.

— Тим більше, — Анна рішуче, міцно взяла її попід руку. — Пане Коваленку, ідіть на вихід, знайдіть візника. Ми підемо потихеньку.

Сазонов уже перемістився чимдалі. Добровільні помічники поліції теж нарешті втратили інтерес. Роззяви розбрелися, лишилися хіба найвідданіші споглядачі. Знову грала музика, парк зажив звичним життям.

— Ви впевнені, Анно Ярославівно? Ми ж прийшли сюди...

— Особа, заради якої ми тут, із вами вдруге не говоритиме, — Вольська не дала закінчити. — Відправити цю нещасну з вами до мене додому теж погана ідея. Христя не пустить далі двору, навіть якщо я напишу записку.

— Сама ти нещасна, — озвалася чорнявка.

— Про Христину — згоден. Сам на сам із нею не впораюся, — усміхнувся Гліб.

— Та й без вас мені складніше знайти предмет свого інтересу, — підсумувала Анна. — Маю надію, нікуди наша Аврора не подінеться. Залагодимо тут — продовжимо справу. А вам, добродійко, краще не огризатися.

На слушне зауваження чорнявка гордо відвернулася.

Хоч кортіло виглядати чортицею, яку нічого не бере, — переоцінила врятована злодійка свої сили.

Тримав у тонусі шок від викриття й побоїв. Дорогою попустило, та відразу потому чорнявка голосно застогнала, зігнулася навпіл, осіла, Коваленко ледве встиг підхопити. Першою реакцією було слабеньке: «Грабки забрав!», та опиралася лише для проформи. Навіть дозволила собі влягтися йому на коліна, так доїхали.

Анна вистрибнула з екіпажа першою, подала руку. Разом із Глібом вони допомогли побитій вибратися. Потім Вольська голосно, на всю вулицю, гукнула Христину. Поки та спішила на поклик, тицьнула візникові гроші й відпустила. Гліб уже не міг утримати злодійку, вона навалювалася на нього всім тілом, хай і не виглядала огрядною, важкою. Ще трохи — і вони б упали разом. Та наспіла нарешті Христина і взяла справу в свої руки.

— Де ви тільки взялися на нашу голову! — гаркнула грубо, без церемоній відштовхнувши Гліба й перехопивши чорнявку в оберемок. — Жили собі, горя не знали. А тут біда за бідою, хай би вас усіх пранці взяли!

— Не сварися, — мовила Анна. — Бачиш, біда в людини!

— Еге, Ярівно! Я ще бачу, що воно за людина! За верству таких обходжу, а то й за дві!

— До Івана в кабінет, — нарешті Вольська згадала, хто тут керує.

Далі проклинаючи весь світ довкола своєї королівни, Христина волоком потягнула небажану й несподівану гостю до будинку. Гліб рушив за ними, Анна затримала:

— Чекайте.

— Я вже не потрібен?

— Навіть дуже потрібні. Через дві вулиці Стройло живе, Йосип Маркович. Лікар, найближчий до нас.

— А як удома нема?

— Є. У нього своя практика, тут же й кабінет. Високий зелений паркан, номер будинку — на великій круглій блясі.

— Може, адресу назвати простіше?

Анна прикусила губу.

— Справді. За цим усім...

Вона торкнулася скроні, відмахнулася, сказала точну адресу. Щойно Коваленко поспішив виконувати доручене, Вольська забігла в дім. Христя вже мостила чорнявку на шкіряній канапі поруч із великою, повною книг етажеркою.

— Нашатир давай, — закерувала Вольська. — Сіль для нюхання. Що там у нас.

Христина слухняно пішла шукати потрібне. Анна постояла, роздивляючись гостю, мовби аж тепер побачила вперше. Взяла стілець, сіла. Не знаючи до пуття, як треба діяти далі, підсунула стілець упритул до канапи. Обережно розстебнула верхній ґудзик на комірі сукні, потім — наступні.

— Для чого? — непевним голосом спитала чорнявка.

— Так дихати легше, — пояснила вголос не так їй, як собі.

— Ти для чого все це робиш? Заступилася, сюди притягнула. Більше за всіх треба?

— А ви зволите бути проти? Я щось не так зробила, якимось неправильно вчинила?

— Потім поясню... Якимось... Ніколи ще ніхто отак із чужими не возився. Ти ж знаєш, за що мене.

— Мій чоловік служив у поліції.

— Чула.

— Не маю сентиментів до таких, як ви. І якби вас не почали бити — хтозна. Іван не терпів насильства.

— Іван?

— Чоловік.

Христина принесла круглий скляний флакон з нюхальною сіллю, витягнувши корок на ходу. Анна піднесла сіль до носа чорнявки. Глибоко вдихнувши, та голосно зітхнула, чхнула, з очей бризнули сльози.

— Фе, гидота! Забери!

— Ти глянь яка! Ще комизиться! — обурилася Христя.

— Отак краще, — Анна знову піднесла сіль.

— Та забери, кажу!

Злодійка рвучко підвелася, сіла. Але наступної миті знову скривилася, взялася за живіт, застогнала, лягла.

— І хто у нас тут?

Анна озирнулася на голос. В проїмі дверей стояв невисокий пан у пенсне, з круглим черевцем, з акуратно підстриженою борідкою клинцем. У правій руці тримав великий чорний саквояж. З-за його спини визирав Коваленко.

— Ну, ось вам доктор, — відзвітував.

— Гляньте, Йосипе Марковичу, — схвильована Анна забула привітатися.

— Прийшов — то вже ж гляну. Ваш приятель висмикнув мене з-за столу. Мусить же бути тому якийсь виправдання. Руки помити.

Христина, уже не чекаючи на спеціальне розпорядження, майнула на кухню й принесла мідний тазик, мило, чистий рушник і глечик з водою. Стройло підійшов до процесу, як до сакрального ритуалу. Милив руки ретельно, витер старанно кожен палець, потому знову підставив їх над тазом, ще раз намилив. А як витер знову — для чогось глянув на світло, покрутив кожну розчепірену долоню перед очима, лишився задоволений.

— Нуте-с, — мовив, ступивши до канапи. — Тут мені сказали, що вас побили, добродійко. Давайте роздягнемся.

— Ви теж? — миттю парировала чорнявка.

— Можу, якщо такий метод лікування вам допоможе, — Стройло бровою не повів. — І скажіть, як вас величати.

— Ніяк, — відрізала злодійка.

— Справді, ми не познайомилися, — нагадала Анна. — Щонайменше дивно. Ми видерли вас із халепи, а ви приховуєте своє ім'я. Треба ж якось до вас звертатися.

— Так назвуся, як завгодно. Паспорта нема при собі.

— Мені все одно. Лікареві теж. Ми не поліція, не перевіряємо документів.

Чорнявка повела плечима.

— Мені не шкода, скільки завгодно. Розою звіть, не помилитесь.

— То як, Розо, будемо роздягатися? Крізь сукню забите місце не огляну. Вас у живіт били, так?

— По обличчю теж, — додала Анна. — Але там садна, без лікаря видно. У неї голова паморочиться, Йосипе Марковичу, і за живіт вона тримається постійно.

— Аби ви не огризалися, Розо, я б вирішив — не маєте язика, — Стройло підморгнув злодійці. — Схоже, чужі люди переймаються вашим станом більше, ніж ви сама.

— Я нікого ні про що не просила, — Роза відвернулася.

— Анно Ярославівно, мені краще піти, — лікар ступив крок назад. — Вам дешевше вийде. Невдячна то справа — підбирати на вулицях кого попало...

— Сам такий! — Розині очі блиснули. — Гаразд, роби вже своє діло. Тільки він нехай вийде.

Всі дружно розвернулися до Коваленка.

— Справді, я забула про вас, — призналася Анна. — Почекайте в залі. Чи в саду посидіть. — Відчувши, що Гліб заперечить, швидко додала: — Забули дорогу? Христина люб'язно проведе вас.

— Еге! Нема чого баньки витріщати! — Христя грізно поставила руки в боки.

— Здаюся! — Коваленко блазнювато підняв руки високо над головою.

Тримаючи їх так, залишив кабінет. Христина швиденько зачинила за ним двері, притулилася до них спиною. Роза глянула на неї, запитала вже спокійніше:

— А нам узагалі треба стільки народу?

— Христя — моя помічниця, — твердо сказала Вольська. — Мене, нагадаю, звуть Анною.

— Та чула, не глуха!

— І давайте припинимо гарикання, позбавлене здорового глузду. Ще розумію, коли огризаетесь на городового чи котрогось ненависника з вуличного натовпу. Тут, у цьому домі, вам ніхто не бажає зла. Прошу завважити: це зовсім не означає, що ви знайшли добрих друзів. Але я роблю те, що на моєму місці зробив би мій чоловік. Тож слухайтеся лікаря, Розо.

Дивно — чорнява злодійка принишкла. Навіть сама розстебнула гудзики на сукні. Спритно звільнилася від неї, лишившись у панталонах і білій спідній сорочині, простенькій, полотняній, без мережива, з відкритими руками. А роздягнувшись, завмерла з іронічною, навіть переможною посмішкою, відверто насолоджуючись ефектом.

Роза очікувала на загальне здивування — і має.

Три пари очей прикипіли до її правиці.

Від верхньої частини ліктя вниз, майже до самої кисті, руку обвивала чорна з червоними крапочками змія. Паща з двома гострими зубами назовні стискала за стеблину червону троянду з ледь розкритим бутонем. Злодійка виклично розвернулася, аби татування було видно ще краще.

— Подобається? — запитала, наперед знаючи відповідь. — Красиво?

— Фу! — скривилася Христина. — Мудро каже пан Стройло, королівно. Підбираєте кого попало. Іван Дем'янович не схвалив би.

— Значить, ти погано знала Івана Дем'яновича, — сказала Анна, не відводячи погляду від малюнка на шкірі. — Для мене не має значення, чим наша гостя прикрашає власне тіло. Хоча змії я боюся, навіть дуже.

— Не вкусить? — лікар показав на татування.

— Швидше я вкушу, — гмикнула Роза.

— А з цим згодна, — пожвавилася Вольська. — Наскільки мені відомо, люди розмальовують тіло з двох причин. Оби-

рають малюнки, що відповідають їхній внутрішній сутності. Або — хочуть цю сутність змінити на бажану. За чутками, що не мають підтвердження, татуювання здатні поміняти особистість.

— Ви про що? — не зрозумів Стройло.

— Умовно кажучи, якщо заєць захоче стати вовком, він зобразить у себе на шкірі вишкірену вовчу пащу. І з великою ймовірністю почне набувати типових для вовка ознак.

— Знаю вас як раціональну особу, Анно Ярославівно. Аж раптом така містика.

— У цьому випадку, Йосипе Марковичу, все раціонально, — заспокоїла вона. — Знак плазуна — хитрість, підступність, холодний розум, розрахунок. Гадина ладна викрутитися з найскладнішої пригоди. Хоча... змія може означати також відданість. Суперечливий символ. Хочете — колись докладніше поговоримо. Робіть нарешті свою справу.

Стройло вмостився на стільці. Роза мовчки дозволила йому оглянути садна на обличчі. Потім виміряв їй пульс, поводив лікарським молоточком перед очима. Простукав ним коліна, потому заходився мацати живіт. У процесі Роза кілька разів легенько застогнала, не справивши, втім, на доктора особливого враження. Послухавши її стетоскопом, він вийняв прилад із вух, підсумував:

— Якщо вас це заспокоїть, Анно Ярославівно, не бачу й не чую нічого такого, що б могло загрожувати здоров'ю вашої підопічної. Проте я не можу просвітити її поглядом наскрізь. Печінку або селезінку міцний удар міг трохи пошкодити. Не аж так, аби виник привід боятися серйозно. Але цілком досить, щоб укупі з ударом по голові пацієнтку нудило й паморочило, — він підвівся. — Діагноз: нічого страшного, житиме. Та все ж постільний режим до ранку я б прописав. Ну, і компреси, рецепт напишу. Є можливість затримати пацієнтку тут?

— Нема виходу, — розвела руками Анна. — Треба довести до кінця те, за що взялася. Ви не проти переночувати тут, добродійко?

— Доктор же сказав, — Роза потягнулася по сукню. — Обіцяю не гризтися більше. То все шок. Вестиму себе гарно.

— Гляди мені, — Христина показала кулак.

— Навряд чи пристойно грозити побитій, — завважила Анна.

— Ох, Ярівно, свята ви жінка. Їздять на вас.

На тому слові Христя підхопила таз, глечик і подалася у своїх справах. Стройло тим часом закрив саквояж.

— Дозвольте відкланятися?

— Якщо не хочете лишитися на чай. Чи взагалі пообідаєте з нами.

— Охоче. Іншим разом, — він помовчав. — Записати вам у борг... чи...

Анна зітхнула.

— Не люблю бути винною. Особливо тепер, після... — вона проковтнула те, що збиралася сказати, натомість мовила інше: — Допоможіть пацієнтці перейти до зали. Там канапа зручніша. Ширша трохи.

Вона не мала при собі грошей — останні з гаманця віддала візникові. На лихо, залишки чоловікових заощаджень, на які планувала жити найближчим часом, зберігалися саме в кабінеті. Анні не хотілося виймати свої невеличкі скарби у чийсь присутності, крім Христининої. Забруднену сукню Рози треба хоч трохи почистити, розпорядження дасть пізніше. З кабінету вийшли всі разом, і Анна звеліла на ходу принести зі спальні свій старий шовковий халат. Роза не опиралася і після лікарського огляду взагалі поміняла гнів на милість. Помітно заспокоїлася, навіть зробилася приємною.

Отримавши гонорар за візит, Стройло галантно поцілував Анні руку.

А за пів години відкланявся їй Коваленко — не було їм чого особливо планувати, втрутилися обставини. Домовилися повторити спробу завтра.

Нікуди Аврора не подінеться.

Так думав Гліб — і Анна погодилася.

5

День швидко збіг.

Несподівана гостя на контакт ішла неохоче. Поки Христина ходила з рецептом до аптеки, Роза дрімала, загорнувшись у халат і накрившись пледом із шотландки. Анну це влаштувало: не любила спілкування вимушеного, чого вимагали гостинність та ввічливість. Зачинившись у кабінеті, витратила час, перевіряючи свої підозри.

Христина затрималася трохи довше, бо поки аптекар готував ліки, виконала ще одне доручення: сходила до адвоката Севастьянова. Вдома його знову не застала, проте відповідь на вчорашню записку він дав, залишивши її покоївці. Прочитавши, Анна гмикнула водночас від подиву та задоволення — вдалий все ж таки день, чергова підозра підтвердилася. Тож мала над чим поламати голову. Вийшла в сад із плетивом, сіла в крісло-гойдалку, і що ближче до кінця роботи, то більше лишалася задоволеною сама з себе.

Ох, невчасно загинув Іван Дем'янович...

Хоча — якби на нього не напали, не мала б вона такого сліду — студентського кашкета.

Завершивши нарешті чергову серветку, Анна розправила виріб, глянула крізь нього на згасаюче сонце. Куди прилаштувати, вирішила незабаром: презентує лікареві. Стройло неодмінно заирне завтра, то в його характері — перевіряти пацієнтів, ким би не були. Поки плела й думала, Христина слухняно поралася біля Рози, клала на живіт компреси. Розговорити злодійку не змогла, мети такої не мала. Навпаки,

Анна натякнула — краще зараз не чіпати. Все, що треба сказати, вона сама скаже чорнявці завтра зранку.

Не судилося.

У домі після похорону господаря вкладалися раніше, ніж зазвичай. Вольська зазирнула до зали, спитала в Рози, чи все добре, почула у відповідь — спати треба, погодилася. Христина зачинила ставнями вікна першого поверху та вклалася в себе, у кімнатці поруч із кухнею. Засинала вона, на відміну від Анни, швидко й міцно. Єдине — могла голосно хропти, проте Вольську це не дратувало, більше веселило. Сама ж вона вляглася в осиротілій спальні. Спершу дивилася, як липневий місяць упевнено вступає в права. Потім пів години погортала початий ще за Іванового життя роман. Зрозуміла — бачить літери, але погано усвідомлює читане. Відклала книжку, покрутилася, нарешті заснула.

А вранці розбуркала Христа — не часто дозволяла собі будити свою королівну без нагальної потреби.

— Нема її, Ярівно!

— Кого? — Анна сіла на ліжку, дрімота ще не відпустила. — Година котра?

— По сьомій!

— Господи, скільки по сьомій? — питала, мовби не бачила в кутку подарованого на весілля годинника з маятником, згадала, кліпнула очима, глянула. — Тридцять п'ять... Ти чого підхопилася?

— Так на базар же! Субота!

Справді, Анна забула: щосуботи Христа вибиралася на базар. Товар звозили рано з довколишніх сіл, помічниця любила довго вибирати, торгуватися, а ще більше — теревенити з селянами, слухати й збирати плітки, часом — неймовірні. Базарувати для Христини було однією з улюблених розваг.

— І кого ж нема? — Вольська відкинула ковдру, сама ж відповіла, здогадавшись: — Утекла наша гостя?

— Еге! Вчора така хвора, така хвора! — Христина закотила очі. — Брехуха, скажу я вам! Не так їй боліло, як перебуть десь треба було! По ній тюрма плаче, їй-богу, королівно! А тут, у нас, ліпше, ніж за ґратами! Могла б хоч подякувати чи що!

— Мені її дяка, знаєш... — ураз Анна відчула холод усередині, відразу пополотніла, рвучко підвелася. — Давно забралася?

— Хіба ж я знаю! — Христю стривожив хазяйчин вигляд. — Я ж сама поки встала, поки туди, поки сюди. Кілька разів пройшла повз кабінет. Потім дай, думаю, зазирну, як вона там. А її слід прохолов! Могла серед ночі втекти!

— Ти одяг її почистила?

— І в дворі вивісила протряхнути! Нема!

Як була, в самій сорочині з мереживом, Анна збігла вниз. Заглянула до зали, ніби невдячна втікачка могла там дивним чином з'явитися. Потім зайшла в кабінет.

Здивувалася сама собі: втрималася на ногах, спокійно все сприйняла. Могла ж зомліти, впасти, головою забитися. Натомість мовила відсторонено:

— Гроші.

— Що — гроші?

Тон Христі підказав: вона й сама вже здогадалася, щойно побачила акуратно, навіть *підкреслено* акуратно викладені гіркою на письмовому столі обидва томи Брема¹ та останній, п'ятнадцятий том Зведення законів². За ними чоловік тримав

¹ «Ілюстроване життя тварин» — науково-популярна книга, видана німецьким зоологом та мандрівником Альфредом Бремом (1829—1884).

² «Зведення законів Російської імперії» — офіційне зібрання розташованих у тематичному порядку чинних законодавчих актів Російської імперії. Йдеться про останнє видання 1856 р., яке діяло до розпаду імперії в 1917-му. П'ятнадцятий том містив зведення кримінальних законів.

заощадження. грошей було не так багато, аби поліцейський слідчий мав вигоду покласти в банк. Але й не так мало, Анна могла протриматися на них щонайменше три місяці. Ще й виплачуючи винагороду Христині.

— Ой, — дівчина вклала в зойк увесь свій розпач, вичавила тихенько, незвично для себе: — Ах ти ж сучка... Бодай тебе пранці з'їли...

— Це я дурепа, — визнала Анна. — Забула, кого в свій дім привела. Вона ж бачила: лікар отримав за візит після того, як я перевела її звідси до зали. Вуха в неї завжди нашорошені. Чула — я не піднімалася нагору. Інших варіантів не було: кабінет, тільки кабінет.

— Я біжу в поліцію, — Христина розвернулася, щоб іти.

— Не треба.

— Як так — не треба? Вас обікрали, Ярівно!

— Після того, як я сама привезла сюди крадійку, зловлену на гарячому, — Анну досі дивував власний спокій. — Хочеш, аби з мене насміялися?

Христина розпачливо вдарила у поли.

— І ви отак їй подаруєте, зміюці?

— Я собі не подарую. Добре, хоч устигла заплатити тобі.

— Боже, яка безголова!

Блискавкою гайнувши за двері, Христина за мить повернулася, стискаючи сірий конверт.

— Ось, королівно! Добре, що не встигла передати додому! Вони почекають, вам жити треба! Тримайте!

— Забери, — Анна відвела руку. — Не треба жертв.

— Беріть! — дівчина наполягала, силою пхала конверта в хазяйчині руки. — Не ваша вина, моя! Чого я не доглядила!

— Ти не мусила сидіти цілу ніч тут, під дверима.

— Я мушу дбати про вас! — Христя тупнула на підтвердження своїх слів. — Прогавила — маю! Беріть гроші, кажу!

Анна заклала руки за спину.

Знизавши плечима, Христина обійшла її, демонстративно поклала конверт на книжки.

Доктор Стройло очікувано навідався на сніданок.

Анні після вранішньої пригоди шматок у горло не ліз, обмежилася кавою і вчорашнім пиріжком. Зате Христина повелася якраз навпаки: на неї раптово напав апетит, тож доїла всю печеню з м'ясом, що лишалася в горщику.

— Кави? — Вольська з останніх сил зберігала світські манери.

— Дякую, не відмовлюся, — лікар уместився на стільці, поклав на стіл згорнуту свіжу газету. — То як наша хвора?

— Одужала, — мовила Анна стримано. — Компреси творять дива, Йосипе Марковичу.

— Радий чути, — Стройло відпив піднесеної Христею кави, посмакував. — Знаєте, Анно Ярославівно, вчора не хотів говорити при ній. А особливо — при тому спритнику, я про пана Коваленка. От же ж професія паскудна: що де почує — то перебреше, ще й грошей на тому заробить. Нащо давати привід.

— Не хотіли говорити — про що?

— Досвід підказував: ваша вчорашня гостя більше дурочку клеїла, ніж у неї справді щось боліло.

— Могли б сказати. При ній.

— І як би це виглядало? Голубонько, Анно Ярославівно, ви б перша мене присоромили! Не її слова ставив під сумнів, ваші! Ви ж за свою гостю вболівали! А так би подумали: бач, пан Стройло ціну собі набиває. Хіба ні?

— Так чи інакше, більше ми її не побачимо, — Вольській не хотілося продовжувати цю розмову.

— Шкода, ой, як шкода Івана Дем'яновича, — доктор скорботно поцокав язиком. — Був би тут, поруч, швидше б вивів обман. І взагалі, не вистачає його. Он які жахіття в Києві, хай бог простить! — Стройло недбало перехрестився. —

Ваш би славний чоловік такі б горішки розгриз, як то кажуть, на «ять».

— Ви про що зараз?

— Так ось же! — лікар підштовхнув до неї газету. — Поштар зранку приніс. Приятель ваш, не при столі згаданий пан Коваленко, нову сенсацію десь нагадючив. Таємна спільнота вбивць у нашому місті діє, да-с.

Христя зойкнула.

Анні знову, як уранці, відлинула кров від обличчя.

— Не дозволив би такого Іван Дем'янович, ох, не дозволив! При ньому душогиби тихцем сиділи. А тут... — аж тепер Стройло звернув увагу на стан обох жінок, знітився, закашлявся. — Пардоньте, даруйте... Я сказав щось непристойне? Був нетактовний?

— Заспокойтеся, ви тут ні до чого, — Анна поворушила враз затерпими пальцями. — Сьогодні просто день поганих новин. І спала я не дуже добре. Не звертайте уваги. Ще кави?

Лікар правильно зрозумів неадекватну пропозицію.

— Ні-ні, дякую. Я ввірвався так недоречно. У мене пацієнти взагалі-то... зараз прийдуть... записалися...

— Залиште газету, будьте такий добрий.

— Та Господи, скільки завгодно!

* * *

Анна здогадалася, що так буде.

Єдине, чого не могла визначити точно, — коли Коваленко зволить завітати. У тому ж, що він неодмінно постукає в двері, після прочитаного не мала жодних сумнівів. Навмисне вирішила не брати в цьому участі, переклала зустріч на Христині плечі. Та азартно й лиховісно блиснула очима, навіть зажадала, аби підлий зрадник не барився, прийшов уже.

Чекали не так уже й довго — Гліб з'явився перед полуднем.

Анна зачинилася в кабінеті й не без задоволення дослухалася до гармидеру ззовні. У неї навіть піднявся настрій, як почувла перший звук удару навідліг та крик:

— Е-е, дівко! Ти здуріла!

— Зараз ти в мене здурієш, вишкварку! — гнівно голосила Христина. — Бачив, як мух б'ють? Отак! Отак! По стінці розмажу, песиголовцю! Бодай би ти скиснув! Щоб тебе, паскудо, підняло й на сраку гепнуло!

До кожного прокльону Христина додавала новий удар — орудувала скрученою туго газетою, тією самою.

— Анно Ярославівно! — волав Коваленко, і та уявила, чого йому варто відбиватися від розлюченої помічниці. — Анно! Пані Вольська, ви ж тут! Припиніть це! Заберіть її від мене! Я не воюю з жінками!

— Та з тобою, шминдрику, не воює ніхто! — репетувала Хрися. — Не вийдеш звідси! По стінці розмажу, кізяка кусок!

Нарешті Анна вирішила — досить.

Побачивши її в проїмі дверей, розтріпаний, притиснутий до стіни Коваленко спробував відштовхнути знавіснілу Христину обома руками.

— Нарешті! Що це за цирк, пані Вольська!

— Пусти, — мовила Анна так спокійно, як змогла.

Помічниця відступилася, але понівечену газету крутила перед собою, мов кийок. Гліб пригладив долонею волосся, підняв збитого з голови капелюха, обсмикнув піджак. Верхній гудзик теліпався на одній нитці.

— Може, ви мені поясните...

— Ні, — перервала Анна. — Пояснювати будете ви. Хоча — я передумала. Ваших пояснень не треба. Збрешете, почнете викручуватися. Я шкодую, що повірила вам, пане Коваленку. Вам більше не раді в цьому домі.

— І не раділи ніколи! — додала Христина.

— Мені прикро передусім за себе, — вела далі Вольська. — Піддалася слабкості, була в непевному стані. Шукала бодай

якоїсь підтримки. Знайшла... На свою голову. Ви, пане Коваленку, не маєте честі й совісті.

— До чого тут...

— Мовчіть! — Анна піднесла голос. — Хочу вірити, що продали згадані мною людські якості не остаточно. І стане такту тримати в таємниці, не розголошувати більше нічого з почутого тут. Інакше я судитимуся з вами. Грошей на тягнину не маю. Зате є друзі, справжні друзі, котрі в пам'ять про Івана зітруть вас на порох.

— Досі не розумію, чим так розгнівив.

— Брешете. У вас газета у внутрішній кишені. Б'юся об заклад, та сама, якою так вправно шмагала вас Христя. Ви принесли похвалитися публікацією? Сенсацією про таємну спільноту вбивць?

— Ви читали, — кивнув Гліб. — Тож мусите погодитись: жодної конкретики я не вказав. Публікація хоч на другій сторінці, але ж не надто велика. Міг підписати одним із численних псевдонімів. Проте мені важливо, аби люди повірили. Псевдоніму не вірять. Глібові Коваленку — так.

— Порушили угоду, — Анна правила своє. — Розголосили все, що розповіла вам я під великим секретом.

— Не все. Ім'я Івана Вольського згадане лише побіжно. Мовляв, як не вистачає видатного успішного слідчого. Він би напевне прояснив усе й викрив спільноту душогубів. Якщо це, звісно, не чутки. Анно Ярославівно, з ним, а надто з вами я ніде нічого прямо не пов'язав! Але мені кров із носа треба було це публікувати! Готовий пояснити все! Як не пробачите, то зрозумієте!

— Слухати не хочу. Геть.

— Геть, собако! — долучилася Христина.

— Справді, заведіть краще собаку сторожового! — не стримався Гліб.

— Воно ще, пшоно таке, гарикатися тут мені буде!

Дівчина замахнулася, та Анна зупинила її руку.

— Краще вам піти. Все, що могли, ви вже зробили. Пояснень та виправдань не приймаю.

Коваленко нарешті відступив.

— Гаразд, піду. Тільки ж приходив не задля пояснень. Мав надію на якусь більш конструктивну розмову. За інших обставин ми б знайшли спільну мову. Бачу, хтось чи щось вас обох накрутило. Кажете, читали газету? Уважно?

— Забирайтеся. Розмову завершено, зовсім.

— На шостій сторінці гляньте. Там, де пригоди. Вночі парочка закоханих наклала на себе руки. Отруїлася.

— Мене це не цікавить.

— Парочка — студент Владислав Пташук і шансонетка з «Шато де Флер»! Сценічне ім'я — Аврора! Отепер, пані Вольська, я з вами розмовляти не бажаю!

РОЗДІЛ ШОСТИЙ

*Чуже просо. — Поцілунок у Миколаївському парку. —
Біда одна не ходить. — Незвана гостя. — Все
складається.*

1

— Мене звуть Анною. Приділите трошки часу, Юноно Андрі-
ївно?

Домовласниця Філімонова спершу подивилася на гостю не-
озброєним оком. Потім — крізь скельця лорнета. Змірявши
з голови до ніг, мов розглядала комаху через збільшувальне
скло, вона поклала лорнет на круглий кривоногий столик.

— Ми, здається, не знайомі.

— Вам не здається. Нас не знайомили, — визнала Анна.

— Та проте ви знаєте, як звертатися до мене.

— Не бачу тут злочину. Навіть правила етикету не пору-
шені.

— Дорогенька, я ні в чому вас не звинувачую. Проте ба-
чу очевидне. Те, що не оскаржите. Ви цікавилися моєю пер-
соною.

— Нічого дивного. Я ж мала намір прийти до вас, позна-
йомитися, поговорити. Маю до вас невеличку справу.

— А я, добродійко, не маю до вас жодних справ.

Філімонова не грубіянила. Навпаки, була підкреслено ла-
гідною. Але інтонації насторожували й тривожили більше,

ніж якби вона розгнівалася й прогнала просто з порога. І головне: жінка чудово розуміла — співрозмовниця розкусила її гру в строгу й справедливую тітоньку.

— Та проте ви час витратили, аби дізнатися, де я мешкаю. Не кажучи вже про ім'я по батькові. Це не секрет, боронь Боже! Не державна таємниця. Разом із тим я — особа не публічна. Ми з чоловіком уникаємо світських раутів, прийнять, пишних виходів на люди. Так нам комфортніше. Філімонови не привертають уваги до своїх скромних персон. Проте вашої уваги я сподобилася.

— Ви надто підозрілі, Юноно Андріївно.

— Інакше в наш час не можна. Хтось відкриває себе для цікавих роззяв. Ми, навпаки, волиємо жити закрито. Коли вже незнайомі молоді особи порушують мою приватність, погодьтеся — певні підозри виникають.

— Певні — які саме?

— Ми блудимо словами, — Філімонова вирішила припинити взаємний обмін шпильками. — Зрозуміли ви мене чи ні, насправді не має значення. Ви тут. З чим завітали?

Анна ще три години тому поставила хрест на спробах добитися істини. За ранок відчула себе зрадженою двічі. Руки опустилися, хотілося зачинитися в спальні й не плакати — вити від безсилового болю.

Через те не відразу дійшло, чому приходив Коваленко і що намагався їй сказати. Вловивши втрачену нитку, видихнула, взяла пожмакану газету. Розгорнула на потрібній сторінці. Прочитала новину в розділі «Пригоди». Потім — ще раз, для себе, неголосно. Нарешті втретє — повільно, вголос, для Христини.

Дівчина не втямила нічого, крім того, що підозрюваний в убивстві пана Вольського та його чи спільниця, чи просто коханка дуже вчасно знайдені мертвими в обіймах одне одного. Довелось показувати нею ж принесеного листа від адвоката Севастьянова. Все одно б показала, бо довіряти

з огляду на останні події могла лише Христині, єдиній поради-ниці, що не вдарить підступно в спину. Помічниця була людиною простою, але зовсім не дурною. Далося взнаки життя в домі, де постійно обговорювали злочини та шляхи їхнього розкриття: Христина легко склала математичне рівняння. Яка відповідь — не знала. Так само не готова відповісти й Анна.

Проте шлях до розв'язання, зниклий було у густому тумані, нарешті знову проявився.

Ось чому, отямившись остаточно й відкинувши геть ранкові неприємності, вона привела себе до ладу. Вдягнулася не аж так легковажно, але й не надто строго. І взяла справу в свої руки: рушила по єдиному сліду, який мала — але це був справді певний слід.

— Ваш флігель винаймав такий собі Владислав Пташук. Студент, вивчав право.

— Ви йому хто, Анно?

— Він пішов із життя. Наклав на себе руки.

— Сумна новина. Його батьки вже в дорозі. Відбили телеграму, їдуть по речі. Хоча які там речі... А ви, шановна, шукаєте житло, яке звільнилося?

Анна чудово розуміла: відповідь Філімоновій не потрібна.

— Я шукаю тих, хто знав покійного.

— Я знала, як він виглядав. Ніхто не зобов'язує знайомитися з пожилцями близько. Навпаки, дорогенька моя, це шкодить нашій справі. Дружба з квартирантами ні в що добре не виливається. Подібні стосунки для них — привід просити про відстрочку з оплатою. Або — про зниження оренди. Ми майже не спілкувалися. Ви не за адресою.

— А вас не дивує, чому стороння особа цікавиться вашим колишнім пожилцем?

— Ні, — очі свідчили протилежне. — Хіба що ви, Анно, якась йому рідня. Чи мали з ним ближчий стосунок.

— Вибачте, я не так як слід себе відрекомендувала. Мое прізвище Вольська.

— Рада за вас.

— Я — вдова поліцейського. Слідчого розшукової поліції Івана Вольського. Чули про такого?

— Ні, — Анна знову вловила неправду. — Але тепер мені все зрозуміло. Ви нудитесь, *молоденька* моя. Прочитали романтичну історію в бульварній газетці. Вирішили себе розважити. Ходите, морочите зайнятим людям голови. Збираєте плітки. Потім на дозвіллі складете власну картину світу.

— Звідки ви знаєте про газетну публікацію? Ви ж не читаете газет.

— А вам звідки відомо, що ми газет не читаємо? Слухайте, пані Вольська чи як вас там, — ви забагато починаєте собі дозволяти. Пхаєте носа до чужого проса. Чули таку приказку?

— У нас служить дівчина з села. Вона знає чимало приказок. Деякі послухати — вуха в'януть.

— Досить, — пані Філімонова взяла лорнет зі столика, постукала ним об розкриту долоню. — Ви не пояснили причину дивної цікавості до мого нещасного пожилця. Або я її почую, або залишаю за собою право вважати вас занадто цікавою, безцеремонною особою, яка шукає, чим би заповнити життя після трагічно загиблого чоловіка. Прошу, слухаю вас.

Анна вже почула, що хотіла.

— Запевняю, моя цікавість не задля марнування часу. — Вона відвела очі, показуючи — так, досвідчена жінка вивела її на чисту воду. — Маю свій інтерес. Він може видатися дивним, підозрілим. Та проте, повірте, я не шукаю для себе в такий спосіб ліків від нудьги.

— Гаразд, — зітхнула Юнона Андріївна, піднісши лорнет до очей. — Ви мене втомили й зацікавили водночас. Удови слідчих дарма не набридають. Чим можу допомогти, на вашу думку?

— Та співачка... Артистка... Аврора... Ви знали її?

— Ще чого. Ми, як ви вже знаєте, маємо нешироке коло спілкування. І до нього аж ніяк не входять дешеві кафешантанні хвойди. Це все?

— Якщо ви її не знали — отже, Пташук не приводив по-другу сюди?

— Одна з умов, дорогенька моя — пожилці не влаштовують у наших помешканнях номерів для побачень. Стосується як чоловіків, так і жінок. Тепер — усе?

— Пан студент затримував платню? Взагалі, мав якісь проблеми з грішми? Можливо, борги?

— Квартирні господарі хоча б раз мали подібні проблеми з кожним, навіть найпоряднішим, найчеснішим орендарем. Про інше не скажу, бо, вкотре нагадаю, нічого окрім своєчасного внесення плати й дотримання встановленого порядку мене не цікавить. Стосується це не лише предмета вашого інтересу. Нарешті — все?

— Останнє, якщо ваша ласка.

— Прошу, — пані Філімонова склала лорнет.

— До вас, напевне, вже навідувалися з поліції, — вона кивнула. — Не згадаєте, хто саме?

— З цього нашу дивну розмову слід було й починати! — чи Анні здалося, чи після такого запитання з-під очей Юнони Андріївни зникли зморшки від підозрілого мруження. — Вам, удові поліцейського, найкраще говорити про пригоди з колегами чоловіка! Ви ж напевне знаєте особисто декількох!

— Дехто бував у нас удома, — кивнула Вольська.

— Ось їх і допитуйте, дорогенька моя. Прізвище Черняєв говорить вам щось?

— Черняєв... Черняєв... Навряд. Але дякую. Вибачте, якщо завдала вам клопоту.

— Нічого, нехай собі, — пані Філімонова остаточно поміняла гнів на милість. — З вами навіть було цікаво. Тільки дуже вас прошу надалі поважати чужу приватність. І більше з таких приводів не турбувати.

* * *

Чекати довелося без малого годину.

Запискою Анна просила адресата прийти до Миколаївського парку¹. Сама ж не могла всидіти на лавці довго й спокійно: гуляла між трьох фонтанів, шкодуючи, що не має при собі рятівного плетива. Петро Черняєв, або ж Петрик, як називали молоденького, щойно вбраного в поліцейське пір'ячко слідчого, прибіг захеканий. Відразу згріб її простягнуту правицю обома своїми тендітними, немов у піаністки чи скрипальки, руками, підніс до вуст.

— Змилуйтесь, Анно Ярославівно! Хто ж так робить! Посилаєте в поліцейську управу якогось хлопчиська з вулиці!

— Не з вулиці, Петрику. З розсильної контори. Виглядав парубок цілком пристойно, нічого підозрілого.

— Все одно — могли й мали право прийти самі!

— Я вже навідувалася допіру. Візиту до pana Харитонова з мене досить. І зовсім забагато знайомства з паном Градовим.

— Розумію. У нас після появи *москвича* починаються зміни. Поволі й не на краще, — на цьому слові Черняєв сторожко роззирнувся, немов за ним справді стежили. — Ваш розсильний міг би не застати мене на місці.

— Але застав, — усміхнулася Анна. — Ви хоч як мусили стовбичити у себе в кабінеті, Петрику. Після відвідин пані Філімонової у вас напевне набігло писанини. Ви ж не лише її опитали щодо подвійного вбивства.

— Пардон. Убивства?

— Студент і шансонетка не вбивали себе, — мовила Анна. — Знаю про існування обох лише кілька днів. Газети наввипередки відтворюють текст передсмертної прощальної записки. Він дурний, Петрику, цей текст. Парочка не мала підстав зводити рахунки з життям, ще й так одностайно,

¹ Тепер — парк ім. Т. Шевченка.

дружно. Є подібні випадки, особливо останнім часом. Самогубство, на жаль, стає модним. Особливо публічне самогубство. Проте ніхто й нічого, жодна обставина, Петрику, не заважала Владиславу Пташуку бути разом із Авророю. І навпаки, Аврорі так само не чинили перешкод. До речі, як її насправді звали? Справу повісили на вас, вона простенька — оформити папери належним чином і з божою поміччю списати в архів.

— Вам пальця до рота не клади, Анно Ярославівно. Все ви знаєте про наші звичаї.

— Не забувайте, пане Черняєв, чиєю дружиною я була.

— Не вистачає Івана Дем'яновича, ох, не вистачає.

— Сьогодні я вже чула подібне бідкання. Згодна цілком. І нині зранку я думала: ось він, найгірший день після його загибелі. Сувора й непривітна пані Філімонова, сама того не знаючи, зробила його кращим. Тепер усе навпаки. Цей день вважаю першим удалим відтоді, як не стало Івана Дем'яновича.

— Чого ж не знала справді не надто привітна Юнона Андріївна?

— Того, що ви, Петрику, друг нашої сім'ї. Отже, на вас уся моя надія, яку ви виправдаєте. Для неї ви — лише поліцейський чиновник, ще й молодий та ранній. Аби я не вирішила провідати її, не знала б, що цікаву мені справу нависили на вас.

— Ви обмовилися про вбивство. Звідки такі відомості?

— Маєте вірити мені, — усміхнулася Анна. — Причина: пам'ять про наші посиденьки в нашому садку. Коли ви співали романси під гітару, а Іван намагався потрапити в такт. Слуху він не мав, та й слів усіх не знав ніколи. Зате збоку дивитися на ваш дует було дуже весело. А тепер про важливе. — Усмішка зникла. — Зараз, на даний момент, не можу, не маю права поділитися з вами всім, що мені вже відомо. Парочку навмисне вбили, я переконана й маю всі підстави для того. У потрібний момент, а він, певна, настане скоро, ви як поліцейський слідчий отримаєте всю інформацію, яка допоможе вивести вбивць на чисту воду. Скористаєтеся нею. Здивуєте

всіх, найперше — пана Градова, московського варяга. Дасть Бог, підвищення отримаєте. Або грошову винагороду. Це навіть краще. Коли Оленці вже?

Взимку Петро Черняєв одружився. Молода родина чекала на поповнення. Івана Вольського задалегідь просили стати хрещеним батьком і тепер сумували подвійно.

— Може, на Маковія. Може, раніше. Але не аж так.

— Чудово. Рада за вас обох. Бережіть Оленку, — і відразу повернулася до важливішого. — На вас, підозрюю, зараз уваги не звертають. Ви ж, Петрику, робіть, що мусите, і спішіть повільно. Розумієте?

— Не розумію для чого. Хоч трошки більше скажіть, Анно Ярославівно.

— Рада б, справді. Та не могу, — вона говорила чисту правду. — Краще ви мені скажіть, чи вдалося на цей момент дізнатися щось більше про Аврору? Зі студентом мені поки більш-менш зрозуміло.

— Загадками говорите. Не договориєте, — дорікнув Черняєв. — А назвали ж другом родини, довіру висловили.

— На все свій час, — Анна лишилася невблаганною. — Отже, Аврора. Як звати-величати, як хрестили?

Молодий слідчий поправив форменого кашкета.

— За пачпортом — Ксенія Швець. Батьки родом з-під Ізмаїла. Перебралися до Херсона, коли дівчинці було вісім років. Найстарша в родині, після неї ще троє, усі сестрички. З п'ятнадцяти прибирала в готелі, потім зробилася покоївкою. Попросилася співати на естраду — дозволили. Далі вже зробила з себе французьку мамзель.

— Усе це ви в паспорті прочитали?

— Вичавив із месье Шварцмана. Той іще жук, скажу вам. Та що я кажу: не трусив, не тиснув. Шварцман сам почав скиглити, жалітися на свою тяжку долю. Він же в підопічну душу вклав, та й гроші теж. Псевдонім їй придумав, простенько й смачно. Аврора — звучить.

— Зірка, — кивнула Анна. — Про зв'язок із студентом він знав?

— Знав. Байдуже, аби роботі не заважало. В Аврори, каже, таких кавалерів у кожному місті, де виступають. Вона, до речі, старша за коханця на чотири роки.

— Ой, то не суттєва різниця, — Анна відмахнулася. — Більше нічим не поділився?

— Шварцман? Горем своїм. Мусить згортати своє кабаре. Або запалювати нову зірочку.

— Раптом ви її подруг знайшли?

— Теж мені — пошук! — пирхнув Черняєв. — Мешкала Аврора в нумерах на Нижньому Валу. Дешево й сердито. Там же табориться чимало артистичного люду. Народець іще той, та всі ж один одного знають. Самі набігли, вуха від них болять.

— Корисне почули?

Молодий слідчий знизав плечима.

— Не знаю вже, Анно Ярославівно, що для вас корисне. Хіба...

Його тон насторожив.

— Кажіть далі. Що — *хіба*?

— Навряд чи важливе. Не факти, так, язики ляп-ляп. Ви ж уявляєте собі оту штучну богему.

— Тому й серйозно ставлюся, що уявляю. Валяйте. Я вже розберуся, важливо чи ні.

— Нехай, — здався Черняєв. — Була там дівиця, теж якась артисточка, куплети виконує, сама ж їх пише. Так клялася-божилася: Аврора того *студентика* запрягла сама. На неї це не схоже. Взагалі, ні на що не схоже, коли отак бідних студентів чіпляють.

— Не бідував Пташук, — говорячи так, Анна думала про своє.

— Слухайте, цим пташкам простіше пригріти в будуарах якогось міського віршомазу! З тих, знаєте, вічно невизнаних геніїв! — Черняєв почав заводитися. — Їх напоїти, нагодувати й пригріти за щастя! Це як песика чи котика підібрати на

вулиці! Воно навіть краще, заримує на чийсь честь про кровлюбов! Ні, Анно Ярославівно! Шансонетки якщо полкують, то відразу високо беруть!

— Дуже високо?

— Вище за студентика, ким би той не був!

Анна не спішила вести розмову далі. Для неї навіть давній приятель перестав існувати на якийсь час. Розчинився в повітрі. Зник звичний для парку дитячий гамір, змішаний із дзявканням домашніх улюбленців, переважно — кумедних болонок і такс, з ними любили неквапом гуляти поважні домогосподарки. Вольська могла утворити круг себе щось на кшталт невидимої бульбашки, яка не пропускала крізь прозорі стіни жодного звуку ззовні.

Аврора, звичайна, без особливих прикмет шансонетка, з доброго дива *сама* закрутила зі студентом.

Зробила перший крок.

Потім Пташук знайшов у неї притулок — і це вже після того, як зарізав Івана.

Далі Аврора уникала будь-яких розмов про свого милого і, зі слів Коваленка, дуже злякалася появи цікавого репортера. Гліб, звісно, підлий зрадник. Але тут йому вірити можна.

Бульбашка зникла.

Звуки повернулися.

— Ви дуже допомогли, Петрику, — мовила Анна щиро. — Навіть не уявляєте, як сильно. Нашої зустрічі не було, не забувайте.

І, мовби скріплюючи угоду печаткою, вона смачно чмокнула збентеженого Черняєва в щоку.

3

Додому Анна поверталася в гарному настрої.

Зустрічами й неформальними допитами була задоволена. Лишилася хіба дрібка смутку від розуміння того, що доведеться

жити за гроші Христини. Дуже старалася Вольська, та не змогла пригадати жодного випадку, коли хатня робітниця, служниця, помічниця, як не назви — особа *такого* статусу утримувала власних господарів. Нехай стосунки Анни й Христини дуже мало нагадували хазяйку й прислугу, проте повноцінними, справжніми компаньйонками, рівними партнерками їх так само не назвеш. Тим більше, що родичку Вольського взяли в його дім, аби в такий спосіб трошки поліпшити життя великої небагатой родини Поповичів. Виглядало, що тепер усе буде навпаки.

Анна не знала, чим і як зарадити біді, власноруч принесеній до хати. Звичка думати хоч трошки наперед, креслити плани бодай на найближче майбутнє змушувала шукати виходу. Гаразд, Христя не встигла переслати додому частину вже отриманої платні. Нехай навіть має невеликі заощадження. І її бажання віддати гроші своїй королівні абсолютно щире, навзаєм дівчина не хоче нічого. Та й що з молодої вдови взяти зараз... Але так жінки протримаються зо два тижні. Або — до кінця місяця, помічниця добре дає лад витратам, з голоду не помруть, зайвого не купуватимуть.

Проте рано чи пізно й ці невеличкі гроші стануть.

До всього, Христина не зможе виконати негласні зобов'язання перед своєю родиною. Хоче вона чи ні, вже заборгувала. Гряде серпень, Анна не зможе їй заплатити, бо нема чим. Попри Христину відданість, їй доведеться шукати іншої служби в Києві. Сама ж удова Вольська змушена ховати гордість далеко, у найтемніший куток льоху, і так само дбати про хліб насущний.

Мрії отримати якусь, бодай невеличку, посаду в поліції з моменту виникнення були утопічними. Розмова з Цвіркуном остаточно їх поховала, і хіба що можна спробувати знову — принижено, зі сльозами на очах, просити скромне місце в поліцейській канцелярії. Чомусь була впевненість: туди Харитонов приведе її за руку особисто. Ще й клопотатиметь-

ся про вдову знаменитого слідчого, називатиме себе її покровителем і натякатиме, що виконав усі моральні зобов'язання перед пам'яттю про Івана.

Звісно, Анна навіть не припускала для себе такого майбутнього. Пенсія як удові поліцейського їй теж не світила. Адже слідчий Вольський не перебував на службі, коли дістав смертельний удар ножем. Можна спробувати продавати плетиво, сумно всміхнулася Анна, але це дуже-дуже ненадійний заробіток. Мабуть, треба повертатися до викладання, давати приватні уроки німецької та французької. Чула, в окремих київських родинх батьки починають платити за уроки української своїм дітям. Проте їх справді небагато і місця, напевне, вже зайняті. Як і місця в державних гімназіях.

Є, звісно, найпростіший варіант — шукати Іванові заміну, пошлюбитися з заможним чоловіком. Імовірно — старшим за неї вдівцем-мануфактурником або чиновником з державних слуг. Краще вже вклонитися Харитонову, їй-богу.

Вольська не збиралася сидіти склавши руки. І, знаючи себе, не падала духом. Труднощі гартують. Мала тільки одну проблему: не ладна діяти водночас на два фронти. Тепер, коли з'явилася не примарна, а цілком правдива можливість не лише знайти Іванових убивць, а й покарати їх руками слідчого Петра Черняєва, вона мусила все зупинити задля нагальнішого — пошуку засобів до існування. Якщо ж цю справу відкласти в довгий ящик, злидні придуть швидше. Отоді вже їй точно буде не до сищицьких справ...

Тож перше, що почула Христина від Анни, щойно та зайшла до хати:

— Мабуть, доведеться нам прощатися.

— Господи мій милий! — Христя пополотніла. — Ярівно, чим я завинила? Що сталося, що накоїла, чим образила?

— Згадала Бога всеує, то Бога й побійся, — мовила Вольська. — Казала не раз і знову повторю: нікому так не вірю, нікого на цілому світі не ціную так, як тебе. Тому й почала

розмову. Не маю права тримати тебе біля себе й годувати порожніми обіцянками.

— О, ви знову про дурні гроші? Королівно, забудьте! Все, що маю — то від вас! Просто повертаю вам ваше.

— А як усе проживемо?

— Я моторна. Напишете красиву, як умієте, рекомендацію. Піду в люди. Житимемо вдвох на те, що зароблятиму.

Христина говорила серйозно, впевнено, Анна позаздрила її переконаності.

— Ще чого не вистачало, — сказала твердо. — Я вже думаю, як дати собі раду.

— А я міркую, як би оце дати раду *нам*.

Надалі балакати про таке вочевидь не мало сенсу.

— Гаразд. Поживемо — побачимо.

— Виходили щось? — поцікавилася Христина.

— Дещо є. Далеко не йди, раптом будеш потрібна. Сходити кудись. Ще не вирішила куди. Хтозна, може й не треба.

— Ви, Ярівно, не тойво. Сміливо посилайте. Я ж, ви знаєте, одна нога тут — друга там.

Анна кивнула й пройшла до кабінету. Христия натякнула на обід, хай час уже наближався до вечері. Їсти зовсім не хотілося, натомість швидше кортіло усамітнитися з плетивом, навести лад у думках.

Незчулася, як роздуми приспали сидячи.

Чомусь не тягнуло до спальні — перебралася на канапу. Попросила Христину принести плед. Та бідкалася, хотіла вести її на ліжко чи бодай постелити, зручніше ж буде. Анна вперлася, навіть трохи покапризувала. Зітхнувши, Христина дала їй нарешті спокій, причинила двері щільніше.

І Анні вдалося заснути з роєм думок у голові ще до заходу сонця.

На диво міцно спала.

А як розплющила очі зранку, все ж таки відчула певний дискомфорт. Не часто влягалася отак, скинувши лиш сукню

й повитягавши шпильки з волосся. Виспалася, та була якоюсь надто пом'ятою, пожмаканою, зовсім несвіжою. Тож вирішила взятися за себе, перевдягнутися, ще й ванну прийняти, хай би Христа води зігріла.

Не вийшло.

* * *

— Сонечко, бідолашна моя Анничко! Сироти ми тепер! Горе яке, ой, яке ж горе!

З цими словами Дарина, дружина, а віднині — вдова крамаря Микити Білоногова кинулася Анні на груди. Вигляд сорокарічна жінка мала жахливий, але й Анна за подібних обставин виглядала не краще.

— Пороблено нашій вулиці! Пороблено! Де вони беруться, душогубці кляті!

Каштанове волосся сусідки де-не-де сріблила рання сивина. Лице, сказати чесно, не наділене від природи нічим яскравим, привабливим, на що озираються чоловіки, зараз перекривила гримаса. Дарина Гнатівна хотіла не плакати — ревити, рюмсати, залити всю себе сльозами. Але їх не було, немов висохли, наче струмок у степовій балці під пекучим сонцем. Нечесані коси розтріпалися, розсипалися по плечах, і Анну б зовсім не здивувало, аби приголомшена горем Білоногова почала в розпачі рвати їх на собі.

Не знаючи, чим допомогти й розрадити, але напевне знаючи — словами й слізьми горю не допоможеш, Анна міцно обійняла жінку, погладила по тремтячій спині.

...Погану новину принесла зранку Христина. Довідалася її від водовоза: той уже заїжджав до Білоногових, почув там крики з двору, побачив городового, околочного, поліцейських у формі, ще людей у цивільному. Запитав, що сталося, почув відповідь від набіглих на гармидер роззяв і зрозумів — його води там зараз нікому не треба.

Напевне, Анна дізналася б сама трохи згодом. Білоногови мешкали на сусідній вулиці, час від часу навідували Вольських, а ті, своєю чергою, ходили з візитами до них. Не сказати, що родини дружили міцно. Але сусідами були добрими. Білоногов добре знався з Івановою бабусею, тож коли Вольські перебралися на Татарку, прийшов знайомитися зі спадкоємцями та новими мешканцями першим.

Микита Микитович рано овдовів, був одружений другим шлюбом. Перший шлюб узяв зовсім юним, так захотіли батьки молодят, а ті не опиралися. Тому зараз синові Білоногова від першого шлюбу виповнилося двадцять п'ять, і він, за прикладом тата, теж рано одружився. Але — з донькою німецького промисловця, не потужного, але й не дрібного. Зараз нащадок жив у містечку, назву якого Анна, яка знала німецьку, вимовляла вільно, а Білоногови ламали язика — Людвігсгафен, де почав розвивати власний бізнес.

Тато цим неабияк пишався. Сам же тримав у Києві кілька невеличких магазинів, зірок із неба не хапав, проте бідним його так само не слід вважати. Заможний середняк, так сам Микита Микитович називав себе й навіть пишався цим самовизначенням. Дарина старша за Анну на дванадцять років, але різницю у віці та взаємну повагу підкреслювали хіба звертанням на *ви*. Чоловіки запросто «тикали» один одному, проте жінки все ж дотримувалися манер.

Ці сусіди були першими, хто допоміг Анні в її біді.

Тепер Анна поспішила підтримати старшу товаришку...

— Як? Що? — подібні питання зараз недоречні, та саме вони були логічними й першими злетіли з язика.

— Не знаю, — простогнала Дарина, відсторонившись. — Нічого не знаю, Анничко. Він... Микита мій... удома не ночував. Додому не прийшов, загуляв десь, таке вже було...

— Дивно, — Анна намагалася зберігати спокій. — Чесне слово, не думала так про нього.

— Як — так? — очі Білоногової не відбивали нічого, та й мовила вона, ніби в порожнечу. — Хіба ж хто сміття з дому виносить? Хіба розносить по сусідах чи по всьому місту? Щось зробилося з Микитою останнім часом, чогось я недогледіла.

— Жінку завів деінде?

— Та якби ж! — Дарина розпачливо вдарила в поли.

— Хіба є щось гірше за зраду?

— Убили мого Микиту! Зарізали на вулиці, мов свиню! Сама я лишилася, хіба є щось гірше? Я б не бажала йому смерті, навіть аби полюбовниця де з'явилася! Господи, Анничко, Анно Ярославівно, голубонько — він ходив від мене вже не раз!

— Куди?

— Наче маленька ви! Туди! Куди кобелі з тугими калитками ходять, коли вдома з жінкою нудно!

— Добре, хоч болячки не приніс, — вирвалося в Анни.

— А це ви звідки знаєте? — нарешті очі відбили смуток, така емоція ліпша за невиразну порожнечу. — Приніс якось. Рік тому. Але, до його честі, покався. Більше до сороміцьких дівок ані ногою. Навіть не дивився в їхній бік. Пам'ятаєте, ми пароплавом по Дніпру тиждень плавали? Ото Микита мирився. І помирився, — тепер Анна чула виклик, змішаний із нотками виправдання. — Інше горе, Анничко, інша біда. Карти його зтягнули.

Щось тихенько тьохнуло всередині.

— Грати почав?

— І не завжди вигравати, — кивнула Білоногова. — Кілька разів гаманець чистили аж до дірок. Знаєте, як я те знала? Напивався чоловік з розпачу й від сорому. Спершу привозили непритомного, в роздраю, в дровах. Потім почав винаймати нумери, і добре б, коли в готелях — трактирні блощичники вподобав. Отож маю прикмету: нема Микити Микитовича вдома — в карти знов не пощастило.

Тривожне тьохкання робилося дедалі голоснішим.

— Де його знайшли? Коли?

— Під ранок. Волоцюга вештався на схилах біля річки. Побачив на березі, на піску гарно вбраного пана. Думав, напився й спить. Стягнув піджак, одяг на себе. Злапали за пів години, надто прикметний. Волоцюга перелякався, показав, де взяв. І ще більше перепудився, як побачив кров.

— Звісно. Він — перший підозрюваний. Як удова поліцейського вам кажу.

— Потім щось якимось роздивилися на місці. Не знаю подробиць, та й не до того тепер. Яка різниця, нема людини! — Дарина притулила руки до лица, провела ними згори вниз, забрала. — Чи виграв, чи програв — хтозна. Тільки гроші, напевне, мав при собі. Бо кишені вичищені, навіть гаманець забрали. Добротний, волова шкіра.

Кахикання за спиною змусило Анну здригнутися, немов хто різкою зненацька шмагонує.

— Дарино Гнатівно, матінко, там той...

На порозі топтався високий кучерявий тонковусий молодик. Хвилясте від природи волосся вкупі з пухкими губами робило прикажчика з крамниці Білоногових подібним до намальованого купідона. Лука й стріл лише бракує — Анна завжди так думала, коли бачила Карпа Савчука за прилавком.

— Чого тобі? — запитання прозвучало нервово й занадто грубо навіть як для таких сумних обставин.

— Їхати треба. Екіпаж по вас прислали, — Карпо зиркнув на Анну, явно думаючи, чи треба багато говорити при ній.

— Який екіпаж? Куди їхати? Навчишся колись чітко говорити?

— Той... — повторив прикажчик, голосно засопів. — Тойво... Хазяїна впізнавати. Анатомічний театр чи як воно...

— Хай чекають, зараз буду, — кинула Дарина, а коли Савчук слухняно зачинив за собою двері, пояснила: — Старається, свою роботу вправно робить. Та на слова не щедрий.

— Вам же за прилавком не Цицерона треба.

— І тугодум.

— Аби не крав. І порядкував як слід.

— Боже, про що ми, — Білоногова тяжко зітхнула. — Даруйте, Анничко. Мушу давати всьому цьому раду. Ось як тепер жити?

— Жити треба. З власного сумного досвіду скажу.

Думками Анна вже ширяла в інших, дальших палестинах. Чергове пограбування з убивством.

Рахуючи напад на Івана — дев'яте.

А вже знаючи трохи більше за поліцію — нове *вбивство*, прикрите грабунком. У тому, що злочин виглядає й пояснюється саме так, в Анни не було жодних сумнівів. Мала на те вагому причину.

Карти.

Ось що пов'язує принаймні два останніх злочини.

Вирішивши не збивати невтїшну вдову з пантелику, не забивати їй баки запитаннями, що, напевне, сприймуться дивно, Вольська допомогла Білоноговій привести себе до ладу. Потім провела на вулицю, до екіпажа. Жінки обнялися й поцілувалися на прощання. Наспіла Христина, вона весь цей час товклася в дворі, теревенячи з тутешньою прислугою — вони теж знали й приютлювали. Поява Анни означала — треба йти, лишити людей приходити до тями. Звісно, чим можуть, тим і допоможуть по-сусідському.

Поки йшли, мовчали. Христині помітно кортіло почати розмову, язик свербів дізнатися про хід думок своєї королівни. Анна ж не готова була ділитися ними. Принаймні поки нарешті не поснідає: враз дуже припекло їсти, шлунок нагадав — учора про нього забули.

Прикро, що надалі доведеться шукати спосіб, як діяти самій, власними обмеженими силами. Сушити над цим голову Анна мала намір у садку, за кавою й плетивом. Неодмінно вигадає щось, завжди ж вигадувала.

Христя тим часом пішла трохи вперед. Прочинила хвіртку, далі — вхідні двері. Власноруч вставила ключ у замок, повернула на два оберти.

Випередила Анну на кілька кроків, зайшла першою.

І відразу закричала.

4

— Як ви зайшли?

Непрохана гостя розвалилася в залі на тій самій канапі, куди її вклали того разу. Вклалася на думочки¹, зручно підмостивши їх гіркою під спину. Під ніжки, взуті в легкі білі черевички на низьких підборах, підставила ослінчик. Чим остаточно довела Христину — переляк від несподіванки минув швидко, його змінив гнів. Роза дозволила собі зайти в її царство, на кухню — ослін взяла звідти.

— Не знаю, Ярівно, як зайшла, — просичала вона. — Але зараз покажу, як вона вийде. Головою вперед.

Капелюшок, рожевий, із пишним пером, чорнявка поклала в самий центр круглого обіднього столу. Чомусь Анну драгував саме він. Можливо, через не надто велику любов до рожевого та всіх можливих його відтінків.

— Хочеш показати, де двері? — Роза відверто знущалася, навіть бровою не повела на Христині погрози. — Так я знаю, дівко, знаю.

— Вибачте, — Анна теж зберігала спокій, і це виходило в неї природно, без демонстрації.

— Ти до мене? — Вольській вдалося здивувати чорнявку.

— Ще й вибачатися перед нею! — ахнула Христина. — Гляньте, яка нагла морда!

¹ Маленькі диванні подушки в яскравих, часто цупких наволочках, здебільшого з візерунками в східному стилі. З середини XIX ст. — важливий елемент декору спальень та віталень у помешканнях містян.

— Я перепрошую за дурне запитання, — пояснила Анна. — Його може поставити хіба наївний. Той, хто не знає Розу Лисицьку. Або — *про* Розу Лисицьку.

Ось тепер Вольській вдалося збити з незваної гості пиху. З гуркотом відсунувши ослін, чорнявка рвучко підвелася. Анна не втрималася, мазнула поглядом згори вниз по її лазурового кольору сукні, звуженій на стегнах і донизу, як того вимагала сучасна паризька мода. Оцінила модель, склала разом ціну — бачила таку у вітрині магазину Альшванга на Хрещатику. Рукави відкривали руки нижче ліктів, але татуювання на правиці все ж ховали. Хіба краєчок малюнка, клаптик трояндового бутона, проглядався з-під оздобленого мереживною облямівкою рукава.

— Звідки?

— Маєте чимало практик, які у вашому середовищі називають чеснотами. І пишаються вміннями, наприклад, відчиняти врізні та навісні замки шпильками або гачками. Або вираховувати, де господарі чужих помешкань ховають свої заощадження. Визнаю, не зробила поправку на те, кого пригріла. А ви показали, яка вона — професійна уважність. Проте гарна пам'ять — не ваше.

— Красиво дзвониш. Що лаврська дзвіниця на церковне свято. Ні, щоби сказати по-простому: дурна ти, Лисице.

— Правильно. Прізвисько ваше — Лисиця. Похідне від прізвища, зрозуміло. А щодо дурної... Ви зовсім не дурна, Розо Львівно. Просто не затримали в пам'яті, що потрапили в дім до поліцейського. Не зважили, що мій чоловік служив у розшуковій поліції. І тим більше не могли припустити, що він тримав мене в курсі своїх справ.

— Не знала я нікого на прізвище Вольський! — відрубала Роза. — Ані в Києві, ані будь-де!

— Мій чоловік теж не мав честі знати вас особисто. Але так чи інакше прізвисько Лисиця спливало за різних обставин. Деякі доволі пікантні.

— Та ти що! Наприклад?

— Рік тому, нехай трохи більше, вас удалося зловити. Передали справу такому собі Титові Макарову. А ви його чи то обдурили, чи то охмурили...

— Тихо, ша! — зупинила її Роза. — Якщо я і граюся з мужчинами в любов, то лише з тими, хто мені справді подобається. Той ваш Титок, так я його назвала, потворний. Пика віспою січена.

— Він же не винен.

— І я не винна, що клюю на красунчиків, — тут Лисиця хтиво підморгнула. — Ні, з Титком усе простіше вийшло. Бач, насвистів, що я його обкрутила. Либонь покаювся.

— Покаювся, чоловік так і сказав.

— Ага! Я йому перстень із діамантом за свою свободу дала! Взяв, не подавився! Простіше тюхтієм себе виставити, ніж нечистим на руку.

— Цього не знаю, та й справа давня. Не аж така важлива тепер. Іван узяв вас на замітку. До того ж ви чи не перша жінка, у якої взяли відбитки пальців, така нова метода віднедавня.

— Вмочали пальці в чорнило, фу! — Роза скривилася.

— Для всіх цікавих випадків чоловік завів невеличку персональну картотеку. Вона там же, в кабінеті, зберігається окремо. Оскільки, нагадаю, муж не мав від мене секретів, я ознайомила з її вмістом. Опис татуювання на руці мадемуазель Лисицької запам'ятала. По-перше, жінок в Івановій картотеці не так багато. Конкретно — три, з вами разом. По-друге, татуйована — лише одна. Погодьтеся, малюнок дуже прикметний. Мені лишалося підняти потрібний запис, ще раз переглянути й переконатися, з ким звела доля.

Роза звузила очі, просичала:

— Бач, розумна. Все-то в тебе на карточках записано. Коли так — не ображайся. Знала, хто в тебе в хаті? Отож. Чула, може, казку про мужика й гадюку? — Анна мовчала. — Знайшов якось мужик зимою зміюку, змерзлу, ледве живу. Поклав

собі на груди, під кожуха, аби відігрілася. Гадюка ожила й вкусила дядька. Той волає з останніх сил: за що, мовляв, я ж тобі життя врятував, я ж по-людськи! А вона йому: хіба не бачив, що я отруйна? Така моя природа, зміїна.

— Ярівно, це стерво вже забагато патякає! — Христя рвалася в бій. — У мене руки сверблять!

Лисиця повела правою рукою швидше, ніж Анна встигла відповісти. Мить — і хтозна-звідки витягла кинджальчик, спритно покрутила в пальцях.

— Чекай, — Вольська торкнула Христину за плече, стримуючи. — Вона не просто так прийшла. Не для того, аби постати перед нами в усій своїй красі й насміятися. Хоча отакий спосіб з'явитися — справді вистава. Цирковий трюк. Наша гостя, аби ти знала, в цирковому фургоні народилася. І в бродячому шапіто виросла. Тато — борець. Мама — акробатка, жінка-змія. Потім розкажу докладніше, як захочеш.

— Ой, треба вона мені! — пирхнула та, стежачи за маніпуляціями з лезом.

— А ще я тобі скажу, — вела далі Анна, — що в нашої гості в гардеробі є одяг на всі випадки життя. Згадай, у чому її сюди привезли. Глянь, що на ній зараз. Гадаю, живе Роза Львівна не в трактирі чи дешевих номерах. Готель, апартаменти люкс, ще й не на своє прізвище. Паспортів у мадемуазель Лисиці вистачить не на одне життя.

— Хорé, — мовила злодійка, не припиняючи гратися кинджальчиком. — Здаюся, пальця до рота тобі краще не пхати, руку відкусиш. І за рупь двадцять не візьмеш. Правду твоя хазяйка каже, — зиркнула на Христину. — Я не дражнитися прийшла.

— Тут ні в кого нема хазяїв, — мовила Вольська. — У цьому домі лише друзі та партнери. Ані до тих, ані до інших ви не належите.

— Слухай, хрінá ти панькаєшся? Теж мені, шляхта! Мені сміливо можна «тикати»: бач, як близько ми знайомі.

— Іч, сміливо! — знову вступила Христя. — Думаєш, я отого твого шила боюся? Зараз як візьму, як тицьну — мало не буде! Вся пиха злетить!

— Я тут із вами гарикаюся, дівчата, і ще ніхто з вас двох не налякав поліцією, — Роза сховала зброю, Анна знову не помітила, куди і як. — Чому? Бо життя навчило. З фараонами не дружите, хоч тут і жив лягавий.

— Язика прикуси, — Вольська піднесла голос, таки переїшла на *ти*. — Про мене — що завгодно. Чоловіка не згадуй навіть у думках. Тим більше, не знала ти його. А тепер про поліцію. Якби ти була впевнена, що ми гукнемо її, навряд чи навідалася б отак відкрито. Але хай, тобі не забракло нахабства. Це твій стиль, я ж знаю про твої подвиги.

— Ой-ой-ой.

— Дещо чоловік занотував, дещо — розповів, мов анекдот.

— А справді, було з чого посміятися. Я вмю насмішити.

— І я про це. Невже ти отак запросто приперлася б сюди, не маючи плану ретиради? Уявляю собі дійство: Христя хапає тебе й намагається втримати міцно, поки я гасаю Татаркою, волаючи: «Караул, грабують!» Висновок: ти нічим не ризикуєш.

— Ми б на пару могли прокручувати цікаві оборудки, — Роза не жартувала.

— Нічого б ми не могли. Сама в це не віриш.

— Вірю. Це ти, Анько, ще сама в себе не віриш.

— То кицьку свою Анькою кликатимеш! — Христина не вгавала. — Або макаку дресировану в своєму цирку! Для тебе — Анна Ярославівна! На лобі напиши, на носі зарубай!

— І все ж таки, чого тобі треба? — Вольська вперто повертала розмову бодай у якесь конструктивне русло.

— Борг принесла. Але-гоп!

Роза театральним жестом підняла капелюшка. Під ним виявилася розшита дрібним бісером сумочка. Розстебнувши, вона двома пальцями висмикнула пухкенький стосик асигнацій. З напівпоклоном поклала на стіл, припечатала долонею.

— Дві тисячі сто сорок рублів, як із куща. Плюс два червінці відсотків, за користування й турботи. Лисиця добра не забуває. Хай ти й кажеш погано про мою пам'ять.

Анна й Христя презирнулися. Вперше з моменту Розиної появи вони обоє не мали що сказати. Повз увагу злодійки це не проскочило. У її погляді й поставі явно читалася перемога. Цей кін Лисицька виграла насухо.

— І... як це розуміти? — Вольська нарешті оговталася.

— Як гроші, взяті мною в борг без дозволу. Попроси я — ти б не дала. Насправді мені три тисячі треба було на викуп. І то швидко, дуже скоро. Аби не горіло, хіба б я поперлася отак ганьбитися в парк? Згадала початки, повернулася до витоків. Бач, утратила хватку, тому й згоріла. Рахуватимеш чи так повіриш, на слово?

Анні раптом здалося — вона спить. Нічого немає, просто сон, у якому вона бачить щасливий для себе розвиток подій. Христя ж не морочилася. Взяла гроші, плюнула на пальці, почала лічбу. Кожну купюру дивилася на світло, навіть для чогось нюхала. Закінчивши, склала стосик удвоє, простягнула Вольській.

— Не бреше. Як в аптеці. Ще й два червінці.

— Викуп, — промовила Анна, не дивлячись на гроші. — Хтось у халепу втрапив? Хтось близький тобі?

— Сьогодні близький, завтра — шукай вітру, — гмикнула Роза. — Не так близький, як дурний. Здуру в борги заліз, у карти продувся. Життя на кін поставив, теж просадив. З доброго розуму таким не граються.

— Ми кави вип'ємо, — Анна здивувалася, як раптом бадьоро задзвенів її голос. — У садку.

5

Христя подала вишневий штрудель.

Вона ще нічого не второпала. Помітила раптові, блискавичні зміни в поведінці своєї королівни. Не могла їх для себе

пояснити. Ставши на місце помічниці, Анна розуміла її бентегу. Побачивши крадійку, яка відповіла злом на добро, ще й мала нахабство повернутися, зламавши при цьому замок, Вольська сама готова була задушити Розу, позбавивши Христю такого задоволення. Аж тут злодійка запросто повертає гроші, навіть з відсотками. Її вчинок ураз перетворився зі злочину на хуліганський виверт дитини, яка, не питаючи, взяла й зробила те, чого б їй ніхто ніколи не дозволив. А результат — жодних збитків, окрім хіба моральних. До всього, Лисиця мотивувала свої дії благородною метою.

Звісно, Христина найкращим виходом бачила б випустити пару, соковито вилаяти порушницю спокою й потому вигнати на всі чотири боки. Анна теж схилилася до такого розв'язання, собі на користь записавши отриманий урок і надалі уникаючи подібних помилок.

Усе поміняла обмовка про картярський борг.

Для Анни — але не для Христі. Визнаючи право хазяйки дому пригощати кого завгодно й чим завгодно, а також — свій обов'язок обслуговувати гостю, дівчина не розуміла причини. Вольська ж, своєю чергою, відчула електричні розряди, що їх розсипала круг себе помічниця. Нічого подібного за Христиною раніше не водилося, і Анна побоювалася недоречного вибуху. Ним дівчина могла все зіпсувати, і запобігти тому досить просто. Слід лише пояснити, чому Роза раптом стала в пригоді.

Нема на те часу, ось де проблема.

Нічого. Анна веліла Христі прибрати в будинку, хоч вона мела й мила там усе не далі як два дні тому. Завантаживши хатніми справами, розвела в такий спосіб її та Лисицьку. Не бачитиме її, то й заспокоїться потроху, дурних думок у голові поменшає. У розмові ж із Розою теж вирішила почати здалеку, не форсувати подій різко, підвести до потрібного плавно й непомітно, ніби між іншим.

Якщо Лисицю й здивувало запрошення на каву — вигляду не подала.

— Не скажу, що не серджуся. Та й не повіриш, — Анна остаточно вирішила триматися з Розою запанібрата. — Оце пояснення, про викуп, дещо міняє. Для мене. Думаю, маю право просити тебе пояснити все детальніше.

— Чого б не почухати язиками за кавусею. Кумасі так роблять.

— Ми не кумасі. І не будемо.

— Я так, знаєш, бовкнула. Нічого іншого не згадується для порівняння.

— Хіба конче порівнювати? Вважай, мені просто цікаво. Ти врятувала коханого... — Анна закотила очі, намагаючись не перегравати. — Романтична історія, хіба ні?

— Менше романів читай, — Роза роздратовано скривилася. — Бачу, розумна ти баба. Більше скажу, тільки носа не дери: як для *баби* — надто розумна. Непростойно розумна в наші часи. Десь як я, навіть мудріша. — Тут вона всміхнулася. — Тільки, Анько, моя мудрість житейська. Я розумнішала на власній шкурі. Вчило мене життя. Воно ж по зубах давало, шмагало, карало іншими способами, не дай Бог нікому. А твій розум — від книжок і вчительок гімназійних.

— Я бестужевка, — Анна сама не знала, чому це вирвалося.

— Хто?

— Закінчила Бестужівські курси¹ в Петербурзі.

— Тим більше, у столиці ж училася. У мене, вважай, від народження в кожному місті — свої, окремі, особливі курси. — Роза підлила собі ще кави з порцелянового кавника, подумала мить, підлила й Анні, не питаючи. — Цікаво, кажеш... Коханого врятувала... Дурня то все. Казки для дівчаток неці-

¹ Вищі жіночі курси — навчальний заклад, заснований 1878 р. в Санкт-Петербурзі російським професором К. Бестужевим-Рюміним. Після закриття 1889 р. Київських вищих жіночих курсів були єдиною можливістю здобути вищу освіту для українських жінок, що мешкали в кордонах Російської імперії.

лованих. Себе я рятувала, Анько, себе. І ще не знаю, чи вдалося. А любові не буває.

— Буває.

— Захочеш — колись і про любов поговоримо. Ти ж не про неї зараз питаєш. Кажеш, чоловік твій лишив по собі якусь картотеку, мене вдостоїв окремою увагою. Багато там написано?

— Не дуже. Без деталей.

— Ну, а про банк «Річковий кредит» чула щось?

Перехід збоку виглядав дивним та незрозумілим. Аби хто сторонній слухав, не второпав би, про що взагалі йдеться. Анні ж спеціальних пояснень не знадобилося.

— Це — ти? Розо Львівно, моя натура не приймає, відштовхує будь-які нечесні оборудки, якщо вони чистять кишені чесних людей. Та проте змушена визнати: історія геніальна. Блискуче прокручена! Іван нею не займався, таж газети писали! Він хіба додав цікавинок. Ось тут, за цим самим столиком два місяці тому повідав! — знову згадала, що чоловік зовсім недавно, ще в травні, сидів там, де зараз умостилася Лисиця, ковтнула глевку грудку, що стала поперек горла, силою волі відсунула спогад, зосередилася на дні нинішньому. — Але, чесне слово, тебе не згадував навіть побіжно.

— Баронеса фон Бергер, яку проклинають газети і розшукує поліція, — перед тобою, — Роза торкнулася рукою грудей. — Прощу, як кажуть, любити й жалувати.

— Сестра власника пароплавної кампанії Макса фон Бергера, — підхопила Анна. — Заснував акціонерне товариство. Мав грандіозні плани пустити торговельні й пасажирські пароплави по Дніпру, далі через Дністер, Дунай, словом, ледь не на весь світ. Для того відкрив у Києві перше відділення банку «Річковий кредит». Купу оголошень публікував, усюди, де можна. Викупував найдорожчі рекламні місця. Закликав негоціантів ставати акціонерами, нести гроші під високий

процент. Уже за місяць обіцяв прибуток. А коли справа піде, акціонери-купці матимуть пільги й привілеї. З кожним баронеса фон Бергер говорила особисто. Перший місяць відсотки виплатили справно. Це додало реклами вже без публікацій, грошенята потекли. А ще за місяць банк луснув.

— Так і було, — кивнула Роза. — Тільки баронеса, себто твоя слуга покірна, отримала замість обіцяної частки дулю з маком. Добре, хоч Бергер, ніякий не фон, до речі, не розсекретив мене остаточно. Поліція шукає Марію фон Бергер, а не Розу Лисицьку. Тільки ж мені не легше від того. Залягла я, Анько, на дно. Рани залізала. Зі мною ж так не чинять, не дозволяю, віділлються котові сльози мишачі. Почала шукати кривдника обережно. А він, падлюка, знову в Києві виринає! Бо так собі думає: не шукатимуть його там, де нашкодив.

— Тактика знайома. Часом виправдовує себе.

— Ну, я дівчина не з боязких. Та все ж сама з Бергером не впораюсь. Мені від нього обіцяне треба, плюс компенсація за турботи. Довелося підпрягти одного давнього знайомого з Одеси. Працює завжди під офіцера, прізвисько відповідне — Офіцер. Нема в чоловічій картотеці?

— Навіть не чула, — Анна хитнула головою.

— Коли треба — сухопутний, кавалерист найчастіше. Коли — моряк, не нижче капітана другого рангу. Буває, під поліцейського рядиться, навіть жандармом може, сині мундирі — вони поважні. Мала я з ним колись коротку історію... А! — Лисиця відмахнулася, мов від бджоли. — Отака вона, любов-романтик. Пообіцяла частку від своєї, інакше ніяк. Усе б нічого, аби той Бергер раптом не здимів з Києва. Дізналася я в кого слід: недалеко заїхав, три дні чекати. Не з Офіцером же в ліжку валятися. — Вона не звернула уваги на спалах Анниних щічок, захопилася, вела далі: — Та й перегоріло в нас усе. Так, Анько, по старій пам'яті, трошки. Далі кожен у своїх справах. Ми навіть у різних готелях живемо, аби уваги не привертати. Хоча й на одній вулиці, на Фундуклеївській.

Тільки я — в «Гладинюка», він — у «Франсуа». Не в тому річ. Проявилася в Києві погана Офіцєрова натура! Грає, мов дурний! Краще не починати, бо не зупиниться. Через те й розбіглися свого часу.

Ось воно!

Вольська затамувала подих. Завмерла, боялася ворухнутися, аби не збити Розу з потрібного їй напрямку. Та ж, навпаки, зовсім перестала стежити за собою. Вивалювала на Анну купу такого, чого стороннім, та ще й поліцейським удовам, не кажуть ніколи.

— Понесли мого компаньйона чорти кудись на Деміївку. То я вже потім дізналася, коли припхався до мене, з перегаром, балухи витріщив, — Лисиця показала на собі, як саме виглядав Офіцєр. — Нібито є якась дуже козирна можливість виграти заледве не всі гроші світу. Не пощастить — став на кін життя.

— Дурня якась.

— Я теж так думала. Офіцєр мій своє товче: береш під заставу життя стільки грошей, скільки треба. Піднімаєш ставку. Це як безмежний кредит. Або, — скривила кутик рота, — оті шалені відсотки в «Річковому банку». А як притомнієш, зупиняєшся, маєш потому добу на викуп. Не викупив життя, не приніс грошей — все, амба.

Анна заплющила очі. Потім — сильно примружила. Розплющила.

— Повірю в усяке. Ще гірше буває. Не розумію одного: для чого комусь убивати боржника. Яка в тому користь, який зиск?

— Інших залякати, — пояснила Роза. — Мій компаньйон не перший же, хто на таке клюнув.

— Чутки про смерть того, хто не викупив життя, відіб'ють охоту ставити життя на карту, — Вольська говорила впевнено. — А чутки такі будуть після першого ж випадку неодмінно. Києвом отак вільно не ходитимуть. Але...

І враз замовкла з відкритим ротом, мовби власні слова стали поперек горла.

— Е-е! — стрепенулася Роза. — Ти чого? Що таке?

Анна видихнула, аж закашлялася.

— Ти знайшла гроші. Ми обидві знаємо як. Що далі?

— Нічого. Офіцер мій відкупився. Його знову затягували грати. Порозумнішав ніби, оце відучора у себе в готелі коньяк глушить. А Бергер завтра буде, мені б дружка милого до тями привести.

— Йому з тобою пощастило, Розо. А я, здається, знаю тих, хто своє життя програв. І справді за це поплатився. Все складається. Одне до одного лягає. І ти, — Анна подалася вперед, — мені допоможеш.

— До чого тут я?

— Ти знаєш, де шукати той гральний дім.

— Зіграти хочеш? Жінок у такі місця не пускають.

— Здогадуюсь. Ні, Розо Львівно. Маю інший інтерес. Один із тих, хто життя програв, чоловіка мого вбив.

Не збиралася говорити — само собою вийшло.

РОЗДІЛ СЬОМИЙ

*Примирення на Володимирській гірці. — Сила
в слабкості. — Ризикований план. — На живця. —
Кирпатий карлик.*

1

Хлопчина ні в чому не винен, служба така.

Та все-таки Коваленко не стримався, нагримав на посильного за те, що рано розбудив. Але, прочитавши доставлену записку, змінив гнів на милість. Звісно, не перепросив, нема чого кур'єрів копійчаних балувати. Та їм перепрошення й не потрібні, краще на чай більше підкинути. Тож Гліб видав хлопчині гривеник замість п'ятака. Подумав трохи, затримав посильного в дверях. Написав іншу записку, редакторові, додав ще гривеник, навіть виділив полтину на візника, аби швидше.

А потім почав збиратися.

За сорок хвилин із флігеля в Георгіївському провулку виїшов гладенько поголений молодик у піджачній парі зі світлої парусини. Йоржик волосся прикривало звичне солом'яне канотье. До зовнішнього вигляду не зовсім пасував коричневий сак, із тих, що беруть із собою в дорогу, коли їдуть на кілька днів.

Зупинившись на розі біля чистильника, молодик, ставлячи по черзі ноги на ящик, навів лиск на штиблетах, при тому викуривши цигарку й ніби мимохідь роздивляючись навсібіч. Завершивши й цю справу, жевжик подарував недопалок

жебракові, що товкся поруч, відсалютував двома пальцями кільком знайомим, рушив далі.

На сніданок та ранкову каву молодик зайшов у трактир, де столувався зазвичай. Проте цього разу вибрав не місце біля вікна, як любив, а пройшов у дальній куток, ближче до шинк-васа. Там попросив ранкову газету, вмовився зручніше й занурився в читання. З цієї позиції міг добре бачити всякого, хто зайде й вийде, натомість сам не відразу потрапляв у поле чужого зору.

З'ївши котлету з кашею та випивши каву до й після сніданку, молодик повівся дивно. Підкликав до себе прислужника, щось швидко сказав на вухо, а тим часом рука вклала в його долоню рубль. Служник віддячив напівпоклоном, відступив і гукнув до себе товариша у якійсь дрібній потребі. Вони постояли поруч не більш як пів хвилини. Поки балакали, заступили собою столик молодика. Як залагодили справу й розійшлися, місце спорожніло.

А ще за двадцять хвилин через чорний хід, який виводив із кухні, у провулок вийшов чоловік у строгому, наглухо попри теплу погоду застебнутому лапсердаку, у чорних штанях. Голову його покривав чорний крислатий капелюх, з-під якого визирали чорні закручені пейсики. Круглі окуляри, прямі вуса й кругла борідка довершували образ. Саквояжа при собі чоловік не мав.

Виказати могли хіба начищені штиблети — але рідко хто дивиться на взуття.

Бородань зробив гак, вийшов назад на Володимирську, неквапом рушив у тому ж напрямку, звідки прийшов. Минувши трактир і не зачепивши поглядом нічого підозрілого, далі рухався вже впевненіше, спокійніше. Перетнувши Софійську площу й статечно піднявши капелюха, вітаючи городского на розі, чоловік попрямував у бік Володимирської гірки.

Тут містяни вже робили звичний ранковий променад, і на бороданя ніхто не звертав уваги. Він же спритно затесався серед

публіки, пройшов до альтанки, вказаної в записці. Потрібна йому особа вже чекала й помітно нервувала: лавку навпроти облюбували тлустий студент і кучерява, такої ж статури курсистка.

Не треба свідків узагалі, заважають.

Перестраховуватися з огляду на останні події не зайве, мудра все ж таки жінка.

— Доброго ранку, — мовив бородань неголосно, підійшовши ззаду.

— Ой! — жінка здригнулася, різко озирнулася, в очах майнув короткий переляк, та вже наступної миті змінився роздратуванням. — Знову ваші фокуси!

— Ви в своєму посланні попередили про обережність, Анно Ярославівно. Навіть самі не знаєте, наскільки ви близькі до істини.

— Хоча б говоріть нормально, — гмикнула Вольська.

— То так, надлишки, — Коваленко прибрвав гаркавинку. — Тут будемо стояти?

— Прогуляємося. Я запросила на прогулянку.

— Прошу, — Гліб елегантно зігнув правицю, підставляючи лікоть.

Трошки повагавшись, Анна все ж переплела його руку своєю. Вони пішли алеєю вздовж Дніпра. Збоку парочка виглядала оригінально: чоловік у чорному костюмі й капелюсі поруч із жінкою в білій сукні з турнюром, голову якої прикрашав такого ж кольору широкий капелюшок.

— Я досі зла на вас. Але обставини штовхають укласти перемир'я, — сказала Вольська.

— Послухайте людину, яка пише, Анно Ярославівно. Слово *перемир'я* означає наявність двох ворогуючих, читай, воюючих сторін. І насправді є тимчасовим явищем. Вічно перемир'я не триває. Воно або обривається черговими військовими діями, або переростає в стійкий мир.

— До чого це ви зараз, пане Коваленку?

— До того, пані Вольська. Дуже хочеться знати, чи лиши-
мося ми ворогами надалі. Оголосити мені війну — ваша, пар-
дон, ініціатива.

— Викликана, пардон, вашою зрадою! — Анна піднесла го-
лос, але тут же знову стишила, бо на них озирнулися.

— Може, дасте нарешті мені слово на свій захист? Навіть
душогуб у суді має адвоката і право висловитися.

— Як удова поліцейського згодна: всякий душогуб завжди
має, чим себе виправдати. На словах.

— Хіба я душогуб?

— Зраду я прирівнюю до цього, — відрізала Анна.

— Господи, та де ви побачили зраду?

— Якщо ви досі не зрозуміли, пане Коваленку, я знову в вас
помилилася. Вже готова скасувати нашу зустріч і більше вза-
галі не згадувати про вас. Ані добрим словом, ані лихим. Ви-
креслю вас зі свого життя.

— Чудово. Отже, я таки був у вашому житті.

— От що ви за людина! — Анна зупинилася, тупнула но-
гою. — Знаєте, що я зовсім недавно втратила коханого чоло-
віка! І все одно нахабно залицяєтеся!

— У думках не було! — відхрестився Гліб. — Але, Анно
Ярославівно, ви зараз мене не обдурите. Погроза розбігтися
назавжди непереконливо звучить. Просто випускаєте нега-
тив назовні. Я потрібен вам. Навіть здогадуюсь чому.

— Ну-ну, прозорливий ви наш.

— Куди мені до вашої прозорливості! Будемо далі стояти?
Вітерець від води приємний.

Зітхнувши, Анна пішла далі. Лікоть Коваленка при цьому
не відпустила, хіба трошки послабила пальці.

— Дозвольте мені все пояснити, — мовив Гліб. — Без то-
го нам справді непросто помиритися. Перемир'я з подаль-
шою війною зовсім мене не гріє. Лише примирення. Якщо
ви приймете мої пояснення, нам обом простіше розмовля-
ти й діяти далі.

— Діяти?

— Па-ані Во-ольська! — протягнув Коваленко. — Матінка-природа не наділила мене й близько таким аналітичним розумом, як вас! Проте обставини нашого знайомства й навіть сварки не залишають інших висновків. Відкрилися нові обставини, я вам потрібен надалі як агент, що збирає інформацію. Так чи ні?

— Вгадали, — ствердно кивнула Анна.

— Гадають на картах, — вирвалося в Гліба.

— І тут угадали.

— Що саме? — він щиро не зрозумів.

— Про карти, — пояснила Вольська. — Довкола них уся ця історія крутиться. До речі, ви картяр?

— Не азартний. Не ас. Втім, компанію складу, і не зовсім уже фофан.

— Маю надію, цього досить.

— Досить — для чого?

Анна стиснула його лікоть сильніше, повернула голову, зиркнула з-під капелюшка:

— Поясню, як час настане. Спершу задля примирення приймаю ваші правила. Слухаю. Чим виправдаєте ганебний учинок? Маю на увазі оту публікацію, у якій ви розголосили нашу таємницю.

Коваленко прокашлявся. Кортіло закурити, та згадав — супутниці не сподобається.

— Дозволю собі нагадати, Анно Ярославівно: моя публікація про таємну спільноту вбивць у Києві невеличка. Так, має сенсаційний характер. Але цілком відповідає моїй манері: я ж автор саме таких публікацій. Вона не містить жодної конкретики. Заснована на моїх особистих висновках, які я, своєю чергою, склав із кримінальної хроніки. Звідки черпаю відомості? То вже лишається, як кажуть, за лаштунками, між рядків. Хіба це перша чи навіть десята публікована мною сенсація? Отже, ані на вашого славного чоловіка, ані тим більше

на вас вона не кидає жодної тіні. І не наводить нікого на ваш слід. Натомість на мій — виводить прямо. Задля того все й робилося.

— Викликали вогонь на себе? — здогадалася Анна.

— І це лише одна з причин.

— Могли б порадитись. Узгодити дії, — дорікнула Вольська. — Я взагалі не розумію такого маневру. Для чого?

— З цього місця слухайте уважно, — Гліб зосередився, збираючи думки до купи, аби сказане звучало коротко і ясно. — Той день, коли я знайшов шансонетку Аврору, Царство їй Небесне, виявився загалом продуктивним. Зранку навідався в Латинський квартал до пані Філімонової. Звідти — до Опері, де переговорив із товаришем зниклого буфетника Гриця. Потім — трактир на Куренівці, де про мою зацікавленість його персоною дізналося відразу кілька осіб. Нарешті — «Шато де Флер», де, крім коханки Пташука, дивним чином померлого вбивці, мене бачили інші наближені до неї персони. Всі ці візити я, нагадаю, зробив за вашою вказівкою.

— Не заперечую.

— Чудово. Який саме візит спровокував погрози, треба було з'ясувати.

— Погрози?

— Ввечері мені передали попередження. Два слова: *не лізь*. Посильний зник іще до того, як я розкрив конверт.

— Чому ви не сказали мені про це відразу? — дорікнула Анна.

— А що б помінялося? Мене, як розумієте, встигли вистежити. Ви праві, діє добре організована спільнота. Ось чому навіть добре, що наша сварка мала місце. І ось для чого мій нинішній маскаррад. Якщо за мною почали стежити, а я в цьому чомусь не сумніваюся, я вже наступного дня привів «хвоста» до вас на Татарку. Припускаю: раптове подвійне самогубство Пташука й Аврори — наслідок моєї активності. Є ще одне. Не помирав у буфетника Гриця брат у селі. Я на тамтешню

повітову пошту телеграму відбив, від газети. Питав, чи буде оплачений некролог. Ну, нібито замовили, а грошей нема. Відповідь не забарилася: то якась помилка або жарт. Такий-то живий та здоровий, слава богу.

— Ясно, — Коваленкові враз здалося, що Вольська думками перенеслася кудись далеко. — Ви зробили публікацію, аби прикрити мене. Взяти на себе все. Благородно, хоч безглуздо.

— Не згоден, сенс є. По-перше, мій редактор більше не питає, чим я займаюся. Навіть задоволений, бо затравка непогана, інтрига є, газету розмели, Київ гуде. По-друге, смерть двох фігурантів, один із яких — убивця пана Вольського.

— Радієте з того?

— Я б волів бачити студента на лаві підсудних. Ви так само, — Анна кивнула. — Проте негативний результат — теж результат. Я... — Гліб осікся, — ... ми з вами... — знову осікся, — ... ви, Анно Ярославівно, вирахували все правильно. Взяти потрібний слід, ведете слідство у потрібному напрямку. Б'юся об заклад, буфетника теж нема серед живих.

Вольська знову зупинилася. Тепер пустила Коваленкову руку. Ступила ближче до кручі, подивилася на дніпровську воду. Постояла так трохи, прикрила очі долонею, хоча їх добре закривав край капелюшка.

— Забагато, — мовила нарешті, не повертаючись.

— Чого — забагато?

— Фігурантів. Ще вчора я думала... — Анна труснула головою, відганяючи зайві думки. — Тобто *дещо* я знаю напевне. Але після останніх новин, ще й вашої цієї розповіді на дачу, трошки розгубилася.

— Ви — і розгубилися? Не вірю.

— Лестощі ні до чого. Ми вже помирилися, — Вольська неквапом розвернулася до Гліба, у її голосі тепер чулася впевненість, очі блиснули знайомим азартом. — За нами зараз стежать?

— Навряд. Чесно кажучи, не помітив чужих очей за собою вранці. Але це ні про що не говорить, справді міг не поміти-

ти. Проте як ішов сюди в цій машкарі, — ляснув себе по боках, — перевірявся не раз. Досвід кримінального репортера дозволяє сказати впевнено: ми тут без «хвоста».

— Коли так — їдемо до мене. Продовжимо розмову там. Нарешті зрозумієте, для чого знадобилися.

2

Христині нерви Анна пощадила — заздалегідь відправила її з дому надовго з різними побутовими дорученнями.

Помічниця заледве заспокоїлася й змирилася з появою підлої Лисиці. Не визнавала мотивів крадіжки, бо її королівну все ж обікрали. І вперто не приймала простецького звертання до своєї королівни — *Анька*. Проте підкорилася: Ярівна пробачила, тож і вона мусить, не піде ж проти благодійниці-годувальниці. Але до відвідин Коваленка її треба було готувати окремо, поступово, обережно. Вольська надто добре знала Христю Попович, аби уявити, що почнеться, як та побачить підлого зрадника. Побожувалася, що не справляться, навіть якщо триматимуть її із Розою вдвох. Міцна дівчина справді могла потовкти, а то й скалічити репортера. Чим зашкодити планам самої Анни.

Нічого, якось потім залагодиться.

Лисицька чекала в «Готелі Гладинюка» на Фундуклеївській, така була домовленість. Цього разу вбралася не так яскраво і, сівши в бричку, не відразу впізнала Коваленка. Зате він не стримався:

— Яка зустріч! Хрещениця!

— Хто це тут мене хрестив? — відрубала Роза різко, аж тепер придивилася, пирхнула. — От опудало!

— Не гризійся, — встряла Вольська. — Як свербить, почекайте, поки доїдемо.

— До вашого відома, ласкава пані, хрещениками називають не лише тих, кого тримали до хреста. А ще й того, кого врятували від вірної смерті, — нагадав Коваленко.

— Теж мені, рятівничок, — цикнула зубом Лисицька, та все ж послухалася Анну, додала лиш, аби за нею було останнє слово: — Опудало ряджене.

Вольська роздратовано тупнула. Обоє замовкли і додому доїхали спокійно. Уже в дворі, за зачиненою хвірткою, Гліб нарешті скинув капелюха, потім — перуку й розстебнув лапсердак. Під ним виявилася біла сорочка й смугасті підтяжки, що підтримували штани.

— Прошу пробачення в дам, але дозвольте...

— Ради бога, ви тут нікого не шокуєте, — відмахнулася Анна.

Гліб відклеїв борідку, голосно й полегшено видихнув, поцікавився:

— Куди накажете?

— Годилося б надворі. Проте зараз краще в кабінет, — сказала Вольська.

Там хазяйка зайняла місце за чоловіковим столом, зайвий раз підкреслюючи своє головування й лідерство в невеличкій дивній компанії. Коваленко вдовольнився стільцем. Натомість Роза сама притягнула з зали крісло, у якому звично розвалилася, витягнувши ноги. Помітивши в її пальцях тонку папіроску, Анна рішуче хитнула головою. Тож Гліб навіть не намагався, хоча дуже кортіло.

— Нарешті вас познайомлю, — почала Вольська.

— Ми ж ніби знайомі. Хоча справді, лише зовні, — посміхнувся Коваленко. — Імені та по батькові своєї хрещениці не сподобився...

— Ще раз про хрещеницю скажеш — носа відкушу, — присутні відчули, що Роза не жартує.

— Добре, хоч без політесів, — сказав Гліб. — «Тикати» незнайомим людям, та ще й — жінкам, до того ж — вродливим тигрицям...

— Ой, бачили ми таких кавалерів! — Роза награно позіхнула. — Давай справді без цирліх-манірліх, не люблю.

— То як дозволите до вас звертатися? — Гліб лишався підкреслено ввічливим.

— Роза Львівна Лисицька, власною персоною, — вклинилася Анна. — А це, Розо, відомий на весь Київ та на цілу губернію газетний репортер Гліб Коваленко.

— Ясно. Брехунець, — констатувала Лисицька, перехопила здивований погляд, далі повела вже м'якше. — Заспокойся, карасику, розслабся. Ми з тобою однієї крові. Обоє живемо так добре, як збрешемо. Тільки ти в своїй газеті більше народу дуриш, ніж я на своєму місці.

— Місце *твоє*, Розо Львівно, мені добре відоме, — Коваленко легко прийняв її гру й перейняв манеру. — Назвала мене карасиком. Чи мені не знати, кого такі, як ти, називають карасями? Потенційних жертв. Роззяв, йолопів, беззів. Я ж бачив, як тебе зловили на гарячому. І таких, як ти, бачив. З моєї писанини нікому горя нема. А ваша брехня, фармазони...

Раптом сильно, лунко грюкнуло.

— Цитьте обоє! — Вольська стискала важке чоловікове преспап'є. — Обмінялися вірчими грамотами? З'ясували, хто є хто? Досить! Я змушена, розумієте, вимушена зараз мати справу з вами обома! Мені нема зараз на кого покластися! І хоча б з поваги до мене ввійдіть у становище, припиніть гризню на рівному місці! При-пи-ніть!

Говорячи так, Анна раз по раз гепала по столу.

— Дайте, я стукну!

Трійця дружно озирнулася на голос. Христя Попович, розпашіла, мов фурія, стовбичила в проїмі дверей. Кулаки вперлися в широкі боки.

— Усе гаразд, — Вольська відсунула преспап'є далеко вбік. — Ти, бачу, рано впоралася.

— А ви, Ярівно, знову водите в дім таке, з ким на одному полі не сядеш! — репліку Христіна адресувала Коваленкові. — Ох, рано пішов від нас Іван Дем'янович, ох, рано... Він би не допустив.

Погляд Вольської враз зробився важким.

— Не хочеться при людях, та, бачу, треба, — вона повільно підвелася, схрестила руки на грудях. — Або я про щось забула, або ти, Христіно, за життя господаря цього дому собі так багато не дозволяла. Моє добре ставлення до тебе, як і моє безвихідне становище, не дають права тобі брати на себе більше, ніж доручають.

Кругле лице дівчини запалало.

— Вибачте, пані... Даруйте... Більше такого не повториться.

— Ми поговоримо потім. Зараз зроби гостям каву, як ти вмієш. І подай конфітур.

Покірно кивнувши й більше нічого не кажучи, присоромлена помічниця залишила кабінет.

— А я перепрошую за цю сцену, — Анна глянула на своїх гостей. — Досі не знаю, як усьому цьому дати раду.

Лисиця враз легким, плавним жестом розпрямилася.

Наблизилася до Анни. Взяла за плечі. Коротко притиснула до себе, так само плавно відсторонилася.

— Не бійся дати слабіну, Анько. І все буде добре. Людина слабка, поки цього боїться. І сильна, щойно страх прожене.

— Ми ж поруч, — бовкнув і собі Коваленко. — Ви ж для чогось нас усіх зібрали. Попри всі кривди, таке різне...

Вольська опанувала себе. Зараз дивилася на невеличке зібрання зовсім іншими очима. Сіла, переплела пальці.

— Давайте, нарешті, до діла.

3

Йй знадобилося зовсім небагато часу, аби відновити здатність мислити холодно, логічно й виважено.

— З вашого дозволу, пані та панове, далі більше говорити му я. — Ніхто не заперечив. — Поясню чому. Не лише тому, що це мій дім і я тут хазяйка. У нас заведено: кожен, хто запрошений, поводитьься так вільно, як поводяться чемні гос-

ті. І має право висловити будь-яку думку. Зараз мова про інше. Я вже мала змогу вислухати вас обох. Також зібрала певні відомості самотужки. Нарешті, годину тому пан Коваленко повідомив мені надзвичайно цінну новину: у своєму розшуку я взяла правильний напрямок. Отже, маю нагоду звести все до купи, зробити загальний висновок, повідомити його вам. Бо надалі нам діяти разом, і ви, здається, погодилися. У кожного — свій інтерес, чи не так?

— Хочу прищемити їм хвости, — підтвердила Роза. — Махлювати, обмішурити — ще хай. Але отак людей катрупити ні за що... То не моє. Ніколи не мала справу з *мокрим*. А тут ледве партнера мого на той світ не заслали.

— Я теж не проти взяти їх за шкірку, — додав Гліб. — Крім того, то ж мій хліб. Раптом книжку потім напишу.

— Заробиш добре, — підсмикнула Лисиця.

— Не без того, — кивнув Коваленко. — Проте, шановні пані, це зараз уже другорядне. Повірте мені. У Києві пошесть смертей, зупинити треба. А поліція не чухається.

— І не буде! — Роза багатозначно піднесла палець до стелі.

— Узгоджено, — Вольська втішено плеснула в долоні. — Що маємо? Повторити не зайве, так зрозуміліші подальші плани. Отже, від весни в Києві грабіжники нападають на людей та вбивають їх при тому. Хоча, на перший погляд, досить оглушити чи поранити жертву. Я знайшла ниточку, яка в'яже ці злочини між собою і робить вбивства навмисними. А пограбування — прикриттям. Мій чоловік Іван на правах слідчого почав діяти в цьому напрямку. Щойно він зробився активним, його також убили під час пограбування. Самого ж пограбування не сталося, хоч нападнику нічого не завало. *Раз*.

Анна намалювала пальцем у повітрі велику «пташку» — трикутник гостряком донизу. Робила так за звичкою. Набула, коли обговорювали чергову справу з чоловіком. І зараз, на мить, уявила в кабінеті Івана.

Розмову перервала Христина, досі мовчазна й помітно пригнічена. Слухняно принесла паруючий кавник, три чашки, три блюдця, розетку з конфітюром. Поставивши на стіл, вклонилася й залишила трійцю. Анна на правах хазяйки подбала про гостей. Коли кожен отримав каву, зробила ковток своєї, повела далі.

— Вбивцею Івана Вольського виявився студент-юрист Владислав Пташук. Хлопець не бідував, батьки давали гроші, які той спускав на карти й старшу за себе, хай ненабагато, коханку. Зрозуміло, чому майже відразу після вбивства почав менше з'являтися на квартирі. Проте до вчора був живий. Переховувався в любаски. І та обставина, що їх знайшли мертвими разом, а також — деякі інші здогади, про які скажу не тепер, наводять на думку: коханка знала, що зробив Пташук. Та важливо інше: студент-убивця не просто був пристрасним картярем, а й ставив на кін своє життя. *Два.*

Анна намалювала в повітрі ще більшу «пташку». Переконавшись, що слухачам усе зрозуміло й вони сприймають почуте серйозно, знову ковтнула кави, перейшла до наступного етапу.

— Учора вночі знайдено труп нашого сусіди й доброго приятеля, пана Микити Білоногова. Його зарізали, перед тим почистили кишень. Ми з пані Білоноговою в гарних стосунках. Знаєте, про таких зазвичай кажуть — кумасі. — Вона ледь усміхнулася. — Але, виявляється, не настільки близьких, аби Дарина Гнатівна довіряла аж такі таємниці. Виявляється, її чоловік так само був пристрасним картярем. *Три.*

Знову накресливши трикутник, Вольська перехопила Коваленків нетерплячий порух бровою.

— Щось не так?

— Чи грав ваш знайомий на життя? Дивно звучить, проте...

— Тут усе поки звучить дивно, — погодилася Анна. — Але запитання доречне. Не знаю аж таких деталей. Можливо, пані Білоногова знає, просто не встигла поділитися, не до того.

Можливо, небіжчик устряв у таке, зі зрозумілих причин не признавшись дружині. Проте його вбивство дуже добре лягає в серію скоєних дотепер. І, що важливіше, вдруге в цій історії зринають карти.

— Один картяр — убитий. Другий — убивця.

— Якого теж убили, — зауважила Анна. — Нарешті, останній пункт. Приятель Рози, — та відсалютувала своєю чашкою, — недавно програвся в карти. Ми з вами, пане Коваленку, стали свідками її не зовсім вдалої спроби роздобути грошей на його викуп. Бо він азартно поставив на карту власне життя. Чим думав — питання окреме і нас, чесно кажучи, не стосується. Зате доля підкинула нам не просто черговий доказ правдивості цієї історії з життям на карту. А також — можливість побачити все на власні очі.

Цього разу обійшлася без невидимих знаків. Допила каву одним ковтком, пройшлася кабінетом, ловлячи на собі напружені погляди двох пар очей.

— Я певна, товариство, що двох притонів, де ведеться така гра, у Києві нема. Таким чином, приятель Рози, студент Пташук і наш нещасний сусіда Білоногов, кожен у свій час, побували в одному й тому самому кублі. Також невідомо, чи відвідували згаданий гральний дім на Деміївці інші жертви нібито пограбувань. Проте всі дороги ведуть туди. І ми маємо там побувати.

— Ми? Всі троє? — перепитав Гліб.

— Як уже знає Роза, жінок у такі місця не пускають.

— Тому й питаю. Бо, Анно Ярославівно, їм хліб кримінального хронікера не перший рік. А коли й пускають, то дами не грають. Картярі, для котрих це ремесло, а не пристрасть, беруть із собою в компанію *ігрових*.

— Тобто?

Вольська справді вперше чула про таке. Її чоловік не займався гральними притонами. Тож удома не мали приводу говорити про тамтешні звичаї.

— Мене слухай, бо я з того колись теж мала кусень хліба, — Лисиця клацнула пальцями. — Нічого складного, якщо так глянути. Приводить із собою панок дівулю. Вбрану без смаку, наче лялька ярмаркова. І таку саму наквецяну, — вона окреслила коло біля лиця. — Там головне — кліпати віями, усьому вголос дивуватися, всіх про все питати. Словом, виглядати дурепою, макітра з порцеляни. Ще дуже бажано, як гра стає гарячішою, ходити кімнатою, розстібати гудзики на ліфі, блискати грудями. Не аж так зовсім, не в борделі ж копійчаному. Та все-таки відтягувати на себе увагу чергового карася. Вони, карасики, слиною сходять від такого. Спершу їм, сама ж знаєш, мабуть, дають виграти. Тут ігрова дівиця підбурює відзначити успіх, сама береться нести шампань. А то й коньяк, за таке потім більше від шулера має. Словом, дядько підпиває, втрачає пильність, частіше, ніж у карти, на цицьки дивиться. Отак його, сердегу, роздягають до кальсонів.

— Справді?

— Іноді, Анько, буває — без портків додому їдуть. П'яні в соплю, голі-босі. Але Глібко правий.

— Глібко? — перепитав Коваленко. — Мене так мама кликала. Давно.

— Не надійся, не буду я тобі за матінку. Вже маю одного названого синочка, — фиркнула Роза. — Проте правду кажеш. Не грає по таких *млинах*¹ наша сестра.

— Ось і причина нашого примирення, — завершила Анна. — Не маєте виходу, пане Коваленку. На вас уся надія. Знову прошу стати моїми очима й вухами.

Гліб підсвідомо чекав чогось подібного. Та все ж захлинувся залишками кави. Закашлявся, заляпав коричневим сороч-

¹ «Млин» — нелегальний гральний дім. «Млини» набули поширення в Києві від 1880-х і проіснували в такому вигляді до 1910-х років, після чого практика пішла на зменшення. Легальних місць для азартних ігор на той час майже не було, якщо не рахувати іподрому.

ку. Лисиця подалася вперед, поляскала його по зігнутій у кашлі спині.

— Боязко? — запитала.

— Несподівано, — Коваленко вирівняв дихання.

— Людина вашої професії не повинна дивуватися такій пропозиції, — мовила Анна повчально. — Навпаки, радійте нагоді.

— Бував я в млинах, — буркнув Гліб.

— Як хто? Самі граєте по маленькій, га? — підсмикнула Вольська.

— Професійна цікавість, Анно Ярославівно. Кажу ж, картяр із мене посередній. Проти шулера точно не сяду. А шулера вже вирахую, повірте мені.

— Вірю. Не треба вигравати. Нам потрібен карась, який спустить купу грошей. А потім — поставить на карту життя. І його програє. Ви готові програти життя заради встановлення істини, пане Коваленку?

У запалій потому тиші Гліб чув відлуння кожного удару свого серця.

4

Не тягнули, взяли бика за роги — Лисиціні слова.

Гра в означеному притоні велася щовечора й тривала, за потреби, всю ніч аж до наступного полудня. Зазвичай місця таких зібрань часто мінялися, про що Коваленко знав, навіть сам писав. Але тут усе відбувалося по-особливому. Про млин на Деміївці знало, як з'ясувала Роза, маючи прикру, та разом із тим — щасливу нагоду, ще менше народу, ніж про звичну картярську квартиру.

— Мій Офіцер купився, бо нашептали — дуже-дуже особливе місце, — пояснила вона. — Туди лиш обраних пускають, хто готовий вже ризикнути, так ризикнути. А є порода мужиків, що на таке клюють. Ковтають наживку, мов карась

черв'яка жирнющого. Ха, воно ж для карасиків і зроблено. Розумієш яких.

Анна заборонила Глібові потикатися з будинку навіть у садок. Христя, яка або заспокоїлася, або загнала образу глибоко в себе, кілька разів до заходу сонця виходила під якимось приводом, ходила довкола, видивлялася чужих та підозрілих. Нічого незвичного, окрім хіба підготовки в Білоногових — тіло небіжчика дозволили забрати, похорон готували на завтра, на сусідній вулиці сновигали різні заклопотані люди. Втім, там було більше ділової скорботи, ніж чогось, що могло загрожувати Вольській утілити зухвалий задум.

Задля успіху такої справи Анна завдала Христині ще однієї, не глибокої, та все ж відчутної для її серця рани. Переглянувши чоловіків гардероб, вона разом із Розою, котра включилася в процес навіть активніше, ніж Вольська, підібрали Коваленкові підходящий одяг.

— Маскуватися вмієте, — сказала Анна. — Ще одна причина залучити вас. Тільки не переграйте, заради бога. Там не зовсім звична публіка збирається. Особливо пильна.

— Діло Анька говорить, — підтвердила Роза. — Я бачила одного, та й Офіцер мій усе докладно повідав. Нутром чую, у нас під куполом цирку Мадемуазель Хмаринка безпечніше чулася на своєму канаті.

— Ви наче в останню путь проводжаєте, — відмахнувся Гліб, хоч глибоко в душі відчував тремтіння й розумів, що жінки не жартують та не згущують фарб. — Ще й не перевдягаєте, а обряджаєте в гріб.

— Ти, Глібку, може, й справно свої статейки строчиш. І ходиш по зланих місцях з наклеєною бородою. Таки знаєш децо, згодна. А як до серйозної справи — карась карасем! — зітхнула Роза. — Слово не горобець, а ти стоїш тут і дурним язиком ляпаєш. Гляди, отак собі на дубовий макінтош набалакаєш.

— Не нагнітай, — дорікнула Анна й одразу ж переключилася на Гліба. — А ви, пане Коваленку, таки справді не вдавайте

з себе героя. Обережнішим треба бути. Причому — вдвічі або навіть утричі, ніж завжди. Ніхто вас там у разі чого не прикриє. Ніхто не витягне. Самі знаєте, поліції ми ні гу-гу. Поки що принаймні. Ось повернетесь із потрібним нам усім результатом — тоді вже придумаю, як безпечніше далі діяти.

— Ви з чоловіком теж так усе планували, без поліції? — не стримався Коваленко.

— Чоловік, якщо забули, сам у поліції служив. І мав окрему, свою агентуру, яка могла страхувати. У мене можливості обмежені. Та й ви — не агентура.

— Дякую, Анько, що у лягаві не записала, — озвалася Лисиця.

Таким чином, у задушні липневі сутінки з будинку Вольських вийшов нарешті пристойно, але не кричуще вбраний чоловік із тростиною, яка додавала образу солідності. Бороду й вуса вирішили залишити, хіба що Роза взялася до справи своїми досвідченими руками й присобачила маскарад міцніше. Спершу думала додати на лице гриму, та потім сама ж відмовилася. Піт міг усе зіпсувати й швидко викрити загримованого. Замість перуки Глібові інакше, ніж він носив, зачесали волосся, наподадивши його так, як це роблять провінційні паничі, аби виглядати модними на Хрещатику. Чорний капелюх замінили на такого ж кольору котелок.

А головне — товсте портмоне з крокодилячої шкіри.

Грошима вклалася Роза Лисицька. При Глібові не особливо розводилася про їхнє походження, та він здогадувався. І трохи помилявся. На відміну від Анни, не знав історії з «Річковим банком». Так само не мав поняття, що Лисиця завдяки зусиллям вдячного Офіцера таки отримала від Бергера те, по що приїхала. І без жодних пояснень виклала на стіл три тисячі рублів «катеринками».

Вольська хотіла щось сказати, Гліб бачив це, — та передумала. Натомість сама взяла гроші, перерахувала. І поклала в чоловіків гаманець.

Приманка готова.
Ніколи ще Коваленко не відчував себе *живцем*.

5

Візник висадив пасажера в самому кінці вулиці.

Щойно Гліб ступив на землю, ванька похашцем розвернувся й забрався геть, лишивши сідока сам на сам із темною тишею. Собаки загавкали з-за високого щільного міцного паркану, ще коли бричка підїхала, і Коваленкове вухо не вловило нічого схожого на брязкіт ланцюга. Сторожі бігали всередині вільно, лишалося тільки уявити собі, кого там тримали. Паркан ховав забудову майже до середини даху, місяць зависнув над широким димарем.

Знаючи, як слід діяти, Гліб усе ж ступив до хвіртки нерішуче. Він боявся собак, особливо навчених берегти злочинний спокій. Гавкіт не вгавав, чутливі носи відчували — чужий ще тут, і Коваленко постукав. Для того над клямкою висів невеличкий добротний дерев'яний молоток, під ним — бляшане кружальце.

Стукіт був умовний.

Більше того: Гліб знав, як треба стукати сьогодні. Про це подбала Лисиця, і її особа цікавила Коваленка вже навіть більше, ніж Анна Вольська, а раніше — її знаменитий чоловік. Повторивши стукіт тричі, щоразу в іншому ритмі, Гліб почув: собаки захлинулися. За хвилину брязнув замок, хвіртка прочинилася саме настільки, аби прибулий побачив кремезного вусаня в косоворотці, комір якої ледве сходився на могутній шиї.

— *Доб-чі*, — сказав Коваленко.

— *Ри-ве*, — почув у відповідь, та дозвіл пройти не отримав.

— *Сво-лю*, — вимовив другу частину сьогоднішнього пароля, після чого додав звичайне слово: — Сімнадцять.

Нові секретні слова тут завжди позначалися минулим календарним днем. Пронирлива всюдисуща Роза знайшла мож-

ливість рознюхати й це. Виявляється, вчорашня дата мала означати: людина, що отримала адресу й пароль, уже кимось перевірена раніше.

Тепер вусань ступив набік, зачинив за прибулим хвіртку. Йти до будинку Гліб не квапився: між ним та ганком бігали два величезних, а при місячному сяйві — справді демонічних пси. Породу не розрізнув, та й для чого, досить зросту. Кожен міг зрівнятися з молодим угодованим телям, хіба, на відміну від коров'ячого племені, загризав на раз-два навіть без команди. Проте зараз собаки слухняно мовчали, а як цербер легеньким поштовхом у спину велів іти — пропустили.

У сінях на Коваленка чекав ще один здоровило, немов рідний брат вусаня, хіба без вусів і не в косоворотці, а сорочці з вишивкою. Зупинив гостя, спершу покрутив ручиськами тростину, перевіривши, чи, бува, не ховається під набалдашником вбивчий гостряк. Потому ретельно обмацав, перевіряючи грубими пальцями ледве не кожен шов. При собі Гліб мав лише портмоне, його здоровило підважив на долоні, та не розкрив, повернув і кивком направив далі.

Там була невеличка прохідна кімната, кут якої перегороджувала дивна споруда. Вона водночас нагадувала трактирний шинквас і здоровецький стіл, із тих, що можна побачити в кабінетах великих начальників чи банківській конторі. За спорудою, в самій глибині, височіли полиці, заставлені скляними пляшками. Тут Коваленко відразу побачив різне пиво, вино кількох сортів, прямокутні, зеленого скла горічані пляшки, засургучений коньяк, шампанське. Вкупі виглядало доволі вагомо й навіть масштабно.

Саме тому людину серед усього цього помітив не відразу.

Власне, не людину — голову й верхній край плечей, що зирали з-за столу.

— Підійдіть, — промовила голова.

Ступивши ближче, Гліб нарешті розгледів по той бік невисокого чоловіка, якого відразу закортіло назвати карликом.

Утім, карликом у звичному розумінні він не був. Тих вирізняв не лише маленький зріст і тонший, писклявий голос. Вони мали подібні риси обличчя, жінки й чоловіки, мовби їх одна мама на світ народила. Цей же басив, немов цирковий борець важкої ваги. Просто одного разу припинив рости вгору. Такі кажуть про себе: у корінь пішов.

Широку, кольору свіжоспеченої хлібної скоринки мармизу робила ще більш простецькою бульбочка носа. Вуса й борідка до нього не пасували, наближали зовнішність до слуги нечистої сили з дешевих провінційних опереток. Утім, без рослинності коротун виглядав би ще більш недолуго — густі брови не годиться голити.

— Знаєте правила? — спитав діловито, але не для того, аби відповіли, швидше для порядку, бо повів далі: — Усі спори, що виникають тут, вирішує лише хазяїн закладу. Особисто.

— Перше правило: ніхто не бачить хазяїна, але хазяїн бачить усіх, — Гліб підготувався, Анна змусила повторити почуте Розою від Офіцера декілька разів.

— Добре, — кирпате лице не відбило жодних емоцій. — Знаєте це, то й решта вам відома. І все ж нагадаю, для того тут поставлений. Тим більше, правил небагато. Гру називає хазяїн. Сьогодні — «фараон»¹. Грають лише пари. Ви не можете обирати собі партнера для гри, просто займаєте звільнене місце. Карти міняються після кожного банку.

— Ідеально, — вставив Гліб.

¹ Фараон (інші назви — стос, штос) — популярна в Європі від середини XVIII ст. картярська гра. Прості правила дозволяли опанувати її широким верствам суспільства, передусім — аристократам. Саме нескладні правила дозволяли швидко вигравати і так само швидко програвати величезні суми. Через це «фараон» у деяких країнах був офіційно заборонений. На початку XX ст. гра поступово відходила як салонна розвага, її витіснили складніші покер та преферанс. Але нелегальні гральні заклади «фараон» практикували.

— Ви можете замовляти будь-які напої в будь-якій кількості, — кирпатий пропустив репліку. — За них платить той, хто програв у парі. Продулися ви — zvolите. Не пощастило партнерові — його борги. Якщо zvolите припинити гру, коли виграли, на це має бути згода партнера. Ви можете дати йому лише один реванш. Після того теж маєте право припинити гру — або теж вимагати сатисфакції, якщо не пощастило вам. Десята частина виграшу залишається хазяїнові.

— Розписки приймаються?

— Хіба ви не знаєте? — брови коротуна стрибнули вгору. — Знаєте, просто клеїте дурника. Нехай так: боргові розписки чи векселі приймаються, термін погашення обмежений, усе обговорюється з хазяїном.

— Але ніхто не бачить хазяїна, — гмикнув Коваленко.

— У кожному випадку моєї персони цілком досить. Нарешті, особлива ставка.

Гліб промовчав. Кирпатий карлик зловив його красномовний погляд, верхня губа зобразила подобу посмішки.

— Ще один.

— Тобто?

— Жоден із вас, панове авантюристи, ще не сказав уголос нічого про особливу ставку. Маю на увазі, нічого *більше*. Ви ж тут заради неї, — це було не запитання. — Отже, особлива ставка. Ви даєте письмову згоду, чим берете на себе всю повноту відповідальності. Для цього є спеціальний журнал, ось.

Коротун виклав на шинквас пухку амбарну книгу, вже закладену олівцем ближче до середини. Розгорнувши, повернув лицем до Коваленка. Та замість олівця виставив поруч каламар.

— Сюди ви своєю рукою вписуєте своє прізвище та вказуєте адресу, за якою мешкаєте в Києві. Чи то готель, чи мебльовані кімнати, чи власна квартира, чи дім. Кожен, хто приходить сюди бодай раз, залишає відомості про себе. Книгу тримають тут, у сейфі. Під замком та особистим контролем

хазяїна. Ваша анонімність гарантована, але ж ви не можете бути анонімом для хазяїна. Крайня з правого боку сторінки графа — для окремого підпису, якщо робите особливу ставку.

Замість відповіді Гліб діловито взяв перо.

Вивів під прізвищем останнього, хто вписав себе, кілька потрібних, наперед продуманих пані Вольською слів. Трохи здивувався, чому треба саме так, особливо коли йшлося про адресу. Але вирішив поки не відволікатися. Зрештою, Анна знає, що каже й робить, у цьому Коваленко мав нагоду переконатися не один раз. Поставивши підпис-карлючку, розвернув книгу до кирпатого.

— Дударев Євген Аристархович, комерсант. Апартаменти на вулиці Рейтарській... так... гм... — коротун пошкріб підборіддя. — Ну, нехай. Мене називайте Нілом. Просто Ніл, не панькайтеся, без церемоній. Ми тут на той час, що ви граєте, стаємо не аж такими чужими людьми один для одного.

— А хазяїн...

— Ніхто не бачить хазяїна, — різко нагадав Ніл. — Усі спірні питання, що виникнуть тут, вирішуються з хазяїном через моє посередництво. І останнє правило, щодо особливої ставки. Кожен, і ви не виняток, пане... — він зиркнув у книгу, — ...пане комерсанте, робить її не більше двох разів. Третього, як кажуть, не дано. Якщо друга спроба завершилася для вас невдачею, подальші ваші дії, подальші умови обговорюються з хазяїном.

— Ніхто не бачить хазяїна.

— Я його очі та вуха. Мушу виконати свій обов'язок і запропонувати вам піти. У такому разі я своєю рукою, при вас, викреслю ваше прізвище з нашого реєстру.

— Я лишаюся.

— Усі так кажуть. Ну, вітаю в нашій маленькій родині, — Ніл згорнув книгу, заховав назад під шинквас. — Зволите випити чогось?

— Пива.

— Яке бажаєте? Вищий сорт чи, може, — підморгнув, — для початку щось легеньке? Напівпиво?¹

— Вищий сорт. Карнеєвське, «Чорний оксамит»².

Жестом циркового штукаря коротун підхопив з полиці пляшку, спритно обтер її білим рушничком, відкоркував.

— Тут бажаєте чи вам принесуть?

— Нехай принесуть, — поблажливо кивнув Гліб.

— Коли так — формальності залагоджено. Ласкаво просимо до нас, і хай вам сьогодні пощастить.

Коваленко втратив до Ніла інтерес — впевнено, хай і з легким трепетом, рушив нарешті до гральної зали.

¹ Пиво другого сорту, отримане шляхом додавання дріжджів у сусло, залишене після першого розливу. Мало меншу міцність, ніж «перше» пиво того ж сорту.

² Марка пива виробництва московської пивоварні «Карнеєв, Горчаков і Ко», заснованої 1863 року.

РОЗДІЛ ВОСЬМИЙ

*Сизий тютюновий дим. — Особлива ставка. —
Кінець маскараду.
— Угода в кімнаті з комином. — Після безсонної ночі.*

1

Тут було багато світла — але не електрика.

Вікна запнули щільно, важкими оксамитовими завісами. Світили на повну силу великі гасові лампи, розвішані на стінах по периметру прямокутної кімнати. Гліб машинально полічив, нарахував вісім. Скляний ковпак кожної оповивав жовтавий тютюновий дим. Курили, здається, всі, і хоч Коваленко сам був курцем, від незвично сильної концентрації відразу почало дерти в горлі.

Дуже вчасно нагодився здоровило в косоворотці, зграбно підніс круглу тацю з білої бляхи. На ній — перелите в круглий кухоль темне пиво, поруч — три маленькі солоні бублики.

Спрагло відпивши відразу третину, Гліб настроїв по бубличку на кожен палець правиці, бо ліва стискала кухоль, права ж — набалдашник тростини.

Косоворотка зник так само нечутно, як з'явився, зате Коваленко вгледів ще одного його двійника. Схоже, стежити за порядком хазяїн наймав молодців, однакових з лиця. Громило, що тупцяв у кутку і зайняв позицію, з якої все і всіх вид-

но найкраще, з двох уже побачених вирізнявся хіба горбоносим профілем. Та вже за кілька хвилин він розвернувся до Гліба всім корпусом, і той розгледів не горбатий, а перебитий, погано зрослий ніс.

Любить битися навкулачки, не інакше. Із ним краще сам на сам не виходити, якщо не певен у власних силах цілковито.

Аби страж не подумав, що новоприбулий цікавиться саме його персоною, Коваленко перемкнув увагу на зібрання. При цьому знову ковтнув з кухля, спритно згриз один бублик. Крім нього, пива в кімнаті ніхто не пив. Та навіть якщо присутні накачали себе міцнішими напоями, гармидеру не зчиняли. Хоча в гральній залі й розмовляли, але напівтоном, негolosно. Дозволяли собі різкі вигуки хіба гравці за круглими картярськими столиками.

Їх стояло чотири, по одному в кожному куті.

Крім них і вісьмох віденських стільців, у залі з меблів була кругла тумба, на якій примостили розкритий для загального огляду дерев'яний ящик. Звідти страж мав брати нову колоду карт щоразу, коли хтось завершував гру. Використану колоду викидали в інший ящик, біля тумби. Ще — важкий широкий неструганий дубовий стіл, рясно заставлений різними пляшками. Хто не грав, стояли поруч, стежачи за двобоєм, або міряли залу кроками, стискаючи хто келих вина, хто — чарку горілки, коньяку чи рому. За бажанням чи потребою кожен прикладався до котроїсь із пляшок, і на чуже тут не зазіхали. Час від часу хтось виходив, швидко повертався, і напої не барилися — їх приносили по черзі здоровані-охоронці.

Біля найдальшого столика Гліб зачепив поглядом дівицю, вбрану настільки ж яскраво, наскільки легковажно. Вона дозволяла будь-кому піддивити собі шампанське у високий кришталевий келих, і Коваленко відразу здогадався: одна з ігрових, про яких згадувала Роза. З ким вона прийшла, теж не складно вирахувати. Високий підстаркуватий чоловік із

проплішиною метав карти впевнено, навіть з відчутною лінкуватістю. Натомість його супротивник, панок, дуже схожий на загулялого багатодітного батька з газетного фейлетону, нервово совався на стільці, раз по раз позирав на оголені жіночі плечі й сопів так голосно й важко, що Гліб чув зі свого місця, хоч стояв не близько.

Намагаючись не привертати до себе додаткової уваги, він допив нарешті пиво, доїв бублики, примостив порожній кухоль на стіл. Щойно зробив так, не знати звідки, здається, з сизого диму, з-під руки виринув розпатланий гостролиций молодик. Від несвіжого костюма відчутно несло потом, плечі вкрив сніжок лупи. Коваленко ледве стримався, аби з огидою не відійти чимдалі.

— Хочете — пригостіться, — патлатий підхопив ополовинену пляшку кубинського рому, хлюпнув собі так щедро, аж линуло через край. — Я сьогодні обов'язково виграю, — додав, дивлячись крізь співрозмовника.

— Дякую. Поки утримаюся. Потрібна свіжа голова, — Коваленко тепер стежив за гравцями через його плече.

— Ви не розумієте. Тут ніхто нічого не розуміє, — патлатий перехилив чарку так, ніби то була фарбована вода, навіть не скривився. — Свіжі голови не для таких місць. Тут потрібен спалах. Осяяння. Фатум.

— Мабуть, — Глібові не хотілося підтримувати порожню розмову.

— Ви знову не зрозуміли, — пальці з обкусаними нігтями взяли його за гудзик. — Я все одно вирахую. Я буду приходити сюди доти, поки не вирахую. Це — математика. Чиста, гола арифметика. Треба тільки знати всі варіанти комбінацій. Та, якої ви не знаєте, і є виграшною. Ось, тут плід моїх безсонних ночей.

Пустивши Коваленка, патлатий обома руками поліз до кишень свого піджака. З кожної видобув по невеличкому пом'ятому зшитку, помахав обома перед Глібовим лицем.

— Геніальне приходить лише у запалений мозок, добродію. Так. Тому твереза особа, зовсім твереза, ніколи не вгадає три карти. Я вгадаю. Я вже шість разів був за крок до перемоги. Вірите?

— Вірю.

— Справді?

— Як можна вам не вірити?

— Коли так — скільки дасте? За це, — патлатий помахав правим зшитком. — Чи за це, — виставив лівий. — Найкраще купити обидва. Сьогодні не виграєте. Але завтра ви знайдете в моїх записах те, що я загубив. Тут мільйони, добродію. Золоті гори.

Червоні очі блищали хворобливо.

— Скільки дасте? — патлатий повільно насувався.

— Продайте комусь іншому.

— Ні! — він уперто мотнув головою. — Вони не вірять мені. Не вірять, тому й роблять особливі ставки. Ви мені повірили.

— Я передумав, — сказав Гліб делікатно.

— Ви все одно програєте гроші, — нервові пальці знову взяли його за гудзик. — Вам не виграти. Ніколи. Ви прийшли попроситися з грішми, визнайте це. Але якщо зараз ви поміняєте їх на мої записи, ви теж підете без грошей. Та наступного разу прийдете з чимось більшим. Ви матимете таємні знання.

Коваленко відсторонив патлатого безумця.

— Іншим разом.

— Іншого разу у вас не буде. Ви прийшли по смерть і виграєте смерть, — прошипів той.

Проте, на щастя, відразу забув про Глібове існування. Бо саме зараз до столу з напоями підходив товстун без піджака. Край білої сорочки вибивалися з-під штанів, що їх підтримували товсті підтяжки. Його піджак висів на спинці порожнього стільця, а партнер, цибатий чоловік у строкатому

розстебнутому жилеті, недбало складав виграні асигнації в стосик. Зуби стискали люльку, збоку чи то глядач, чи компаньйон-уболівальник запопадливо підносив запалений сірник.

— Хочете — пригостіться, — завів затягану платівку патлатий, беручи товстуна за ліву підтяжку.

Коваленко не мав бажання знову це слухати. Відійшов, крутячи головою і враз чіпляючи поглядом ще одне звільнене місце. Цього разу — за столиком біля протилежної стіни. Єдиним із чотирьох, накритим зеленою суконною скатертиною. Гравець, що залишав його, спересердя грюкнув стільцем, чим дав зрозуміти — на сьогодні він вичерпався.

Гліб не питав дозволу. Просто взяв стілець за спинку, розвернув, як належить. Сів, поклав лікті на поверхню.

Партнером Коваленка виявився добродій непевного віку, якого можна було назвати аристократично блідим. А ще — геометрично досконалим, якщо таке визначення можна застосувати до людини. Череп його мав форму накресленого циркулем овалу. Гострокутне підборіддя гармоніювало з гострим носом такої ж, рівної форми. Хрящуваті вуха також стовбурчилися догори, чимось віддалено нагадуючи кажаннячі.

— Почнемо?

Говорив чоловік, здавалося, не розтискаючи тонких губ. Ще трохи — і Гліб охрестить супротивника черевомовцем. Хоча з більшою впевненістю нарік його подумки шулером. Але ж репортер поліз у воду, знаючи, де брід.

— Із задоволенням, — він азартно потер руки. — Якщо ви не втомилися.

— Втомився, — визнав добродій. — Легко виправити.

Тонкі пальці клацнули в повітрі.

За хвилину вже тримали за товстеньку ніжку широку чарку з коньяком.

— Герман Піковий, до ваших послуг.

Звісно, його так не звали. Коваленко бачив по очах — партнер і не має наміру приховувати, що назвав псевдонім. Ще й так зухвало скарикатурений з «Пікової дами» Пушкіна¹. Нічого, Гліб тут теж під вигаданим іменем.

— Дударев, до ваших послуг, — відсалютував двома стуленими пальцями лівої руки.

— Люблю партнерів із гарним настроєм.

Коваленко трохи запізно помітив — мимоволі всміхнувся власним думкам. Та навряд чи виказав себе. Аби закріпити репутацію азартного багатого бевзя, розтягнув усмішку ще ширше.

— Почім заходимо, добродію мій? Спершу по маленькій?

Герман покосував на гірку асигнацій поруч із собою, відповів у тон:

— Добродію мій, у кожного своє маленьке. «Катеринка» піде на затравку?

— Дві сотні, — легко відповів Піковий. — І після кожного банку ставка подвоюється.

— Приємно мати з вами справу.

Чотири банківських білети по сто рублів від кожного лягли в центр столу. Страж поклав між гравцями свіжу, запечатану колоду.

— Прошу, — кивнув Герман. — Кладіть до туза.

Гліб розпечатав, відчувши зрадницький тремор не надто звичних до карт пальців. Боячись, аби не помітили інші, швиденько перетасував раз, другий, третій. Захопившись, перемішав з десяток разів. Потому поклав колоду перед собою. Взяв верхню карту згори. Показав супротивнику і глядачам роззявам, котрі вже потроху обступали їхній столик.

¹ Натяк на Германна, головного героя містично-романтичної повісті «Пікова дама» російського письменника Олександра Пушкіна (1799—1837). За сюжетом, затятий ігроман Германн грає саме в «фараон».

«Шістка» бубен.

Пальці ледь підштовхнули колоду вперед.

Герман засвітив наступну — чирвовий валет.

Туз вийшов восьмим, винувий.

Коваленко розвів руками — що тут скажеш, так карта лягла, сама визначила понтера й банкомета¹.

Гра почалася.

2

Пальці Германа мішали колоду спритніше.

Не зводячи очей з його рук, Коваленко, втім, не намагався зараз розгадати, у чому фокус і з якого моменту шулер почне махлювати. Мета зловити його на гарячому зараз не стояла. Тим більше, як резонно припускав Гліб, у цій кімнаті як не половина, то напевне чверть присутніх — його колеги й водночас конкуренти.

Навіть якби репортер мав хист викрити картяра, навряд це мудро робити на його ж території. До всього він знав: шулери збираються в таких місцях не лише для того, аби общипати нещасних карасів до рубця. Кожен готовий схрестити шпагу з собі подібним. Тут уже ні в кого нема претензій: майстри вправляються один перед одним у мистецтві махлювання.

Та Гліб чудово знав інше — перші рази йому, як усякому, дадуть виграти.

Герман нарешті висмикнув із колоди карту, глянув, поклав перед собою «сорочкою» вгору. Підсунув на кін свої дві сотні, пристукнув по купюрах зігнутих на гачок пальцем. Гліб мовчки зробив те саме, підтвердивши ставку. Далі понтер виконав

¹ Ролі гравців у «фараон». Понтер — той, хто першим робить ставку й визначає карту, на яку вона грається. Банкомет — той, хто тягне (метає) карти з колоди.

свій наступний обов'язок: взявши засвічену карту за край, елегантно, картинно, артистично підрізав — розділив нею колоду навпіл.

Тепер перед гравцями лежало два стосики карт. Один, перекинутий понтером, — догори картинками. Другий — «сорочками». Настала черга банкомета робити хід.

Верхньою картою вийшла хрестова сімка. Повільно й обережно, так, аби не закривати присутнім і понтерові огляд, Гліб посунув сімку вправо, відкриваючи кутик наступної знизу карти. Виходило не дуже зграбно, бо рухати доводилося правницею.

Король бубен.

Тонкі пальці Германа перевернули карту на кону.

Чирвова десятка.

Він був єдиним, хто в цей напружений момент не видихнув голосно.

Ні вашим, ні нашим.

Коваленко не очікував, що чоло вкриють зрадницькі крапельки поту. Раптом припекло випити коньяку, а краще — рому, і відразу закурити, аби трошки прийти до тями. Намагаючись надалі діяти спокійно, так, мовби грає щодня чи бодай щосуботи, Гліб почав неквапом метати карти.

Десятка вийшла з четвертою парою, сьомою з ліку. Хоч виграш тут був вочевидь випадковим, Коваленко все одно не стримав радощів, подвоєних від думки, що вдалося переграти запеклого професіонала.

— Ціп-ціп, мої курчаточка! — поманив він здобуті сотні, та не встиг покласти біля себе, як Герман, мовчки, без попередження, вже виклав на кін чотириста — подвоєну ставку.

— З почином вас, пане Дударев, — кивнув при цьому. — Бачте, вечір уже не нудний. А то приходять сюди, а грати не вміють. Чарку за мій рахунок?

— Якщо з вами, — Гліб погодився раніше, ніж подумав про відмову.

Подали напої та нову колоду.

Розпечатавши, Коваленко випив для куражу, бо проти своєї волі перейнявся картярським азартом. Процедура повторилася, але цей банк виграв Герман: вибрана ним карта вийшла парною, хай тепер із шостої спроби.

Наступна ставка вже подвоювалася на суму виграшу.

— Бажаєте продовжувати? — спокійно поцікавився він.

Назад дороги не було. Портмоне схуднуло стрімко, трохи більше ніж за тридцять хвилин від початку двобою. Зараз понтер і банкомет помінялися ролями.

Після третього заходу Коваленко програв майже все, лишилося на останню ставку.

Наступний банк зірвав уже він, чудово розуміючи — дозволили.

П'ятий кін перетік до Германа.

— Бажаєте продовжити? Чарку за мій рахунок?

Коваленко вже погано контролював себе, хоча й чудово розумів: момент істини, заради якого він прийшов сюди, невблаганно наближається. Вже не закликав блідого Германа пити разом. Ковтнув піднесене, не відчуваючи ані міцності, ані смаку.

Назвав карту.

Підрізав колоду.

Спокійно, мовби все відбувалося не з ним, а на його очах, сприйняв те, що банкомет виграв ставку з другого заходу. А коли Гліб сам, не чекаючи, поки підштовхнуть, посунув залишки своїх грошей через стіл, Герман повторив, наслідуючи його інтонації:

— Ціп-ціп-ціп, мої курчаточка.

Коваленко відчув усередині себе лунку порожнечу.

— Бажаєте продовжити?

— Особлива ставка.

Після цих слів запала тиша.

На голос зухвальця повернулися всі без винятку, навіть припинивши гру та випивку. Зойкнув тонкий жіночий голос. Нервово реготнув, гикнув і знову реготнув патлатий безумець. З різних кінців кімнати долинули обережні оплески, які, втім, загал не підхопив. Тепер Гліб не соромився, навпаки — намагався, аби всі присутні бачили, як він нервує, як ходять ходором його руки, як заливають йому очі солоні струмочки.

— Ви впевнені? — перепитав Герман, зовсім не здивувавшись.

— Так, — Коваленко випростався, обсмикнув поли піджака, розстебнув комірець, послабивши краватку, повторив уже голосніше: — Так. Бажаю зробити особливу ставку.

Поруч де не взявся кремезний страж, поклав правицю йому на плече.

— Прошу за мною, — при цьому озирнувся на присутніх, мовив тим-таки рівним голосом: — А вас, панове, прошу повернутися до своїх справ. Нічого не сталося, крім того, що передбачено тутешніми правилами.

Вони залишили гральну залу. Ідучи, Гліб відчув, як погано гнуться ноги. Він готувався прийняти удар на себе. Анна готувала його до такого повороту подій. Вона хотіла саме так, а не інакше. Та однак: усе, що з ними зараз відбувалося, було справжнім.

Нічим хорошим для репортера це скінчитися не могло.

Коротун Ніл вийшов назустріч з-за свого шинкваса. Коваленко не помилився в розрахунку: розпорядник «млина» сягав маківкою йому трохи вище плеча. Інакше, ніж знизу вгору, дивитися на Гліба не міг.

— Хазяїна вже повідомили про ваше рішення, — мовив відразу.

— Тобто хазяїн десь тут? — Гліб обвів приміщення рукою.

— Ніхто не бачить хазяїна, — нагадав Ніл. — Звісно, він тут і пильно стежить за всім та всіма. Згідно з нашими правилами, маєте останній шанс змінити рішення.

— На що змінити? Я хочу відігратися. Не маю при собі нічого. Кальсони не з золота, — ляпнув для чогось. — Навпаки, відчуваю в собі сили виграти цей кін.

— Воля ваша, — знизав Ніл плечима. — Коли так, пишійть розписку. У яку суму оцінюєте своє життя?

Питання прозвучало настільки буденно, що суть його дійшла до Коваленка з запізненням.

— Тобто зараз я повинен...

— Назвіть суму, — коротун не дав договорити. — Або йдіть звідси геть просто зараз. Поки нікому нічого не заборгували.

— Шість тисяч, — твердо сказав Гліб.

— На неї мусить погодитися ваш партнер. Але, — тут же мовив Ніл, — він тут частий гість. Ми всі знаємо його давніше, ніж вас. Думаю, він не буде заперечувати. Пишіть розписку. Ви оцінюєте своє життя в шість тисяч рублів.

— Золотом, — Коваленко не зрозумів, як це вирвалося.

— Маєте шість тисяч рублів золотом? — прищурився Ніл.

— Людське життя на вагу золота, — Гліб зрозумів, що грається.

— Хіба я проти? Та й хазяїн навряд чи заперечить, — сказав кирпатий примирливо. — Проте зважте, добродію. Ви ж можете програти банк. І надалі умови стануть для вас більшим тягарем.

— Умови? — Коваленко враз насторожився, на коротку мить забувши про небезпеку. — Здається, дотепер ми не обговорювали жодних додаткових умов.

— Вигравши ставку, можете про них забути. Хіба доведеться домовлятися про подальші дії з паном Піковим. Програєте — вам їх запропонують.

Саме за цим я сюди прийшов.

Нілові слова заспокоїли Гліба. Повернулася втрачена було впевненість. Нарешті він упритул наблизився до того, що так хвилювало Анну Вольську. І без розуміння чого вона не могла знайти відповідь на головне для її покійного чоловіка, а отже — для неї самої запитання.

Воно прозвучало з її вуст: як ті, хто програв життя, виходили звідси живими.

Аби не тягнути, прискорити події максимально, Коваленко взяв аркуш, каламар, тут же нашкрывав потрібні для боргових зобов'язань слова. Папірець кремезний страж уже в гральній залі урочисто простягнув Германові, котрий в очікуванні сьорбав незмінний ром. Пробіг написане спершу мовчки, тоді прочитав уголос, для всіх, і не менш урочисто поклав розписку на кін. Коли відраховував шість тисяч рублів, теж робив це неквапом, на очах у всіх тих, що кинули гру й скупчилися довкола, облизуючись на видовище. Стосик асигнацій примостив на розписку.

Взяв нову колоду.

Коваленко перехрестився.

Засвітив карту — хрестовий туз. Підрізав.

Гра почалася. Щоб завершитися за п'ять найдовших хвилин.

Піковий туз вийшов п'ятим на другий захід.

— Бито, — буденним тоном мовив Герман.

До Коваленка ще не остаточно дійшло — він програв своє життя з доброї волі.

— І далі — все? — запитання було дитячим і за інших обставин звучало б кумедно.

Замість нього знову заговорив страж:

— Той, хто програв, вибуває. Пан Піковий бажає продовжити?

— З мене досить життів на сьогодні.

Він встав з-за столика, посунув до напоїв. Хтось із гравців поквапився за ним. Інші не поверталися до гри, шепотілися, зиркали в бік Коваленка. Дівиця жадібно ковтала шампанське, кавалер обмахував її пишним віялом.

Гліб відчув — щипає в очі.

Протер долонями, хоч мав у кишені шовкову хустинку. Здрігнувся, коли щось тверде торкнулося його плеча. Тут же побачив — страж простягає забуту тростину.

— Мое, — вигукнув Коваленко, мовби знайшлася найцінніша для нього річ.

— На вас чекають, — нагадав кремезний.

— Так-так, звісно, — Гліб розвернувся до присутніх. — Панове, до нових зустрічей! Дякую, з вами приємно було мати справу.

Йому ніхто не відповів.

Виглядало, наче з ним прощаються — але так проводжають в останню путь.

Страж без церемоній підштовхнув Коваленка в спину. Справді, більше йому тут не було чого ловити. Стиснувши набалдашник тростини, Гліб розпрямив спину й залишив місце своєї поразки, тримаючи голову високо піднятою. Театральний ефект — а нехай собі. Тут до такого звикли, грають один перед одним.

Тим більше, момент істини для нього ось-ось настане.

Думав, кремезний вийде за ним. Але той лиш виштовхав, лишившись на хазяйстві й щільно причинивши за його спиною двері. Ядучий тютюновий дим ще їв очі, тож курити вже зовсім не тягнуло, без цигарки надихався, мов той павук на порошному горищі. Знову заходився витирати вологу, через те й не звернув відразу уваги на нового відвідувача.

Пузаня у фрак у завеликими фалдами.

Саме зайшов і теревенив про щось із розпорядником.

І попри всі старання Рози впізнав Гліба швидше, ніж сам Коваленко — антрепренера шансонетки Аврори.

Недарма той витріщав минулого разу на небажаного візitera свої уважні очі.

Попереду — Шварцман, гевал у косоворотці в дверях, ще й двійко лютих собак у дворі.

Позаду — зачинені двері, кремезний страж, купа народу в гральній залі.

Не втекти Глібові.

Біда.

3

— Ти?

Спершу це звучало запитанням. Та Шварцман вочевидь запитував сам себе, чи не обізнався. Все ж таки зовнішність Коваленко мав зараз інакшу, та й бачилися вони хай очі в очі, але ж на коротко. Наступної миті пузань вигукнув упевнено:

— ТИ! — ще й наставивши на Гліба подібний до сосиски палець.

Репортер стиснув набалдашник тростини, відступив назад, усе ще маючи надію проскочити, в останній момент помітити шпаринку, яку дотепер не чіпляло око. Та вигук Шварцмана вже шмагонув обох тутешніх зарізяк.

Вусань у косоворотці посунув на Коваленка з одного боку.

З протилежного відрізав шляхи для маневру гевал у виштитій сорочці.

А кирпатий Ніл миттю відійшов далі, аби не потрапити зі своїм зростом у незатишну для нього зону ймовірної сутички.

— Взяти його! Взяти! — Шварцман уже тупотів ногами.

Останньої миті Гліб прийняв рішення, яке вбачав єдино правильним — рвучко закинув тростину в найдальший кут, за широкий шинквас, підніс руки вгору, крикнув:

— Тихо! Тихо!

Коли громили спритно й боляче скрутили руки, зойкнув сильніше, ніж справді заболіло. Треба було всім своїм виглядом визнати поразку. І показати — так, він спіймався, він у їхніх руках, проте готовий до переговорів.

Ніл як розпорядник усього дійства оговтався найпершим.

Побачивши, що з боку бранця вже нема ані найменшої загрози, він задріботів короткими ногами, вийшов на перший план.

Став посеред кімнати так, аби бачити всіх, нарешті прозвучало найбільш логічне питання:

— Що відбувається? Що таке?

— Ряджений! Він ряджений!

Коваленко дозволив Шварцману здерти з себе борідку та вуса. А коли той тицьнув машкару під ніс коротуна, мовив, наскільки це можливо змішуючи виклик із насмішкою:

— Ну, і якого дідька це доводить?

— Маскарад! — повторив пузань, та Глібове вухо вловило перші невпевнені нотки. — Клеєне!

— Хіба хазяїн забороняє приходити сюди в гримі? — тепер Коваленко дивився на Ніла.

— Ніхто не вирішує за хазяїна, — мовив кирпань у звичній манері. — Звісно, ладняйте собі хоч носяру, мов у Сірано¹, хоч пейси до плечей. Мене зараз дуже цікавить, чому наш частий гість і добрий приятель хазяїна стривожився.

— То, може, поговоримо з хазяїном?

Гліб поволі опановував себе. Навіть спробував вирватися з чіпких лещат. Але хватка в охоронців була воістину залізною.

— Ніхто не говорить із хазяїном без його згоди, — парирував Ніл.

— Коли так, побалакаємо з вами. І я все поясню.

— Що — все?

— Та що завгодно! Хоча б свій маскарад.

¹ Сірано де Бержерак (1619—1655) — французький письменник та водночас — прототип головного героя комедії Едмона Ростана (1868—1918) «Сірано де Бержерак». Автор обігрує особливу прикмету прототипа — довгий ніс, через який Сірано мав купу проблем і який став причиною кпин на його адресу.

— Це — фараон! — озвався Шварцман.

— Брехня, — тут Коваленко заперечив упевнено. — Здаюся, ви мене розгледіли, пане Шварцмане. Ми справді мали нещастя перетнутися в «Шато де Флер». У мене була розмова до вашої підопічної мадемуазель Аврори. Яка, от лишенько, днями наказала нам усім довго жити й згрішила, звівши рахунки з життям через нещасне кохання. Бачите, я нічого не приховую.

Остання фраза адресувалася Нілові, якого Гліб уже впевнено визнав за головного й чітко дав коротуну це зрозуміти. Тому ж вочевидь лестило, тож махнув короткою рукою, звелів:

— Пустіть.

Лещата розтиснулися. Громили розступилися, та недалеко. У будь-який момент готові були кинутися на порушника спокую знову й розірвати на клаптики, якщо накажуть. Коваленко розправив плечі, розім'яв, зробивши кілька легких гімнастичних вправ.

— То поговоримо?

— А є про що? — поцікавився коротун і, не чекаючи відповіді, кивнув у дальній кут. — Краще не стовбичити, заважаємо. Пане Шварцмане, ходіть з нами. Хмаро, — вусань у косоворотці на цьому слові опустив руки вздовж тіла, мов солдат на плацу, — поки за старшого. Гляди, щоб нічирк і без сюрпризів більше. Жире, — перевів погляд на іншого охоронця, — гуляй із собачками, обома дивись.

Вдруге жодному з них нічого говорити не треба — Хмара й Жир мовчки розійшлися по вказаних місцях. Ніл же, роздавши вказівки, обійшов широкий шинквас. Шварцман підштовхнув за ним Гліба, і той показав характер — стукнув його по руці. Пузань засопів, роздмухуючи ніздрі, проте більше не давав рукам волю.

Тим часом Ніл уже відчинив приховані за шинквасом двері, запросив Коваленка вперед.

Репортер опинився у невеличкій, більше схожій за розмірами на комірчину прямокутній кімнатці.

Дивно, але тут теж світила газова лампа, хоч нікого живого всередині не було. Або, майнула думка, той, хто сидів тут, устиг вийти через інші двері, аби не потрапити на чужі очі даремно й не виявити себе без потреби. Крім холодного влітку комина, Коваленко побачив усередині лише неширокий дерев'яний тапчан, накритий пухким сінником, і важкий сталевий сейф заввишки з людський зріст.

Клацнув замок — Ніл зачинився зсередини.

— Хто ви? З ким маю честь, нехай і сумнівну?

Погляд кирпатого враз зробився гострим, колючим. Голос зазвучав владно, відбиваючи луну від темних кутів таємного сховку. Перш ніж Гліб відповів, наперед виліз Шварцман.

— Писака він! Знаменитий писака!

— Так фараон — чи писака? — блазнювато перепитав Коваленко.

— Мені теж цікаво, — додав Ніл. — Бо мушу ж щось доповісти хазяїнові. А він вимагає конкретного. Не любить, коли кружляють околяса.

— Я справді служу в газеті, — визнав Гліб. — І так, до підопічної пана Шварцмана не так давно навідався в своїх справах. Така моя служба — набридати всім довкола. Комусь не подобається. Хтось, навпаки, спить і бачить, аби потрапити на газетні сторінки. Ще й портрет свій там побачити, мальований чи фотографічний. Але тут, панове, я зовсім не як газетяр. Тому прийшов у гримі й назвався вигаданим іменем.

— Адресу так само вигадали? — швидко запитав Ніл.

Коваленкові перехопило подих. Адреса справді була його ахіллесовою п'ятою. Анна дотепер не пояснила, чому так важливо назвати саме її. Але якщо це важить для неї і водночас Вольська до останнього хоче зберегти таємницю — необе-

режне слово напевне зашкодить її планам та зведе нанівець задуми.

— Це ж дохідний будинок, — відповів непрямо.

— То й що? — розпорядник пропікав його поглядом. — Ну, як до вас звертатися? Ви ж не Дударев.

— До ваших послуг. Коваленко Гліб Андріянович, — церемонно стукнув каблуками.

— Штучні вуса, фальшива борода, чуже ім'я — нехай би, — сказав Ніл. — Справді, тут люди можуть, навіть мають право й підставу зберігати анонімність. Хоча, признаюся, не так часто практикують. Але ви, Глібе Коваленку, газетний *писака*, ще й завдали собі клопоту знайти прибутковий дім. Аби назвати не будь-яку, а саме *ту* адресу. Підозріло.

— А якби я збрехав про готель — було б не так підозріло?

— Не гарикайтеся зі мною, добродію. Ви не в тому становищі.

— У якому, дозвольте спитати?

— Скрутному! — знову вигукнув Шварцман. — Пхаєте носа не в свої справи!

— Бачте, Глібе Коваленку, згадка про довгий ніс Сірано як ніколи доречна, — гмикнув Ніл.

— Коли так, нагадаю іншу приказку. Про чорну кішку в темній кімнаті, якої там нема.

— До чого...

— До того! — Гліб перейшов у контрнаступ. — Шукаєте зради там, де її бути не може. Якби мене викрили ви чи котрийсь із ваших посіпак, а не ось цей тип? — Жест у бік Шварцмана вийшов різким та зовсім неввічливим. — Маю на увазі, помітили наклеєну бороду і таке різне, але не мали зеленого поняття, що я служу в газеті. Я теж мусив би давати пояснення в цій кімнаті?

— Але ви — людина з газети, — правив своє Ніл. — Погодьтеся, це все міняє. І змушує сприймати ваш маскарад інакше.

— Не заходить у вашу голову, що саме служба в газеті змушує мене маскуватися? — тепер Коваленко почав стрімкий наступ, навіть трохи подався вперед. — Вірте, не вірте, але я почув про ваш гральний заклад краєм вуха, коли займався зовсім іншими справами. Мене зацікавило, що тут відбувається. І не як репортера. Маю людський інтерес. Так-так, є гришок, граю в карти. Хіба не знаєте, що азартні ігри в нас не в честі, заборонені офіційно, вважаються ледь не смертним гріхом. Десь таким самим, як навідування дівок у борделях. Чоловіки зі шляхетного товариства відхрещуються від подібних забав. Ви, — тепер Глібів палець націлівся на розпорядника, — саме ви гарантуєте мені інкогніто тут? У товаристві, де можуть виявитися відомі в Києві особи? Не публічні, згоден, але відомі не завжди публічні. Я буваю на світських прийняттях. Не часто, але буваю, статус зобов'язує. Мене можуть упізнати, так само когось можу впізнати я, — Коваленко перевів подих. — Отаке моє пояснення.

— Вас зацікавила особлива ставка.

— Вона тут багатьох цікавить. Визнаю — програв. Без того в боргах, хоч стріляйся.

— Думали, допоможуть звести рахунки з життям? Зроблять за вас брудну роботу? — Ніл помітно зацікавився, і вочевидь підозри відступили. — За кого ви маєте нас усіх, включно з хазяїном?

— Баки забиває! — Шварцман не вгавав. — Невже не бачите? Мете своїм помелом, викручується!

Ніл зиркнув на пузаня, схилив голову набік.

— Вирішувати буде хазяїн, — промовив нарешті, торкнув Шварцмана за плече, ступив до дверей.

— А я...

— Будьте тут. Через комин не втечете.

— Не збираюся я тікати. Життя ж щойно спустив у карти. Не логічно. Може, подібну ситуацію слід проговорити з хазяїном особисто...

— Ніхто не говорить із хазяїном! — відрізав Ніл.
Більше ані він, ані Шварцман не сказали нічого.

Двері зачинилися.

Тричі повернувся ззовні ключ у замку.

Нарешті Коваленко дозволив собі розпружитися. Дарма: миттю затрусилося все тіло. Лоб знов укрили зрадницькі мокрі краплі. Відчувши втрату сил, він завалився на сінник, ліг на спину, поклав руки під голову. Так лежав нерухомо, мовби справді зібрався померти тут і тепер, у цій пастці, куди загнав сам себе з доброї волі.

Скільки прочекав отак — не знав.

Стрепенувся, почувши, як відчиняють замок. Сів на сіннику. Кирпатий карлик повернувся сам, під пахвою тримав знайому вже амбарну книгу. Сейф відчинив, зовсім не зважаючи на Глібову присутність. Та Коваленко й не розгледів зі свого місця нічого — Ніл вовтузився, стоячи до нього спиною, заступивши сталеве сховище. Важкі двері з ледь чутним рипом прочинилися, поглинули книгу, зачинилися знову. Аж тепер Ніл переключився на бранця, і голос звучав так само діловито, без погроз, як при їхній першій зустрічі.

— Хазяїн не бачить різниці між вами й будь-яким іншим гравцем.

— Радий це чути, — Гліб говорив щиро й не приховував полегшення.

— Ваш маскаррад приймається, як і ваша спроба зберегти інкогніто, — повів далі розпорядник. — До вас застосовуються ті самі правила, що й до інших, котрі програли особливу ставку. Ось.

Невловимим порухом він видобув із жилетної кишеньки розписку, помахав нею.

— Хазяїн викупив ваш борг у пана Пікового. Він отримав свій виграш — шість тисяч рублів асигнаціями. — Наблизившись до каміна, Ніл кинув папірець на решітку, нахилився, підпалив довгим сірником, помилювався вогнем. —

Зараз ви напишете нову розписку. Відтепер ви винні своє життя хазяїнові.

— Хоч дізнаюся, як його величають. Перед смертю.

— Ніхто не знає, як звуть хазяїна, — відрубав Ніл. — Ваша смерть нікому не потрібна. Але ви з доброї волі програли життя. Хазяїн заплатив за вас викуп. Борг треба повертати. Напишете розписку — і далі вам скажуть, як саме.

— Гроші у вас виключаються?

— Знайдете шість тисяч рублів протягом години? Чудово, проблему вирішено. З вами поїдуть, і ви візьмете їх зі сховку. Де він у вас, під матрацом?

— Ви ж самі знаєте — не знайду такої суми ані за годину, ані за добу. Навіть за тиждень не назбираю.

— Коли так, вам дадуть револьвер з одним патроном. Ви ведуть далеко звідси.

— Щойно ж запевнили — моєї смерті нікому не треба.

— Це крайній випадок. Між іншим, дуже добре діє на інших, хто заборгує хазяїну. Таких було вже два. Хочете стати третім? На вашому прикладі хтось укотре побачить, як не треба поводитися. Швидше домовимося.

Кирпатий карлик не жартував, не погрожував, не грався.

— Несіть папір, — зітхнув Коваленко.

— Для чого? Ходіть зі мною, там напишете. Інструкції отримаєте теж там. Хазяїн звелів на сьогодні припинити гру. Бачте, реєстр зачинено до наступного разу.

Він показав на сейф.

5

Анна цієї ночі майже не спала.

Перед тим як вкластися, знайшла в собі сили поговорити з Христиною про те, що відбулося між ними сьогодні. Коли Коваленко вирушив у небезпечну пригоду, в яку вона сама його втягнула, а Роза Лисицька гайнула у своїх справах, дів-

чина намагалася зайнятися чимось домашнім та уникати при цьому розмови. Анна відчувала її образу фізично, немовби між ними виникла невидима щільна стіна, — чи не вперше від того дня, як Христя поселилася у Вольських. Довго терпіти такого Анна не була готова й зробила перший крок, ледь не силою змусивши помічницю до розмови.

Але Христину так само засмучувала сварка. Вона теж хотіла, аби все надалі було, як раніше. І, вислухавши вибачення й спроби пояснити, чому все так повернулося, попросила *королівну* не гніватися й на неї. Адже забула своє місце, без дозволу порушила негласну угоду між нею та хазяйкою, і пообіцяла надалі стежити за дурним язиком. Сказане зайвий раз переконало Анну — у найкращих почуттях Христя таки була ображена. Пояснила це очевидною зміною загальної атмосфери в домі Вольських: господиня й служниця мають покладатися одна на одну, якщо хочуть виживати далі разом. Тому Христина мимоволі прирівняла себе до Ярівни.

Зрештою вони обнялися.

Легше на душі в Анни не стало. Раптом уявила, куди послала Коваленка і *чим* Гліб зараз ризикує заради неї та її забаганок. Втім, подумала Вольська відразу, спроба припинити ланцюг жорстоких убивств у Києві — не примха нудьгуючої молодій вдови. Тим більше, шукала вона інші виправдання, Коваленко дорослий, бувалий чоловік і відповідає за свої рішення. Зрештою, міг відмовитися, але ж самому кортить полоскотати нерви. Натура в нього така, та й служба газетярська зобов'язує.

Відразу ж насварила себе: теж мені, виправдань шукає. Насправді ж Гліб погодився лізти в пекло, бо мав таке саме відчуття провини перед нею, як вона — перед Христею. Ба більше. У цій дивній історії всі всім щось та й завинили. Тому так усе відбувається. Не врятувала б вона Розу від поліції — та б її нахабно не обікрала. Але ж покаялася, бо не

могла відповісти злом на добро. І так Анна дізналася про «млин» на Деміївці й особливу ставку — гру на людське життя.

Ні, спершу заспокоювала себе, Коваленко — третій книш, стріляний горобець, бувалий у бувальцях. Буде поводитися дуже обережно і взагалі викрутиться в разі чого. З такими думками досить швидко вдалося заснути. Аби за годину розплющити очі, немов хто штовхнув під бік. З того часу сон мов дощем зміло, зморило лиш під ранок, а коли розклепила повіки, чулася важкою та розбитою.

Гліб не озвався, не дав про себе чути й знати.

Тривога Вольської передалася Христині. Помічниця навіть сама зголосилася збігати на квартиру до Коваленка, ще й назвала його паном, чого Анна від Христі аж ніяк не очікувала. Спершу погодилася. В останній момент зупинила, бомкнули всередині, під серцем, застережливі дзвіночки.

Замість того заходилася збиратися на похорон — Білоногова проводжала чоловіка в останню путь.

* * *

Поки Микиту Білоногова відспівували, везли в труні на цвинтар, закопували труну в землю під ритуальні плачі, думки Анни ширяли деінде, тільки не тут.

Лише під час поминального обіду змусила себе зосередитися на скорботному дійстві. Дарина Гнатівна — все-таки близька приятелька, тож верхом неввічливості було б залишити її наодинці з горем. Хоча плакальниць та жалільниць не бракувало, але вони швидко перетворилися на кумась-пліткарок. Увагою заволодів Алекс — так, на *заграничний* копил, називав себе син небіжчика. Молодий чоловік прибув нині вранці, телеграму йому в Людвігсгафен відбили, щойно тато загинув. Пояснив коротко — їхав через Берлін, дивом устиг, та загалом тримався осібно, не знаючи тут ні-

кого і, як здалося Анні, не маючи великого бажання заводити чи підтримувати знайомства. Алекс лиш віддавав шану батькові.

Вольська розуміла: підтримка людини, яку Білоногова вважала не чужою й з якою зналася частіше за інших, буде найдоречніша. Тим більше, що вони втратили чоловіків з невеликою різницею в часі та за дуже схожих обставин. Принаймні так вважала Дарина, і Анна не мала бажання розвінчувати її переконання. За великим рахунком, подруга не аж так помилялася у висновках. Микиту Микитовича навмисне зарізав грабіжник. Іван Дем'янович так само став жертвою навмисного вбивства.

Щось підказувало Анні — тут є суміжні обставини. Особливо з огляду на свіжі події, про які зниклий безвісти Коваленко досі не відзвітував. Що далі Вольська думала, то більшою ставала впевненість: Білоногов — чергова, восьма жертва загадкової, небезпечної, моторошної організації найманих убивць. Яким боком тут притулити карти, поки не уявляла. Проте коли гості підвелися з-за столу й заходилися хто прощатися, хто — тихцем пліткувати з наміром лишитися на каву й продовжити, Анна вирішила ловити зручний момент. Картала себе за таке, проте опиратися натурі не могла.

Зрештою, вона діє також і в інтересах Дарини.

Біля вбраної в жалобу вдови невпевнено товкся губатий прикажчик Карпо Савчук, намагаючись про щось довідатися в хазяйки. Вольська помітила, що молодий купідон майже не пив, натомість за будь-якої нагоди намагався потрапити Білоноговій на очі. Вдову його крутіння дратувало, і вона погано приховувала це. Вочевидь терпіла, аби не влаштувати непристойний скандал у скорботний день.

Анна ж прекрасно розуміла його маневри. Нехай порівняння сумнівне, не зовсім доречне, та Вольська згадала Христину в перші дні після втрати родича й благодійника. В один момент втрачена впевненість у стабільному майбутньому,

бо хтозна, як надалі вирішить долю найманих працівників згорьована господиня, яка втратила всі засоби для існування. Дім Вольських тримався на чоловікові та його можливостях, так само, як і дім Білоногових. Хіба, сумно подумала Анна, там Микита Микитович обходився без мудрих порад своєї благовірої.

Прикажчик зі штанів пнувся, аби про нього не забули й дозволили лишатися в крамниці, бути бодай чимось корисним.

З наближенням Анни новоспечена вдова дещо грубувато відсторонила Савчука, давши йому пошепки коротке доручення чи просто звелівши не трусити кучерями перед очима. Той слухняно позадкував, розчинився між гостями, і Дарина сама підійшла до приятельки.

— Сироти ми тепер із вами, Анничко, — з голосу було чути, що Білоногова втомилася плакати, не мала більше сил. — Нема на те ради.

Замість слів співчуття, що їх Дарина чула цими днями чимало, Анна пригорнула жінку до себе.

— Доведеться триматися, — мовила, відсторонившись. — Інакше ніяк. Краще не ділитися подібним досвідом. Та повірте, Даринко Гнатівно, мертвим помирати, живим — жити.

— Не зможу тут, мабуть.

— Чого не зможете?

— Жити. Ось тут, — Білоногова обвела рукою кімнату, вочевидь маючи на увазі цілий будинок. — Не цінуємо, що маємо. Втратила Микиту Микитовича, аж тепер зрозуміла, як його бракуватиме. Не дам тут собі ради.

— Хіба нема кому в крамниці сидіти? — Анна кивнула туди, де кучерявилася Савчукова голова.

— Обкраде він мене, Анничко, — зітхнула Білоногова.

— Ловили за руку?

— Не попадався. Ніхто не попадався, всі хазяїна боялися. Тепер почекають трошки, почнуть скубти з різних боків.

— А не наговорюєте на людей?

— Мені б їх не знати, — вона знову зітхнула, тепер із більшою гіркотою. — Поїду я звідси, Анничко. Відбудемо дев'ять днів, продам, що можна, та й переберуся собі, де спокійніше. Мені, скажу я вам, лікарі давно вже казали клімат поміняти.

— Чим вам, голубонько Дарино Гнатівно, київський клімат не такий?

— До моря мені треба, Анничко, до моря. Може, вдасться все це, — знову обвела рукою, — продати так, аби стало на невеличку економію десь на півдні. Найкраще біля Чорного моря. Наприклад, Одеса. Не саме місто, не зможу вже жити там, де люди сновигають. Є там невеличкі тихі селища. Теплі зими, солоний морський вітерець...

Дарина мрійливо примружила очі, на мить забувши, що тривають поминки.

— Ви, схоже, не зараз так вирішили, — завважила Анна.

— Колупала Микиту Микитовича, довбала, — визнала Білоногова. — Хочте, запитайте в лікаря Стройла. Це ж він перший з чоловіком завів. Я не просила, але потім загорілася. Якщо, кажу Микитовичу своєму, сам не готовий звідси перебраться, купи там невеличку економію. Нехай буде десь біля моря крамничка, я б пів року там мешкала, наглядала. Ні, каже, не впораєшся ти, матінко. Та знаєте, вода камінь точить. Ось-ось би умовила. Бачте, біда...

Вольська нарешті отримала підходящий привід.

— То вже ваші сімейні справи, Даринко Гнатівно, — почала обережно. — Тільки ж ви того разу обмовилися: грішок водився за небіжчиком, Царство йому Небесне, — вона перехрестилася.

— Грішок? — перепитала Білоногова, та враз усе зрозуміла. — А, ви про карти проклятуці, хай їм усячина! — вона сплюнула, тут же перехрестилася.

— Поліції розказали про це?

— Толку? Його ж, Анничко, не тому зарізали, що в карти грав. І не там, де грав. І не той, з ким грав. Слідчий, голуба

душа, відразу так сказав: душолюб облизувався на ошатно вдягненого пана. Справедливо думав — обскубе п'яненко. Хто ж знав, що Микитович усе спустив у карти?

— А раптом виграв?

— Аби виграв — приїхав би додому спати. Теж п'яний, від радості, і таке бувало, — Дарина похитала головою, почмокала губами. — Понесло деінде, значить, продувся до рубця. Злодюга не знайшов, чого хотів. Від злості й підрізав жертву. Отак у поліції думають. Така, значить, у них картина.

— Версія, — машинально поправила Анна.

— Нехай собі. Мені тепер яка різниця.

— І зовсім-зовсім не знаєте, де саме він грав? Може, обмовився якимось випадково? — і не чекаючи, поки Білоногова стрепенеться й замислиться над її дивним інтересом, сама форсувала події: — Не згадував часом Деміївку?

Дарина Гнатівна пожувала губами.

— Вам — як рідній: згадував, — мовила, стишивши голос. — Так і казав: не щастить мені, матінко, на тій бісовій Деміївці.

— Поліцію до відома ставили?

— А треба? Господи, далися вам ті карти, Анничко. Де Дніпро — а де Деміївка, гори вона вогнем.

Вольська відчула легкі підозрілі нотки, швиденько згорнула розмову. Тим більше — почула, що хотіла. Підозри й тут виявилися правильними. Отже, все це ланки одного ланцюга, і де в нього край, наскільки він довгий — хтозна.

Тут дуже вчасно нагодилися добросердні сусідки. Вольська поступилася місцем, нехай тепер вони віддають належне, ще й остаточно відволічуть удову від їхньої розмови. Анна знову подумала про Коваленка, і що далі, то більше тривожилася. Більша частина дня минула, час би Глібові дати про себе знати...

І таки накликала.

Помітила враз Христину. Та на цвинтар ходила, на поминки не лишилася, не сяде ж із панством за один стіл. Можна

й з прислугою, з рівними собі. Проте Анна відправила додому — раптом звістку хтось принесе. З раптової Христини появи й таємничих жестів Вольська зрозуміла: новини з'явилися.

Придумала привід піти, та й Дарина не надто наполягала. Зрозуміло, ще свіжі в сусідки-голубоньки переживання, свою рану ятрять. Поцілувавши Білоногову на прощання й розклявшись із тими, хто залишався, Анна вийшла у двір, швидко запитала:

— Що?

— Розка, — так Христина називала Лисицьку. — Дивні справи, Ярівно, ох дивні. Її, каже, Коваленко прислав.

— Як — прислав?

Те вголос сказала.

А подумки: *живий*.

РОЗДІЛ ДЕВ'ЯТИЙ

По смерть Коцієву. — Кім у мішку. — Через димар. — Лице з вісною. — Сальто-мортале.

1

— Я прочитала, Анько, ти вже не осуди.

З цими словами Лисиця простягнула Вольській розірваний збоку дешевий поштовий конверт. Анна витрусила з нього складений удвоє аркуш. Він був списаний з обох боків. Той, хто писав, дуже нервував, квапився, навіть посадив кілька ляпок у двох місцях. Якщо Коваленка наділила поганим почерком сама природа, написане поспіхом узагалі важко розібрати.

Роза чекала на Анну в кабінеті. Зайняла крісло, як минулого разу. Проте не розвалилася, сиділа рівно, напружено, а коли Вольська зайняла своє місце за чоловіковим столом — підвелася, стала навпроти, вперла долоні в гладку поверхню.

— Не стовбич, сядь, — кинула Анна, не відриваючись від читання.

— Сядь, тобі сказали, — втрутилася Христина, яка завмерла в проїмі дверей, чекаючи розпоряджень.

— Ще ти покомандуй! — огризнулася Роза.

Так само не відволікаючись, перейшовши на другий бік аркуша, Анна сильно ляснула долонею по столу.

— Замовкніть! Христю, перевір засув на хвіртці, зсередини. Зачини всі двері за собою якнайкраще. Вертайся сюди, вас обох мені треба.

Помічниця слухняно вийшла. Лисиця знову хотіла щось сказати, навіть розкрила рота. Анна підняла руку, зупинила, при цьому далі не припиняла читання. Завершивши, пробігла очима послання ще раз. Відкинулася на спинку стільця, заплющила очі.

— Тепер кажи.

— Прочитала, бо...

— Не виправдовуйся, — відмахнулася Вольська, не піднімаючи повік, й остаточно вирішила відкинути церемонії, перейти з Розою на *ти*. — Тобі доставили дивний лист. За дивних обставин. У тебе досвід таємного життя й постійної гри в хованки з усім світом. Зрозуміло, чому зацікавилася тим, що тобі не адресоване. Я б усе одно дала тобі прочитати.

— Ускочив наш Глібко, мов курка в борщ.

— І я до цього доклалася, — Анна розплющила очі. — За те тепер мені майже все ясно. Відповідь на решту запитань — у сейфі, про який згадує Коваленко. Без амбарної книги, куди розпорядник записує імена й прізвища всіх, хто навідав гральний дім на Деміївці, повної картини не намалюю. Уявляю її собі — та цього мало. Книга — головний доказ.

— Для кого?

— Для мене найперше.

— Що ти з нею робитимеш?

Повернулася Христина, щільно причинила за собою двері кабінету.

— Тримай, ще ти прочитай, — Вольська простягнула їй листа. — Все одно ти втягнена, все одно доведеться тобі пояснювати. А в мене зараз часу на балачки нема.

Христя засяяла, мов нова копійка, оцінивши виявлену довіру. Схопила послання обома руками, стиснула міцно, аж хруснув папір. Читала не по складах, та все одно ворушила

губами, закочувала очі, супила брови, морщила лоба. Дійшовши кінця, повернула Анні лист, обличчя випромінювало повне нерозуміння прочитаного.

— Ну, програв панок життя в карти. Ви ж, Ярівно, по те його й посилали.

— У цій кімнаті, дорогі дами, нас троє. — Анна й не надіялася почути від Христини щось глибше, все розтлумачить їй при нагоді. — І відтепер ми всі троє в смертельній небезпеці. Піти з цим у поліцію, навіть якщо знати, до кого йти, означає бігти попереду паровоза.

— Чому? — Розу здивувало порівняння.

— Локомотив їде чугункою швидше, хай би людина мчала мов скажена. Дожене все одно, зіб'є, переїде. Показати писані свідчення Гліба Коваленка поліції означає підписати йому смертний вирок. Там машина неповоротка, ще й не відразу рішення приймуть, засідатимуть... Неодмінно дійде до лихих вух, пристукнуть нашого репортера, наче набридливу муху. Ні, він має лишитися живим, здоровим, аби потім давати ці самі свідчення в суді. Поки його покази в нас — він житиме, та й ми менше ризикуємо.

— Господи мій милий! — Христя кілька разів перехрестила лоба.

— Коваленко починає з того, що не хоче вивести всю ту банду вбивць на мене, — Анна підкреслила нігтем перший рядок. — Через те знайшов спосіб передати послання Розою. А за нею навряд чи стежать, тож буде безпечним кур'єром.

— Добре, що я спала сьогодні, вважай, до обіду, — вставила Лисиця. — Мені конверт передав готельний служка, разом із замовленим у номер сніданком. Каже, розсильний приніс, велено передати її світлості баронесі Марії фон Бергер у власні руки. Від кого — не сказано, то я вже потім зрозуміла.

— Отже, Коваленко знайшов спосіб направити розсильного не до нас, сюди, а в «Готель Гладинюка», — зараз Анна за звичкою міркувала вголос, мовби поруч нікого не було. — Чо-

му? Бо за ним самим, як видно з листа, не могли стежити, а напевне стежать. Якщо раптом маневр не вдасться і за розсильним приставлять ноги, слід до мене все одно не приведе.

— Ага, зате виведе на мене! — обурено вигукнула Лисиця. — Дякую, Анько, хоч ти пояснила, яке воно підле! Тебе, значить, оберігає, а Розу Львівну — нате, їжте без солі!

— На перший погляд справді виглядає так, — мовила Анна спокійно.

— А що, можна якось інакше на таке дивитися! — Лисиця в гніві тупнула ногою. — Давай-давай, шукай йому виправдання!

— Коваленко тебе, Розо Львівно, цінує дуже високо. І довіряє, схоже, більше, ніж мені, — пояснила Вольська.

— Та хай тобі! Нацькувати армію горлорізів — це така довіра?

— Посилаючи листа тобі, Гліб точно вирахував, передбачив: хто-хто, а Лисиця напевне буде гранично обережною. Ідучи сюди, до нас, сто разів заплутаєш сліди.

— Хвостом, — не втрималася Христина.

Роза зиркнула в її бік, та стрималася.

— Припустімо, я завжди так виходжу звідти, де мешкаю. Обережність — друга натура. А що попалася тоді, в саду — буває. Давно по кишнях не працювала, рука збилася.

— Отже, ти не привела сюди підглядача, — Анна тепер говорила впевнено. — Частина Коваленкового задуму втілена. Можна рухатися далі.

— І що в нас далі? — поцікавилася Роза.

— Спершу я повинна знати, чи ти лишаєшся з нами.

— Після того, що накарлякав *нам* Глібко? Ха! — реготнула Лисиця. — Я не така мудра, як ти, пані Вольська. Але й не така дурна, якою мене дехто може вважати. Я не янгол, далеко не свята. Таких грішниць пошукати ще треба.

— Ще й не знайдеш! Удень із вогнем! — знову вставила Христина.

— Тільки оце товариство таємне, душогубів проклятих, зупинити треба! — Роза вже не зважала, захопившись ідеєю справедливості. — Скільки простаків на таке купилося!

— Офіцер, приятель твій, навряд чи з таких, — мовила Анна.

— Офіцер мені не сват, не брат! Була пригода, полюбилися та й розбіглися! Тільки ж він не простак, хіба через азарт голову втрачає. Не він один. Хіба думав, що міг через карти або вбивцею стати — або гинутися, як шашка за фук¹.

— Гліба, як він пише, поставили в жорсткіші умови, — нагадала Анна. — Шансів не дали жодних.

— Знаєш чому? — Роза подалася вперед. — Він же свій для них! Той павук, хазяїн їхній, ловить у тенета мух меншого калібру. Дрібненьких, слабеньких.

— Коваленко пише — його розсекретили. Він викрутився ніби, проте не дрібна муха.

— Але ж хазяїн із посіпаками дізналися, хто до них прилетів! — правила своєї Лисиця. — Граються вони з ним зараз, Анько, зуб тобі даю! Граються! Затягують сильніше сіті!

— Ось чому нам не можна гаяти часу, — зітхнула Вольська. — Амбарна книга в сейфі — речовий доказ. Вона для хазяїна та всіх його спільників і посіпак — та сама голка в яйці. Смерть Кощієва.

Нарешті до Рози дійшло.

— Я маю по смерть Кощієву йти?

— З нас трьох, Лисице, ти єдина, хто впорається. Не бачила я тебе в ділі. Та у чоловіковій картотеці дещо про твої здібності й подвиги написано.

Чорнявка неквапом підвелася з крісла. Пройшлася кабінетом, зробивши три кола в один бік, потім — у протилежний.

¹ Правило гри в шашки, яке дозволяє одному з гравців зняти з поля шашку суперника, якщо той несвідомо припустився помилки. Шашку забирають, при цьому дмухаючи (фукаючи) на фігуру знизу.

Завмерла навпроти Анни, яка далі сиділа за столом, не зводячи з Рози уважного погляду.

— Учора, значить, одну чужу голову в пекло запхала. Сьогодні — другу. Тобі не жирно буде, подружко?

— Е-е-е, де ти тут подружок знайшла! — загрозовано піднесла голос Христина.

— Ти хоч не лізь! — гаркнула Роза. — Може, давай сама піди туди, не знати куди, і принеси те, не знати що!

— Може, в тебе є інші ідеї? — Анна дивувалася власному спокою, повела далі, не чекаючи відповіді: — Ти виросла в бродячому цирку. Батько — фокусник, від нього навчилася відмикати будь-який замок. Мама — гімнастка, гнучкість тобі природа передала. Нагадати, як одна дівчинка-підліток залазила свого часу у вузькі квартирки? Чи як одного разу пролізла через пічну трубу й винесла з панської спальні діамантове кільце?

— То ти не все знаєш, — ці згадки Лисиці явно лестили, вона пом'якшила тон. — Але я теж дещо можу комусь нагадати. Наприклад, вдова знаменитого поліцейського слідчого підбурює не менш знамениту злодійку й фармазонницю на крадіжку зі зламом. Склад злочину, добродійко моя, наочний.

— Згодна, — кивнула Анна. — Тільки ж ми за ці дні стільки нагородили всі разом... Одну присутню тут молоду особу видерли з кігтів поліції. Хоча закон вимагав зробити навпаки, здати з тельбухами. А не приховувати від правосуддя злочинницю на прізвисько Лисиця, яка кілька років у розшуку. Відповідь буде?

Роза широко всміхнулася.

— Тихо ша, як кажуть у нас в Одесі. То я так, для порядку. Ми ж в одному човні, любі мої подружки, — остання фраза адресувалася Христині, та засопіла, почервоніла, але проковтнула. — Давно вже міркую собі, як зробити добре діло й утерти маку лягавим. Те, об що вони, собаки, ікла зламають, я розгризу, мов горішок. — Задля наочності вона клацнула міцними білими зубами. Мені вже самій цікаво, руці сверблять.

— Чомусь я так і подумала — не треба тебе вмовляти довго, — Анна всміхнулася у відповідь, проте швидко прибрала усмішку, стиснула губи, відбила пучками пальців дріб по столу. — Нема в мене такої практики, як у тебе, Розо. І навряд чи матиму колись. Але й без того розумію: шансів забрати книгу з будинку зараз нема. Нуль, зеро, — вона скрутила пальцями «бублика». — Як пише Коваленко, вона лежить під шинквасом у розпорядника на ім'я Ніл. Той постійно стовбичить у передбаннику. Навіть якщо ти, Лисице, якимось макарком проскочиш повз двох собак...

— Тихо ша, — повторила та фірмову фразочку. — Розумна ти баба, Анько. Чесно, не зустрічала мудріших. Тільки ж цидулку, тобі адресовану, поганенько прочитала. Не все, що треба знати, помітила.

— З язиком легше, — заступилася за свою королівну Христя.

— Можливо, ти маєш рацію, — Анна не слухала помічницю. — Ділися.

Роза взяла листа, знайшла потрібне місце.

— Ось. Глибоко пише: коли гри нема, розпорядник зачиняє амбарну книгу в сейфі. Сейф стоїть у кімнатці з комином. Кімнатка — за стіною передбанника, за шинквасом.

— І що?

— І те! — переможно вигукнула Лисиця. — Коли гри нема, чуєш?

— Грають вечорами. Ти ж сама нам повідала. А тобі — Офіцер.

— Нині не грають! Офіцер же й пронюхав! Хтозна, для чого його знову туди потягнуло! Тільки я перед тим, як сюди йти, заскочила до нього у «Франсуа»! Попередити про всяк випадок!

— Про що? — підозріло спитала Анна.

— Як не дам про себе знати до ранку — хай тривогу б'є. Не можу ж зникнути отак, сліду не лишивши. Страховка. Не бійсь, людина надійна. Зайвого не ляпне.

— Зроблено — значить, так і буде, — Вольська прикусила нижню губу, розуміючи, що вже нічого не виправити. — Кажеш, не грають сьогодні. Лавочка зачинена. Здогадуюсь, через кого. Хазяїн, ким би не був, так само страхується. Не щодня до їхнього гадючника пхає носа відомий писака. Але ж Коваленко і тут нас виручив! Гри нема — книга в сейфі! Сейф — у кімнатці з комином! Комин — у будинку на Деміївці!

Справді, похід по смерть Кощієву — ледве не вирвалося, та промовчала, зайве воно.

Не казка з хорошим кінцем.

Не іграшки.

2

Сонце зайшло, ніч настала, рясна зорями, місячна.

Не дуже добре братися до справи, коли вночі ясно. Та не вдієш нічого, доведеться якось викручуватися. Все одно Роза Лисицька нині тріумфувала чи не вперше за короткий час знайомства з Анною Вольською. Адже цей день і ця ніч належали чорнявці безроздільно. Анна не мала іншого вибору, ніж слухати Розу й погоджуватися з усім, що та каже й пропонує.

Планувати *вихід* — не сидіти в кріслі, не комбінувати, не малювати «пташок» у повітрі. Для замисленої всіма трьома справи теж треба думати. Але зовсім інакший розум тут потрібен. Не такий, як у мудрої вдови поліцейського слідчого.

Злий.

На щастя, до темряви часу вистачало, аби Роза могла підготувати все, що треба. Спершу думала Христину задіяти на посилки. Та швидко відкинула цю ідею. Звісно, дівчина надулася, образилася і слухати не хотіла, що не впорається з делікатними дорученнями. Бурчала — не довіряє їй злодійка-кримінальниця, ще й королівну проти помічниці накручує. Довелося Анні вкотре виводити Христю сам на сам, заспокоювати, вмовляти.

Тьху ти, нянькається з дівчиною сільською, мов з дитиною рідною...

Нічого, все одно для неї теж справа знайшлася. І саме тому, що сільська. Вміє дещо, навчена того, чого ані Роза, ані тим більше Анна не вміють.

Ох, аби не підвела дівка!

Тихо було на нічній Деміївці. Тут рано спати вкладалися. Де-не-де собака гавкне, інша підхопить, та не надовго. Знову ніч замовкала. Лисиця ніколи раніше не виходила *на справу* без ретельної попередньої розвідки. Чи сама на власні очі місцевість вивчала, чи хтось грамотний це робив, усе детально доповідав. Зараз не мала на те часу, та й можливостей не дуже було. Усіх знань — скупий опис у Коваленковому листі, помножений на власний досвід та інтуїцію.

Хто б там що не казав — немало.

Пройшовши битими вуличками той відрізок шляху, який вважала за потрібне, Роза відшукала нарешті густі зарості неподалік від «млина» — потрібний будинок знайшла швидко. Адже Офіцер не так давно розказав, що, де і як. А Лисиця розпитувала докладно, мовби знала — дуже скоро знадобиться. Роззирнувшись, дослухавшись тиші й не вловивши підозрілих звуків, вона пригнулася, підбрала лівою, вільною рукою поділ сукні, шаснула під прикриття, злилася з кущами.

Вільною — бо права стискала мішок на шворці.

Опинившись під прикриттям, Роза обережно примостила міх за крок від себе. Далі зробила те, від чого у випадкових глядачів, аби раптом сюди хтось та й забрів, очі повилазили б з орбіт від подиву й бентеги: зняла сукню.

Зовсім.

Від черевичків звільнилася ще раніше, і тепер стояла в заростях, затаєна в саме чорне трико. Воно щільно облипало тіло. Високий комір сягав підборіддя, ступні обтягували гімнастичні капці з грубенькими, аби берегти ноги, підошвами. Чорне волосся Лисиця спритно закрутила у тугий вузол.

Мить — і голову заховала чорна шапочка, краї сягали брів. На руки Роза натягнула гутаперчеві рукавички, поворушила в повітрі пальцями. Гмикнула задоволено.

Поправила міцну мотузку — її обгорнула круг талії й закріпила раніше.

Підхопила мішок, закинула на плече. Мацнула, переконалася — тримається, зручно буде.

Виринула з кущів.

Чорна тінь рухалася неширокою вулицею короткими ривками-перебіжками.

Так Лисиця дісталася високого паркану, за яким ховався таємний гральний дім. Помітила димар на даху, кивнула сама до себе. Якусь мить постояла, роблячи знайомі з циркового дитинства гімнастичні вправи, розігріваючи м'язи, готуючи тіло до ривка.

Аж тут по той бік паркану, з двору, вгадала рух — і відразу вдарило сильно, аж дошки застогнали. Затим зовсім поруч голосно, люто загавкав пес. До нього миттю долучився другий хижий сторож. Тепер на паркан по черзі кидалися обидва, так відганяючи небажаного, непроханого гостя, ким би той не був. Навіть якщо хтось забрів сюди випадково, заблукав — нехай бідолаха чимчикує своєю дорогою. Що швидше — то краще.

Загризуть.

— Не мене, — просичала Лисиця. — Не сьогодні.

Ступивши трохи назад, вона взяла розгін. Помчала до паркану широкими стрибками. У потрібний момент сама собі дала команду, відштовхнулася від землі.

Скік!

Руки чіпко схопили верхній край паркану. Вона навмисне вибрала саме це місце, трохи збоку від воріт. Той, хто вискочить на гавкіт, якийсь час буде закритий рогом будинку, не відразу побачить непрохану гостю. Точніше, не встигне побачити.

Лисиця спритно підтягнулася, осідлала паркан.

Мішок уже лежав на колінах.

Двоє собак, велетенських, як і писав у листі Коваленко — на зріст, мов телята, біснувалися знизу. Пащі в унісон захо́дилися, захиналися лютим гавкотом. Чи їй здалося, чи з хижих пащ бризкає на всі боки слина? Висота паркану добре закривала двір та будинок від сторонніх цікавих очей. Але разом із тим прислужилася Розі — собаки попри свій зріст не могли дострибнути до її звішених ніг.

Часу лишалося зовсім мало.

Пальці розтягнули шворку мішка.

Мить — і Роза витрусила зсередини кота.

Бездомного, сама підманила та вполювала в Святославському яру.

Робити кота легкою здобиччю не збиралася. Жбурнула тварину так, аби кіт перелетів через собак і впав на лапи посеред двору. Оговтавшись, він із оглушливим нявчанням дременув, куди очі бачили.

Собаки дружно розвернулися, з шаленим гавкотом кинулися навздогін.

Роза приладнала порожній мішок за спину — рухів не сковає.

Приземлилася, стрімголов чорною тінню перетнула двір, налетіла на стіну, притислася спиною, перевела подих. У той самий момент грюкнули двері, грубий чоловічий бас прогудів:

— Якого чорта завелися! Ану, замовкли мені! Цить, кому кажу!

пси не слухали, захопившись гонитвою за котом. Той не вгавав, нявкав уже не перелякано — виклично, мовби дражнився: а ось і не доженете мене, у носі вам не кругло, кобелі дурнуваті.

Роза зняла з пояса мотуз. Один його кінець мав міцний гострий гачок. Не простий гач — свого часу на замовлення зроблений одним одеситом, майстром на всі руки з Молдаванки.

Легеньке зусилля — гачок розклався на три тонких сталевих пазурі.

— Чого вони завелися? — почула Лисиця другий чоловічий голос.

— Сказилися, мати їх так! Котяру якогось сюди занесло!

— Так біжи, лови! Вони ж не заглухнуть!

— Ти, Хмаро, зовсім поплутав? Мені — kota ловити? А сам не хо-хо?

Гарикання перекивав невгамовний гавкіт — кіт, схоже, виявився навіть спритнішим, ніж Роза припустила.

Відступивши трохи від стіни, розкрутила мотузку.

Кидок!

Сталеві кігті «кішки» зачепилися за гребінь даху. Натягнувши мотуз, Лисиця кивнула сама до себе. Напружила м'язи.

Підстрибнула, гойднулася.

Ноги спритно подолали стіну.

Ще трохи — і Роза передихнула, розпластавшись на даху.

3

— Я цю скотину зараз застрелю! — гаркнув той, кого назвали Хмарою.

— Тебе хазяїн потім застрелить! І мене разом із тобою! — почула у відповідь.

Спритно затигнула мотузку нагору.

Знизу біснувалися собаки.

Підповзла до димаря. Зазирнула, аби переконатися — тут справді давно не палили. Видерлася на цегляний край, опустила ноги в димар. Прилаштувала «кішку» на край, посмикала.

— Ну, давай... — прошепотіла.

Ковзнула по мотузці вниз.

Усі звуки враз затихнули. Лисиця м'яко приземлилася у комин. Збила шар пороху й старого попелу, не втрималася,

чхнула. Завмерла настрашено, уже готуючись вибиратися назад, бо не мала наміру даватися в руки нікому. Але, на щастя, ніхто її не почув. Тож обережно вибралася, залишивши мотузку теліпатися.

Очі не відразу звикли до тутешньої темряви. Проте сейф вона *відчула*, подалася навпомацки, торкнулася руками. Призвичаївшись, обмацала його сталеву шафу ретельніше. Присвітити не мала чим, електричний ліхтарик незручний, а сірниками чиркати — ризикувати. Втім, Лисиця не вперше працювала без світла. Наука тата-фокусника знадобилася, він мав здібності відмикати будь-який замок у темряві, вивчивши пальцями отвір. Доньку ж наставляв, міцно зав'язавши їй очі чорною хусткою.

Більше нічого циркові в спадок дівчинці не залишили.

Останнє, що зняла Лисиця з пояса — набір гачків-відмичок на всі випадки життя. Завжди тримала при собі, у потаємній кишеньці дорожнього сака. Перетягнула мотузком, аби не брязкали. Тепер звільнила від пут, пробувала по черзі.

Четвертий ключик знайшов із сейфом спільну мову.

Роза потягнула на себе важкі двері. Мацнула всередину, боячись одного — розрахувала все неправильно, помилилася, нема того, по що прийшла. Та пухкенька амбарна книга ніби навмисне чекала на неї. Здавалося, сама стрибнула в правичю. Обстеживши про всяк випадок вміст, Лисиця переконалася — нічого схожого в сейфі більше не тримають. Чи є там гроші — не думала в цей момент. Швиденько зачинила дверцята, повернула відмичку.

Поспішила.

Раптом відмичку заїло, паца замка тримала міцно, не пускала.

Роза нервово посмикала інструмент.

Можна витягнути, якщо витратити більше часу. Іншим разом, за інших обставин, напевне, так би й зробила. Проте зараз не бачила в цьому сенсу. Адже справу все одно зроб-

лено. Пропажу виявлять не сьогодні, але завтра — так точно. До того часу навряд чи хто поткнеться сюди, бо ж нема на те потреби. Тож зачиняй, не зачиняй, нічого суттєво не зміниться.

Хтозна, раптом до того часу Анна вже запустить машину, як планувала. І поліція, хай Роза й ненавидить фараонів, почне робити свою роботу так, як належить. Накриє всю гопкомпанію, і Лисиця тихенько забереться з Києва геть.

Навіть — хай уже! — з Офіцером.

Не самій же перемогу святкувати, розбігтися вони завжди встигнуть. Та й не так уже з ним і погано... було. Дуркує, як усі чоловіки, з якими мала справу. Але якщо не дуркує, з таким нудно, каші не звариш. Може, подумає — та й лишиться з ним поки. Ще втнуть цікавинок на пару.

І про що б ти оце думала зараз, дівко!

Спритно скинувши мішок, Лисиця запхала всередину здобич. Туго затягнула шворку, приладнала назад. Поворухила плечима, переконалася — вантаж не важкий. Махнувши рукою на застряглий у замку ключ, ковзнула до комина. Дертися нагору крізь димар було складніше, забрало більше часу, ніж спускатися, та все ж виринула на свіже повітря. Відчувала, як не закриті нічим лице забруднили пил і сажа, зрадницьки закрутило в носі. Ледве стрималася, аби не виказати себе чханням. Затиснула носа, міцно притиснула долоню до рота, приглушила, як могла, чхальний звук.

Тепер — найважча частина плану.

Залізти кудись не штука. Буває непросто, та все ж легше, аніж вилізти. Завжди так буває. Мала Роза й на цей випадок план. Тому й не надто перейнялася незачиненим сейфом. Хоч як доведеться виказати себе.

Вперед!

Змотала мотузку, склавши перед тим зубату «кішку». Аби не марудитися, сховала в мішок і це злодійське знаряддя. Ковзнула обережно до краю даху.

Розвернулася в русі, лягла на живіт.

До останнього чіплялася руками за край, стільки, скільки могла.

А потім вибрала момент — розтиснула пальці.

Приземлилася на диво м'яко, спружинила ногами. Відразу розпрямилася, рвонула з низького старту через двір до паркану. Собаки не дали шансу, відчувли сторонній рух майже відразу. Загавкали люто на дві пащі, і щойно Роза зробила кілька велетенських стрибків, вибігаючи з-за рогу, як одна помчала навперейми, відрізаючи шлях, а друга — де не взялася ззаду, летіла по діагоналі, з явним наміром стрибнути втікачці на спину.

— Та хай би ви здохли з вашим котом! — почула враз від ганку, і наступної миті: — Жире! Жире, твою мать нехай! Чорта сюди!

Крик вартового, сповнений панічної тривоги, перекрикував навіть собачий гармидер.

Роза не поверталася — летіла до рятувального паркану, нагнувши голову, виставивши вперед плечі й допомагаючи собі руками, мов гребла, боролася з сильною течією. Велетенський чорний пес, що біг просто на неї, прискорився — і це несподівано врятувало.

Наддавши, рятуючись від хижаків із останніх сил, Лисиця проскочила просто перед роззявленою собачою пащею. Відчула важкий сморід хижого дихання, навіть уловила вухом, як клацнули щелепи.

— СТРІЛЯЙ!

Хто кому кричав — уже не важливо. Постріл гримнув цієї ж миті. До паркану лишався крок, і Роза здолала його. Відштовхнулася від землі, підкинула пружне гнучке тіло вгору. Нога вперлася в паркан, рука вже вчепила верх. Ще ривок — Лисиця підтягнулася і, не затримуючись, вправним, хай призабутим гімнастичним рухом пододала перешкоду.

Навздогін знову пальнули.

Далі, не озираючись, Роза побігла крізь ніч, відчувши новий приплив сил. Довкола вже валували ледь не всі тутешні дворові собаки, розбуркані шаленим гавкотом і пострілами. Лисиця квапилася чимшвидше забратися з небезпечного місця, та все ж діяла за планом. Нехай вторгнення викрите, одяг ворогам не залишить. Затрималася, аби шаснути в зарості, забрати залишене там добро, і, підхопивши все в оберемок, пододала останній відрізок шляху до відступу.

За дві вулиці, ближче до дороги, на неї чекала запряжена бричка.

На передку нервово підстрибувала Христя — ось для чого придалася сільська дівчина, навчена правити кіньми. Орендувала транспорт у візника на залізничній станції. Анна розщедрилася на цілих п'ять рублів, аби чолові'яга з чистим сумлінням подався до найближчого шинку й пропивав там раптове багатство в очікуванні, поки повернуть бричку й кобилу.

Нічого не сказала Роза. Застрибнула, втиснулася в спинку сидіння, прикрита навісом. Христина вправно повела, підстьобнула віжками, заокотіли копита.

— Як домовлялися, — видихнула Лисиця, звільняючись від мішка й, подумавши трохи, вирішила поки не забирати звідти рятівний мотузок. — Передаси.

— Та вже дам раду, — кинула візниця через плече. — Щось ти довгенько.

— Іншим разом сама впораєшся швидше.

— Ой, ну тебе в баню...

— Баня, не баня, а ванна треба, — погодилася Роза. — Значить, завези мене до «Гладинюка».

— Хіба так домовлялися?

— Те, що треба — є. Ось про що домовлялися. Інше все — мій клопіт. Висадиш там, потім — як сама знаєш. Хай хазяйка мене не шукає, сама знайдуся.

— Роби, як знаєш.

— Отак знаю! Все, дай віддихатися, запарилася.

Аж тепер Лисиця відчула: брудом укрилося не лише обличчя. Всім тілом стікав липкий піт. Стягнула чорну шапочку, розпустила гривку волосся. Обтерла лице, як змогла, викинула непотріб назовні. Так само сидючи вбрала сукню, вдягнувши просто на трико. Взула залишені в бричці туфлі. Тепер мала ніби пристойніший вигляд, та все одно сказала Христі завернути ближче туди, де текла Либідь. Біля річки вмилася краще, відчувши, як холодна вода принесла полегшення. Перетягнула простенькою стрічкою коси.

Нічого.

У київських готелях ще й не до таких появ звикли.

Справді, не здивувався служка. Тим більше, що великий годинник у фойє показував лише п'ятнадцять по одинадцятій. Роза думала, вже перевалило за опівніч, утішилася. Має навіть більше часу, ніж розраховувала.

А новий план склала подумки, поки їхала.

Спершу — перевдягнутися й помитися. Гаряча вода в її номері була, як і чавунна ванна. Проте довго розкошувати Лисиця зараз не могла собі дозволити. З огидою звільнившись від чорного трико, швиденько освіжила тіло. Витерлася насухо. Вбрала чисту білизну, перевдягнулася в сукню м'якшого, світло-зеленого кольору. Вправно спакувала дві валізи, дещо після нетривалих роздумів поклала окремо, у білий дорожній саквояж.

Потому гукнула нічного коридорного.

Не обтяжувала себе поясненнями, ще чого, баронеса фон Бергер так не робить. Звеліла взяти валізи, доправити її багаж поштою до Херсона, назвала адресу поштового відділення, попередила — нехай зберігають, до запитання.

Їй не вперше *тікати*.

Залагодивши цю справу й щедро заплативши, наказала знайти візника. До готелю «Франсуа» не так уже й далеко. Та хіба битиме баронеса фон Бергер ніжки, ще й серед ночі? Поки туди-сюди, годинник бомкнув, відбиваючи дванадцятую ночі

й початок нової доби. Розу час зовсім не бентежив. Офіцер підніметься, коли вона скаже, зрозуміє наміри партнерки з напівнатяку.

Йому на збори ще менше часу треба.

До світання слід обох прохолоне.

Їхали порожніми вулицями. Біля входу в готель Лисиця розплатилася, відпустила екіпаж, хоч була думка затримати. Проте досі не знала, на скільки, тож краще хай не маякує без діла, навіть найменшої уваги до себе зараз не хотіла.

Баронесу фон Бергер тут упізнали, зустріли заспаною, проте привітною, люб'язною усмішкою. Коли запитала, чи в себе капітан Рум'янцев — так називав себе її Офіцер, — отримала ствердну відповідь, та вловила при цьому в очах порт'є щось дивне. Списала це на свою надмірну пильність, викликану недавньою небезпечною пригодою, та цілком природну втому служки від нічного чергування.

Піднялася поверхом вище.

Постукала у двері потрібного люксу.

Відчинили швидко, чого Роза не чекала — невже Офіцер досі не спить, дивно...

Але переступивши поріг, оговтатися не встигла.

Сильна рука хапнула лікоть.

Затягнула всередину.

4

Світив лише пишний торшер у кутку зали.

Навіть свічкового вогника вистачило б Розі, аби відразу впізнати того, хто перед нею. Не очікувала знову побачити побите рівчачками віспи лице з виставленою вперед щелепою та розсіченою верхньою губою. Нещодавно ж згадувала його, немов наврочила, накликала біду.

Чоловік у піджаку, жилетці попри спеку, краватці з розпущеним вузлом і не дуже свіжій сорочці теж упізнав її, хай не

відразу, не так швидко. Спершу неабияк, дуже щиро здивувався. Та відразу ж вишкірив жовті зуби — Роза не могла розгледіти їх, надто тьмяно, проте дуже добре пам'ятала колір, навряд чи за рік з гаком щось помінялося.

— Ти ба! Оце так сюрприз Бог послав! Він таки існує, Господь наш, Творець і Создатель!

— Набожним став, пане Макаров? Давно?

— О, впізнала! — реготнув поліцейський слідчий Тит Макаров, не пускаючи її руки, навпаки, підтягнувши банку ближче до себе. — Я, дівко, богобоязна людина, хрещена й православна. Тільки ж то більше для порядку. А увірував, чесно тобі скажу, ось щойно. Бач, Всевишній і на мене оком своїм благодатним наклав. Видко, не лише гріхи маю за душею, праведні справи так само. Інакше з якої такої радості мені такі подарунки щедрі посилати? Роза Львівна Лисицька, власною персоною! Я-то думаю, голову ламаю: що ж то за баронеса фон Бергер така. Краватку, бач, начепив, усе ж зі шляхетною панею думав балакати. І гляньте — профурсетка нікчемна!

Роза розтиснула руку, якою досі тримала саквояж. Замахнулася, аби відважити ляпаса по зораній віспою пиці. Макаров перехопив кисть у повітрі, сильніше стиснув, змусив опустити, навмисне роблячи боляче.

— Воно мені тут ще грабками махатиме! — тепер сищик не приховував люті. — Через тебе, *сучко*, гріх на душу взяв! Ти винна, ти! Дивись, що накоїла!

Рвучко швиргнувши полонянку на середину зали, поліцейський пустив її. Нарешті Роза змогла роззирнутися і відразу побачила Офіцера. Він лежав на боку, в білій сорочці, що вибилася з цивільних штанів. Смугаста шлейка підтяжки звисала з плеча. Тьмяне світло додало застиглий уже крові на грудах темнішого кольору.

Сама собі здивувалася Лисиця — сприйняла смерть вірно-го друга спокійно, не зойкнула, слабкості не показала, сльо-

зинки не зронила. Так подіяла на неї присутність Тита Макарова. Не мала бажання показувати горе втрати при ньому.

— Ти сам мене впустив. Щойно, — мовила натомість. — Сам показав мертве тіло. Мене в цьому готелі зранку не бачили. Що ж я тут накоїла, коли встигла?

— Аби тут справді була якась баронеса-фонеса, говорив би інакше. З тобою, кицько драна, простіше. Не треба нічого довго пояснювати, заходити обережно, на цирлах, ота вся світська-панська делікатність.

Поліцейський огидно рохнув. Роза згадала цей звук. Приготувалася почути найгірше — не надурили передчуття.

— Розкажу тобі, дівко, дуже коротко те, що ти знаєш краще за мене. Є один дім на Деміївці. Там час від часу збирається пристойне товариство й займається тим, до чого іншим діла нема. Є в них свої правила, аби чужий не припхався з дурної цікавості. Аби в товариство пустили — треба сказати чарівне слово. Та не всякий знає: чарівні слова щоразу міняються. Нові вони щоразу, почула? Називає таке слово певна людина в певному місці. Конспірація називається, але ваша босяцька шатія-братія вся отак живе, звична. Дружок твій, — Макаров тицьнув на мертвого Офіцера, — особа випадкова. Постійні члени товариства не мусять знати чарівне слово. Бо їх розпорядник дому пізнає в лице. І якщо *певна*, — сищик наголосив на цьому слові, — людина називає слово для входу тому, хто не навідує будинок на Деміївці регулярно, ця людина запам'ятовує всякого чужого. Друг твій, капітан Рум'янцев чи як там його хрестили насправді, двічі про чарівне слово питався. Перший раз сам прийшов. А вдруге слово назвав інший тип. Слизький слимак, борзописець поганий, такий собі Коваленко. Ти ж знайома з ним.

Лисицька мовчала. Макаров знову задоволено рохнув.

— Нічого-нічого, язика тобі скоро розв'яжуть. Дружок твій грався в героя, тому й здохнув. Через тебе, сучко. Ти винна, бо він тебе виказувати не хотів. Без нього я знав про

якусь баронесу фон Бергер, тому й вирішив дочекатися. Ви ж на пару працюєте, голуб'ята. Рано чи пізно ти б тут намалювалася. Дійшло чи розжувати, мов сухарик дитині? — Роза далі не зронила ні пари з вуст. — По очах бачу, дотумкала. Не такі ви вже й спритні-розумні з полюбовником своїм. Отак проколотися! Той Коваленко падлючий туману напустив, як за зябра схопили й припекло. Але ж його хтось прислав, і слід через чарівне слово на капітана Рум'янцева вивів. Хто такий? Адресу свою вказав, такі правила в тому товаристві. Готель «Франсуа», апартаменти люкс. Мав трошки клопоту в товаристві, та дуже швидко все залагодив. Отже, явно не сам діє. Далі вже люди мене в гру ввели. Така в мене робота.

— Мала нагоду переконатися. Твоя робота — гроші брати.

— Ти, Лисице, і новопреставлений кавалер твій теж грошенята любляете. Тобто, — знову рохнув, — любляли. Йому на тому світі вже нічого не треба. А тобі жити рівно стільки, скільки сама захочеш. Поїхали, вже з іншими говоритимеш.

— Із хазяїном? — вирвалося в неї.

— Ов-ва! — брови Макарова стрибнули догори. — Ніхто не говорить із хазяїном! Але бач, хтось про нього та й знає. Ох, дівко, молодець я, любо-дорого на себе в дзеркало глянути! Правильний слід узяв, зуби поламаєте ви об Тита Титовича! Воруши копитами, чортице, тут робити нам обом більше нема чого. А капітана, — він мазнув закривавлене тіло недбалим, байдужим поглядом, — злодюжка пограбував та зарізав. Розвелосся в Києві такої нечисті...

Рябий сищик захопився собою.

Тішився сам із себе, насолоджувався владою й власною метикованістю.

Запізно оговтався — Роза підгадала момент. Спритно витягнула щось маленьке зі складки на лівому рукаві. Кинула до рота, заковтнула, навіть закашлялася від поспіху. Тепер настала її черга переможно посміхатися.

— Цього ти не передбачив, — сказала. — І хазяїн твій теж, ким би він не був. Офіцер прийняв смерть і мучився, аби не виказати мене. А я піду без мук.

— Ти... Ти що... Ти що надумала... — Макаров простягнув до неї руку, у відчаї бажаючи втримати на цьому світі.
— Надумала. І зробила.

Посмішка враз перетворилася на гримасу. Очі закотилися. Роза хитнулася, розвернулася в падінні. Тіло забилося в дрібних конвульсіях, рот запузирився, з кутика густою цівкою потекла біла піна.

— Ах ти... — поліцейський у відчаї копнув нерухоме тіло, глянув на труп Офіцера, знову — на Розу. — Паскуда... Гидота... Я ж тебе...

Не гаючи більше часу, Тит Макаров перестрибнув через лежачу.

Рвонув двері, лишив їх прочиненими. Грюкаючи важкими кованими каблуками, помчав донизу, в хол, де на стійці біля готельного служки стояв телефонний апарат.

Нічого не пояснюючи, навпаки — грубо прогнавши чергового портьє геть, схопив трубку, покрутив ручку, прокричав: «Поліція!» Викликав карету «Товариства»¹. Перевішив подих, вирішив для себе: треба обдумати нову версію подій.

І, звичайно, поставити перед фактом *хазяїна*.

Про всяк випадок показавши переляканому служці кулака й буркнувши: «Гляди мені, гов'ядино!» — Тит Марков подибав назад.

Переступив поріг, уклякнув біля порога.

Офіцерове тіло лежало там, де раніше.

А тіло Рози Лисицької немов королева язиком злизала.

Саквояжа, який хотів випатрати поліцейський, теж не було.

¹ «Товариство швидкої допомоги» — заснована 1881 р. служба цілодобової медичної допомоги. Існувала за рахунок міста та благодійних меценатських пожертв.

Вікно в залі прочинене.
Що таке для циркової другий поверх...

5

Побачивши в кабінеті розхристану, розлючену Розу, а за її спиною — Христину, розгублену, але зовсім не налякану, Анна Вольська не здивувалася.

Хоча б через повне, цілковите виснаження. Попередню ніч спала погано, цієї ночі не лягала, та й упродовж дня не мала ані часу, ані бажання дати собі спочинку бодай на трошки. Христя, поки змовниці обговорювали плани, кілька разів наполегливо пропонувала заварити заспокійливий відвар. Анна відмовлялася, за третім разом ще й нагримала. Христина не образилася, поміняла тактику — і від міцної кави, яку навчилася заварювати лише її помічниця і тільки в цьому домі, Вольська вже не відмовилася. Навпаки, саме зараз, уважно вивчаючи записи роздобутої амбарної книги з грального прирону, випила одне за одним три горнятка. Раніше — ще стільки ж, і відчувала не лише приплив бадьорості, а й те, як очі ось-ось вилізуть із орбіт.

— Тікати треба! — вигукнула Лисиця. — Кігті рвати, чула?

— Цінна штука, — Анна поплескала рукою по розгорнутих списаних сторінках. — Те, чого бракувало. Нарешті я знаю все. Навіть більше, ніж треба. Від того сумно, бо багато знань — багато печалі.

— Ти глуха, Анько?! — не вгавала Роза. — Біда, чуєш мене?!

— Біда, — погодилася Вольська. — Ти навіть уявити собі не можеш, звідки вона прийшла. Іноді деякі чужі таємниці нехай би такими й лишалися.

— Вона здуріла зовсім? — Лисиця озирнулася на Христину.

— Послухайте її, королівно, — вставила та. — Нам усім справді щось робити треба. Хоч по поліцію біжи...

— Ні! — Роза шарпонула Христю за плече. — Не смій! Фараони — вірна смерть! Одного щойно бачила, дивом вирвалася!

— Бачила? — в очах Анни майнув вогник цікавості. — Ага, вибач. Я ж мусила спитати, що в тебе сталося.

— У нас! — Лисиця ступила ближче. — Тит Макаров, сволота ряба! Той, від кого я відкупилася! Він друга мого вбив! Він на хазяїна працює, пранці б його взяли!

— Ніхто не бачить хазяїна, Коваленко так писав, — машинально промовила Вольська, аж тепер стрепенулася, ожила, пустила до себе інші новини. — Тит Макаров, кажеш? Що сталося, Розо?

Захлинаючись, перестрибуючи з одного на інше, плутаючи слова й сильно нервуючи, Лисиця переповіла так точно, як могла, свою недавню жахливу пригоду. Хоч Анна все зрозуміла, попросила повторити знову, тепер уже повільніше. Розу це сказило, вона тицьнула на годинник:

— Друга ночі!

— Маємо ще час.

— Ти теля, Анько, теля молочне! Хіба не допетрала досі, з ким маєш справу?!

— Повною мірою, Розо. А як щойно послухала тебе — остаточно зрозуміла. Насправді мені бракувало саме цього шматочка, про Макарова. Це ж до нього Іван ходив порадитися. Серед інших — але до нього також. Макаров займався одним із тих сімох убивств, якими Вольський зацікавився за моєю порадою. Ось хто повідомив про інтерес знаменитого слідчого хазяїну, якого, — вона сумно всміхнулася, — ніхто не знає та не бачить. Тит Макаров — той продажний поліцейський, хто прикриває таємне злочинне товариство вбивць.

— Товариство? Про що ти зараз говориш?

Анна знову поплескала долонею по здобутій книзі.

— Усе тут. Я мушу подумати тепер, кому передати свої знання й висновки. Тобто, — відразу виправилася, — знаю кому. Хочу зрозуміти, як і коли це зробити правильно. Ти права,

часу обмаль. Проте зараз Гліб Коваленко, без якого я, визнаю, так швидко б у цій складній справі не просунулася, ризикує значно більше. Зникнення книги вже помітили. Хазяїн, ким би він не був, особа дуже розумна. Вміє рахувати на кілька кроків уперед. Нам поки щастить, бо Тит Макаров — падлюка, але теж не дурна. Не признається начальству, Градову, а надто — Харитонову, що бачив Розу Лисицьку і вдруге випустив із рук. Назве баронесу фон Бергер, її шукатимуть у зв'язку з підступним убивством мешканця готелю «Франсуа». Зате про тебе, Розо, дізнається хазяїн. Рано чи пізно.

— Нехай собі шукає вітра в полі.

Анна згорнула книгу. Спершу висунула шухляду. Враз передумала, підвелася. Ступила до книжкової шафи, заховала цінну здобич туди, де тримала гроші.

— Христю, ти все мені травичку сватала. Нерви заспокоїти.

— Зараз, Ярівно! Махом!

Христина, тішачись, що нарешті при знайомому ділі, гайнула на кухню ставити чайник.

— Спиш на ходу, тому й гальмуєш! — Лисиця не могла встояти на місці, міряла кабінет широкими кроками. — Чаю вона захотіла!

— Чекай, голова вже від тебе крутиться. Сядь, — Роза слухняно зайняла своє місце в кріслі, Анна повела далі: — Припускаю, Макаров ще не доповів хазяїну про свій провал. Навіть якщо доповів, твій слід прохолов. Хазяїн миттю пов'яже спосіб, у який проникли в його фортецю, з тобою. І якщо шукатиме тебе, то найшвидше — там, де Коваленко. Бо, — Вольська багатозначно покивала вказівним пальцем, — Коваленка він теж пов'яже з тобою.

— А це з якої радості? Нас разом не бачили...

— Зате Макаров виявив: Роза Лисицька — подруга й партнерка того самого капітана Рум'янцева. Офіцера, який один раз побував у притоні хазяїна. Після чого передав пароль, те саме чарівне слово, газетному репортеру. Який, нагадаю,

раніше аж надто цікавився шансонеткою Авророю, котра могла привести до Владислава Пташука. Вбивці мого чоловіка. Моя персона, так уже склалося, ніде в цій людській *колоді* не фігурує. Хто я така? Вчителька французької та німецької мови, молода вдова знаменитого слідчого, яка ні сном ні духом не...

Хитнулася підлога, мов від підземного поштовху.

Той-таки землетрус гойднув стіни.

Анну осяяло — тепер уже востаннє. І від того легше не стало.

Навпаки.

Рвучко підвівшись, Вольська не втрималася на ногах. Аби не Роза, впала б на підлогу, ще й голову забила, зомліти могла. Лисиця, поточившись під вагою, дмухнула Анні в лице. Крикнула через плече:

— Води! Бігом, воду сюди!

За мить влетіла Христина з кухлем. Побачивши, що відбувається, відкинула Розину руку, сама впоралася: набрала води в рота, пирхнула на зблідле Анніне лице. З другої спроби обличчя поволі порожевіло.

— Вони вже знають про мене, — мовила, відсторонивши Лисицю. — Я дала хазяїну слід. Один — але дала. Щойно згадала. Нам справді не можна тут лишатися.

— Господи! — зойкнула Христя.

— За скільки зберешся? Поможу, — Роза заговорила діловито. — Зброя вдома є якась?

— Браунінг. Дамський. Іван подарував. Але я не стріляла жодного разу. І, — Анна затнулася, — не знаю, чи стрельну в живу людину. Чи зможу.

— Я зможу і стрельну, — заспокоїла Лисиця. — Тягни. Де він у тебе?

— У спальні. Нагорі.

— Барахло твоє теж там? — Вольська кивнула. — Багато не треба, викрутимося. Я зберу, швидше буде. Ти гроші не забудь. І трофей прихвати, бо дурно ризикувала.

Анна вдячно глянула на неї.

— Ніколи не думала, що мені треба буде такої допомоги.

— Хоч про щось не думала, — Роза спробувала перевести розмову на жарт, вийшло незграбно. — Потім обніматися-цілуватися будемо. Христю, тобі взагалі лиш пачпорт узяти. Все, *дівчата*, не чухаємося!

Підхопивши свій саквояж, струснувши, переконавшись — там ще буде місце, Лисиця швидко вибігла сходами на другий поверх.

Анна обмінялася поглядами з Христіною.

— Наробили, — зітхнула та.

— Все буде добре, — запевнила Вольська.

Засвистів з кухні чайник — вода закипіла.

І в унісон з ним здригнулися від сильного удару вхідні двері.

Вломилося троє, один за одним.

Анна з Христіною, не змовляючись, вискочили на шум — і вклякли, побачивши перед собою кремезну трійцю. Першим сунув вусань у косоворотці й, уздрівши двох жінок, тут же виплюнув, не озираючись:

— Жир, кухня!

На прізвисько відгукнувся нападник у сорочці з вишитим коміром. З ходу посунув ліворуч, відтісняючи жертвам можливий шлях до відступу. Анна вклякла, ще не усвідомивши реальності того, що сталося. Але Христина отямилася швидше, спритно відскочила, потягнула, випередила рух Жира. Лишившись раптом одна проти трьох, Вольська, піддаючись внутрішньому поштовху й рефлексам, стрибнула вбік із наміром дістатися сходів. Розгадавши нехитрий маневр, вусань знову гаркнув:

— Чорте, тримай!

Названий Чортом горбоносий розбійник метнувся навперейми. Фінт удався — випередив Анну, відтіснив від сходів углиб обідньої зали, ближче до канапи з подушками-думками.

Тепер трійця розтягнулася, контролюючи перший поверх разом. До всього Жир відрізав Анну від Христини, що зникла в надрах кухні. Чорт заступив спиною хід нагору, де Вольська мала намір врятуватися й зачинитися в спальні. А вусань у ковоторці наступав на неї від дверей, заганяючи в глухий кут.

— Книга, — сказав він, наче виплюнув. — Книга, дівко, і ми підемо звідси.

— Брешеш, — Анна навіть не намагалася гратися, заперечувати, що трійця помилилася адресою. — Я кричатиму, нас почують. Ви підете раніше.

— Кричи, якщо встигнеш, — вусань вишкірився.

Анна тим часом ступила до канапи впритул. Не маючи під рукою нічого іншого, вхопила подушку за край, жбурнула в нападника. Той легко відбив її вбік, густо зареготав. У відчаї Анна пожбурила другу. Тепер уже потішалася вся трійця.

А потім сміх Жира враз захлинувся, переріс у болісне ревіння.

Вольська не дивилася в його бік, її увагою заволодів вусань. Щойно тепер глянула — і побачила, як кремезний нападник зігнувся, тримаючись за обличчя й вивергаючи назовні потік брутальної лайки. Поруч, за крок від нього, стояла, розставивши міцні ноги, Христина. Права рука стискала порожній бляшаний ківш, від якого йшла пара — дівчина обдала Жира свіжим, *живим* окропом із закиплого допіру чайника. Вдаривши денцем ковша на додачу й викинувши посудину, Христина войовничо перекинула з лівої руку в праву величезну кочергу.

Замах, удар навідліг — Анна й подумати не могла, що Христина Попович здатна отак, із усієї люті, розвалити людині, сильнішій за себе, череп до крові.

— Ах ти, босото! — ревонув вусань і спінувся в її бік.

Христя відступила, виставивши кочергу.

Анна побачила вільний для прориву шлях, ступила крок.

— Хмаро, тримай! — гаркнув Чорт, розгадавши маневр.

— Куди! — Хмара враз розвернувся до Анни всім корпусом, видер із кишені револьвер, наставив дуло на жертву. — На місці стій!

— Убивати зібрався — вбивай! — Анна не вірила, що ці слова говорить тут і тепер.

— Віддай чуже — поживеш, дурепо!

Хмара грізно посунув на неї.

— Ярівно! — вереснула Христина. — Ярівно! Ану, ти, кнуряко, геть від неї!

Оббігши Чорта, пірнувши під його рукою й не давши схопити себе, Христя прожогом перескочила через залу. Стала стіною між Анною й револьверним дулом. Загрозово виставила кочергу.

Тепер жінки опинилися в кліщах.

З правого боку погрожував дулом вусатий Хмара. Ліворуч поволі й неухильно насувався горбоносий Чорт, граючись хтозна-звідки видобутим ножем. А між двома нападниками випростався Жир, ошпарений, з раною на голові, але від того ще зліший.

Позаду — глухий кут.

Вікно — але Христина під вечір завжди затуляла всі вікна міцними дерев'яними ставнями.

Анна притулилася до Христі.

Не маючи чим озброїтися, побачила й схопила зі столика мідний підсвічник.

Слабка оборона — та все ж не з порожніми руками, просто так себе вбити не дасть.

Вони стали плечем до плеча.

— АГОВ!

Вигук над головами, потім відразу — свист, дзвінкий, ви-кличний, зухвалий.

Усі п'ятеро враз підняли голови, повернулися на звук. Угорі, біля сходових різьблених билець, стояла Роза Лисицька. Чорне волосся розметала по плечах. Вбрана в шовковий ха-

лат, один із давніх чоловікових подарунків, який Анна дуже любила. Пасок, затягнутий туго, підкреслював струнку талію, робив Розу подібною до пісочного годинника.

— АГОВ, Я ТУТ! МЕНЕ ЗАБУЛИ!

Руки лягли на вузол.

Пальці почали послаблювати його, розтягувати.

Чоловічі погляди прикипіли до дійства.

— Я ЙДУ!

Пасок розпустився.

Лисиця рвучко скинула з себе халат.

Під ним не було нічого — голе біле тіло.

Так здалося на перший погляд. Насправді ж Роза встигла затягнути себе у світле трико. Воно закривало тулуб від кісточок до шиї, обтягувало, облипало, у ньому чорнявка виглядала ще стрункішою й більш гнучкою.

— АЛЕ-ГОП!

Як Роза перелетіла через бильця — Анна не змогла помітити. Ніхто з глядачів цієї шаленої вистави не зміг. Один стрібок, стрімкій політ, і ось Лисиця вже стояла між нападниками й жертвами, поставивши треновані ноги на ширину плечей.

— До стіни!

Анна зрозуміла, до кого цей наказ. Сіпнула Христину за рукав, обидві в унісон відступили, звільняючи простір. Роза лунко плеснула в долоні.

— Але-гоп!

Ноги працювали пружинами. Тіло злетіло в повітря, у польоті Роза піднесла руки, пірнула, виставивши їх уперед. Виконала сальто-мортале, торкнувшись розкритими долонями підлоги, і миттю, зробивши колесо, знову стала на рівні.

Але тепер — впритул до Хмари.

Той відскочив, доволі зграбно, із запізненням скинув револьвер.

— Але-гоп!

Сальто-мортале.

Цього разу зведені в стрибку ноги вдарили нападника в груди.

Утрапивши враз рівновагу, Хмара заgrimів на підлогу. Роза впала поруч, і Чорт, оговтавшись, кинувся до неї з ножом навперейми. Стрімко перекотившись, Лисиця уникла його копняка. Ще перекат — і вона підхопилася.

Чорт летів уперед, виставивши лезо.

Роза плавно, мов у вальсі, гойднула гнучким тілом.

Гостряк розпорів повітря там, де вона щойно стояла. Озброєна рука опинилася на небезпечній відстані від важкої кочерги. Христину не треба було просити: замахнулася, вдарила з усієї сили, підбадьорюючи себе криком і трощачи ворожу кисть.

Другий удар припав на плечі. Третій — теж.

Лисиця підхопила з підлоги револьвер Хмари.

Звела курок.

— Не знайшла я в тебе там нічого, Анько, — кинула сердито. — Хоч би сказала, де ховаєш.

— Не встигла, — вичавила Вольська, опускаючи руку з підсвічником.

Відсторонено дивилася, як Христина виливала гнів та лють, добиваючи кочергою спершу Чорта, потім — без того враженого Жири.

Затишну залу її будинку вперше окропили кров'ю.

РОЗДІЛ ДЕСЯТИЙ

*Кінець хазяїна. — Мати-навучиха. — Чужими
руками. — Розгубленість поліцейських. — Останній
гештальт¹.*

1

Світало.

Анна не стежила за годинником, дивилася на сонце. Та й час доби після всього, що сталося, раптом утратив для неї будь-яке значення. Вона просто переживала один великий, найдовший у її житті день. А що протягом цього нескінченного дня сонце то заходило, то сходило, вона сприймала прихмою природи, не інакше.

Зараз вона їхала на Деміївку. Поруч сидів слідчий Черняєв. Він виконав її прохання, після завершення поліцейської операції звелів усім чекати свого повернення. Петрові досить було кількох речень, написаних пані Вольською власноруч, аби повірити: її присутність саме там і саме тепер украй необхідна для завершення цієї дивної справи. Молодий слідчий, для якого її чоловік був безумовним авторитетом, не мав жодного сумніву щодо правомірності Анниних дій.

¹ Гештальт (*нім.* Gestalt) у буквальному значенні — єдина форма, цілісний образ. Непряме значення: завершити почату справу, прояснити останню деталь, яка не дає спокою.

Черняєв багато чого не знав.

Коли, оглянувши поле битви, Анна повернула собі здатність холодно мислити, надалі взяла кермо в свої руки. Роза з Христиною скрутили всіх трьох нападників, котрі втратили сили й бажання опиратися, причому Христа за порадою Лисиці розрізала на кожному штани разом із кальсонами та спустила до колін.

До такого видовища Анна ще не була готова, тож усе відбувалося без її присутності. Чекала в кабінеті, за столом, і щойно з полоненими скінчили, дала нові вказівки. Розі нічого особливого робити не слід: піднятися назад у спальню, привести себе в порядок, як треба — знайдеться наливка для заспокоєння нервів. Від частування Лисиця не відмовилася, і Христина, в чиїх очах Роза виросла неймовірно, хай і не вище Анни, вибрала найсмачнішу й найміцнішу.

Сама ж вона за велінням Вольської побігла будити околочного.

Тутешній страж закону, який більше надував щоки й вихвалявся статусом, ніж дбав про порядок, ставився до Івана Вольського благоговійно. Тож вибрався з ліжка, прибіг на місце пригоди, обійняв Анну та вислухав від неї те саме, про що вже тричі дзижчала йому Христина.

Історія ж виявилася короткою й такою, що не мала для околочного аналогів. На Татарці, та де — по всьому Києву подібного не згадаєш. Троє грабіжників вломилися проти ночі в дім удови поліцейського, напевне знаючи, що там живуть лише вона та її служниця. Чого хотіли — поки невідомо. Бо чого б не хотіли — дістали несподівану відсіч. Дві слабкі жінки опиралися, мов розлючені левиці. Поки міцна сільська дівка не розгубилася, поливала бузувірив окропом та обробляла кочергою, хазяйка заволоділа револьвером одного з них, змусила під дулом лягти на підлогу.

Околочний спершу проспівав Анні та Христині щирі дифрамби. Потому, перепросивши *дам*, матом хрест-нахрест

відшмагав стриженених бандитів. Вони, бач, намагалися щось там патякати про якусь голу фурію, яка зістрибнула згори й вибором літала залую. Вольська стримано запросила околочного піднятися нагору, зазирнути до неї в спальню, раптом там справді ховається страшна гола відьма. Той відмахнувся, зареготав, аж пузо затряслося. Пояснив не так Анні, як самому собі: їм, бач, соромно, що дали впорати себе двом *бабиськам*. Тому й вигадують казки, у які самі не вірять. Додав — мають його тут за дурника, ну то нічого, зараз покаже, хто тут насправді дурніший.

Анна тепер не мала жодного сумніву — околочний запустить потрібну їй зараз машину. Не сказала йому, чому так важливо, аби поліція не барилася, негайно влаштувала облаву на Деміївці, затримала всіх, кого знайде в названому нею будинку на околиці. Також околочний без вагань та зайвих запитань виконав ще одне прохання пані Вольської — витягнув із подружнього ліжка слідчого Петра Черняєва.

Єдиного, на кого Анна могла покластися цілковито...

Звісно, друг родини виконав усе, про що Вольська просила. Так само зрозуміло й очікувано не просив — вимагав пояснень. Вона розказала все, ну, *майже* все, дещо важливе й справді болісне для себе лишивши наостанок, поки не розбереться особисто, без свідків.

Черняєв чесно визнав — не знає, як дати почутому раду.

Нічого дивного. На його місці та в його становищі всякий би розгубився. Анна вже уявила собі, як виглядатиме після всього головний слідчий розшукової поліції Юлій Харитонов. Не кажучи вже про титулярного радника Лева Градова — від *москвича* службовий обов'язок вимагає знати все. Але заспокоїла Петю, бо мала план уже тоді, коли викликала на зустріч у Миколаївський парк саме його.

Звісно, відтоді дещо сталося, і Вольська не завжди могла контролювати процес. Проте на базовий, складений раніше за дум події могли вплинути, аби Анна загинула від рук убивць.

Вплинути так, що все б пішло шкереберть. Адже без неї живої ніхто не міг нічого пояснити.

Коли приїхали на місце, Черняєв готовий був не лише слухати Анну-рятівницю в усьому, а й навіть молитися на неї. З'явив щиро, та Вольська так само щиро порадила Петрові тримати себе в руках. Зосередитися і не показувати на людях, а надто — перед підлеглими, хто тут насправді править бал.

Подумки ж призналася сама собі: їй лестили подібні слова.

Відчувала себе нарешті такою ж значимою, як з Іваном. Чоловік усякий раз, коли її підказки дозволяли швидше виявити істину й розплутати черговий злочин, не скупився на дифраму, ще й водив до ресторану відзначити успіх.

Словом, Анна Вольська знову відчула себе на своєму місці.

* * *

Коваленко описував це місце скупю. Роза не мала часу й нагоди поговорити. Та проте Анна зайшла в двір лиховісного будинку на Деміївці так, ніби не раз тут бувала. Перше, що побачила, — трупи собак. У променях світанкового сонця тупші з простреленими головами виглядали інфернально, мовби переможені в нерівному кривавому двобої чудовиська з потойбіччя. Біля них тупцяв молоденький городовий, якому пишні вуса не додавали солідності, навпаки, виглядали на вмисне наклеєними. Вгледівши слідчого, вусань виструнчився, і Черняєв кинув Анні мимохідь:

— Речові докази стереже. Я звелів.

— Застрелені пси — речові докази? — гмикнула Вольська, не думаючи після всього, що її взагалі чимось можна здивувати.

Петро промовчав, пропустив супутницю вперед. Вони зайшли всередину, і Анна впізнала описане вже не так скупю, штрихами, приміщення з шинквасом. Наморщила носа — в колотнечі розбили кілька пляшок, пивне амбре змішалось

з різким запахом солодкого вина, до букету додалося щось кисле незрозумілого походження. Без зайвих передмов, різко й діловито звернулася вона до кирпатого карлика, навмисне не зважаючи на присутніх у приміщенні поліцейських у формі й цивільному.

— Ми не знайомі, та ви мене знаєте.

Ніл сидів посеред кімнати на стільці. Заведені назад, просунуті крізь високу спинку куці руки сковували важкі сталеві кайданки. Круглий ніс-бульбочка розквасили чи то коли він не давався в руки, чи просто для порядку. Полонений час від часу шморгав, хоч кров уже не йшла. І навіть у такому сумному, невідгідному для себе становищі цей непоказний чоловік не виглядав жалюгідним. Швидше — переможеним.

— Я вас не знаю, — мовив через розбиту губу.

— Знаєте, знаєте. Моє ім'я Анна Вольська. Ви послали трьох своїх посіпак убити мене. Бачу, поліція примчала в це осине гніздо швидше, ніж ви дізналися про невдачу.

— Що тут робить ця жінка? — Ніл глянув на Черняєва. — Вирішили взяти невинну людину на пушку в ось такий дивний спосіб? Навіть наші государеві суди, до яких давно нема довіри в чесних людей, не приймуть подібну маячню.

— У цьому будинку діє, тобто діяв, притон, де грали в карти на гроші. А шулери обчищали гаманці й кишені заможних телепнів, — Анна не зважала на Нілове обурення. — Крім того, тут програвали в карти життя. Не своє, як з'ясувалося. Чуже.

— Вам, мадам, треба піти до сповіді та вмитися свяченою водою. Ви марите.

— Доказів тому чимало, — Вольська говорила, мов забивала цвяхи. — Є живий, на щастя живий, свідок Гліб Коваленко. Газетний репортер, його ви знаєте особисто. Він назвав себе іншим іменем, але поставив свій підпис. Це для того, аби залишити доказ. А більшість записів у книзі, яку викрали звідси вчора вночі і яка стане головним доказом проти вас, робили ви своєю рукою. Також на книзі, де реєстрували всіх

гравців, є відбитки ваших пальців. Чули, може, про нову метóду? Ви не відкрутитесь... хазяїне.

Нарешті погляди схрестилися: її переможний, його — збен-тежений.

— Який ще хазяїн? — Ніл намагався не панікувати, та йому це не дуже добре вдавалося.

— Ніхто не знає хазяїна, ніхто не бачить хазяїна, хазяїн бачить усіх. Ваші слова, такою кашкою ви годуєте навіть ваших бузувирів та спільників. Справді, легко повірити в незримого володаря. І в вас як посередника, виразника його високої волі. Ви ж подібним чином знімаєте з себе будь-яку відповідальність будь за що. Лише говорите, що вирішив невидимий хазяїн. Навіть Коваленко повірив у цю байку. Знаєте чому? Бо його годують сенсації. Він сам вірить у подібні міські казочки. Бо без віри не пишеться, та й люди, котрі читатимуть, віри не матимуть. Всі оці невидимі лиховісні господарі населяють бульварні романи, ось чому ще їх не складно продати легковірним. Тільки ж, хазяїне Ніле чи як вас там насправді, можна дурити людей. Проте очі й вуха не обдуриш.

— Зараз ви плутається, дамочко, — пожвавився коротун, знову зиркнув на Черняєва. — Чуєте? Вона божевільна. Ой, ви без мене це знаєте! Тож не надійтеся, що я на таких куплюся!

— Коваленко справді репортер першого класу, — визнала Анна. — Ніколи особливо не стежила за його публікаціями. Віднині читатиму з цікавістю й задоволенням. Ніхто інший не описав би так чітко в невеличкому листі все, що бачили його очі тут. Для того його сюди й відрядили. А я, нешановний хазяїне, подивилася на ваш гадючник *його* очима. Побачила те, що побачив він. Але висновки зробила інакші. Пане Черняєв, — вона повернулася до слідчого, — у цьому будинку є таємні кімнати?

— Головка! — гаркнув Петро до високого унтерофіцера з шашкою на боці.

— Так точно! — виструнчився унтер.

— Усе тут обшукали?

— Точно так, ваше благородіє! — відчеканив той. — Поки вашого благородія не було, усі стіни простукали й підлогу, як велено! Он там комірчина за шинквасом! Зала за он тими дверима! Сіни! Горище!

— Все обдивилися? — перепитав Черняєв суворо.

— Як наказали! Я три рази підлеглих ганяв!

— Молодець, — Петро кивнув на унтера Анні. — Щось іще треба, пані Вольська?

— Мені — нічого. Коваленко чітко написав: коли ось цей чоловік, який називав себе розпорядником, виходив нібито порадитися з хазяїном, повертався дуже швидко. Це можливо, якщо лиховісний всесильний хазяїн ховається десь тут. Проте достойний пан Головка, — унтер почервонів від задоволення, — щойно підтвердив: тут нема де сховатися. Крім хіба кімнатки за шинквасом, де комин, ліжко та сейф. Але ж Гліба завели туди й він нікого там не побачив. Або ж хазяїн весь час сидів у димарі. Чи у вас, Ніле, з ним астральний зв'язок. Це зараз модна практика. То як, обмінюєтеся думками на відстані? Дістаєте від хазяїна накази з того берега Дніпра?

Ніл засопів.

— Я прошу... Ні, я вимагаю позбавити мене сумнівного задоволення слухати цю неврівноважену особу! — вигукнув, без особливого успіху намагаючись звільнити руки від кайданів. — Я буду скаржитися! Маю таких знайомих у таких кабінетах, про які вашій вошивій поліції навіть згадати страшно!

— Одного вашого знайомого вже припровадили до арештного дому, — тепер Черняєв вийшов на перший план. — Тит Макаров, ще матимете з ним наочну ставку. А ми в нашій, як ви звалили ляпнути, *вошивій* поліції будемо робити свої ставки. Хто з вас кого перший здасть. — Петро азартно потер руки.

— Силою тут ніхто нікого грати не змушував, — процідив Ніл.

— О, вже тепленько!

— Сказав нарешті правду, — мовила Анна. — Так, грати в карти і програвати життя ніщо нікого не змушувало, крім власної дурості кожного. Навіть програвати життя, бо для більшості гравців це була лише забава. Нерви полоскотати, розважитись, аби не нудитися. Але це не вся правда. Тут змушували вбивати. Забирати чужі життя замість програючого свого. Досить, я втомилася. Пане Черняєв, далі вам карти в руки, вибачте за каламбур. Нехай мене доправлять додому.

— Головка! — рявкнув Петро.

Унтер знову виструнчився, готовий виконувати будь-який наказ.

Анну слухав, роззявивши рота.

Як усі присутні. Навіть Ніл, хоч як ретельно приховував.

2

До Латинського кварталу Анна навідалася, маючи вже зовсім інакший вигляд.

Зачісували її на пару Христина й Роза. Обоє на ранок уже остаточно попустило після нічної пригоди, тому знайшли в собі сили знову посваритися. Не так, як попервах, коли Лишиця вперше з'явилася в домі Вольських. Швидше по-доброму, по-товариськи, але — довкола зачіски *королівни*. Анна не втручалася, берегла сили. Нарешті жінки примирилися, володарка парадно, мов на вихід до прийому в генерал-губернатора вкладеного волосся лишилася задоволеною. Саме так і прагнула виглядати для наступного візиту.

Зупинила вибір на зеленій сукні в талію. Корсетом Христя зайнялася вже сама, і по завершенні процедури вдягання Анна побачила в дзеркалі шикарну модницю з ідеальною фігурою. Капелюшок одягнула новий, мовби навмисне притриманий для такого виходу, хоча не таких урочистостей Вольська прагнула. Візник, викликаний Христиною заздалегідь, віз да-

му з вищого світу, яка випромінювала силу, впевненість, владу і неабияк поважала себе.

На її фоні Гліб Коваленко, за яким Анна заїхала, виглядав пожмаканим і з огляду на худорлявість — нещасним та згоднілим. Без його похапливих пояснень Вольська зрозуміла: репортер провів у своєму флігелі таку саму безсонну ніч, хіба, на відміну від мешканців будинку на Татарці, примувався роздобути десь пляшку коньяку й завдяки цьому провалитися в тривожний сон на кілька годин. Але навіть таким поскубаним півником, якого нагадав Анні, він усе одно тримався войовничо, непереможено.

* * *

— Доброго ранку, Юноно Андріївно.

Пані Філімонова прийняла незваних гостей у тій самій вітальні. На ній, як і тоді, була рожева домашня сукня, рука недбало крутила знайомий лорнет.

— Чим зобов'язана такому товариству? — спитала різко, не приховуючи, що не рада їхньому візиту.

— Ми знайомі, — нагадала Анна.

— У мене, пані Вольська, чудова пам'ять, — Філімонова розкрила лорнет, глянула крізь скельця на Гліба. — Вашу картку я чомусь не викинула, пане Коваленку. Повторю запитання: чим зобов'язана?

— Ми приходили до вас порізно. Тепер є потреба навідатися разом.

— У мене, пані Вольська, нема потреби приймати вас і слухати.

— Доведеться.

— Що ви собі дозволяєте?

— Обурюють мої слова? Вважаєте наш візит уторгненням? Прошу, кличте поліцію! Позбавите клопоту нас. Хоча все одно доведеться.

— Геть звідси! — лорнет показав на двері.

— Ви навіть не вислухали мене. А вже женете, — дорікнула Анна.

— Не маю бажання! — відрізала Філімонова.

— Грубіяните, — включився Коваленко. — Дарма, не допоможе.

— Мені не треба жодної допомоги!

— Адвоката наймати так чи інакше будете. Стане грошей на найкращого. І мушу визнати: шанс викрутитися у вас є. Щоправда, мусите все одно з'ясовувати стосунки з чоловіком.

— Завтра ваш благовірний, пан Філімонов, прочитає газету і помчить сюди зі свого Куяльника, навіть не долікується, — запевнив Гліб. — А найближчими днями, Юноно Андріївно, газета з моїми публікаціями буде розлітатися на вулицях швидше, ніж гарячі пиріжки з лівером.

— Геть!

— Годі вам, — Анна не зрушила з місця. — Пан Коваленко приходив до вас на моє прохання. Потім детально переказав зміст вашої розмови. Знаєте, що відразу зачепило? Ваша непослідовність, Юноно Андріївно. З одного боку, вас нічого не цікавило у вашому пожилыці Владиславі Пташуку, окрім вчасного внесення платні за проживання. Це ж ваша фраза: *«Мене той суб'єкт почне цікавити за місяць. А доти мені до па-на студента геть байдуже»*. Пан Коваленко має професійну пам'ять, буквально її переказав.

— Усе правильно. А щойно молодий бевзь наклав на себе руки, я втратила до нього інтерес. Я не цікавлюся чужими мерцями, панство. Не розумію, до чого хилите.

— До того, пані Філімонова. До всього, крім вчасної оплати, вам байдуже — і тут же інформуєте незнайомця, випадкового співрозмовника, про любовний зв'язок Пташука! А мені ви за кілька днів у звичній, не надто люб'язній манері пояснили: квартирантам заборонено водити подружок до себе. Чи кавалерів, якщо квартирує жінка. Про зв'язок Пташука з кафешан-

танною співачкою Авророю ви нібито дізналися з газетної публікації. Так сказали мені. Але раніше панові Коваленку повідомили дещо інше — мовляв, про той гріховний зв'язок дізналися від язикатих пліткарок-сусідок. У мене вже тоді, коли вашу розмову переповів Гліб, не склалося з логікою. Звідки знають про Аврору цікаві сусідки, якщо Пташук не порушує заборони, не розводиться про свої амури на всі чотири боки, взагалі не з'являється з пасією там, де буваєте ви? Ви проговорилися, Юноно Андріївно. Або мимоволі, або навмисне. Мені більше віриться в другий варіант. Пошук зниклого студента налякає його самого, змусить зачатися в Аврориному ліжку. Це згодом пояснить як поліції, так і батькам причину подвійного самогубства. Хоча обох убито, що для вас не новина, пані Філімонова.

— Зараз ви скажете — я вбила свого пожилця.

— Не власноруч. І не лише його. На вашій совісті щонайменше три смерті, якщо не рахувати студента й співачку. Ледь не наразилася на смерть і я. З вашої легкої руки.

— Маячня.

— Через певні обставини, про які вам знати не треба, я змушена була нанести вам візит особисто, — пояснила Анна. — Більше ніхто з фігурантів справи, до якої, крім вас, причетна купа лиходіїв, не бачив мене і не знав, що розвиток подій мене цікавить. Ви ж поставили до відома хазяїна...

— У мене нема хазяїна! — різко обірвала Філімонова, жбурнувши лорнет на столик.

— Ви попередили *хазяїна*: до вас приходила вдова поліцейського, вбитого Пташуком за його наказом. Ставить різні запитання, — Вольська вже не слухала її. — Напевне, хазяїн порадив не робити різких рухів. Чекати, що буде далі та чи буде щось узагалі. Тим більше, ви самі не сприйняли мене серйозно. Згадайте, обізвали мене нудьгуючою. Ваші слова: «Ви нудитесь, молоденька моя. Вирішили себе розважити. Збираєте плітки».

— Можу їх повторити.

— Вже не треба. Одного мого візиту було досить, коли хазяїн почав з'єднувати між собою Коваленка, який ні сіло ні впало навідав його притон, і ще одну молоду особу, котрій так само є діло до нашої справи. Цілком зрозуміло, бракувало третьої ланки, яка б пояснювала інтерес двох згаданих людей до «мли-на» на Деміївці. Аж тут зринає вдова поліцейського, який на-близився до викриття діянь хазяїна та його вбивць упритул! Я нині вночі надто пізно про все це згадала й звела докупи.

Філімонова скреготнула зубами. Негарне обличчя ще біль-ше спотворила неприхована лють.

— Маєте рацію, панство. Мені справді не обійтися без ад-воката. І будьте певні, я затягаю вас по судах і засуджу за на-клепи!

— До речі, про адвоката, — Анна картинно торкнулася скроні. — Щойно пан Коваленко передав мені вашу з ним роз-мову слово в слово, як просила, і щойно отой алогізм різонув, зачепив вуха, я вирішила спитати адвокатської поради. Є та-кий давній друг нашої сім'ї, адвокат Севастьянов. Займаєть-ся здебільшого цивільними справами, чудово знає особли-вості й таємниці київських ділових людей. Я попросила його про довідку щодо вас. Наступного дня дізнаюся: ви прибуд-няєтеся, пані Філімонова. Офіційно — так, опікуєтесь дохід-ним будинком та флігелем, власністю вашого чоловіка. Про-те неофіційно, через підставних осіб, володієте дешевими мебльованими кімнатами на Жилянській та Безаківській.

— Це злочин?

— Якщо заплющити очі на махінації з податками — ні, — сказала Анна. — Але якщо додати ці відомості до того факту, що ви крутили, а то й відверто брехали панові Коваленку, підозри лиш підсилюються. Я не мала жодного сумніву щодо вашої прямої чи непрямої причетності до вбивства мого чо-ловіка. Взяла вас на замітку. Потім пан Коваленко виконав чергове моє доручення. І сьогодні вночі переконалася: ви, па-ні Філімонова, спільниця хазяїна притону. Ви — мов мати-па-

вучиха, плели тенета, заманювали в них жертв. Аби потім ха-
зяїн уже перетворював їх на вбивць.

Виговорившись, Анна враз відчула — сили, накопичені для
цього візиту, починають залишати її. Тривога передалася Глі-
бові. Він ступив ближче, завбачливо взяв її за лікоть.

— З мене досить, — мовила Вольська тихим голосом. — Пе-
тя Черняєв із поліцейськими вже хвилин десять як стовбичать
надворі. Хай заходять, роблять свою справу. Я спати хочу.

Більше слів для Юнони Андріївни в неї не було.

3

Хоч-не-хоч, усі втаємничені мусили чекати остаточних пояс-
нень до наступного дня.

Передавши естафету поліції і благословивши Коваленка на
подальші дії, Анна поїхала додому і почала засинати вже
в бричці. Христина взялася охороняти спокій своєї королів-
ни і, вклавши її в ліжко та щільно причинивши двері спаль-
ні, суворо наказала Розі навіть мостинами не рипіти.

Лисицьку й без того не треба було просити двічі: скористав-
шись запрошенням відсидітися тут, поки трошки не втихне,
вляглася на канапі в залі, перед тим щедро пригостилася Хрис-
тиною наливкою й заснула так само глибоко, як її новоспече-
на приятелька й покровителька. І на відміну від Анни, проки-
нулася кілька разів, аби випити з Христиною чаю із заварених
нею заспокійливих трав, згадати пригоди минулої ночі, на-
віть — трошки посміятися, хай тоді справді було не до сміху.

Анна ж віддалася на поталу Морфею і не прокидалася два-
дцять наступних годин. Чим попервах схвилювала віддану
Христину, аж та піднімалася навшпиньках, підходила до ліж-
ка й обережно перевіряла, чи Ярівна дихає. До сніданку
Вольська спустилася вже остаточно відпочила, бадьора, пов-
на сил, навіть прочитала вголос свіжу сенсаційну Коваленко-
ву публікацію.

— Уявляю, що зараз твориться в поліцейській управі, — не стримала ядучої посмішки. — Цвіркун у милі весь, мов загна на конячка. Не знає, за що хапатися. Чує моє серце, не сьогодні, так завтра пришле когось по мою душу.

— Викрутишся, — сказала Роза, щедро поливаючи сметаною свіжоспечену оладку.

— І думки не маю! — відмахнулася Анна. — Викручується нехай пан Харитонов! Треба ж йому придумати, як, під яким соусом подати не лише своєму начальству, а й генерал-губернатору всю цю історію. У нього під носом без малого чотири місяці діє таємне товариство вбивць, а Цвіркун ні кує ні меле!

Гліб завітав, коли сніданок уже добігав кінця. Від оладок відмовився, проти міцної кави нічого не мав, і вся компанія перемістилася в садок, під дерева, аби нарешті дізнатися всю історію. Анна для порядку покомизилася, та все ж розуміла — тягнути, тримати в невіданні товариство, де кожен доклався до успіху, вже навіть непристойно. Аби не збиватися з думки, Вольська озброїлася плетивом, зручніше вмостилася в крісло-гойдалку, спиці з легеньким шерехом забігали в спритних навчених руках.

— Почнемо з кінця. З тієї самої амбарної книги, яка пролила остаточне світло, — заговорила вона. — Звичайно, офіційне поліцейське розслідування ще прояснить окремі моменти. Наприклад, хто такий хазяїн, як його насправді звати, звідки він узявся на нашу голову тощо. Зате ми з вами напевне знаємо, хто прикривав його діяння.

— Ага, особливо я знаю! — вигукнула Роза. — Ти, Анько, жила з поліцейським службовцем і приймала вдома таких, як він сам. Не люблю лягавих. — Вольська дозволила Лисиці вжити це слово попри невдоволений Христинин погляд. — Проте згодна, є серед них нормальні, чесні, з котрими не гріх вітатися при зустрічі і які все роблять по закону. Такому, аби ви знали, й признатися часом хочеться. Тільки ж таких, як рябий Титок Макаров, більше.

— Я так само певен, що Макаров — не єдине прикриття хазяїна, — вставив Коваленко.

— До наших справ, — Анна поправила петлю на спиці. — Як усі вже знають, я підозрювала Юнону Філімонову. Вона якимось боком була причетна до вбивства Івана. Точно знала, хто вдарив його ножем на смерть. Бачила — хлопчина зовсім молодий, боїться, але чомусь не відступає, вперто йде до кінця. Також виявила зв'язок між попередніми вбивствами, замаскованими під пограбування. Проте мені бракувало розуміння, як усе це пов'язане з картярством.

— Спершу Аврора проговорилася, — знову втрутився Коваленко.

— Не лізь, Ярівну слухай, — гримнула Христина, та швидше за звичкою, беззлобно.

— Я потім зрозуміла: дівчина тоді спробувала подати сигнал тривоги, дати підказку, — завважила Анна. — Думаю, вона вже тоді, коли Гліб її знайшов, була приречена. Або, — сумно зітхнула, — для дівчини все могло б обійтися, аби не раптова зацікавленість. Ще й своєю отією передчасною публікацією ви, пане Коваленку, цілком могли прискорити їхній із Пташукوم сумний фінал.

— Тут не знаю, — він розвів руками.

— Втім, не будемо гадати, то вже нехай слідство розвалює всю шатію-братію, — Вольська поправила плетиво на колінах. — Краще про те, що очевидне й не викликає сумнівів. Нам усім пощастило, що зустріли Розу. Сказала б, її сам Бог послав, — Лисиця на цих словах театральнo вклонилася. — Від неї я вдруге почула про картярську ставку на життя, і тоді помилилася у висновках. Признатися, виглядало так, що всі жертви, крім мого чоловіка, були гравцями й ставили життя на карту. Мала певні підстави таке припустити. — На цих словах Анна запнулася, стиснула губи, обійшла той камінь, об який не хотіла зараз чіплятися, аби не так боліло. — Таким чином, студент Пташук вибивався з загального ряду заможних

чоловіків, котрі могли собі дозволити спустити певні суми за гральними столами. Роздобувши книгу записів, — тут Роза знову гордовито випнула груди, — я зрозуміла свою помилку. Її справді вели від квітня, тож припускаю — саме тоді хазяїн і його посіпаки як не з'явилися в Києві, то почали свою чорну справу. Якщо туди записують кожного, серед прізвищ мали би бути прізвища гравців, котрі потім стали жертвами. Вони там і значаться. Проте! — Анна в цьому місці піднесла голос, витримала паузу, повторила: — Проте жоден із них не робив так званої особливої ставки. Отже, не міг програти життя й поплатитися за це. Натомість у книзі значаться десять прізвищ, і серед них — Пташук, навпроти яких значаться адреси мебльованих кімнат на Жилянській та Безаківській. Нагадаю — це хазяйство Юнони Філімонової, не афішоване нею, приховане від цікавих очей. З'ясував це для мене адвокат Севастьянов. Про всяк випадок, для очистки совісті, я послала туди Христину на розвідку.

— Боже збав від такого! — Христя перехрестилася. — Злидні, бруд, таргани, щури! Не радили мені, скромній сільській дівчині, селитися там! Навіть дивитися в той бік!

— Хіба в мешканців таких номерів є гроші грати в карти, ще й робити ставки? — резонно поцікавилася Роза.

— Молодець, — похвалила Вольська. — Я теж про це подумала. Але до того тримала в умі Пташука, пожильця мадам Філімонової. Він із деяких причин не мав на руках стільки грошей, аби спускати в «млинах». Мав пристрась до карт, через що заборгував Юноні Андріївні. Батьки взяли ситуацію в свої руки, але й Філімонова взяла азартного гравця на олівець. Ось чому я вирішила кинути пробну кулю і намовила пана Коваленка дати адресу мебльованих кімнат на Жилянській. Події показали: це стало елементом пароллю. Сигналом для Ніла, хазяїна — Філімонова прислала на заклання чергову жертву. Поява пана Шварцмана ледь не зіпсувала все, і вкотре перепрошую, що наразила вас на небезпеку.

— Я дорослий хлопчик, — Гліб поклав руку на серце. — Знав, куди й на що йшов.

— Проте змовники вирішили погратися з вами. Бо вважали — ви в їхніх руках. Не припустили тоді, що за вами хтось може стояти, — пояснила Анна. — І це остаточно розставило все по своїх місцях. Ваше таємне послання читали всі присутні. Та проте дозволю собі нагадати ключовий момент, — Анна припинила плести. — Шулер на прізвисько Піковий отримав від Ніла нібито викуп. Хазяїн викупив у нього ваш борг, ваше програне життя. Насправді, і тут лише припущення, шулер як спільник отримав невелику частку від шести тисяч як винагороду за свою службу в той вечір. Інші шулери отримують винагороду в подібний спосіб, не маю сумнівів. Тепер ваше життя — у руках хазяїна. А далі, — Вольська перевела подих, — вам пропонують угоду.

Трійця присутніх завмерла. Дотепер Анна ще не заходила так далеко, не ділилася подібними здогадами. Здається, разом із ними завмерли комарі з мухами. Вітерець припинив гойдати дерева й шурхотіти листям. На молоду жінку в кріслі-гойдалці дивилися три пари нетерплячих очей.

— Той, хто програв життя, мав невеликий вибір. Померти — або забрати життя іншого. Стати вбивцею. Виконати злу волю. Хазяїн убивав чужими руками. Ще й не платив найманцям ані копійки. Між іншим, поліції доведеться шукати кожного за списком. Усі вони — вбивці, і нікого не мають обходити обставини, за яких вони пішли на страшний злочин. Ну, а за кожне скоєне вбивство сам Ніл, напевне, отримував чималу винагороду. Того, хто комизився, крутився, відмовлявся, не хотів, показово вбивали — аби інші бідолахи корилися. Ось так Владислав Пташук став убивцею мого чоловіка. Спершу пані Філімонова, а потім — хазяїн облаштували все так, аби студент не мав вибору.

Останні фрази далися Анні Вольській дуже важко.

Не чекала, що голос здригнеться, а погляд розмиють сльози.

— Навіщо ви це зробили?

— Зробила — що? Розкрила злочин, аналогів якому Київ не згадає?

Анна чекала на таку розмову раніше. Та офіційний лист на гербовому папері із запрошенням на аудієнцію до поліцейського управління надутий кур'єр у формі з аксельбантами приніс на Тарасівську за два дні після розмови в садку. На той час Роза встигла тишком-нишком виїхати з міста, пустивши в хід запасні фальшиві документи. Котрі, як роздивилася Анна, виглядали настільки справжніми, що сама вона поставила під сумнів правдивість власного паспорта. Тим часом Гліб Коваленко невтомно знімав вершки з цієї гучної історії, так само забувши дорогу до будинку Вольських.

Утім, Анну такий стан справ навіть влаштовував. Вона втомилася від усього й від усіх. До того ж мала над чим сушити голову — не могла наважитися на крок, який неодмінно, хай не без вагань, зробив би Іван, якби зараз був живий. Через те відпустила віжки подій, нехай ідуть собі, як ідуть.

— Я запросив вас, аби почути пояснення!

У кабінеті головного слідчого розшукової поліції, дійсного статського радника Юлія Харитонова прогнозовано сидів титулярний радник Лев Градов. Факт красномовно, замість тисячі слів підкреслював справжній стан справ у київському поліцейському управлінні. Слідчий, відряджений навіть не з Петербурга, *лише* з Москви, мав більшу вагу, навіть більшу владу, ніж той, кому Градов за штатним розписом і статусом підпорядкований. Тому нервова метушня господаря кабінету тривожила Анну сильніше, ніж незворушний вираз обличчя його формального підлеглого.

— Хіба що можу повторити з перших вуст те, що детально виклав у своєму рапорті слідчий Черняєв, — сказала сухо.

— З цим Черняєвим теж буде окрема розмова, — пообіцяв Градов.

— Звучить як погроза, — зауважила Вольська. — Хоча правила пристойності, субординація і все таке інше мною дотримані. Честь, слава і, сподіваюся, нагороди як не від государя імператора, то від генерал-губернатора підуть не моїй скромній персоні. Лаври пожинає розшукова поліція. І особисто Юлій Маркович.

— Хочете сказати, зробили своїми діями велику послугу поліції?

— А ви, пане Градов, маєте нахабство твердити протилежне, заперечити це? Ще раз: жодним чином не претендую на публічне визнання того факту, що вдова слідчого Івана Вольського розкрила його навмисне вбивство. Заразом — вивела на чисту воду таємне товариство, котре вбивало одних людей на замовлення інших.

— Поясніть, чому ви взагалі в це полізли. І яке мали право перебирати на себе функцію поліцейського розслідування, — нарешті сформулював свою думку статський радник.

— Юлій Маркович має на увазі — ви порушили закон, пані Вольська, — додав Градов. — Чи я неправильно зрозумів ваші слова й наміри, пане Харитонов?

— Саме так.

Анна стягнула тонкі, прозорі рукавички, переплела пальці.

— Порушенням, панове, є, юридичною мовою, протиправне діяння, наслідки якого шкодять суспільству. Особа, яка скоює таке діяння, порушує закон, а отже, має постати перед судом присяжних. І суд вирішує, вважати особу винною чи ні.

— Для чого ви зараз це сказали?

— Не сказала — нагадала вам, панове. Оскільки ви обоє обтяжені, — вона ледь посміхнулася, — юридичною освітою. Я її не маю, натомість вивчаю закони й питання права за спеціальними книжками з чоловікової бібліотеки. Тому порушень у моїх діях не знайде жоден закон і жоден суддя.

— Дозволу на приватну розшукову діяльність жінки в Російській імперії не мають, — нагадав Градов. — Здається, подібними речами жінки взагалі не займаються ніде в світі. Але бог із ним, із цілим світом, нас цікавить наша парафія. Ви, пані Вольська, провадили слідчі дії самостійно, без повноважень та жодних узгоджень.

— Кому від того гірше?

— Поки що ваша роль у цій історії не розголошується. Сподіваюсь, у того писаки, Гліба Коваленка, стане клепки не переступати дозволену межу. І не згадувати вашу персону в своїх публікаціях інакше, окрім як удову слідчого Вольського, однієї з жертв того самого таємного товариства найманих убивць. Досить того, що ганьбить поліцію, називаючи Тита Макарова спільником душоубів.

— Хіба Тит Макаров — не спільник, не покривав їхні темні справи? — Анна глянула на Цвіркуна.

— Такі, як Макаров — ганьба мундиру, — відчеканив Харитонов. — Не слід рівняти під нього всю київську поліцію, де служать достойні люди. Проте, Анно Ярославівно, саме Макаров і розв'язав язика найпершим. У такий спосіб торгується, вимолює собі як не прощення, то послаблення. Завдяки йому ми тепер знаємо все, маємо повну картину.

— Даруйте, Юлію Марковичу, — втрутився Градов. — Ви відступаєте від теми розмови, заради якої викликана пані Вольська.

— Запрошена, — сухо мовила Анна. — Мене не викликали, а запросили. До всього, Лево Максимовичу, не до вас у кабінет, а до пана головного слідчого. Здається, ви призначені на свою, — вона навмисне виділила це слово, — посаду два тижні тому. Людина в Києві нова. Не певна, що зможете отак швидко вникнути в місцеву специфіку. Тож пан Харитонов швидше мене зрозуміє і прийме потрібні пояснення.

Вона ще говорила, а Градов уже погрозово підвівся зі стільця.

Анна теж встала.

Вони виявилися одного зросту, чого раніше, при першій зустрічі, вона не помітила.

Очі Градова палали люттю й зневагою водночас.

— Справді, я заважаю вашому тет-а-тет, — просичав титулярний радник. — Честь маю. І не прощаюся надовго. Щось мені підказує, ми скоро побачимося за інших обставин.

Кивнувши Харитонову, титулярний радник залишив кабінет.

— Господи, Анно Ярославівно! — видихнув Цвіркун, щойно двері зачинилися. — Нащо ви з ним зводитеся! Навіщо, вибачте на слові, піддрочуєте?

— Ви боїтеся свого ж підлеглого, — Вольська не запитувала, лиш констатувала очевидне.

— А ви, голубонько моя, недооцінюєте таких ось варягів! Знаєте, що він мені плете вже третій день? Вдова Вольського, як і сам покійний Вольський — особи, не лояльні до влади. Неблагодійні. То до фронди якоїсь вас записує, то до хлоплюбів.

— Яке все це має значення...

— Пряме, голубонько моя! — Харитонов перейшов на гучний шепіт. — Своїми діями, оцим ось приватним, самовільним слідством, ніким не контрольованим, ви мали на меті показати безсилість поліцейських органів. А за великим рахунком — почати їхню, тобто нашу, — Цвіркун тицьнув себе в груди, — дискредитацію. Виставляти поліцію безсилою дорівнює підриванню довіри до неї. Отже, Анно Ярославівно, ви своїми діями намірилися підривати основи російської державності.

— Юлію Марковичу, ви вірите в таке?

— Це — думка пана Градова, — статський радник розвів руками. — Він її сформулював і висловив. Проте з рапортом вище, — він обережно кивнув на царський портрет, — почекає. Ви ж, Анно Ярославівно, дуже завбачливо вмили руки, відсторонилися від усього. Ще й Петю Черняєва навчили, як, що і кому треба казати.

— Майже так само ми діяли разом із Іваном Дем'яновичем. Минулої нашої зустрічі я намагалася довести й пояснити вам свою роль.

— Роль — головна, аплодую й знімаю капелюха! — Харитонов уклонився, жестом запросив Анну знову сісти, сам умотився по той бік столу зручніше. — Проте прийняти цю роль офіційно ніхто не готовий. Я не виняток, пробачте мою сірість і старомодність. Справді, що ви хотіли довести?

— Те, що Івана вбито навмисне. Те, що в поліції служать продажні поруч із чесними. Те, що в Києві діяла небезпечна спільнота вбивць. Ви ж чудово розумієте — я все довела.

— Хочете правду, щирю й чисту? — примружився Харитонов. — Ота амбарна книга, яку вдалося роздобути і яка вважається найважливішим речовим доказом, насправді мало що доводить. Аби той сучий син Макаров не почав рятувати свою продажну шкуру, аж гай зашумів, книга лишилася б лише реєстром усіх, хто відвідував підпільний картярський клуб. Там ще знайшлися окремі зошити, у них — бухгалтерія того, хто називав себе хазяїном.

— Особу вдалося встановити? — Анна перейшла на діловий тон.

— І це — ще одна удача, — визнав Цвіркун. — Уже наслідив мерзотник у Харкові, Петербурзі, Ростові, Москві. Самих паспортів з десятків. Тут називав себе Нілом Осетровим, у Харкові його знали як Романа Писарева, ну, і так далі. Ще мало часу пройшло, та рано чи пізно дізнаємося справжнє ім'я. Тільки ж організацію притону визнав, почерк ідентичний всюди. Та й відбитки пальців, ота нова практика на користь пішла. Причетність до вбивств заперечує категорично. Пані Філімонова — теж, чоловік місця собі не знаходить, пороги оббиває, не знає вже, кому скаргу писати. Але, — Цвіркун притиснув кулак до столу так, мовби ставив гербову печатку, — Макаров заговорив. Уже не викрутяться. Хочете знати деталі? — усміхнувся хитро.

— Якщо ваша ласка, — відповіла Анна стримано. — Хоча я маю на це право, Юлію Марковичу.

— Ну-с, так, — Цвіркун споважнів. — Спершу Макаров підказав, де шукати буфетника з Оперу.

— Мозговий. Григорій.

— Він самий. Зналися особисто, буфетник мав кілька дрібних грішків, на руку нечистий, Макаров його прищучив, домовилися, завербував у агенти. А коли до Макарова з підозрами прийшов Іван Дем'янович, сплавив його й відразу дав сигнал тривоги. За Вольським почали стежити, тут уже Макаров змушений був задіяти іншу свою агентуру, так Ніл керував. Відробляй, мовляв, не дурно ж платять. Ваш чоловік проговорився про день, коли ви збиралися в Оперу...

— Проговорився... Так, ніби щось таємне.

— Анно Ярославівно, ваш покійний чоловік дуже часто хвалився колегам своїм культурним дозвіллям. Ділився планами, вихваляв вас. Високо цінував, ви ж його до високого мистецтва навернули. Ось що маю на увазі.

— Гарзд, — Вольській ще боляче було згадувати Івана, ра-на досі кровила. — Дізнавшись, що ми йдемо в Оперу на закриття сезону, Макаров задіяв буфетника в ланцюжку філерів, що стежили за нами. Отже, його я вирахувала правильно. Позбавився Мозгового сам Макаров, чи...

— Намовив його тікати, залагти. Шепнув кілька слів власнику трактиру на Куренівці. Труп десять днів як закопаний у ярах біля Китаєва. Але ж Макаров, мерзота така, з буфетника тільки почав. Будете слухати далі?

— Не дражніться, Юлію Марковичу, заради бога — не дражніться!

— Ніл, звемо його для себе так, навмисне затягував різними шляхами до свого картярського клубу небідних людей, котрі щось та й значили в цьому житті і в цьому місті, а то й у цій губернії. Найняті шулери дозволяли вигравати, не аж так багато, проте спершу роздягали до рубця, ефект переможця

працював. Слово за слово — Ніл дізнавався, у кого які з ким проблеми. Далі натякав — ладен вирішити проблему, називав суму. А найкращий спосіб вирішити проблему — позбавити життя людину, яка ці труднощі створює іншому. Ну, і геніальний, як на мене, хід злочинця: залучати до когорти вбивць випадкових осіб. Усякий раз — іншу.

— Тут стає в пригоді Юнона Філімонова, — не стрималася Анна.

— Стає, — підтвердив Харитонов. — Найперше — тим, що володіла дешевими мебляшками через підставних осіб. Про що Тит Макаров, зміюка підколодна, так само пронюхав свого часу.

— Київ — усе ж таки маленьке місто.

— Або велике село, — парирував Цвіркун. — У мебляшках мешкали темні типчики, котрим Філімонова показувала чергового кандидата. Нещасного швиденько обробляли. Кому — дармову випивку, кому — дівчаток, нібито випадкових знайомих. Словом, заганяли в борги, потім Юнона Андріївна погрожувала вигнати на вулицю в самих підштаниках. А тут — заманлива пропозиція, зіграти в карти, ще й на своє життя. Доведені до відчаю бідолахи не надто замислювалися. Тим більше, перша особлива ставка, як Ніл її називав, справді виграла.

— Шулери старалися.

— Та отож! Ноги самі несли на Деміївку, поставити життя на карту вдруге. Отут — програш, боргова розписка. І пропозиція, невеликий вибір. Або вбиваєш ти того й тоді, коли скажуть. Або — вбивають тебе, бо життя програв, а борг не віддаси, не потягнеш. Головний козир хазяїна — вбивці не треба платити. Нещасний бідолаха, загнаний у глухий кут, зробить усе за так. Самого ж убивцю потім чіпати не треба. Тремтітиме до кінця життя, нікому нічого не скаже, не признається. Краще помре від страху.

— Жертви записані в тій книзі...

— Як і замовники вбивств. Наприклад, купець Бочаров і той, кому вигідна його смерть, — промисловець Дем'янов. Звісно, Дем'янов одного разу завітав на вогник, поскубли, потім дали відігратися, розп'явся з Нілом. Той уміє підбирати ключики. Слово за словом, чарка за чаркою. І в тенета вже потрапляє пан Бочаров. Причому, — Цвіркун багатозначно покивав пальцем, — йому також не дають програти. Зате показують черговому, вже наверненому вбивці його здобич. Така метода діяла в усіх випадках. Підіть, знайдіть кінці. Благо, що негідник Макаров усе знав. Бо Ніл хоч-не-хоч мусив розкривати перед ним усю картину, Макаров того домагався. У загальних рисах — усе. Приходьте на суд, там дізнаєтесь більше.

— Чекайте, — Анна поки не прощалася. — Знаю випадки, коли особливу ставку робили гравці випадкові. Не затягнуті в тенета хазяїна навмисне. Програвали життя — і мали змогу викупити боргову розписку.

— Траплялося, — підтвердив Цвіркун. — Нілова тактика. Особлива ставка — родзинка притону, нерви лоскоче сама по собі. Жертви мусили купитися на неї ненавмисне. Розуміти: це звична там практика, а не пастка для кожного з них. Будь-який інший гравець-марнотрат запросто міг випробувати долю. І так само запросто мав змогу повернути картярський борг без ризику для життя. — Він випростався, даючи зрозуміти — аудієнцію завершено. — Маю надію, всі наші таємниці ви збережете.

— Будьте спокійні, Юлію Марковичу, — підвелася Вольська, взяла сумочку зі столу, розстебнула, виклала невеличкий згорток. — Тут для вас подарунок. Сувенір.

— Одна з ваших чудових мереживних серветок?

— Сплела її, коли обмірковувала цю справу.

— Тим ціннішою буде для мене, — Харитонов підсунув згорток до себе. — До речі, негідник Макаров...

— Ніяк не дає вам спокою.

— Отож. Мав нахабство згадати й вас всує. Пов'язує вашу особу з такою собі Розою Лисицькою, відомою шахрайкою. Давно в розшуку. Ви ж не знаєте, де вона? Не мали з нею жодного контакту тут, у Києві, в ці дні?

— А мусила мати?

— Мерзотник Макаров щось таке торочив, натякав. Я подбав... Точніше, я дав розпорядження Черняєву. Маячня про вас і Лисицьку в жоден протокол не потрапила. Отже, Градов про цю дурню нічого не знає. Ми зрозуміли одне одного?

— Ми завжди порозуміємося, Юлію Марковичу. Вітаю з успіхом. Бережіть Петю Черняєва, далеко піде. Мені Іван колись так казав. І найщиріші вітання пані Харитоновій.

— Неодмінно запросимо вас на вечерю. Треба ж відзначити такий успіх київської розшукової поліції.

5

Збігло ще три дні.

Весь цей час Анна не могла наважитися, хоча розуміла — чинить неправильно. Мовчати — злочинно, зволікати — відтягнути невідворотне, потурати — тим більше не годиться. Домовчалася й домучилася до того, що Христина помітила — з її королівною щось дуже негаразд. Ледь не силоміць витрусила з неї зізнання, а як почула — зойкнула, перемінилася на лиці. Анна й подумати не могла, що почуте вразить Христю навіть більше, ніж нічний напад та загроза власному життю.

Оговтавшись, Христина благословила Анну в її намірах. І Вольська нарешті навідалася до Дарини Білоногової.

Та не нарікала, що Вольська не прийшла на дев'ятини по Микиті Микитовичу. Розбійницький напад став новиною року в окрузі, Анну місцеві кумасі вважали воїтелькою, амазонкою, не інакше. Мужчини вважали за честь особисто привітатися й висловити захват мужньою поведінкою двох самотніх, але, як виявилось, не аж таких беззахисних жінок.

Дарина Гнатівна чудово розуміла — Анничці зараз не до чужого горя, свого має з верхом. Тож зраділа, побачивши нарешті приятельку, відразу запропонувала келишок лікеру.

— За Царство Небесне? — поцікавилася Анна.

— Та досить уже горе горювати, — відмахнулася Білоногова. — Треба поховати своїх мерців і жити далі. Інакше сама себе в гріб заженеш.

— То чарка лікеру — за нагоду почати нове життя?

— Саме так. До осені переберуся до моря, мрії збуваються. Втомив мене Київ після всього.

Говорячи так, Дарина поставила на стіл чарочки й карафку з малиновим лікером.

Пальці витягнули скляний корок, легкий аромат розійшовся залюю.

— Карпо теж мріяв жити біля моря?

Рука завмерла.

— Ви до чого це зараз...

— Савчук Карпо, прикажчик ваш. Молодий, кучерявий, гарячий, слухняний.

Очі Анни не сміялися, не торжествували — в них читався непідробний сум. Вона досі не вірила, що наважилася прийти до вдови Білоногової з такою розмовою.

— Він же з вами поїде, Дарино Гнатівно. Не відразу. Може, за місяць. Ближче до холодів, хоча, кажуть, на півдні холодно не буває. Не так, як у нас. Осінь без дощів, зима без морозів.

Білоногова затиснула корок у руці, кісточки пальців побіліли від напруги.

— Може, поясните, Анно Ярославівно, чому дозволяєте собі непристойні натяки в моєму домі?

— Слово честі, останнє, чого б мені хотілося в житті, — дати вам подібні пояснення. Проте... — Вольська стала так, аби їх розділяв круглий стіл. — Ви обмовилися, що Микита Микитович за життя грав у карти, програвав й запивав у готельних нумерах, соромився йти додому. І розмова наша,

перша розмова про таке, була в той день, коли його вбили. *Раз.* — Палець намалював у повітрі велику «пташку» — трикутник гостряком донизу. — Все б нічого, аби напередодні один мій знайомий газетяр не порушив певну угоду і не дав би сенсаційну публікацію про вбивства, жертви яких були запеклими картярами. А ви ту газету не просто читаете — Микита Микитович її передплачував. Вам приносять сенсації додому. *Два.* — Анна зобразила наступну «пташку». — На поминках я вирішила дещо перевірити, для себе, без задньої думки. Надто вже подібним до інших виглядало вбивство вашого чоловіка. Спитала, чи не бував покійний часом у будинку на Деміївці. Ви відразу визнали — так, бував. Ще й згадали його слова: *«Не щастить мені, матінко, на тій бісовій Деміївці»*. Підіграли мені. Сказали те, що я хотіла почути. Не уявляли, наскільки то було важливим для мене.

— Прошу вас піти звідси, — Білоногова закрила корком кафе. — Ваша поведінка не має виправдання й дуже мене засмучує.

— А мене — ваша. Ще більше. Для мене шоком стала ваша брехня. Микита Білоногов ніколи не бував у гральному домі на Деміївці. Не здивуюся, якщо ваш покійний чоловік узагалі не був картярем. То вже не мені розбиратися. Отже, повторюся — ваш чоловік ніколи не переступав поріг того притону. Щодо цього в мене є беззаперечні докази. *Три.* — Рука знову позначила «пташку» в повітрі. — Чому ви збрехали? Бо вирішили використати сенсаційну публікацію, похапцем зроблену Глібом Коваленком, для прикриття навмисного вбивства свого чоловіка. Задуманого вами не тепер. Та скоєного за першої ж зручної нагоди.

— Маячня. Зараз ви ще скажете — я його вбила.

— Ні. Не ви. Така плата вашого любовника Карпа Савчука за можливість бути разом із вами. А те, що молодий прикажчик — ваш коханець, я вже знаю. Є свідки, готові це підтвердити.

— Дуже порядно — пхати носа до чужого проса!

— Не так давно я вже чула цю саму фразу. Від іншої заможної жінки. Яка нічого особливого не робила, крім як допомагала одному записному негідникові перетворювати людей на вбивць. І вбивати тих, хто відчайдушно опирався. Своїми руками та пані не робила нічого. Ви, Дарино Гнатівно, теж.

Білоногова наблизилася впритул.

Взяла руки Анни в свої, тремтячі.

— Ви не доведете.

— Не маю для того повноважень. Це зроблять інші люди.

— Ви ж нікому не скажете...

— Уже сказала. Вам краще шукати гарного адвоката. І, звісно ж, розірвати всі стосунки з убивцею. Втім, ви ж самі його намовили. Не хочу нагадувати, чим розплатилися.

— Анно Ярославівно... Анничко, — тепер тремтів її голос. — Ти теж сама. Ти все знаєш, розумієш, як воно. Дозволь... Дозволь отримати хоч трохи жіночого щастя, якого не мала з Микитою. Не погуби мене, молю, заклинаю, стану на коліна!

— Досить, — Вольська відсторонилася. — Ви, Дарино Гнатівно, самі вирішили, з ким жити щасливо, а кому помирати. Я вам не суддя. Але на моєму місці Іван, мій чоловік, учинив би так само. Теж не був суддею. Проте віддав би вас до рук правосуддя. Єдине, чим можу бодай трохи допомогти, — дати вам час до вечора. Тікайте... якщо зможете.

— Мене шукатимуть?

— Звісно. Або так — або щиросердне каяття. Прощавайте.

* * *

Непомітно минув ще один тиждень.

За ним і липень змінився серпнем. За народним повір'ям, після дня на Іллю Пророка купатися вже небезпечно. Тож Анна з Христиною вибиралися або на дніпровські схили, або на

Труханів острів. Влаштовувалися на травичці в тіні, насолоджувалися спокоем, ліниво базікали про необов'язкові речі, мовби не хазяйка з хатньою робітницею, а дві подружки-щобетухи.

Але здебільшого все ж таки мовчали. Анна читала чи дивилася, як тече вода. Христя — жувала спечені власноруч пиріжки чи дрімала — спати могла будь-де й за будь-яких обставин.

Поверталися зазвичай близько п'ятої вечора. Й одного разу побачили записку, згорнуту вчетверо й акуратно застромлену в щілину між дошками хвіртки. Перша думка — Коваленко нагадує про себе. Анна не те, щоб сумувала за Глібом, та все ж таки була трошки ображена. Так, гав не ловив, дуже добре доклався до викриття таємної спільноти вбивць, на якій уже зажив собі репортерську славу. Подейкують, зацікавилися французи, хочуть купити історію для фільми — новомодна забавка. Тільки, здається, задер носа. Міг би й навідатися, візит ввічливості, не більше.

Проте записку писав не він.

Анна показала Христині, від якої після того, що сталося, не мала права мати секретів. Прочитавши, Христя знизала плечима, бовкнула:

— То вже, Ярівно, не моє діло. Ваше, панське.

— Дурниці мелеш.

— А ви інакше скажіть. Панське діло, королівно, панське.

Трохи подумавши, Анна все ж вирішила діяти. Нічого небезпечного чи сороміцького у посланні не пропонувалося. Лише зустріч, приватна, у готельному номері. Якщо пані Вольська має якісь сумніви чи побоювання, якщо думає — зустріч зачепить репутацію, може приїхати не сама.

— Теж мені, — гмикнула Анна сама до себе. — Почту особистого бракувало. Обійдуся.

Вона перевдягнулася, як вважала за потрібне для такого візиту, і вже за годину була на Фундуклеївській, у холі готелю «Ліон». Попросила портъе, аби повідомив пана Білоногова —

на нього чекає пані Вольська. І Алекс, в елегантному фракку, начищених черевиках, із циліндром на голові й кутиком білосніжної хустинки в нагрудній кишені, незабаром збіг сходами.

— Даруйте за дещо нахабне й не зовсім звичне запрошення, — син Микити Білоногова від першого шлюбу елегантно поцілував їй руку. — Ви вирішили не підніматися в номер.

— Щось заважає переговорити тут?

— Нічого. А в ресторані — навіть краще.

— Ви — щасливо одружений чоловік, гер Алекс.

— Господь із вами! Для вас — Олексій, або Олекса, як зручніше.

— Не личить запрошувати в готельні номери та ресторани сторонніх жінок.

— Мої наміри чесні й чисті.

— Присядьмо.

Вони вместилися на канапу біля діжки з пальмою. Алекс розпорядився принести каву.

— Чим зобов'язана? — поцікавилась нарешті Анна.

— Навпаки, я перед вами в неоплатному боргу. Ніколи не думав, що слово *мачуха* матиме аж таке негативне, погане, вбивче значення, як у казках. Злі мачухи катруплять чоловіків та їхніх дітей.

— Білосніжка і семеро гномів. Знаю.

— Або — мертва царівна й семеро богатирів.

— Попелюшка. Ми з вами читали однакові казки в дитинстві.

— Я вдячний за те, що вивели на чисту воду мою мачуху. Тага не повернеш. Зате справедливість торжествує. До всього, я можу успадкувати все після батька, ця... особа не встигла нічого продати, лиш розпочала процес.

— Вітаю. От не знаєш, де знайдеш, а де втратиш. Горе і радість чомусь ходять рука за руку.

— Краще б не мав ані такої радості, ані такого клопоту. Той випадок, коли спадок, хай не аж такий великий, стає отією валізою без ручки. Нести важко, кинути — шкода.

— Дасте раду, Олексю. Чомусь я в це вірю.

— Вже даю, — молодик замовк, явно обдумуючи наступні слова. — Признаюся, я спершу хотів позбавитися тягаря. Мачусі-вбивці не лишити нічого, хай гние на каторзі, не шкода. І раптом згадав про вас, ваші заслуги.

— Пусте. Зробила, що мусила. Так серце веліло.

— А я роблю, що серце велить мені. Передаю батькову справу в достойні руки. Управитель мені подобається, у нього найкраща репутація. Й укладатиму угоду так, аби ви, Анно Ярославівно, отримували з того щомісячну ренту. Деталі — хоч коли, адвокат усе розтлумачить.

До Анни не відразу дійшло.

— Чекайте... Я не просила... Я не заслужила... Не потребую...

— У себе вдома, у Людвігсгафені, я маю перспективну справу, Анно Ярославівно. Хімічна промисловість, наука далеко піде, двадцяте століття лиш починається. І мені, повірте, всього вистачає. Ви, я чув, попри близькі стосунки, викрили мою мачуху, бо так вчинив би ваш чоловік. А я чиню, як за таких обставин діяв би мій батько. Вважайте, маю настанову з кращого зі світів. Відмова образить мене в найкращих почуттях, пані Вольська.

Принесли каву.

— Дозвольте відповісти не відразу? — Анна взяла чашечку.

— Думайте, поки п'єте, — Алекс усміхнувся, взяв свою. — І не поспішайте відмовлятися від вечері.

Червень — вересень 2020 року

Київ

ЛІТЕРАТУРА,
БЕЗ ЯКОЇ ПОДОРОЖ У СТОЛІТНЮ ДАВНИНУ
БУЛА Б НЕМОЖЛИВОЮ

- Вяземская Ольга. Воровка. — Харьков: Книжный Клуб «Клуб Семейного Досуга», 2019.
- Галайба Василий. Борьба с преступностью в старом Киеве. — К.: Издательский дом «SkyHorse», 2012.
- Киркевич Виктор. История Киева. Киев капиталистический. — Харьков: Фолио, 2019.
- Куприн Александр. Киевские типы. Собрание сочинений в девяти томах, том 9. — М.: Правда, 1964.
- Макаров Анатолий. Благоустройство старого Киева. — К.: Издательский дом «SkyHorse», 2017.
- Макаров Анатолий. Старокиевские силуэты. — К.: Издательский дом «SkyHorse», 2017.
- Макаров Анатолий. Беды, язвы и пороки старого Киева. — К.: Издательский дом «SkyHorse», 2018.
- Макаров Анатолий. Киевский календарь. Лето. — К.: Издательский дом «SkyHorse», 2019.
- Машкевич Стефан. Улицы Киева. Ретропутешествие. 2-е издание. — Харьков: Фолио, 2018.
- Паустовский Константин. Далёкие годы. Собрание сочинений в восьми томах. Том 4. — М.: Художественная литература, 1968.

ЗМІСТ

Розділ перший	5
Розділ другий	30
Розділ третій	60
Розділ четвертий	89
Розділ п'ятий	123
Розділ шостий	156
Розділ сьомий	186
Розділ восьмий	210
Розділ дев'ятий	238
Розділ десятий	269

Літературно-художнє видання

КОКОТЮХА Андрій
Життя на карту. Київська сищиця
Роман

Головний редактор *С. І. Мозгова*
Відповідальний за випуск *К. В. Озерова*
Редактор *І. М. Давидко*
Художній редактор *В. О. Трубчанінов*
Технічний редактор *В. Г. Євлахов*
Коректор *А. М. Фурман*

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
Св. № ДК65 від 26.05.2000
61001, м. Харків, вул. Б. Хмельницького, буд. 24
E-mail: corp@bookclub.ua

• за телефонами довідкової служби
(050) 113-93-93 (МТС); (093)170-03-93 (life);
(067) 332-93-93 (Київстар); (057) 783-88-88

• на сайті Клубу: www.bookclub.ua

• у мережі фірмових магазинів
див. адреси на сайті Клубу або за QR-кодом

Надсилається безоплатний каталог

**Для гуртових
клієнтів**

Харків

тел./факс +38(057)703-44-57

e-mail: trade@ksd.ua

Запрошуємо до співпраці авторів

e-mail: publish@ksd.ua

Кокотюха А.

К59 Життя на карту. Київська сициця : роман / Андрій Кокотюха. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2021. — 304 с.

ISBN 978-617-12-8507-1 (PDF)

Поліція була певна: смерть Івана Вольського — нещасний випадок. Та його дружина Анна знала: це вбивство. Іван саме розслідував серію загадкових самогубств, але хтось намагався прикрити справу і знищити свідків. Анна вирішує продовжити розслідування чоловіка. Проти неї — таємна спільнота вбивць і продажні поліцейські чиновники. Анна виявляє картярський клуб, де гравці ставлять на кін власні життя, а отже, впритул наближається до викриття таємного товариства убивць. Однак раптом виявляє: сліди ведуть у протилежний бік...

УДК 821.161.2